

İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA ÇIKARILIR

YIL: 26

KASIM, ARALIK – OCAK, ŞUBAT 1954,1955

SAYI:231 - 232

İÇİNDEKİLE

TETKİKLER:

Sayfa

Köy Kalkınmasında Maarif Plânı	Sadık ARTUKMAÇ	1
Müstehcen ve Hayasızca Neşriyat	M. Muhtar CAĞLIYAN	23
Adli Polis ve Fenni Deliller	Yusuf DANIŞMAN	39
Köy Kanununda Boşluklar	İbrahim ER	61
Kat Mülkiyeti Hakkında Mukayeseli İnceleme.....	A. P. GÖZÜBÜYÜK	70
Kaymakamlık Kursu	Ali KÖSE	84
Yer Sarsıntısı ve Yer Sarsıntısı Bölgelerinin İmar	Turgut TİMUR	89
Finansmanı	Şükrü TÜTER	98
Topyekun Harb ve Yurt Savunması		

TERCÜMELER:

A. B. D. de Memurların Sınıf ve Maaş Derecelerine		
Ayrılması ve Emekli Ödenekleri Hakkında Umumî		
Kanunların Metinleri	İ. ERAYDIN	105
Ekonomik Gelişme Plânları	Naci ROLLAS	119

YABANCI MEVZUAT:

İspanya Devletinin 17 Temmuz 1945 Tarihi: Mülki ve		
Mahallî İdareler Kanunu	Vecihi TÖNÜK	143

İDARİ COĞRAFYA:

Bayramiç Kazası İdarî Coğrafyası	A. Rıza KURHAN	166
226 - 232 Sayılı Dergilerdeki Yazıların Mahiyetlerine Göre		
Fihristi		173
226 - 232 Sayılı Dergilerdeki Yazı Sahiplerinin Adlarına		
Göre Fihristi		183

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllık: 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllık: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

————— **www** —————

A - Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü - Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B - Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hasıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

————— **www** —————

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.

TETKİKLER

KÖY KALKINMASINDA MAARİF PLÂNI (*)

Yazan : **Sadık ARTUKMAÇ**
Dahiliye Vekâleti Mahallî idareler
3. Daire Reisi

Bundan önceki yazılarımızda, köylerimizin kalkındırılabilmesi için; plânlı, yeknesak ve müstakar bir sistemin koordine bir çalışmanın lüzumuna işaret ettikten sonra, köye ait işlerin, ehemmiyetleri derecesine göre bir sıraya konulması, ilk sıradaki iş bitirilmeden diğerine geçilmemesi, «köy kalkınma plânı» ndaki sıraya göre bir de «program» tanzimi, plân ve programı harfiyen tatbik etmeyenler hakkında cezaî müeyyideler konulması lüzumundan ve plânlaştırılmasını istediğimiz köy kalkınmasına ait işleri üç ana grupta toplamanın mümkün olduğundan, birinci gurubu zirai ve İktisadî, ikinci gurupu maarif ve üçüncü gurupu da sağlık işlerinin teşkil edebileceğinden bahseylemiş ve zirai ve İktisadî işlerin izahını yapmıştık.

Bu makalemizde, maarif isleri hakkındaki düşüncelerimizin arz ve izahına çalışacağız.

İlk tahsilin lüzumu ve bizde ümmilik nisbeti:

Medenî seviyesi üstün olan, medeniyetin en şerefli mevkiine ulaşmış bulunan memleketler; diğer tahsil kademelerinden önce, ilk tahsile ehemmiyet vermişlerdir. Çünkü millî geleneklerin ve terbiyenin kökleşmesi ve medeniyet kapısının açılabilmesi asgarî bir tahsile sâhip bulunmayı icabettirir.

Mektup yazmak, gazete ve kitap okumak, yurt ve dünya havadislerine ve ahvaline âşinâ olmak, memleket ve dünya ölçüsünde bir fikir sâhibi bulunmak, alacak verecek hesaplarını not edivermek, basit bir hesap meselesini halletmek ve netice itibarıyla zâfî işlerinin bilânçosunu çıkarabilmek gibi işlerin başarılmaması; ancak ilk tahsil ve fakat iyi bir tahsil ile mümkün olabilir. Bizim köylerimiz buna, yâni orta derecede bir kültüre çok muhtaçtır ve hâlen ümmî sayılabilir.

Filhakika, istatistiklerimize göre, okuma - yazma bilmiyen vatandaşlarımızı-

* Köylerimizi nasıl kalkındırılım? başlıklı makale serisinin devamıdır. Baş tarafı. 225. 226, 227, 228 ve 229. uncu sayılardadır.

zın nisbeti; 1927 senesinde % 91 iken, 1950 yılında % 65.4 e düşmüştür ⁽¹⁾. Yâni her iki nisbet arasında, 1950 yılı lehine önemli bir fark vardır. Şu kadar ki, 1927 de yuvarlak hesapla on dört milyon olan nüfusumuz, 1950 de yirmi iki milyona yükselmiş ve binnetice ümmi sayısı azalmamış ve belki de artmıştır ⁽²⁾.

Okuma - yazma durumumuzun dünya milletleri ile mukayesesi de acıklıdır. UNESCO (Birleşmiş milletler eğitim, bilim ve kültür kurulu) tarafından yayınlanan istatistiklere göre, yeryüzündeki insanların yüzde ellisi okuma - yazma bilmemektedir. Halbuki biz, ümmilik nisbetimiz % 65,4 olduğuna göre, bu ortalamanın oldukça dünunda bulunuyoruz ⁽³⁾.

Diğer taraftan, okul çağında bulunan çocuklarımız arasında da okuma - yazma nisbeti düşüktür. 1950 nüfus sayımına göre; okul çağında bulunan 7-14 yaş arasında, 1.776.200 erkek ve 1.721.300 kız olmak üzere, ceman 3.497.500 çocuğumuz vardır. 1953 - 1954 ders yılı sonunda bunlardan, 1.108.858 erkek ve 673.030 kız olmak üzere ceman 1.781.888 i okutulabilmiştir. Mütebakisi, okul dışı kalmıştır.

Bu rakamlar, ilköğretim sahasında ne kadar geri kaldığımızı, vezic bir şekilde göstermektedir. Halbuki biz, hâlen bir ilerleme temposu içerisindeyiz. Gerçekten, bir yazarımızın pek güzel belirttiği veçhile; son yıllarda memleketimizin ekonomik, politik ve sosyal şartlarında lehimizde önemli değişiklikler olmuştur. Yurdumuzda ziraat, ticaret, teknik daha fazla gelişmeğe başlamıştır. Bu gelişmeler, tabii olarak, kültürün önemini bir kat daha arttırmışlardır Diğer taraftan vatandaşlarımız; cemiyetimizde geçmişe nazaran dalla büyük bir rol oynamak, daha geniş mesuliyetler yüklenmek temayülünü göstermektedirler. Bu temayülün, kendisine kaynaklık yapacak kültürün genişliği ve yapıcılığı nisbetinde faydalı neticeler vereceğinden hiç şüphe yoktur ⁽⁴⁾.

Görülüyor ki, köy kalkınması ve daha doğru bir ifade ile memleket kalkınması için, ilköğretimin tahakkuku şarttır. Bu ise; okul binalarının yaptırılması, okullar daimi masraflarının karşılanması, bunların temini için gelir kaynakları bulunması ve nihayet, ihtiyaca yetecek sayıda öğretmen yetiştirilmesi ile mümkündür. Ayrıca, halk eğitime ve teknik öğretime de lüzum vardır.

Şimdi bu konuları, yâni maarif plânında gözönünde tutulması lâzımgelen meseleleri, birer birer inceleyelim.

¹ İstiklâline henüz kavuşmuş bulunan müslüman Endonezya'da ümmilik nisbeti % 47 dir.

² 14 milyonun % 91 i yuvarlak hesapla, 13 milyon eder. 22 milyonun % 65.4 ü ise, keza yuvarlak hesapla, 14 milyon eder. Şu halde ümmi sayısı azalmamıştır.

³ Unesco tarafından yayınlanan istatistiklere göre ümmilerin nisbeti, Afrikada % 80, Asya'da % 70, Güney Amerika'da % 45, Kuzey Amerikada % 20, Avrupa'da % 7.5 dur.

⁴ **Halis Özgü:** Halk Eğitimi. Cumhuriyet Gazetesi, 17/3/1954, Sayı: 10.644.

A - Okul binalarının yaptırılması meselesi ⁽⁵⁾ :

Okul inşası, fikrimize, bir Devlet işi olarak ele alınmalı ve beliren ihtiyaca göre, hangi köylerde okul yapılacağına dair bir de inşâ plân ve programı yapılmalıdır. Bu plân ve programın, şahsî ve indi mütalaalarla değiştirilmemesi temin olunmalıdır. Mahallî idareler, bütçelerinden ayırmaya mecbur tutulacakları muayyen nisbetler (meselâ tahsilâtın % 15 veya % 20 si) dahilinde, inşaat masraflarına kanunen iştirak ettirilmelidirler ⁽⁶⁾.

Mahallî idareler (vilâyet hususî idareleri, belediyeler, köyler), bu paraları muayyen müddet içinde Maarif Vekâleti namına millî bankalardan birisine yatırmalıdır. Vekâlet, memleket ölçüsünde temin ettiği bu paraları da nazara alarak ve ehemmi mühimme tercih ederek, her sene yapacağı okulları tesbit etmeli ve senelere münkasem bir inşâ plânı yapmalıdır. Bina yapımı için lüzumlu teknik elemanlar vekâlet tarafından temin olunmalı ve valiler, vekâletin mümessili ve yardımcısı sıfatıyla bu işin bir an evvel başarılmasını sağlamalıdır.

Okul tipleri, köylerin nüfus kesafetlerine göre, büyük veya küçük ebatta olmalıdır. Yani okul; mahallî icaplara uygun bir şekil ve ebatta inşâ edilmeli, fanteziye ve gösterişe yer verilmemeli ve binnetice fuzulî masraflar yapılmamalıdır ⁽⁷⁾.

Diğer taraftan, okul tâmiratı da aynı şekilde Devlet tarafından yapılmalıdır.

Ve nihayet, 4274 sayılı kanun hükümlerine göre köy bütçelerine tahmil edilmiş bulunan okul mefruşatıyla malzemesinin ve daimî ihtiyaçlarının dahi Devletçe temin olunmasında ve köylüye hiçbir mükellefiyet tahmil edilmemesinde zaruret vardır. Çünkü köy bütçeleri ve elemanları bunları teminden

⁵ «Mektep genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, şerefi istiklâlî öğretir. İstiklâl tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi muvafık olan sâlim yolu belletir. Memleket ve milleti kurtarmağa çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr mütahassıs ve birer âlim olmaları lâzımdır. Bunu temim eden mekteptir. Ancak bu tarzda her türlü teşebbüsâtın mantikî neticelere îsali mümkün olur.» 27/10/1922 ATATÜRK

⁶ Halbuki, okul binalarının yaptırılması işi; 5828 sayılı kanunla, hâlen vilâyet hususî idarelerine aslı bir vazife olarak verilmiş ve Devlet yardımcı kalmıştır. Sözü geçen kanunun birinci maddesi şudur:

«Köy okul binaları ve müstemilâtı ile öğretmen evlerinin ve köy sağlık memuru ve köy ebeleri için bölge merkezlerinde kurulacak evlerin inşası, Millî Eğitim ve Bayındırlık Bakanlıkları tarafından tesbit veya tasdik edilecek tip plânlara ve Millî Eğitim Bakanlığınca iller için hazırlanacak inşaat programlarına göre özel idare (bütçelerinden ayrılan ödenek ve genel bütçeden il özel idarelerine bu maksatla yapılacak yardımlarla veya bu yardımlar karşılığında temin olunacak ayniyat ile valilerce sağlanır. Bu inşaat için köy halkına hiç bir mükellefiyet tahmil edilemez.»

⁷ 1952 istatistiklerine göre memleketimizde mevcut 34.434 köyden (daha doğrusu muhtarlıktan), 15.873 ünde ilkokul vardır.

âcizdir. Mübalağasız söylenebilir ki, bugün, köylerimizde pek çoğunun sırası masası, yazı tahtası, sandalyası, haritası, sobası ve bunlara benzer sâir eşyası tamam değildir ve bugünkü mekanizma ile tamamlanmasına da imkân yoktur. Halbuki çocuğun okuyup yazmasında, yetiştirilmesinde, söylemeğe lüzum yok ki, okul binası kadar mefruşatın ve malzemenin müsbet veya menfî tesiri vardır.

Kısaca; okul inşası, tâmiri ve mefruşatı için vilâyet hususî idareleriyle köylere tahmil edilmiş bulunan mükellefiyetler Devlete intikal etmeli ve fakat sözü geçen idarelerle belediyeler bu masraflara belli bir nisbet dahilinde kanunen iştirak ettirilmelidir.

Mühim bir cihet de, okul inşa plân ve programı tanzim ve tesbit edilirken, inşaatı müteakip o köye derhal öğretmen verilir verilmiyeceği hususunun bilhassa gözönünde bulundurulması zarurettir. Eğer o köye hemen öğretmen tâyini mümkün değilse, okul inşaatına başlanmamalıdır. Aksine hareketin, tatbikatta çok zararı görülmüştür.

Bilindiği üzere, bundan 10 - 12 sene önce, yurdumuzun her tarafında hummalı bir okul inşası faaliyetine girişilmişti. 4274 sayılı kanun hükümlerine göre köylümüz, okul yapmaya mecbur tutulmuştu. Bu mecburiyet dolayısıyla ve istitaatin fevkinde bir çalışma ile bir kısım köylerimizde inşaat tamamlanmıştı. İşte bu köylerden pek çoğuna senelerce öğretmen tâyin edilememiştir. Bu hâl, maddî ve mânevi birçok zararların meydana gelmesine sebep olmuştur.

Filhakika, her ne pahasına olursa olsun okul inşasını tamamlamış olan köylüler; okula öğretmen gelmediğini ve çocuklarının derse başlayamadıklarını görünce, hayal kırıklığına uğramışlar ve kendilerine öğretmen verileceğini daima vâdetmiş ve fakat bu vâdini asla yerine getirmemiş olan hükümet makamlarına itimatsızlıkla bakmışlardır. Bu suretle, Devlet otoritesi sarsılmıştır. «Çeşitli sıkıntılara katlanarak yapmış olduğumuz bu okulun öğretmeni nerede? diye köylüler tarafından kendisine sual tevcih edilen Devlet memuru, inandırıcı cevaplar veremez hâle gelmiştir.

Diğer taraftan, büyük bir hızla ve çeşitli tazyiklerle köylüye yaptırılmış bulunan okul binaları; böylece boş kalınca, harap olmağa yüz tutmuş ve pek çoğu da harap olmuştur ⁽⁶⁾. Bu binaların, zamanla; bâzı köylüler tarafından ahır, ağıl, samanlık olarak kullanıldıkları da teessürle görülmüştür.

⁶ «İlköğretim kanunu tasarısı»nın gerekçesine ekli bulunan ve konumuzu ilgilendiren cetveli aynen buraya alıyorum:

Adet

587 Binaları yıkılan veya tehlikeli durumda olup boşaltılan okullar.

98 İnşasına başlanmış ve yarım kalmış okul binalarından hâlen kullanılmı-yacak durumda olanlar.

918 Esaslı onanma muhtaç ve yıkılmaya yüz tutmuş olan binalar (muhte-

Eğer okul binası yapılmadan önce veya yapılır yapılmaz öğretmen hazır bulunsaydı, bu gibi maddî ve manevî zararlara meydan verilmemiş olurdu. Bu da gösteriyor ki, okul inşa plân ve programının; öğretmen kaynağı ile ayarlanmasında zaruret vardır.

Hülâsa; okul inşasından önce, okulun muhtaç olduğu öğretmen temin ve zamanı gelince de tâyin edilmelidir Öğretmen mevcut değil iken, okul inşası ve açılması cihetine gidilmemesi kesin olarak sağlanmalıdır.

B - Öğretmen yetiştirme meselesi ⁽⁹⁾ :

Cumhuriyet devrinde, kısa zamanda çok sayıda köy öğretmeni yetiştirmek maksadiyle çeşitli tedbirlere başvuruldu. Köy muallim mekteplerinin ve eğitmen teşkilâtının kuruluşu, köy enstitüleri tesisi ve nihayet köy enstitüleriyle öğretmen okullarının birleştirilmesi bu tedbirler cümlesindendir.

1 - 1927 - 1928 ders yılında, köylere öğretmen yetiştirmek maksadiyle, iki yerde köy muallim mektebi kuruldu. Buraya alınan talebe, ilkokul üzerine üç senelik bir tahsil devresi geçirdikten sonra mezun oldu. Lâkin tatbikatta köy muallim mektebi mezunlarından beklenen netice alınamadı. Ve nihayet, bu okullar, 1932 ve 1933 yıllarında kapatıldı.

2 - Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmıyan köylerin eğitim ve öğretim işlerinin görülmesi ve ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için, köy eğitmenleri istihdamı derpiş olundu. Bu maksatla 11/6/1937 tarihli

⁹ «Memleketimiz, heyeti içtimaiyemizi hedefi hakikate, hedefi saadete isal için, iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin istikbalini yoğuran irfan ordusu.»
24/3/1923

ATATÜRK

«Yeni nesli; cumhuriyetin fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz. Yeni nesil, sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır. Cumhuriyet; fikren, ilmen, fennen, beden en kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli, bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir.»

25/7/1934

ATATÜRK

"Milletleri kurtaralar yalnız ve ancak muallimlerdir. Muallimden, mürebbiden mahrum bir millet nâmunı almak istidadını kesbetmiştir. Ona alelade bir kütle denir, millet denemez.»

14/10/1925

ATATÜRK

lif tip).

1759..... Kullanılmakta olup inşası noksan ve ikmalî gereken okul binaları (muhtelif tip).

303..... Toprak damlı ve hâlen kullanılmakta olup çatı yapılması gereken okullar.

1256..... Hela ve deposu olmıyan okullarda yeniden yapılacak hela ve depolarla noksan tesisler.

4921..... TOPLAM

Demek oluyor ki 15.873 okuldan, 4.921 adedi hâlen işe yaramaz bir haldedir.

ve 3238 sayılı Köy Eğitimleri Kanunu çıkarıldı. Eğitimlerin yetiştirilmesi için kurslar açıldı. Bu kurslara askerliklerini bitirmiş olan köylüler alındı. Köy halkına rehberlik edecek olan bu kimselerin, altı yedi aylık bir öğretime tâbi tutulduktan sonra tayinleri yapıldı. Kendilerine, Maarif Vekâleti bütçesinden cüz'î bir ücret de verildi.

Eğitmenli köylerden 8 - 10 u birleştirilerek bölgeler vücuda getirildi. Eğitimcilerin mürakabelerini ve yetiştirilmelerini temin maksadiyle, her bölgeye bir gezici başöğretmen tayin edildi.

Eğitmenli okullarda, üç yıllık bir öğretim süresi kabul edildi. Köyde mevcut dokuz yaşındaki çocuklar okula alındı. Bunlar birinci sınıftan itibaren, ayrıca hazırlanmış bir programa göre, üç yıl tahsil gördü. Üç yılın sonunda okula yeniden öğrenci alındı.

Bidayette eğitimciler, geçimlerine yardım olmak üzere, tohumluk ve ziraat âletleri verildi. Fakat, ilk yıllardan sonra bu yardımın yapılmasına devam edilmedi.

Sayıları bir zamanlar dokuz bine yaklaşan eğitimcilerin çoğu, ilkokulu dahi bitirmemişlerdi. Bu sebeple umumî kültürleri yoktu. Halbuki öğretmenlik, umumî kültürden başka uzun yıllar kazanılabilecek hususî bilgilere ihtiyaç gösteren bir meslektir. Bundan dolayı eğitimciler, mürebbilik ve öğretmenlik mesleğinde tam mânasıyla muvaffak olamadılar.

Köylere sür'atle ve ucuz öğretmen yetiştirmek düşüncesiyle kurulan bu teşkilâtta da, böylelikle müsbet bir netice elde edilemedi ve bizzat öğretmenlerin zamanla tasfiyesi cihetine gidildi. 1950 yılı sonuna kadar 5476 öğretmen tasfiye edildi. Bu tarihe kadar eğitimciler, Devlet bütçesinden, 26.591.123 lira gibi külliyetli bir para ödendi. Alınan neticeye mukabil, harcanan paraya ve sarfedilen emeğe acımamak mümkün değildi.

3 - Nüfusumuzun yüzde sekseninin yaşadığı köylerimizde vazife alacak öğretmenlerin köy muhitine intibaklarını sağlamak ve öğretmen namzetlerini köy hayatının çeşitli cepheleriyle alâkadar olabilecek bir muhit ve bayat içinde yetiştirmek, köylerimizi kısa bir zamanda öğretmene kavuşturmak ve köye yarayan diğer meslek erbabını da yetiştirmek gayesiyle 17/4/1940 tarihli ve 3803 sayılı kanunla Köy enstitüleri kuruldu. Ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde enstitü binaları yapıldı. Enstitülere münhasıran köylü çocukları alındı. Diğer taraftan, öğretmen okulları istikametindeki çalışmalar durduruldu.

Köyü kültür, zanaat (demircilik, yapıcılık, marangozluk gibi), ziraat ve sağlık yönlerinden kaldırmak ve öğretmenin Devlete yük olmaksızın geçimini sağlamak fikriyle hareket edildi. Kısaca, zanaat sâhibi müstahsil öğretmen yetiştirme gayesi istihdaf olundu. Bu suretle, ilköğretimin az bir masrafla tahakkuk ettirilebileceği düşünüldü. Bu maksatla, enstitü mezunlarına; köyde geçim arazisi ve işlikler tahsis olundu, ziraat ve zanaat âlet ve vasıtaları ve

hayvanlar dağıtıldı. Bu öğretmenler, vekâlet bütçesinden ödenen yirmi lira ücretle yirmi yıl mecburî hizmete tâbi tutuldu.

Köy enstitüsü öğrencileri, okul programı iyi düzenlenmemiş olduğundan; ziraat; zanaat, genel ve meslek bilgilerini tam olarak alamadılar. Meslek hayatına girdikten sonra da, bunlar, geçimlerini sağlamak için kendilerine verilen araziye işlemek, işliklerde çalışmak mecburiyeti karşısında asıl vazifeleri olan öğretmenliği lâıyıkıyla yapamadılar. Birçok köylerde, arazinin darlığı yüzünden, kendilerine arazi temin edilemedi. Verilebilen arazilerden bir kısmı ise gayri kâfi ve verimsiz idi. Bu yüzden öğretmenler, geçim zarureti karşısında kaldılar ve okuldan uzaklaşarak geçimlerini temine uğraştılar. Bâzen, öğretmenlikle telif edilemeyecek durumlara da düştüler. Arabalarıyla kiracılık yapmak zorunda dahi kaldılar. Müsait araziye nadiren kavuşanlardan bir kısmı da, kazanç hırsına kapılarak, ihmal yoluna saptılar.

Devlete fazla malî külfet tahmil etmeden ucuza mal olacak zanaat sâhibi müstahsil yetiştirme isteğinin böylece tahakkuk etmediği görüldü. 10/9/1947 tarihli ve 5129 sayılı kanunla köy enstitüsü mezunu öğretmenlere arazi verilmekten vazgeçildi ve bunların ücretleri yirmi liradan yüz liraya çıkarıldı. 29/12/1949 tarihli ve 5479 sayılı kanunla da aylığa geçirilmeleri kabul olundu, Yâni, ucuz ve müstahsil öğretmen yetiştirme fikrinden dönüldü. Binnetice, öğretmenlere tahsis olunan arazi ile milyonlar sarfiyle temin edilen ziraat ve zanaat âletlerinin tasfiyesine de zaruret hâsıl oldu.

Diğer taraftan enstitülerin - bilhassa kuruluş anlarında - inşaat ve ziraat işçiliği ile devamlı surette meşgul edilen öğrencileri, kifayyetle birer öğretmen olarak mezun olamadılar. Binnetice, gittikleri köylerde, arzu edilen şekilde hizmet edemediler.

Ayrıca, kendi köyüne tâyin edilen her enstitü mezunu öğretmen, nâfiz ve otoriter olamadı. Bilâkis, köy muhtarının ve köy ileri gelenlerinin zebunu oldu. Devamsızlığı önleyemedi. Çocukları, istenilen şekilde yetiştiremedi. Kendisinden beklenen rehberliği yapamadı. Ziraat veya zanaat sahalarından herhangi birisinde dahi esaslî bir varlık gösteremedi⁽¹⁰⁾.

3803 sayılı kanım, öğretmenler arasında ikilik yarattı. Gerçekten, öğretmen okulu mezunları ile köy enstitüsü mezunları aynı okullarda vazife gördükleri halde; köy enstitüsü mezunları 4274 sayılı kanunla tâyin, terfi, tecziye, maaş, vazife ve çalışma tarzı bakımından diğerlerine nazaran ayrı hükümlere tâbi tutuldular. Diğer taraftan, uzun seneler meslekte çalışmış öğretmen okulu mezunları; başöğretmenlikten alındı ve bunların yerlerine, idarî işlerde ve kendi mesleğinde vukufu daha az olan enstitü mezunu öğretmenler getirildi.

¹⁰ Köy Enstitülerinin kuruluşu sırasında yapılan münakaşalarda; bir kısım münevverlerimiz, enstitü mezunlarının, kendi köylerinde yeni bir müteğallibe tipi olarak meydana çıkacaklarından endişe ediyorlardı. Tatbikat, bu düşünceye tamamiyle zıt bir şekilde tezahür etti.

Yâni öğretmen okulu mezunları, maiyette çalıştırıldı. Bu suretle ikilik yaratıldı ve birbirini çekemiyen iki öğretmen tipi vücuda getirilmiş oldu.

4 - 1946 yılından beri köy enstitülerinin düzeltilmesi ve iyi kalitede öğretmen yetiştirilmesi için başlayan hareketler bugüne kadar devam etti. Fakat yeter derecede netice alınamadı. 1952 - 1953 yılından itibaren köy enstitüleri ile öğretmen okullarının programları, kazanılan tecrübelerden de faydalanılarak, birleştirilmek suretiyle yeniden tanzim edildi. Enstitülerin öğretim süreleri altı yıla çıkarıldı. İki müessesenin birleştirilmesi için hazırlanan tasarı kanuniyet kesbetti ve 6234 kanun numarasını aldı. 4/2/1954 tarihinde neşredilmiş bulunan bu kanun; köy enstitüleri ile öğretmen okullarını, «ilköğretmen okulları» adı altında birleştirdi ve öğrencilerin % 75 inin köy ilkokulu mezunlarından olmasını şart koydu. Bu kanunla; şehir öğretmen okullarıyla köy enstitülerine ait prensipler - her iki müesseseden edinilen tecrübeler gözönünde tutularak - nevama, mezcedildi ve daha disiplinli bir durum meydana getirildi.

Bu yeni müessesenin, daha faydalı ve daha verimli olacağı ümit edilmektedir. Tatbikatın, bu ümidi takviye etmesini temenni edelim.

C - Beş sınıflı ve tek öğretmenin enli okul meselesi:

Bundan 15 sene önce, ilköğretim alanında, keyfiyetten ziyade kemiyete ehemmiyet verilmiş ve her ne pahasına olursa olsun, her köyde bir okul açılması hedef tutulmuştur. Bu sebeple beş sınıflı ve fakat tek öğretmenli okulların faaliyete getirilmesi tercih edilen bir yol olmuştur. Hâlen köy okullarının pek büyük bir kısmı, bu düşünce tesiriyle, birleştirilmiş sınıflar esasına göre ve tek öğretmenle idare edilmektedir.

Filhakika, 30/4/1926 tarihli ve 789 sayılı maarif teşkilâtına dair olan kanunda tek öğretmenli okulların tahsil süreleri üç yıl olarak tesbit edilmiştir. 17/7/1939 tarihinde, köy çocuklarına tam bir ilk tahsil verilebilmesi maksadıyla, öğrenim sürelerinin beş yıla çıkarılması uygun görülerek 1939 - 1940 ders yılından itibaren tek öğretmenli köy okullarında beş yıllık öğretime başlanmıştır.

Memleketimizin muhtelif bölgelerinde yapmış olduğumuz tetkiklerden çıkardığımız neticelere göre, bu gibi okulların köylüye ve memlekete aslâ faydası yoktur ve olmamıştır diyebiliriz. Müfettiş raporlarında, bu okullar randımanının müsbet olduğu belki yazılmış ve bu raporlar maarif arşivlerinde saklanmış bulunabilir. Fakat, realite tamamiyle bunun aksinedir.

Böyle beş sınıflı ve tek öğretmenli bir okulun dördüncü ve hattâ beşinci sınıfında bulunan çocukların; okuduklarını anlayamadıklarını, bir gazeteyi bile hatasız okuyamadıklarını müşahade etmek her zaman mümkündür. Köy okullarında umumî seviye budur. Ayrıca, bunların içinde, iki kere ikinin kaç ettiğini bilmeyenlere de rastlamak mümkündür. İşte bu seviyedeki bir çocu-

ğün yukarı sınıflara kadar getirilmesi yâni diploma istatistiklerinin kabarcıklığına dikkat olunması, keyfiyetten ziyade kemmiyete ehemmiyet veren bir zihniyet eseri sayılmalıdır.

Hülâsa, seviye çok düşüktür ve bu düşüklüğün çeşitli sebepleri vardır.

a - Öğretim bakımından düşüklük:

Köy okulunda, çocuğun yalnız başına (otodidaktik) meşgul olacağı saatler oldukça kabarıktır. Buna mukabil, lüzumlu ders malzemeleri yoktur. Bu malzeme mevcut olursa, ders harici kalan sınıfları meşgul etmek imkânı nisbeten sağlanmış ve çocukların kendi kendilerini yetiştirmek çaresi bulunmuş olur. Yâni çocuğu şahsî mesaiye sevkedecek, şahsen meşgul ve alâkadar eyleyecek araçlar, kitaplar, mecmualar vesaire mevcut olmadığından, çocuk; ister istemez boş kalmakta, alâkasını dağıtmakta, haylazlık ve yaramazlıkla vakit geçirmekte ve netice itibariyle yetişememektedir.

Gerçi Amerika'da tek öğretmenin sekiz sınıfı bile okuttuğu, bizde de bu yolda etüdler yapıldığı son günlerin gazete havadisleri arasında görülmektedir. Fakat herşeyden önce şunu bilmeliyiz ki, biz, Amerika gibi sosyal muhite, medenî vasıtalar ve teknik imkânlarla asla sâhip değiliz. Orada tek öğretmenin, sekiz sınıfı idaresi her halde mümkündür. Çünkü öğretmen, çocuğu yetiştirecek pedagojik vasıta ve imkânların hepsine sahiptir. Biz; bu gibi vasıta ve imkânları değil, sıra ile kara tahtayı bile tamamiyle temin edememekteyiz. Hangi köy okuluna gidilirse gidilsin, demirbaş eşya ve malzeme noksanları bulunduğu derhal tesbit edilebilir. Belki Türkiye ve dünya haritası yoktur, belki bayrak yoktur, belki de sıra veya yazı tahtası yoktur.

Hülâsa, bugünkü maddî imkânsızlıklar muvacehesinde, çocuklarımızı tek öğretmenin eline bırakmak en büyük hata olur.

b - Öğretmenin müsamahası ve ihmalî bakımından düşüklük:

Köyde tek başına vazife gören öğretmenin, psikolojik sarsıntılar geçirdiği de ayrı bir konu olarak ele alınabilir. Bunun çeşitli sebepleri vardır:

1 - Öğretmen köyde; ihtiyar meclisi ve köylü ile iyi geçinmek mecburiyetindedir. İyi geçinmekten maksat; öğretmenin köylüye, okul mevzuunda para ve iş gibi külfetler tahmil etmemesi demektir. Yâni, öğretmen; müsamahakâr olacak, köylüden para ve imece istemeyecektir. Devamı sıkı tâkip etmeyecektir. Aksi halde, başta muhtar ve ihtiyar meclisi bulunduğu halde, bütün köylü; öğretmene düşman olur ve onun köyden uzaklaştırılması için, çeşitli konbinezonlar aranır. Bazen iş, öğretmeni lekeleyecek dereceye kadar götürülür.

Bu durumu kavramış bulunan öğretmen, müsamahakâr hareket ederek susar. Yâni, köylüye uyar. Aksine hareket eden yâni vazifenin icabını, neye mal olursa olsun yapmak isteyen öğretmen ise; bütün köylünün husumetine

maruz kalır. Ve yine de dediğini yaptıramaz. Köylünün dediği olur. Bu suretle öğretmen, işin başlangıcından muvaffakiyetsizliğe ve hayal kırıklığına uğrar.

2 - Bu sebeplerle öğretmen, köy bütçesinden ders vasıtalarını ve hattâ okulun zarurî ihtiyaçlarını ekseriya temin ettiremez ve çocukların devamını sağlayamaz. Zira ihtiyar meclisi, kanunî salahiyetini kullanmaz. Meselâ çocuk velilerine tebliğatta bulunmaz. Para cezası vermez. Öğretmen ısrar ederse ve hattâ keyfiyeti alâkalı makamlara duyurursa, yukarıda bahsettiğimiz münazaa ve husumet tahaddüs etmiş olur.

3 - İşte öğretmen, bu durum ve ruh haleti içinde, bedbinleşiyor. İki kuvvet arasında bocalıyor. Bu kuvvetten biri vazife hissi, memlekete hizmet aşkı; diğeri, üzerine teksif edilecek olan köylü husumeti. Bu ikinci kuvvet, ekseriya birinci kuvveti bertaraf ediyor ve böylelikle, köy okulları, bahsettiğimiz ve bildiğimiz hale geliyor.

4 - Müsamahaya başlayan öğretmen, artık, işi oluruna bırakmış demektir. Eğer köy, murakabesi güç olan uzakça bir yerde ise; öğretmen, icabında okulu tâtıl bile ediyor veya muayyen saatlerde dersini okutmuyor. Köylü ise bundan, maalesef, memnun kalıyor. Çünkü okula gitmeyen çocuğunu, istihsal unsuru olarak da, bağ, bahçe ve tarlada çalıştırıyor veya hayvanlarına baktırıyor ve bu sebeple öğretmenin kanunsuz hareketlerini, alâkalı mercie askı haber vermiyor.

5 - Öğretmen, köyde tek başına kaldığı için, ruhi bakımdan acze ve ümitsizliğe düşüyor. Köylüye rehberlik edeceği yerde, kendisi köylüye uyuyor. Giyimine, tıraşına aslâ itina etmiyor. Örnek bir öğretmen olamıyor.

Bütün bunlar gösteriyor ki, gerek öğretim bakımından ve gerekse öğretmenin şahsî durumu bakımından, beş sınıflı ve tek öğretmenli okul gayri müsaittir ve içtimaî bünyemize uygun değildir.

Ç - Beş sınıflı ve beş öğretmenli okul meselesi:

Biz, kemmiyeten ziyade keyfiyete ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Çok mektep açıp, hiçbir netice almamaktansa; az mektep açıp, çok iyi netice almak yolunu tercih etmeliyiz. Fikrimizce bu yol, köylerde beş sınıflı ve beş öğretmenli okul açmaktan ibarettir. Böyle bir okulun çeşitli faydaları vardır:

1 - Köyde, bir öğretmenler topluluğu vücut bulur. Hiç olmazsa, köye beş öğretmen ailesi gelmiş olur. Bu suretle öğretmen, kendisini tecrit edilmiş münzevi bir varlık sanmaktan kurtulur. Eğer kendi köyünde yâni doğup büyüdüğü köyde vazife görüyorsa, kendisine sâdece o köyün sakini saymaktan sıyrılır.

2 - Muhtar ve ihtiyar meclisi ile köy halkının menfî tesirlerine, yalnız başına mukavemet etmek veya onlara boyun eğmek gibi hallerle karşılaşmaz. Öğretmenler topluluğu, köylü haleti ruhiyesi üzerinde daha müessir olabilir.

Bu beş öğretmen; okula ait her meseleyi, elbirliği ile halledebilirler. Ferdi ruhiyat ile cemeani ruhiyat arasındaki farkı söylemeğe lüzum yoktur. Hepsi de, daha serbest icraatta bulunabilirler. Çünkü, biri diğerlerini işhad imkânına mâliktir.

3 - En mühim nokta, bu çeşit okullarda, öğretimin mükemmel bir seviyeye ulaşacağı meselesidir. Gerçekten, her öğretmen; bir sınıfı müstakillen ve muntazaman okutmak, çocuklarla daima alâkalanmak imkânına sâhiptir. Devam işiyle daha mükemmel meşgul olabilir. Bu konuda kendisine yardım etmiyen veya ihmali görülen köy muhtariyle ihtiyar meclisi âzalarını, üst makamlara çekinmeden şikâyet edebilir ve devamı daha iyi sağlıyabilir.

Diğer taraftan, öğrenciler; tek öğretmenli okula kıyas edilemeyecek derecede, üstün seviyede yetişirler. Daha iyi eğitim ve öğretime tâbi tutulurlar.

Bu vesile ile burada, sınıf usulü yerine ihtisas usulü tatbik edilmesinin daha çok faydalı ve yerinde olacağını ela belirtmek isteriz.

Bilindiği üzere, sınıf usulü; bir öğretmenin öğrencilerini ilk sınıftan beşinci sınıfa kadar götürmesidir. İhtisas usulü ise; aynı sınıfa, ihtisaslarına göre, öğretmenlerin ders vermesidir.

Sınıf öğretmenliği sisteminin; çocukların her an aynı hoca ile karşılaşmaları ve onun tesiri altında kalmaları, aynı öğretmenin çeşitli dersleri (Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi, tabiat bilgisi, matematik, resim, eliş, müzik gibi dersleri) avın zevk ve istekle okutamaması ve hususiyet ve karakterinin çocuklara aşılması gibi mahzurları vardır.

Buna mukabil, çocukların, muhtelif öğretmenlerle temas etmeleri her bakımdan faydalıdır. Evveleminde çocuklar, yeknesaklıktan kurtulurlar. Fikri, hissi ve ahlâki bakımdan daha çok istifade ederler.

Bu sebeplerden dolayıdır ki, sınıf usulü yerine ihtisas usulü kabul edilmelidir (¹¹).

4 - Birbirlerinin murakıbı durumunda oldukları için, öğretmenler; nizamsız işleri yapmaktan çekinirler. Meselâ okulu gelişi güzel tâtıl edip savuşamazlar. Vazifelerini belirli saatler içinde yapmak zorunda kalırlar, vesaire. Hülâsa, kendiliğinden bir murakabe sistemi kurulmuş ve ihmalkârlık bertaraf edilmiş olur.

Görülüyor ki, bu çeşit okullarda; eğitim ve öğretim mükemmeliyete kavuşuyor, öğretmen, psikolojik sarsıntıdan kurtuluyor ve kendisine karşı muarazada bulunanlarla mücadelelen çekinmeyecek bir hâle geliyor. Kısaca; okuldan beklenen randıman, tamamiyle alınıyor.

Bütün bunlar doğru ve güzel olmakla beraber, bu okulların her köyde açılması mümkün müdür? gibi bir sorunun muhatabı olabiliriz.

¹¹ İhtisastan maksat, bir öğretmenin; mevcut derslerden herhangi biriyle daha fazla meşgul olması ve ondan daha çok zevk almasıdır. Yoksa, bildiğimiz mânada bir ihtisas değildir,

Ortalama kırk bin köyümüz bulunduğunu kabul edelim. Tek öğretmenli kırk bin okul açıp, hiçbir netice almamak mı iyidir; yoksa, sekiz bin okul açıp, tam randıman elde etmek mi faydalıdır? Gayemiz, elbetteki, tam randıman almaktır. Şu halde, beş öğretmenli ve beş sınıflı okullar açmak elzemdir.

Bu okulların, hangi köylerde açılması lâzımgeldiği hususunda da bir sual hâtıra gelebilir. Hemen cevap verelim ki, bu çeşit okullar; evvelâ, nüfusu çok ve merkezi vaziyette olan köylerde açılmalıdır. Bu okulların adedi, öğretmen yetiştirilmesi ile mütenasip ve hem âhenk olarak çoğaltılmalıdır.

Okul meselesine teallük eden Devlet plânında, arzettiğimiz sebepler dolayısıyla, bu konu önemle ele alınmalıdır.

D - Halk eğitimi meselesi ⁽¹²⁾ :

Köy ve memleket kalkınması için, sâdece, ilk tahsil çağındaki çocukların okula gönderilmesi kâfi değildir. Türk Milletinin, bir bütün olarak, okur-yazar hâle getirilmesi de lâzımdır. Ayrıca, vatandaşlarımızın; Atatürk inkılâplarını benimsemiş ve zararlı fikir ve görüşlerin tesirinden kurtulmuş, medeniyet nizamına intibak etmiş bir varlık hâline gelmeleri de icabeder. Bu suretle, kötü niyetli ve mürteci ruhlu yobazların elinden ancak kurtarılabilecek olan halkımıza, kanuna hürmet duygusu da kendiliğinden aşılanmış olur.

*

1952 yılı Haziran ayında yapılan istatistiklere göre, 7-11 yaş arasında bulunan mecburi öğrenim çağındaki çocukların adedi 2.794.000 dir. Bunlardan; 1.710.424 ü ilk okula gitmekte, 1.083.576 sı okulsuzluk yüzünden okul dışı kalmaktadır. Ayrıca; ilk tahsili gördükten sonra, çeşitli sebeplerle, okuma-yazmayı unutanların sayısı da mühim bir miktara balığ olmaktadır.

Diğer taraftan, hâlen okur-yazar olmıyan halkımızın miktarı da büyük bir yekûn tutmaktadır. Gerçekten, nüfusumuzun yüzde altmış beşinden fazlası ümmidir. Lâkin, ümmi kalışımızın çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerin başında, arap harfleriyle okuma-yazma mecburiyetinde kalmış oluşumuz gelir. Ümmiliğin giderilmesine, bu harflerle okuma-yazmadaki güçlük hakikî bir engel teşkil ediyordu. Bu engel, 3/11/1927 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanunla Cumhuriyet devrinde ortadan kaldırıl-

¹² «Kemali dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî tedaiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden müsmir bir faaliyetle çalıştırarak esaslar ihzar etmeğe hasrı mesai eylemeliyiz.» 16/7/1921

ATATÜRK

«En mühim, en esaslı nokta terbiye meselesidir. Terbiyedir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı, âdil bir heyeti içtimaiye hâlinde yaşatan, ya bir milleti esaret ve sefaletle terk eder.» 22/9/1924

ATATÜRK

dı ve yeni harflerle okuma-yazmayı öğreterek ümmiliği gidermek ve hayatta lâzım olan ilk ve esas bilgileri vermek maksadiyle 1928 - 1929 ders yılı başında, bütün öğretmenler seferber edilerek, yurdun her tarafında «millet mektepleri» açıldı. Bu mektepler, sâbit ve gezici olmak üzere iki çeşitti. Sâbit millet mektepleri okulu bulunan şehir, kasaba ve köylerde; gezici millet mektepleri ise, okulları olmayan yerlerde açıldı.

Millet mekteplerine ilkokul çağını aşmış bulunan ve okuma-yazma bilmiyen kadın ve erkekler devam eti. Bu mekteplerde A ve B olmak üzere, iki sınıf vardı. A sınıfına, okuma-yazma bilmiyenler veya sâdece arap harfleriyle okuma-yazma bilenler devam eyledi. Bu sınıflarda öğretime, ekim ayının başında başlandı ve mart başında son verildi. A sınıfını başarı ile bitirenler, B sınıfına alındı. B sınıfında olanlara; pratik ve faydalı bir şekilde umumî kültür verildi.

Bu mektepler, ki bizde ilk ve ciddî bir halk eğitimi müessesesi sayılabilirler, yedi yıl faaliyette bulundu ve 1935 yılında kapatıldı ⁽¹³⁾.

Daha sonraları; sanat okullarında çeşitli kurslar açılmak, köy gezici kurslarını faaliyete geçirmek, kitaplıkları ve müzeleri halkın istifadesine arz etmek suretiyle halk eğitimi çalışmalarına devam olundu.

Son senelerde ise, Maarif Vekâleti, okulsuzluk yüzünden okuyamayacak olan ve şimdiye kadar okuma-yazma öğrenememiş bulunan vatandaşlara; okuma-yazma öğretmek, lüzumlu temel bilgiler vermek gayesiyle halk dersaneleri açtı.

Bu dersanelerde, millet mekteplerinde olduğu gibi, A ve B olmak üzere iki bölümden ibarettir. A bölümünde okuma-yazma öğrenilecek; bu bölümü bitirenler, B bölümüne geçecektir. Bu bölümde, okuma-yazma öğrenmiş olanlara, «hayat ve geçimlerinin, vatandaşlık haklarının gerektirdiği temel bilgiler verilecektir.» (14¹⁴).

Ve nihayet, şükran arz edelim ki, Hükümetimiz halk eğitimi dâvasını son senelerde önemle ele almış bulunmaktadır. Gerçekten; «yetişkinlerin eğitimi dâvası, ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınmaya azmetmiş bir memleketin bir numaralı dâvasıdır. Pek açık bir hakikat olarak herkesçe bilindiği gibi okul çağı geçmiş halk kitlelerinin mesleki ve umumî eğitimi bir memleketin muhtaç olduğu vasıflı insan gücünü millî istihsalin iş kadrolarına ilâve edecek büyük çapta bir ekonomik verim temin ettiği gibi bu yolda cehaletle mücadele, vatandaşların umumî kültürünü ve vatandaşlık bilgilerini arttırmak suretiyle de mânevî, ahlâkî ve millî bakımlardan büyük bir kıymet arzeder. Yetişkinlerin eğitimi problemi, bütün dünyanın üzerine dikkatle eğildiği hayati bir mesele teşkil ettiği halde, memleketimizde bir türlü İlmî şekilde bir Devlet işi olarak

¹³ Yedi yıl zarfında, bu mekteplerde, 486. 845. vatandaş okuma-yazma öğrenmiş ve temel kültür kazanmıştır.

¹⁴ Tebliğler Dergisi, 14/9/1953, sayı: 764.

ele alınmamıştır. Demokrat Parti iktidar, bu sahada ilk mühim adımları atmak şerefini elde etmiş, halkın teknik ve sanat yolunda olduğu kadar, umumi kültür bakımından da geniş ölçüde faydalanacağı bir programı tahakkuk safhasına koymuştur ⁽¹⁵⁾.

Filhakika, Maarif Vekâletimiz; bu program gereğince, «halk eğitimi kanunu tasarısı» nı hazırlamış bulunmaktadır. Bu tasarının mucip sebepler kısmında, halk eğitiminin önemi şu suretle belirtilmektedir:

«Halk eğitimi; iktisat, savunma, kültür ve sağlık bakımlarından zaruridir. Çünkü; yurdumuzda iktisat sahasında olan gelişme bilhassa sür'atlidir. Statik iktisat düzeninden birden dinamik iktisat düzenine geçmiş olan Türkiye, birkaç sene içinde buğday idhal eden memleketler arasından çıkarak buğday ihraç eden memleketler arasına girmiş ve bunların ön safında yer almıştır. Diğer taraftan ziraat makineleştiği gibi ordu da makineleşmektedir. Avrupa ve Amerika'nın asırlarda yaptığı iktisat ve teknik inkılablarını Türkiye senelere sığdırmaktadır. Bu sür'atli gelişmeyi azamî başarı ile yürütebilmek için yetişmeleri uzun zaman alması tabii olan çocukların eğitimi ile beraber, çabuk semere verecek haile eğitimini de ele almamız lâzımdır.

... Vekâletler arasında ve Devletle halk arasında işbirliği de lâzımdır. Zira; birkaç sene içinde traktör ve biçer-döğer sayısının kırk bine yaklaşmış olması köylerde teknik bilgiye olan ihtiyacı klâsik şekillerde karşılanamaz hâle getirmiştir. Bu itibarla, Ziraat Vekâleti teknik bilginin yayılması hususunda Maarif Vekâletinden de etraflı bir işbirliği istemektedir. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti, sağlık problemleri halkın kültür seviyesine bağlı olduğu için, maariften artan bir yardım bekliyor. Adliye Vekâleti, ceza ve İslah evlerinde halk eğitimini teşkilâtlandırmak için. Maarif Vekâletinden yardım ve eleman talep etmektedir. Maliye Vekâleti, vergi tahsilinde geniş ölçüde mükellefin işbirliğine ve dolayısıyla halk eğitimine ihtiyaç duymaktadır. İçine girdiğimiz dinamik iktisat düzeninin, memleket için en hayırlı bir şekilde ve tam bir verimle gelişebilmesi için halk eğitimi alanında Maarif ve Ekonomi ve Ticaret Vekâletlerinin sıkı bir işbirliği yapmaları gerekmektedir. İçişleri Vekâleti de yapılacak işbirliği, idarecilerin halk eğitimcisi vasıflarının geliştirilmesini sağlayacağı cihetle, demokratik idarenin artan bir başarı ile işlemesinde faydalı olacaktır. Çalışma ve İşletmeler Vekâleti, kalifiye işçi yetiştirilmesi ve işçilerin boş zamanlarının değerlendirilmesi hususlarında, Maarif Vekâleti ile işbirliği yapmak ihtiyacındadırlar. Millî Müdafaa Vekâleti gençlerin daha iyi yetişmiş olarak orduya gelmelerini sağlanması, Maarif Vekâleti ise ordudan bir halk eğitimi müessesesi olarak faydalanma imkânlarının daha fazla değerlendirilmesi ihtiyaçlarını duymaktadırlar. Millî Müdafaa Vekâleti ayrıca manevî savunmada halk eğitimine lüzum göstermektedir.

¹⁵ Yeni İktidarın Çalışmaları 22/5/1950 - 22/5/1952, sayfa: 46.

...Halk eğitiminin temel prensibi bir işi başkaları için yapmak değil, daha ziyade herkesin ve her topluluğun kendi ilerlemesini kendi eline almasına ve kendi problemlerini kendisinin çözmesine yardım etmektir.

Ele alınacak ilk işlerden biri, ümmilikle mücadeledir. Bir ikincisi de halk eğitimcileri yetiştirmektir. Okuma-yazmayı öğrenen halk; bunu, kalkınması için bir vasıta olarak değerlendirmeyi de öğrenmelidir. Devlet yardım ve müdahalesi ile kalkınma yerine, kendi gayreti ile kalkınmayı öğrenmelidir. Herşeyi Devlettten bekleme alışkanlığından kurtulmalıdır.»⁽¹⁶⁾.

Bu önemli tasarının, kısa zamanda kanunlaşmasını temenni edelim.

¹⁶ Halk Eğitimi Kanunu tasarısı mucip sebepler lâyihasından.

Bu tasarının 2. ci maddesi şudur:

Madde 2 - Halk eğitimi Umum Müdürlüğünün göreceği başlıca vazifeler şunlardır:

- 1 - Okuma-yazma bilmeyen vatandaşların okuma-yazma öğrenmelerini ve vatandaşlık, sağlık ve istihsal konularında temel bilgiler edinmelerini sağlamak.
- 2 - Okullarda ve bu işe elverişli sair binalarda halk eğitimi merkezleri kurmak.
- 3 - Öğretmenlerden, öğrencilerden ve sair münevverlerden halk eğitiminde faydalanmak.
- 4 - Halk eğitimi mütehassısları ve elemanları yetiştirilmesini sağlamak.
- 5 - Halk eğitimi alanında inceleme ve araştırmalar yapmak, bu konuda gerekli neşriyatı ihzar ve teşvik etmek.
- 6 - Halk eğitimi ile ilgili yerli ve yabancı çalışmaları takip etmek ve tanıtmak.
- 7 - Halk için örnek neşriyat hazırlamak ve bu gibi neşriyatı teşvik etmek.
- 8 - Halk eğitimi ile ilgili kitapların yayılması ve okunması hususunda ilgililerle işbirliği yapmak.
- 9 - Göze ve kulağa hitap eden araçların halk eğitiminde daha geniş bir ölçüde ve artan bir verimle kullanılmasına, yeni araçların memlekete getirilmesine ve basın yolundan ve sair yollardan göze ve kulağa hitap eden araçlarla halk üzerinde tesir yapan kimselerde halk eğitimi içtimai mesuliyet ruhunun gelişmesine çalışmak.
- 10 - Gençliğin boş vakitlerini, kendi yetiştirmelerine ve başkalarının fert ve topluluk halinde yetiştirmelerine yardım bakımlarından, değerlendirilmesine gayret etmek.
- 11 - Meslek sahiplerinin mesleklerinde ilerlemelerine, meslek değiştirme ihtiyaç ve arzusunda olanlar ile yeni mesleğe girecek olanlara rehberlik ve öğretim yolu ile yardım etmek.
- 12 - Eğlence zamanlarının, bilhassa güzel sanatlar, spor, terbiyevi eğlenceler ve spor çalışmaları ile yapıcı ve yükseltici bir şekilde değerlendirilmesine her türlü vasıtalarla yardım etmek.
- 13 - Vatandaş topluluklarının problemlerini çözme, kalkınma ve ilerlemelerini kendi ellerine alma işlerinde teşkilâtlanmalarına yardım etmek.
- 14 - Halk eğitimi çalışmalarında Devlet dairelerini, kurumları, şahısları ve halkı teşvik etmek, yapılan ve yapılacak çalışmaları, bilhassa programlaştırılmaları bakımından ve mümkün olan sair şekillerde yardım etmek.
- 15 - Vekâlet daireleri tarafından yapılan halk eğitimi çalışmalarından bir arada toplanması faydalı olanları toplamak, vekâlet daireleri tarafından yapılan halk eğitimi ile ilgili çalışmalar arasında vekâletler, kurumlar ve halk arasında, halk eğitimi çalışmaları bakımından, işbirliğini geliştirmek.

a - Radyodan istifade meselesi:

Halk eğitimi mevzuunda en iyi istifade edilecek vasıtalardan birisi de radyodur. Gerçekten, radyo; hem bir eğlence ve hem de bir terbiye ve öğretme vasıtasıdır. Radyonun bu vasfından istifade edilerek, halkımıza ve bilhassa köylümüzü okuma-yazma öğretmek ve temel kültür vermek imkânları sağlanmalıdır. Bu maksatla köylere ucuz radyo temini cihetine de gidilmelidir.

b - Köy imamları meselesi:

Bir taraftan halk eğitiminin tahakkukuna çalışırken, diğer taraftan da bu eğitimi köstekleyici sebepleri ortadan kaldırmak mecburiyetindeyiz. Köy imamlarının durumu, bu sebeplerin başında gelir.

Bilindiği üzere, cehalet; taassup, irtica, hurafe, safsata gibi bilgi ve düşünceye aykırı her çeşit kötülüğün gelişmesine müsait bir zemindir⁽¹⁷⁾. Halbuki nüfusumuzun büyük bir kısmı ve hele köylümüz cahildir. İşte şeyh, derviş, mürşit, mensup, hacı, hoca gibi yobaz ve softa kimselerden birçoğu; bu müsait zeminden faydalanarak, cahil halkımızın dinî hissiyatını her devirde istismar etmişlerdir. Taassubun ve geri fikirlerin birer mümessili olmuşlardır. Medeniyetin ve medenî vasıtaların, âdeta birer düşmanı kesilmişlerdir. Netice olarak, bizi, medeniyet dünyasından asırlarca uzakta bırakmışlardır. İşte bugünkü köy imamlarından pek çoğunu, bu makule insanlar arasında saymak yerinde olur.

Filvaki, 5634 sayılı kanunun 6. cı maddesine müsteniden 12/5/1952 tarihinde neşredilmiş bulunan «Hayat Hademesi Tüzüğü» nün 18. ci maddesiyle⁽¹⁸⁾, köy imamlarının tâyini bâzı şartlara bağlanmıştı. Bu maddeye göre:

1 - Köylerde imamlık yapabilmek, köy derneğinin intihabı ile Diyanet İşleri Başkanlığının veya bu makamın yetkili kılacağı müftilerin yazılı müsaadesine bağlıdır.

2 - İsteklilerin şu şartları haiz olmaları lâzımdır:

a - Türk vatandaşı ve müslüman olmak;

b - İyi ahlâklı olmak, haysiyet ve namusa dokunur bir suçla ve alelittlak ağır hapis veya o derecede cezayı müstelzim bir fiil ile mahkûm bulunmamak, veya hacz altına alınmış olmamak;

¹⁷ «Milleti asırlarca aharın vasıtai hırsı tenefüü kılan en büyük düşman, cehildir.

Milleti kendi benliğine sahip yapmayan, milleti asırlarca kendi hakkında gafil bulunduran, hep bu cehildir. Hükümdarların, şunun bunun milleti esir g;bi, köle gibi istihdamları, bütün vatani kendi hususî malikâneleri gibi telâkki eylemeleri, hep milletin bu cehlinden istifade edilmek sayesinde idi. Felahı hakikiyi istiyorsak herşeyden evvel, bütün kuvvetimiz, bütün süratimizle bu cehli izaleye mecburuz.»

21/3/1923

ATATÜRK

¹⁸ Bu tüzük; üçüncü tertip düstur, cilt: 33, sayfa: 1350 dedir.

c - Bulaşıcı hastalıklara müptelâ olmamak veya vazifesini iyi görmeğe mâni olabilecek bedeni veya akli arıza ve hastalıklarla malûl olmadığı resmi hekim raporile anlaşılacak;

ç - Askerlik filî hizmetini yapmış veya yedek devresine nakledilmiş olmak veya askerlik hizmetine elverişli olmadığı sabit bulunmuş veya tecil edilmiş olmak. (Yaş itibarıyla bu vasıfta kimse bulunmadığı takdirde 18 yaşını ikmal edenler dahi alınabilirler).

3 - Dini bilgilerle Türk ve İslâm tarihinden, Türkiye coğrafyasından, aritmetik ve sağlık bilgilerinden yapılacak imtihanda muvaffak olmak da şarttır ⁽¹⁹⁾.

Su halde, Diyanet İşleri Başkanlığı veya müftülük tarafından bir kimse ve imamlık ruhsatı verilebilmesi için:

1 - İlkönce, köy derneğince, bu zatın imam olarak istihdamına dair bir karar ittihaz edilmiş olması;

2 - Daha sonra, bu şahsın, genel ve özel durumunun mahallî mülkiye amirliğince tetkik ve tahkik olunması;

3 - Ve nihayet, üç kişilik bir heyet huzurunda yapılan imtihanı kazanması; şarttır.

Halbuki tatbikatta, bu şartlardan bazıları tahakkuk etmediği halde, imamlık ruhsatı verildiği görülmektedir. Meselâ, dernek kararı alınmamıştır. Veya talibin, genel ve özel durumu tetkik ve tahkik edilmemiştir. Böyle noksan muamele yapılmasına rağmen ruhsat verilmiştir.

İşte çeşitli kötülükler ve ihtilâflar buradan doğmaktadır. Gerçekten; «bu şartları haiz olmıyan ve müftülükten çeşitli sebeplerle aldığı buyrultu üzerine mahali mülkiye âmirinin haberi olmaksızın işe başlamış bulunan imamların benimsedikleri aşırı sağcı zihniyet, yersiz ve bâtil inanç ve hareketleri neticesi, bulundukları muhitte inkılâpçı fikir ve eserleri nasıl kötölüyüp yı-

¹⁹ Tüzüğün 8. ci maddesine göre, bu imtihan; vilâyet veya kaza müftüsünün başkanlığı altında üç kişiden mürekkep bir komisyon tarafından yapılacaktır. Bu komisyon için müftülüklerce mahallindeki vaizler, dersiamlar arasından, bunlar yoksa imam ve hatiplerle kur'an öğretmenlerinin ehliyetlileri arasından, bunlar da bulunmadığı takdirde mahallindeki dinî mevzularda bilgisi elan iyi ahlâk sahibi kimseler arasından biri yedek olmak üzere enaz üç kişi ayrılarak Diyanet İşleri Başkanlığına 'bildirilecektir. Başkanlıkça bunlardan ikisi asıl ve birisi yedek üye olarak seçilecektir.

Fikrimizce, komisyonun bu tarzda teşekkülü doğru değildir. Çünkü vaizlerin, dersiamların, imam ve hatiplerin ve kur'an öğretmenlerinin iktidarı; tarih, coğrafya, aritmetik ve sağlık mevzularında imtihan yapabilecek derecede müsait değildir. Bize göre, imtihan heyeti, maarif memurunun (merkez kazalarında maarif müdürünün) başkanlığında; müftü ile bir veya iki öğretmenden ve hükümet tabibinden (merkez kazalarında sağlık müdüründen) tereküp etmelidir.

rattıkları, köye ileriliği ve devrimciliği götüren, körpe dimağları muasır medeniyet seviyesine uygun şekilde yetiştirmekle görevli bulunan öğretmenlere sinsi ve gizli şekilde nasıl cephe aldıkları, okulu kısa zamanda öğrencisiz, sırasız, tahtasız bir çatı haline getirerek baykuş tüneğine çevirdikleri idarecilerin yer yer müşahade ettikleri acı hâdise ve hatıraları arasında en önemli yeri tutmaktadır.»⁽²⁰⁾.

Realitenin tam bir ifadesi olarak belirtmeliyiz ki, tatbikatta, mevzuatın istediği şartlarla vazife gören imamlar nadirdir. Daha ziyade, tâbir caizse, fiilî imamlar mevcuttur. Yâni köy halkının muayyen bir ücret vererek kendiliğinden imamlık vazifesine çağırdığı kimselerle mevzuatın istediği şartları haiz olmıyan ve fakat çeşitli sebeplerle müftülüktan buyrultu almış olan şahıslar vardır. Bütün müktesebatı, sâdece birkaç âyeti kerime ve birkaç hadisi şerif ezberlemiş olmaktan ibaret bulunan bu kimseler, konuşmaları esnasında tecvid kaidelerine riayeti dahi ihmal etmezler. Ayın çatlatır ve kalkale yaparlar. Yâni güzel Türkçemizi berbat bir hale getirirler. Diğer taraftan ellerinde teşbih ve başlarında takke veya külah bulundurmıy, topsakal gezmeyi, dinî vazifelerinin ilk şartı sayarlar. Mâsum köylü çocuklarına arap harflerini, gizlice öğretmeğe çalışırlar. Buna mukabil, Türk harfleriyle doğru dürüst okuyup yazamazlar. Kısaca; Atatürk ve inkılâp düşmanlığı yaparlar. Köylümüze irticâî fikirler telkinine çalışırlar. İnkılâplarımızı baltalarlar. Fes ve çarşafı giydirmek, arap harflerini geri getirmek isterler ve hattâ radyo dinlemenin ve sinema seyretmenin günah olduğundan dem vururlar⁽²¹⁾.

Arz ve tasvir ettiğimiz duruma göre, köy imamları mevzuunun en kısa zamanda ele alınmasında zaruret vardır.

Fikrimizce, köy imamları; hususi ve mecburî bir tahsile tâbî tutularak (ve meselâ imam ve hatip mekteplerinde yetiştirilerek), inkılâpçı birer şahsiyet

²⁰ **Mehmet Tarcan;** Vilâyet ve kazalardaki köy bürolarının görevleri. İdare Dergisi, Temmuz-Ağustos 1954, Sayı: 229, Sayfa: 81.

²¹ «...Konyanın giriştiği dörtbaşı mâmur gelişme ve kalkınma hareketinden bahsediyorduk. Bu arada bir Konyalı dedi ki;

- Bilimisiniz ki yirmi sene evvel buraya ilk biçer-bağlar geldiği zaman bir yobaz: (Bu gavur icadıdır. Bununla devşirilen buğday haramdır) diye modern ziraat teçhizatını kullanmamıza karşı el altından tahrirlere girişmişti.

Bir diğer zat ilâve etti:

- Merinos koyunu diğer koyuna nisbetle iki misli gelir temin ediyor ve merinos yünü için harice verdiğimiz milyonların memlekete kalmasına imkân açıyor. Halbuki bâzı yobazlar, (domuza benziyor) diye merinos koyunu yetiştirilmemesi için tahrirler yapmışlardır.

Sorarım size, böyle tahrirler yapanlar, eli öpülecek din adamları mıdır? Yoksa Türkiye'yi terakki ve ümran yolundan her istikamette ilerlemekten alakoymaya çalışan düşman beşinci kollarının sinsi ve mel'un adamları mı?

Sırası gelmiş iken, Prof. Dr. General Nüzhet Şakir'den duyduğum şu fıkrayı anlata-

ve imamlık mazbut bir meslek haline getirilmelidir ⁽²²⁾. İmamlar, öğretmenin hasmı değil, en yakın bir mesai arkadaşı olmalıdırlar. Halk eğitiminin en esaslı rükünleri arasına katılmalıdırlar. Atatürk inkılâplarını benimseyen ve bu inkılâpları yayan bir misyoner hâleti ruhiyesine bürünmelidirler.

Bahsettiğimiz bu mecburî tahsili görmemiş olan veya kanun ve nizamnamelerde yazılı diğer şartları hâiz bulunmayan kimselerin; hiçbir suretle köyde imamlık vazifesiyle tavgif edilmemeleri bilhassa temin olunmalıdır. Bunun hilâfına hareket eden imamlarla köy muhtarı ve ihtiyar meclisi âzaları hakkında, ağır cezaî müeyyideler konulmalıdır ve meselâ bunlar, asgarî bir sene hapse mahkûm edilebilmelidirler.

Ve nihayet; din adamlarına ve bu meyanda köy imamlarına müteallik mevzuat revizyona tâbi tutulmalı, demokratik ve inkılâpçı esasları ihtiva eden yeni hükümler konulmalı ve bu hükümler arasında âhenk ve insicam bulunmasına da dikkat olunmalıdır ⁽²³⁾.

²² Nitekim Hükümetimiz, bu işi son zamanlarda önemle ele almış bulunmaktadır:

«Cemiyet içinde bir realite olarak ehemmiyeti takdir edilmesi lâzımgelen dinin, kötü ellerde bir taassup ve istismar mevzuu olmasını önlemek için, 'bir taraftan din adamlarının yetiştirilmesi, diğer taraftan çocuklarına dinî terbiye vermek isteyen ana babaların bu dilek ve ihtiyaçlarını nazara almak, millî hayatımızın manevî cephesine ve halkımızın mukaddes tanıdığı kıymetlere saygı gösteren Demokrat Parti iktidarının üzerinde durduğu mühim bir mevzu olmuştur.

1951 - 1952 ders yılından itibaren, din işleriyle meşgul olacak kimseleri yetiştirmek üzere, yedi yerde imam ve hatip okulları açılmıştır. Bu okulların birinci devreleri ilkokul üzerine dört yıllık, köy imam ve hatiplerini yetiştirecek müesseseler olacak, ikinci devreleri ise ortaokul üzerine üç yıllık, daha yüksek mektepler halinde gelişecektir.

Bu okullar yoluyla muhtaç olduğumuz münevver imam ve hatipler yetiyecek ve artık imamlık ve hatiplik, vaizlik teşkilâtı mazbut bir meslek olarak meydana çıkacaktır.» (Yeni İktidarın Çalışmaları. 22/5/1950 - 22/5/1952, sayfa: 67).

²³ Meselâ 442 sayılı Köy Kanununun 83. cü maddesinde: köy imamları köy derneğinin intihabı ve müftünün buyrultusu ile tayin olurlar.» denildiği halde; 29/3/1950 tarihli ve 5634 sayılı kanunun 6. cı maddesinde: «köylerde imamlık yapabilmek, Diyanet İşleri Başkanlığının veya bu makamın yetkili kıldığı müftülüklerin yazılı müsaadesine yım: Yobazın biri, tedavi görmek üzere Ankara'da Gülhane Hastahanesine gider. O akşam radyo çalmağa başlayınca:

- Susturun, günaha girersiniz, kâfir olursunuz, gavur icadıdır, diye bağırmağa başlar.

Meseleyi profesöre anlatırlar. O da yobazı çağırır, der ki:

- Haydi, eşyanı topla, evine dön.

- Nasıl olur, ben tedavi görmek üzere bu kadar masraf ederek buralara kadar geldim.

- İyi amma, buradaki tedavi âletlerinden çoğu gavur memleketlerden gelmedir, seni

günaha sokmak istemeyiz.

Yobaz, riyakârlığın sökmediğini görür, hapt olur, sessiz sedasız yatağına döner, radyonun gavur icadı olduğundan bir daha bahsetmez.» (Ahmet Emin Yalman; Nurlu Ufuklar. Vatan Gazetesi 27/9/1954, Sayı: 4802).

E - Köyde teknik öğretim meselesi:

Teknik öğretim sahasındaki çalışmalarımızın tarihi pek eski değildir. Filhakika, Cumhuriyet Devrinde, 1933 yılında Maarif Vekâletine bağlı Meslekî ve Teknik Öğretim Umum Müdürlüğü kuruldu. Bu umum müdürlüğün sevk ve idaresi altında; kız ve erkek sanat enstitüleri, kız ve erkek meslek öğretmen okulları, yapı usta okulları ve enstitüleri tesis edildi ve bu meyanda 1939 senesinde köy gezici kursları da teşkil olundu (²⁴).

Köy gezici kursları; köy kadınları gezici kursları ve köy erkekleri gezici kursları olmak üzere iki kısımdan tereküp eti. Köy kadınları gezici kursları, beş altı ay gibi kısa bir zamanda, köy kız ve kadınlarına; dikiş ve elişleri öğretmekle görevlendirildi. Köy erkekleri gezici kursları ise, köy erkeklerine; demircilik ve marangozluk gibi zanaatları öğretmek üzere faaliyete geçirildi (²⁵). Son senelerde, bunlara, yapıcılık kursları da ilâve edildi.

Her teşebbüste olduğu gibi, köy gezici kursları da ilk zamanlarda bir tecrübe devresi geçirdi. Lâkin zamanla, bu kurslara köylümüzün rağbeti arttı. Köy kadınları gezici kurslarına ve idaresi ve çocuk bakımı dersleri de ilâve

²⁴ Meslekî ve teknik öğretim (hakikî mânasiyle Cumhuriyet Devrinde kurulmuştur denilebilir. Bununla beraber; Osmanlı imparatorluğunda da, mahdud miktarda teknik öğretim müesseseleri vardı. Filhakika, 1773 de kurulan Mühendishancei Babrii Hümayun; 1864 de kurulan Mektebi Fünunu İdadiye, Mithat Paşanın ilk olarak Niş, Sofya ve Ruscuk'ta teşkil ettiği sanayi mektepleri; 1869 da kurulan. Yedikule Kız Sanayi Mektebi; 1878 - 1879 da kurulan Üsküdar, Aksaray ve Çağaloğlu kız sanayi mektepleri; 1883 de kurulan ticaret mektebi; bu müesseseler meyanındadır.

²⁵ «Vâsıl olmaya mecbur bulunduğumuz seviyeye bugünkü kadar uzak kalışımızın mühim sebeplerinden biri, sanata ve sanatkâra lâyük olduğu derecede ehemmiyet verilmemiş olmasıdır.»
13/2/1923

ATATÜRK

, «Memleketimizin feyyaz topraklarından, namütenahi fezailinden, mütenevvi ve zengin menabiinden kimseye muhtaç olmaksızın hakkıyla istifade edebilmek için ve binaenaleyh milletimizi mesut ve müreffeh, ordumuzu tamamen ihtiyaçtan müstağni ve kavi yaşatabilmek için, sanat elzemdir.

Sanatın en basiti, en şerefliisidir. Kunduracı, terzi, marangoz, saraç, demirci, nalbant, hayatı içtimaiyemizde, hayatı askeriyemiz.de hürmet ve haysiyet mevkiine elyak sanatkârlardır.»
3/4/1922

ATATÜRK

bağlıdır.» denilmiş, yâni köy derneğinden bahsolunmamıştır. Halbuki Köy Kanununun 83. cü maddesi hâlen yürürlükte bulunmaktadır. Yâni 5634 sayılı kanunla kaldırılmamıştır.

Keza Köy Kanununun 84. ve 85. ci maddeleri de kaldırılmamıştır. Halbuki 5634 sayılı kanunda bu maddeler muhteviyatından bir kısmı yer almıştır.

edildi ve kursların adedi, mümkün mertebe çoğaltıldı. Aşağıdaki rakamlar, bu inkişafın seyrini göstermektedir:

Köy kadınları gezici kursları		
Sene	Kurs adedi	Öğrenci adedi
1939	1	45
1949	338	8161
1952	473	11000

Köy erkekleri gezici kursları		
Sene	Kurs adedi	Öğrenci adedi
1940	2	59
1950	85	1069
1953	149	1500

Miktarı ve öğrencisi seneden seneye çoğalmakta ve verimleri de artmakta olan köy gezici kursları: köylümüzü, bilgi ve hünerlerle teçhiz etmekte ve binnetice köyün yaşama şartlarında müsbet tesirler icra etmektedir.

Filhakika teknik öğretimin, köy kalkınmasında ne kadar büyük bir rolü bulunduğunu anlamak; gezici kursların faaliyetlerini müşahade etmekle mümkündür. Meselâ herhangi bir köy kadınları gezici kursu sergisi, seyircilerine, kursun çalışma tarzı ve randımanı hakkında esaslı bir fikir ve müsbet bir kanaat vermektedir. Sergide, köylü kız ve kadınlarının ortaya koydukları eserler zevkle ve takdirle seyredilmektedir.

Erkek gezici kursları da, aynı muvaffakiyeti göstermekte ve köyün ve köy çevresinin ihtiyaçlarını karşılayan unsurları, yetiştirmektedirler. Meselâ kurs, demircilik kursu ise; o köy ve civan birçok demirciye kavuşmaktadır. Kurs, marangozluk kursu ise; o köy ve civarı birçok marangoza sahip olmaktadır.

Köy gezici kurslarının, köy kalkınmasında çok mühim bir rol oynadığı muhakkaktır. Şukadar ki, hâlen faaliyette bulunan kursların adedi; memleket ihtiyacının derecesiyle mütenasip değildir, çok azdır. Bu miktar, mümkün olduğu derecede arttırılmalıdır. Bilhassa, Hükümetimizin son günlerde köy evleri inşasına müteallik aldığı tedbirlerle muvazi olmak üzere, yapıcılık kurslarına son derecede önem verilmelidir.

Diğer taraftan, müsait köylerimizin kısa zamanda dokuma tezgâhlarına

kavuşturulmaları hususu da derpiş olunmalı ⁽²⁶⁾ ve halıcılık kursları açılmalıdır. Bu suretle köylümüze; ziraat işlerinden arta kalan zamanım, daha ziyade kıymetlendirme imkânları verilmelidir. Ve nihayet, Hükümetimizin üzerine önemle durduğu; köylülere kerpiç, tuğla, kiremit imâlini ve kerpiç inşaatı öğretecek kurslar geniş ölçüde ve bir an evvel açılmalıdır.

Hülâsa, bütün bu hususlar, devlet plânının tanzimi sırasında önemle gözönünde tutulmalıdır.

²⁶ “Bir Amerikalı heyet bana Türk elişlerinin fevkalade ehemmiyetinden bahsetmişti. Halbuki biz memlekette büyük fabrikalar kurmak suretiyle cesaret verici büyük teşebbüsleri daha ehemmiyetli buluyorduk. Şimdi muhitinizde el dokuma sanayiinin yaptığı hamleleri ve dokumacıların kazanç durumlarını öğrenmekle cidden memnun oldum. Gün geçtikçe el sanayiinin ve el dokumacılığının memleket refahında mühim rol oynayacak bir ehemmiyet taşıdığını göreceğiz.

Yakında el tezgahlarının makineleşeceğini ve otomatik dokuma tezgahlarının elektrikle çalışacaklarını öğrenmiş olmam. Ege bölgesi sanayi edasının bu mevzu üzerinde dikkatle çalıştığını dikkatle göstermektedir. Esasen dünyanın her yerinde mesela Fransada broderi işleri rağbettedir.”

27/9/1954

(Denizli nutkunan)

Celal BAYAR

MÜSTEHCEN VE HAYASIZCA NEŞRİYAT

Yazan: M. Muhtar ÇAĞLAYAN
Ankara C. Müddeiumumi Muavini

Müstehcen ve hayasızca neşriyat, umurun edep ve iffetine; cemiyetin ahlâk hissine tecavüzü ifade eder. Gerçekten bir cemiyeti ayakta tutan, ona hayatîyet veren en esaslı unsurlardan birisinin de, o cemiyeti teşkil eden fertlerin yüksek ahlâkî karakter ve vasıflara sahip bulunmaları olduğu şüphesizdir. Memleketin muayyen bir köşesinde baş gösteren ahlâksızlık, önleyici tedbirler alınmadığı takdirde, en tehlikeli ve sâri bir hastalık gibi sür'atle etrafa yayılır ve cemiyet bünyesini kemirerek, onu kısa bir zamanda yıkılmaya doğru götürür. Bu mevzuda müstehcen ve hayasızca neşriyatın bilhassa küçükler ve gençler üzerindeki yıkıcı tesirleri inkâr edilemez. Genç nesillerde mevcut olan cinsî arzu ve tecessüsün istismarı suretiyle, onların ahlâkının bozulması hiç bir suretle tecviz edilememek icabeder. Bu hususta kanunlara konulan ceza müeyyideleri, bilhassa genç nesillerin ahlâkının bozulmaktan korunması gayesini istihdaf eder.

Bilhassa matbaanın icadından sonra bu nevi suçların geniş ölçüde artarak, her yerde cemiyetin ahlâk hislerini ciddi bir surette tehdit etmesi karşısında hemen bütün devletler, aralarında işbirliği yaparak, kendi millî bünyelerine ve değişen ahlâk telâkkilerine göre, kanunlarına bu hususta cezai hükümler koymak lüzum ve zarureti hissetmişlerdir. Bunu temin için de devletler, 20 inci asrın başından itibaren muhtelif tarihlerde toplanarak, kararlar almışlardır.

İlk defa 1893 senesinde Lozan'da gayri ahlâkî neşriyatın men edilmesi maksadiyle toplanan kongre'de müstehcen neşriyatla mücadele edecek beynelmilel bir büronun Cenevre'de kurulması kararlaştırılmış ve bundan sonra 1904 senesinde Polonya'da bir kongre daha toplanmıştır. Bunu müteakip 1908 senesinde Paris'te toplanan kongre'de müstehcen neşriyata karşı bütün memleketlerde yeknesak bir kanun vücuda getirmek imkânlarını araştırıp tesbit edecek bir konferansın toplanması tensip edilmiştir.

18.Nisan. 1910 tarihinde Norveç ve Balkan devletleri hariç olmak üzere bütün Avrupa devletleri ile Amerika Birleşik Devletleri ve Brezilya'nın iştirakiyle Paris'te toplanan konferans'ta müstehcen neşriyat mevzuunda bazı kararlar alınmıştır.

1922 senesinde Fransa'nın teşebbüsü ile milletler cemiyetinin himayesinde 42 devletin iştirakiyle Cenevre'de toplanan kongre de, (mugayiri edep ve haya neşriyatın menî, tedavül ve ticareti) hakkında 12/Eylül/1923 tarihli mukavele imza edilmiştir.

1928 senesinde toplanan ceza hukukunu birleştirme birinci konferansında, umumi âdaba aykırı neşriyatın bütün devletlerce suç sayılarak cezalandırılması esasî kabul edilmiştir.

Nihayet 26/Haziran/1930 tarihinde Brüksel'de toplanan ceza hukukunu birleştirme konferansının 28/Haziran/1930 tarihli umumî toplantısında; umumî âdaba münafî yazı, şarkı, resim, tasvir, remzî işaret veya herhangi bir şeyi satanların, teşhir, tevzi, imâl, idhal ve nakledenlerin konferansa iştirak eden bütün devletlerce cezalandırılması, bu suçların on sekiz yaşından küçük çocuklara karşı işlenmesi halinde, cezanın ağırlaştırılması ve bu suçlardan birini hariçte ika edenlerin, bulundukları memleketlerde dahi takip edilebilmeleri kabul edilmiştir.

Bizde 1274 tarihli eski Ceza Kanununun 139 uncu maddesinde: (adabî umumiyyeye muhalif olarak nizamen ve neşren hezil ve hicve dair şeyleri veyahut edepsizce resim ve tasviri basan ve bastıran kimseden bir meci diye altından beş meci diye altınına kadar mücazâtı nakdi ve alınacağı ve 24 saatten bir haftaya kadar hapis olunacağı) vazih bulunmakta idi.

Bu madde 22/Nisan/1341 tarih ve 635 sayılı kanunla değiştirilmiş ve şu sekli al inişti: (Müstehcen veya mugayiri âr veya hayâ her nevi kitap, gazete, risale, mecmua, varaka, makale, ilânları veya bu kabil resimleri, tasvirleri, fotoğrafları, sinema şeritlerini, veyahut diğer eşyayı teşhir veya bu kabil asar ve mevzuatı tiyatro ve sinemalardan vesair umumi mahallerde temsil ve gerek bunların ve gerek bu kabil gramofon plâklarını bilerek tevzi veya fûruht edenler, yahut ticaret veya tevzi yahut teşhir kasdiyle tersim, tasvir, hâk, imâl ve tabî veya teksir ve gramofon plâklarını imlâ eden veya ettirenler veyahut idhal veya ihraç ve Türkiye dahilinde bir mahalden diğer mahale nakil eden ve ettirenler ve bunlar üzerinde her ne suretle olursa olsun muamelede bulunanlar veya bunların tedavül ve ticaretini teshil kasdiyle ef'ali mezkûreyi icra den eşhas veya bu kabil evrak ve eşyanın gerek bilvasıta ve gerek bilâ vasıta ne suretle tedarik edilebileceğini herhangi şekilde olursa olsun ilân eden veya ettirenler ve umumî mahallerde bu kabil hitabeleri irad edenler bir aydan iki seneye kadar hapis olunur ve 10 liradan 500 liraya kadar cezai nakdi ile cezalandırılır.

Neşir veya tevzi edilmek üzere müstehcen veya mugayiri âr ve haya ki-

tap, makale, varaka ve ilân yazarlar ile bu kabil makale, yazı ve resimleri ihtiva eden gazete ve mecmua müdiri mes'ulleri hakkında da aynı ceza hükmolunur, işbu maddede mezkûr evrak ve eşya müsadere ve imha olunur. Müstehcen veya mugayiri ar ve haya şarkıları alenen teganni edenler ve bu kabil gramofon plâklarını çalanlar bir haftadan altı ay'a kadar hapis olunur, ve beş liradan elli liraya kadar cezayı nakdi alınır. Bu maddeye muhalif olan bilcümle ahkâmı kanuniye mefsuhtur.)

Müstehcen ve hayasız neşriyat suçlarının bütün şekillerini tesbit eyliyen bu madde hükümleri 1826 tarihinde tedvin edilen Türk Ceza Kanununun 426, 427 ve 428 inci maddelerine intikal etmiştir.

Yine müstehcen neşriyatla ilgili olarak 1861 tarihli Matbuat Nizamnamesinin 14 üncü maddesinde: (herhangi gazeteci adâbı umumiyyeye ve mahasını ahlâkı milliyeye mugayir bir şey'i yazar ve edyan ve mezahibi cariyeden birine gazete vasıtasıyla hakaret ederse, bir yüzlük altından yirmi beş yüzlük altına kadar cezai nakdi alınacak, veyahut bir haftadan üç malda kadar hapis olunacaktır) hükmü olduğu gibi, 1909 tarihli Matbuat Kanununun 20 nci maddesinde: (adâbı umumiyyeye mugayir ve muhilli ahlâk makalât tesavür neşrolunduğu takdirde 11 inci maddede ahkâmına tevfikan mesul olacak kimseden iki Osmanlı altınından on altına kadar cezai nakdi alınır) denilmekte idi. Bu madde sonradan 22 Rebiülevvel 1331 (1913) tarihli Kanunu Muvakkat ile değiştirildi ve şu şekli aldı (adâbı umumiyyeye mugayir ve muhilli ahlâk kitap ve resail ve makalat ve tesavir neşri memnudur. Hilafı memnuiyet neşredilen asar ve tesavir zabıta tarafından derhal toplattırılır ve 11 inci maddeye tevfikan mes'uliyeti iktiza eden kimseler ile zabıtaca toplattırılan âsarı mezkûreyi beyi ve tevzi edenler iki liradan on liraya kadar cezai nakdi ile mücazat olunur.)

Türkiye Cumhuriyeti CENEVRE'de aktedilmiş olan 12.Eylül.1923 tarihli mukaveleyi 1.Haziran.1926 tarih ve 886 sayılı kanunla kabul etmiştir.

Bu mukavelenamenin 1 inci maddesine göre, müstehcen ve hayasızca neşriyat mevzuunda, âza devletlerin ittifakla kabul ettikleri fiiller şunlardır:

1) Muharrerat, resimler (gravürler), hakkak resimleri, boyalı resimler, matbua, tasvir, ilânat, alâmeti mahsusa, fotoğrafler, sinema filmleri, vesair mugayiri edep ve havâ mevaddı medarı ticaret ittihaz veya neşir ve tevzi eylemek veyahut alâmeleinnas teşhir etmek üzere imâl veya nezdinde bulundurmak,

2) Anifûlbeyan muharrerat, resimler (gravür), hakkâk resimleri, boyalı resimler, matbua, tasavir, ilânat, alâmatı mahsusa, fotoğrafler, sinema filmleri veya sair mugayiri edep ve hava mevaddı bilâhare mezkûr makasat ile idhal,

nakil, ihraç eylemek veya ettirmek vayahut herhangi bir suretle mevkii tedavüle vazetmek,

3) Mevaddı mezkûreyi aleni olmasa dahi medarı ticaret ittihaz eylemek, bunlara ait herhangi bir muameleyi herhangi bir sûretle icra etmek, bunları neşir ve tevzi, alâmeleinnâs teşhir eylemek veya icara vermek suretiyle tevaggül etmek,

4 - Men'i lâzımgelen işbu ticaret veya fiil tedavülü teshil zımında bâlâda tâdat olunan şayanı tecziye ef'alden biriyle bir ferdin tevaggül ettiğini herhangi bir vasıta ile ilân veya ilâm etmek, gerek doğrudan doğruya gerekse bilvasıta mezkûr muharrerat, resimler, hakkak resimleri, boyalı resimler, matbua, ilânat, ilânâtı mahsus, fotoğrafiler, sinema filmleri veya sair mugayiri edep ve hayâ mevaddın nasıl veya kim vasıtasıyla tedarik olunabileceğini ilân veya ilâm etmek).

Bu mukavelenameye imza kovan her devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti de mevzuatını mukavele hükümlerine uygun bir şekilde tanzim etmiş ve Ceza Kanununun 426, 427 ve 428 inci maddeleri ile mülga 1881 sayılı Matbuat Kanununun 31, 35 ve 52 inci maddeleri hükümlerini koymuştur.

Müstehcen ve hayasızca neşriyat cürmü Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının (âdabı umumiye ve nizamı aile aleyhine cürümler) den bahis olan sekizinci babının 426, 427 ve 428 inci maddelerinde ifadesini bulmuştur.

Madde: 426 - Müstehcen ve hayasızca yazılmış her nevi kitap, gazete, risale, mecmua, varaka, ve ilânları veya bu kabil resimleri, tasvirleri, fotoğrafları, sinema şeritlerini yahut diğer eşyayı teşhir veya bu kabil âsar ve mevduatı tiyatro veya sinemalarda vesair umumî mahallerde temsil veya gerek bunları gerek bu kabil gramofon plâklarını bilerek tevzi veya fûruht edenler, ve ettirenler yahut ticaret veya tevzi yahut teşhir kasdiyle tersim, tasvir, hâk, imâl ve tâbi veya teksir ve gramofon plâklarını imlâ eden veya ettirenler yahut ithal ve ihraç ve Türkiye dahilinde bir mahalden diğer mahalle nakleden ve ettirenler ve bunlar üzerinde her ne suretle olursa olsun muamelede bulunanlar veya bunların ticaretini kolaylaştırmak kasdiyle bu fiilleri icra edenler veya bu kabil evrak ve eşyanın gerek bilvasıta gerek bilâvasıta ne suretle tedarik edilebileceğini herhangi şekilde olursa olsun ilân eden veya bildirenler ve umumî mahallerde bu kabil hitabeleri irat edenler bir aydan iki seneye kadar hapsolunur ve on beş liradan beş yüz liraya kadar ağır cezaî nakdi ile cezalandırılır, (asliye).

Maddenin kanuni unsurlarını şu şekilde tahlil edebiliriz:

1 - Müstehcen ve hayasızca yazılmış olan her nevi kitap, gazete, risale,

mecmua, varaka, makale, ilân, bu kabil resimleri, tasvirleri, fotoğrafları, sinema şeritlerini ve diğer eşyayı Teşhir etmek.

2 - Bu kabil asar ve mevzuatı tiyatro veya sinemalarda vesair umumi mahallerde Temsil etmek,

3 - Bu kabil âsar ve mevzuatı ve gramofon plâklarını bilerek tevzi etmek veya ettirmek, satmak veya sattırmak,

4 - Müstehcen ve hayasızca yazılmış asar ve mevzuatı ticaret veya tevzi yahut teşhir veya ticaretini kolaylaştırmak maksadiyle:

- a) Tersim, tasvir, hâk, imâl, tabî, teksir etmek veya ettirmek,
- b) Gramafon plâklarını imal etmek veya ettirmek,
- c) İthal ve ihraç ve Türkiye dahilinde bir yerden diğer bir yere nakletmek veya ettirmek,

d) Bunlar üzerinde her ne suretle olursa olsun muamelede bulunmak,

5 - Bu kabil evrak ve eşyanın gerek bilvasıta ne suretle tedarik edilebileceğini herhangi bir şekilde olursa olsun ilân etmek veya bildirmek,

6 - Müstehcen ve hayasızca yazılmış hitabeleri umumi mahallerde irad etmek,

Maddede zikredilen bütün fiiller için müşterek şey, suça mevzu teşkil eden yazının (müstehcen) veya (havasızca) yazılmış bulunmasıdır.

Bu husus bütün devletlerin mevzuatında aynı maksad ve mânâyı ifade eden çeşitli tâbirler halinde ifadesini bulmuştur.

İsviçre caza kanununun (umumi edep aleyhinde cürümler) den bahseden 5 inci bölümünün (umumi ahlâkâ taarruz) a mahsus 204 üncü maddesinde: (müstehcen mahiyette olan her türlü yazı) Belçika ceza kanununda (..... ahlâk ve adâba münafi), Kolombiya ceza kanununda (..... Müstehcen yahut umumî adâba münafi). Danimarka ceza kanununda (.... müstehcen mahiyette olan.), İsveç ceza kanununda (..... umumî adâba münafi mahiyette), İspanya ceza kanununda (müstehcen mahiyette olan),Fransız ceza kanununda müstehcen yahut umumî adâba mugayir mahiyette olan), Macaristan ceza kanununda (âr ve hayayı ağır surette rencide edecek mahiyette yazı), Finlândiya ceza kanununda (cinsî inzibâtı bozucu veya âr ve hayayı rencide edici mahiyette) tâbirleri kullanılmıştır.

Burada karşımıza iki mesele çıkmaktadır

1) (Müstehcen ve umumî adâba muhalif) tâbirlerinin manâsı ne şekilde tâyin edilecektir.

2) Müstehcen ve hayâsız tâbiri kanunlarda tarif edilmeli midir? yoksa bu cihet hâkimlerin takdirine mi bırakılmalıdır?.

- MÜSTEHCENLİK -

Türk ceza kanununun 426 ncı maddesinde (müstehcen ve hayâsızca yazılmış) ibaresi kullanılmıştır.

(Haya) kelimesi arapçadır ve (hicap, utanma) manâsını ifade eder. Yine arapça bir kelime olan (edep) de nezaket, iffet: namus manâsına gelir. İffetin manâsı ise bir kimsenin ömründe bir defa olsun gayri meşru münasebette bulunmamış olması, dinin hududunda durmak, hududu şer'iyyeyi tecavüz etmemek demektir. Şu hale göre maddede yazılı (hayâsız) tâbiri, halkın ahlâk hislerine tecavüzü ifade eden edep ve iffete aykırı olan hareketler şeklinde ifade edilebilir.

Müstehcen mefhumuna gelince; (müstehcenlik) hiç şüphesiz zamanla ve mekânla değişen bir telâkkidir.. Her memleketin umumi adâp ve ahlâk telâkkisi farklı olduğu gibi, bu telâkkilerin zaman ve mekâna göre daimî surette değişmekte bulunması dikkat nazarına alınarak, gerek milletler arasında imzalanan mukavelelerde ve gerekse devletlerin mer'i ceza kanunlarında bu mefhumun tarifinden kaçınılmıştır. Bu hususta 1823 tarihli CENEVRE mukavelenamesinin bir bendini misâl olarak gösterebiliriz. Bu bendde aynen: (Konferans, müstehcen kelimesinin bir tarifini, bütün devletler için kabule şayan olacak surette, bir mukavelenameye dercetmeye imkân olup olmadığı meselesini inceledikten sonra bunun mümkün olup olmadığı neticesine varmış ve 1910 konferansını yaptığı gibi bu kelimeye kendisince doğru görülecek manâyı vermek ihtimalinin her devlete tahsisi münasip olduğunu kabul etmiştir) denilmektedir.

Dünya ceza hukuku edebiyatında müstehcen mefhumunun, aşağı yukarı aynı maksat ve manâyı ifade eden muhtelif şekil ve suretlerle tarifi yapılmıştır. Fakat henüz ceza kanunlarına tarifi konulmuş değildir.

Bu hususta iki ayrı görüş tarzı mevcuttur:

1 - Müstehcenlik kanunlarda tarif edilmelidir. Tarif yapılmadığı, müstehcen mefhumunun mahiyeti ve kanunî unsurları kanun vazınca tâyin ve tesbit edilmediği takdirde, hâkimler kendi şahsî ve indî mütalealarına istinaden karar verecekler, bu ise yekdiğerine mübâyin birçok kararlar ittihazına sebep olacaktır.

2) Evvelâ tarif; bir mevzuu dar kalıplar içersinde bırakır, kanunun sūratle ve isabetli bir şekilde tatbikini güçleştirir. Hâkimlerin içtihat ve tefsir salâhiyetlerine de engel teşkil eder. Saniyen müstehcenlik zaman ve mekâna göre mütemadi surette değişen bir mefhumdur. Muayyen bir zamanda ve herhangi bir cemiyet için müstehcen sayılmayan bir şey, başka bir cemiyette müstehcen telâkki edilebilir. Bu itibarla müstehcen mefhumunun kanunlarda tarif

edilmesi halinde, değişen hayat şartları ve ahlâk anlayışlarına göre, tatbikatta karşılaşılabilecek olan birçok hâdiseler, kanundaki tardıñ çerçevesi haricinde kalıp, cezasız bırakılacak ve netice olarak ta cemiyet aynı tehlike ile karşı karşıya kalacaktır.

Bu sebeplere binaen istihcan kanunlarda tarif edilmeli, bunun tâyin ve takdiri hâkimlere bırakılmalıdır. Hemen ekseri eczacılar ve kanun vâzıları bu sonuncu fikri müdafaa etmişler ve kanunlar da bu görüş tarzına uygun bir şekilde tedvin edilmişlerdir.

Türk ceza kanunu müstehcen mefhumunun tarifini yapmamıştır. Ancak mülga 1881 sayılı matbuat kanununun 31 inci maddesinde: (Türk ceza kanununun 426 ve 427 inci maddeleri mucibince müstehcen sayılan maddeler, halkın âr ve hayâ duygularını inciten ve ayıp sayılan şeylerdir) şeklinde bir tarif yapıldığını görüyoruz. Maddenin ikinci fıkrasında (yukarıki tarifiñ şümulüne giren bir sanat veya ilim eseri alâkadarlarının istifadesi için neşredilir, bu da eserin mevzuu ve şekli ile neşir vasıta ve mahallinin nevi ve emsi arasındaki münasebet karineleriyle anlaşılırsa müstehcen sayılmaz.) denilmek suretiyle ancak alâkadarların istifadesi için neşredildiği mevzu; şekil, neşir vasıta ve mahalline göre anlaşılan ilim ve sanat eserlerinin müstehcen addolunmayacağı tesbit edilmiş idi. Aynı kanunun 35 inci maddesinin (C) bendi: (münderecatı umumi adâb ve ahlâka dokunabilen tıbbî adli raporlarının da neşri yasaktır) hükmünü ihtiva etmekte idi.

Bir eserin müstehcen ve hayâsız olup olmadığı nasıl tâyin ve takdir edilecektir?

Burada mühim olan nokta suç mevzuunu teşkil eden eserin heyeti umumiyesiyle, kül halinde tetkik ve tahlile tâbi tutulması ve eserin sahibinin maksad ve gayesinin dikkat nazarına alınmasıdır.

Gerçekten de bir eserin ancak bütünü ile tetkik edilmesi sayesindedir ki, onun mahiyeti hakkında tam ve kâmil manasiyle fikir sahibi olunması imkân dahiline girebilir. Değilse; bir eserin şu veya bu kısmının umumi ahlâk ve adâba mugayir vasıfta bulunması halî, bütün eserin müstehcen olduğunun kabulü için makbul bir sebep teşkil edemez. Temyiz mahkemesinin içtihadı da bu merkezdedir. Nitekim (romanların istihdaf ettiği gaye, memleketin içtimaiyatını tenkid olmasına ve bu gayeyi temin için yazarların, vakaları efkârı umumiye karşısında canlandırarak memleketteki yanlış ve ahlâksız telâkkileri teşhir ve muaheze etmeleri bu tenkid vazifesinin zaruri icaplarından bulunmasına göre; müstehcen yazıları ihtiva ettiği iddia olunan romanın heyeti umumiyesi itibariyle tetkik edilerek, bu gayeye matuf olarak mi yoksa müstehcen addedilen neşriyatı müdafaa ve neşir maksadiyle mi yazıldığıının tesbit edilmesi ve ona göre hasıl olacak neticeye hükmün bina edilmesi kanunun ruh ve

maksadına muvafık ve bahusus hâdisede suç kasdı bulunup bulunmadığının tezahürü noktasından da zaruridir. Bu gibi neşriyatın böyle bir gayeyi istihdaf edip etmediğinin anlaşılabilmesi için de romanın edebî san'at noktasından tetkiki de lâzımdır. Binaenaleyh roman heyeti umumiyesi ehli vukufa okutturularak edebî bir kıymeti haiz veyahut müstehcen neşriyat kasdıyla yazılmış ve edebî kıymetten mahrum ilim ve fenne taallük eden bu hususun halli cihetine gidilerek ve hâdisede bir marazı içtimainin tekidi maksadına matuf olmaksızın sırf müstehcen neşir kasdıyla yazıldığına kâni olunarak hüküm verilmesinin yolsuz olduğu) na karar verilmiştir. (Temyiz mahkemesi 4. C., D. 12/11/1935. es. 8570. Ks. 6284).

Burada eser sahibinin maksad ve gayesi de çok mühim rol oynar. Eğer eser sahibi gerçekten bir san'at şaheseri sayılabilecek tablo, edebî ve ilmî bir eser meydana getirmek istemiş ise; o zaman eserdeki teferruat üzerinde durulmayarak, ona gerek güzel sanatlar ve gerekse ilim bakımından lâıyk olduğu değer ve kıymet verilmek icabeder. İstihcan mevzuunda kanaat beyan edilir ve hüküm verilirken; bir taraftan insanda yaradılışda mevcut olan cinsî hicap duygusunun zedelenmesi ve sarsılmamasına ve genç nesillerde bulunan cinsî arzu ve tecessüsüm fena maksatlarla istismar edilmemesine dikkat olunmakla beraber, diğer taraftan eser sahibi olan sanatkârın veya ilim adamının fikir hürriyetine ve güzel san'at yaratmak hususundaki istidadına da lâıyk olduğu hürmeti göstermek ve onların eser vücuda getirmek hususundaki gayretlerinin inkişaf ve terakkisine mâni olunmamak iktiza eder. Fakat bunun aksî de düşünülebilir. Filhakika tatbikatta güya san'at ve ilim perdesine bürünerek, sadece gazete, kitap veya mecmuanın satış ve sürümünü temin etmek gibi ticarî bir zihniyetle müstehcen ve havâsız vasıf ve mahiyet taşıyan eserlerin basılması ihtimalini de dikkat nazarından uzak tutmamak lâzımdır. Bu hususta temyiz mahkemesinin içtihatları da mevcuttur. (Mecmuada yayımlanan «kozalak Hamdinin aşkları» başlıklı yazının neşir olunmuş kısmında aşıkâr surette müstehcen ve okuyanların âr ve hayâ duygularını rencide edecek mahiyette fıkralar bulunduğu ve yazının müteakiben çıkacak kısmı ne olursa olsun, tekevvün eden suçun mahiyetini değiştirmeyeceği gözetilmeden beraet kararı verilmesinin yolsuzluğuna) dair temyiz dördüncü ceza dairesinin bozma kararına karşı mahalli mahkemesinin ısrar kararı temyiz ceza heyeti umumiyesinin 27/4/1953 tarih ve es. 4/89. Ka. 74 sayılı ilâmî ile bozulmuştur.

Bu mevzuda ehemmiyetli olan bir nokta da bir eserin müstehcen olup olmadığı hâkim mi tâyin ve takdir edecek, yoksa bu hususta mütehassıs ehlivukufun rey ve mütalâasını alarak ve onunla bağli mı kalacaktır?.

Tatbikatta mahkemelerimiz ekseriya bu hususta ehlivukufun mütalâasına başvurmaktadırlar. Ancak temyiz mahkemesinin içtihatları birbirine uymamaktadır. Temyiz mahkemesi bazı kararlarında eserin müstehcen olup olma-

dığının ehli-vukuf marifeti ile tesbiti lüzumuna işaret etmiştir. Nitekim; (Cumhuriyet gazetesinde tefrika edildikten sonra 1594 sayfa olarak neşredilen kitapta çıkarılan broşürlerle karşılaştırılarak, broşürlerde işaretlenmiş olan kısımların onlarda aynen mevcut ve tercümelerinin doğru olup olmadığının tesbit ettirilmesi ve ilk bilirkişinin raporunda lüzum gösterildiği gibi broşürlerin işaretli yerlerinin hayâsızca neşriyat olup olmadığının terbiye mütehasşislarına tetkik ettirilmesi ve ona göre neticenin takdiri gerekirken zühul edilmesinin yolsuz olduğu) na (temyiz mahkemesi 4. C. D. 3/2/1949 es. 15426. ka. 1633). (Mevzuu itibariyle mecmuanın müstehceniyetinin güzel sanatlar akademisi mensuplarından intihap edilecek salahiyyetli bilirkişiye tetkik ettirilerek neticesine göre hâdisе mahiyetinin takdiri lüzumundan zühul edilmesinin yolsuz olduğu) na (temyiz mahkemesi 4. C. D. 20/1/1953 Es. 13411. Ka. 377) karar verilmiştir.

Buna mukabil temyiz mahkemesi bazı kararlarında mahkemelerin ehli-vukuf mütalâasına bağlı olmayacaklarını da tebarüz ettirmiş ve bu mevzuda mahkemenin takdirine de müdahalede bulunmuştur. Nitekim; (..... Gazetesinin altıncı yılına ait 9 uncu nüshasının 4 ücü sahifesindeki «aşkın gücü» başlıklı yazının üstündeki desenin resimle bariz şekilde alâkası bulunduğu ve yazının taşıdığı müstehcen manânın doğrudan doğruya resme matuf ve resim de müstehcen bulunduğu desendeki şekillerin yazı ile ifade edilmiş olduğu nazara alınmadan ehli-vukufun mütalâasına dayanılarak yazılı şekilde beraet kararı verilmesinin yolsuz olduğu) na (temyiz mahkemesi 4. C. D. 27/10/1953. Es. 9695. Ks. 10571.). ve (bekâr olan bir kızın şehvi ihtiyaçlarını tatmin için tevessül ettiği gayri tabii yolu açıkça tasvir eden yazı bilirkişi tarafından da bildirildiği veçhile âr ve hayâ duygularını incitecek müstehcen mahiyette iken bazı mütalâalarla beraat kararı verilmesinin bozmayı gerektirdiği) ne (temyiz mahkemesi 4. C. D. 9/5/1952. Es. 4923. Ka. 4911) karar verilmiştir.

Bu mevzuda adliye vekâleti ceza işleri umum müdürlüğünün 5/12/1941 tarih ve 124/37 sayılı tamiminde: (..... Gördüğü dâvanın hakiki ehlihibresi hâkimin kendisidir. Kendisinin halledebileceği bir mesele hakkında hâkim ehlihibrenin rey ve mütalâasına müracaata mecbur değildir. Ehlihibreye müracaata lüzum ve ihtiyaç olup olmadığına hâkim bizzat takdir eder. Ancak ihtisasına haricinde kalan meseleler hakkında ehlihibre'ye müracaat eder. Bunların rey ve mütalâalarıyla da hiç bir zaman mukayyet değildir. Ehlihibre'nin rey'i kendisini tatmin etmezse meseleyi başka bir ehlihibreye de tetkik ettirir. Mütmain olmak için ehlihibreden lüzum gördüğü mütemmim izahatı alır, muhtelif ehlihibrelerin mütearız reyleri karşısında esbabını zikretmek suretiyle racih olan rey'e itibar eder. Bilhassa hâdisenin suç teşkil edip etmediği, suçluya; suçun isnad kabiliyeti mevcut olup olmadığı hükmen halledilmek icabeder. Bu suretle bir eserin san'at ve ilim eseri olup olmadığı ve ilgililerin istifadele-

ri için neşredilip edilmediği ve neşir vasıta ve mahallile eserin mevzuu arasında münasebet mevcut olup olmadığı gibi hususlar hâkim tarafından doğrudan doğruya halledemeyecek bir mahiyet arzederse, hâkim bu noktaları ehlihıbreyle hallettirdikten sonra eserin müstehcen olup olmadığını veya hakaret teşkil edip etmediğini kendisi takdir eder) denilmektedir.

Biz de bu fikre iştirak ediyoruz. Çünkü müstehcen mefhumu yukarıda etraflıca izah edildiği veçhile halkın âr ve hayâ duygularını inciten ve ahlâk tecavüzü ifade eden bir keyfiyettir. Bu duygular ise nisbî olup, zamana ve mekâna göre devamlı bir surette değişmeye tâbidir. Vazifesi icabı baktığı çeşitli dâvalar dolayısıyla halkla en fazla temas halinde bulunan, cemiyetin her türlü gelenek ve âdetlerini, ahlâk telâkki ve fikir temayüllerini en iyi bir şekilde bilen ve tetkik fırsatını bulan hâkimlerdir.

Müstehcen mefhumunun kanunda tarifi yapılmadığına göre; dâva mevzuunu teşkil eden eserin müstehcen olup olmadığının tâyin ve tesbitinde hâkim, bütün bu cihetleri dikkat nazarında bulunduracak ve ona göre hükmünü verecektir., Bu itibarla hâkime bu hususta geniş bir takdir hakkı tanımak ve onu ehlivukufun mütalâası ile bağlamamak daha doğru bir hareket olur diye düşünmekteyiz.

- Suçun Maddî ve Manevî Unsurları -

1 - Müstehcen ve hayâsızca yazılmış her nevi kitap; gazete, risale, mecmua, varaka, makale, ilân, bu kabil resimleri, tasvirleri, fotoğrafları, sinema şeritlerini ve diğer eşyayı TEŞHİR etmek.

Burada suçun maddî unsuru (teşhir) dir. Kanun teşhiri tarif etmemiştir. Yalnız 1881 sayılı mülga matbuat kanununun 1 inci maddesinde: (Herkesin görebileceği veya paralı parasız girebileceği yerlerde her türlü matbuaların teşhir veya talik veya tevzi edilmesi veya satılması veya bunların ilân ile tevzi ve satışı arzolanması neşir sayılır) denilmekte idi.

Hâlen mer'î bulunan 5680 savdı basın kanunumuzun 3 üncü maddesinde (neşir) tarif edilirken (teşhir) kelimesi çıkarılmış ve (basılmış eserlerin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya satılması veya satışa arzı neşir sayılır) denilmiştir. Bu iki madde hükümleri de gözönünde bulundurularak (teşhir) i; herhangi bir eserin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde asılarak gösterilmesi, halkın nazarına arz edilmesi, şeklinde tarif etmek mümkündür.

Kanunumuz, müstehcen sayılan ne gibi eserlerin (teşhir) inin suç sayılacağını tesbit ettikten sonra (..... yahut diğer eşya) ibaresini kullanmak suretiyle, pek haklı ve yerinde olarak maddenin tatbik kabiliyetini genişletmiştir. Böylece; halkın ahlâk hislerine tecavüz teşkil eden vasıtaların tahdidi olarak

gösterilmesi halinde, bunların haricinde kalan diğer vasıtaları kullanarak, aynı suç işlemeye cür'et edecek olanların fiil ve hareketlerinin de cezasız bırakılmaması temin edilmiştir. Suçun teşekkül edebilmesi için (teşhir) eden de (cürmî kasdın) bulunması lâzımdır.

2 - Müstehcen ve hayâsızca yazılmış (âsar ve mevzuatı), tiyatro ve sinemalarda ve sair (umumî mahallerde) TEMSİL etmek:

Kanun vâzın, (âsar ve mevzuat) tâbiriyle yukarıda 1 numarada teşhir'inin suç teşkil ettiğini işaret ettiğimiz tekmil müstehcen ve hayâsız vasıtaları kasıl etmek istemiştir.

Kanun, eserin tiyatro, sinema ve umumî mahallerde (temsil edilmesi) ni suç saymıştır.

(Umumî mahal) tâbirinden (herkesin serbestçe ve istediği zaman girebileceği yer) i anlamak icabeder. Bu itibarla hususî aile toplantılarında müstehcen bir eserin temsili halinde, suç meydana gelmez. Müstehcen bir eseri sahneye koyan rejisör de, o eseri oynayan san'atkârlar gibi mesul olmak lâzımdır. Eğer neşredilmemiş bulunur da, muharririn haberi olmadan eser temsil edilirse, yazan kimseye mes'uliyet tevcih edilememek icabeder.

3 - Müstehcen ve hayâsızca yazılmış âsar ve mevzuatı gramofon plâklarını bilerek TEVZİ etmek, FÜRÜHT etmek veya ettirmek;

(Tevzi), dağıtmak, bir matbuanın muhtelif nüshalarını müteaddit kimselere tevdi suretiyle yaymak demektir. Suçun tekevvünü için tevziin, ücretli veya ücretsiz olması arasında fark yoktur. Müstehcen eseri (tevzi etmek) olduğu kadar, (tevzi ettirmek) de suç teşkil eder. Bu mahiyeti haiz olan bir eseri satmak veya sattırmak da suçtur.

Kanun,(BİLEREK) tâbirini kullandığına göre; bütün bu fiillerin suç teşkil edebilmesi için, (tevzi) ve (füruht) edenlerle ettirenlerin, o eserin müstehcen olduğunu bilmeleri lâzımdır.

4 - Müstehcen evrak ve eşyanın gerek bilvasıta, gerek bilâvasıta ne suretle tedarik edilebileceğini herhangi bir şekilde olursa olsun ilân etmek veya bildirmek.

Bu maddedeki (eşya) tâbiriyle kanun vâzın, matbu veya gayri matbu her türlü yazılar haricinde kalan şeyleri kasdetmiştir. Suç; müstehcen eserlerin gerek bilvasıta, gerek bilâvasıta tedarik edilebilmesini, umuma hitap şeklinde olabileceği gibi, ilgili kimselere mektuplar göndererek bildirmek, haber vermek şeklinde de tekevvün eder.

5 - Müstehcen ve hayâsızca yazılmış hitabeleri umumî mahallerde irad etmek.

Kanun burada aleniyeti şart koymuş ve müstehcen ve hayâsızca yazılmış hitabelerin iradını ancak (umumî mahallerde) yapılmasını takdirinde suç say-

mıştır. Hitabelerin umumî mahallerde (irad) ı kâfi olup, dinlenilmemiş olması suçun meydana gelmesine mâni olamaz.

6 - Müstehcen ve hayâsızca yazılmış âsar ve mevzuatı ticaret veya tevzi yahut teşhir veya ticaretini kolaylaştırmak maksadiyle:

- a) Tersim, tasvir, hâk, imâl, tabı, teksir etmek veya ettirmek,
- b) Gramofon plâklarını imâl etmek veya ettirmek,
- c) İdhal ve ihraç ve Türkiye dahilinde bir yerden diğer bir yere nakletmek veya ettirmek,
- d) Bunlar üzerinde her ne suretle olursa olsun muamelede bulunmak.

Bu fiil ve hareketlerin suç teşkil edebilmesi için, bunların, (Ticaret), (tevzi), yahut (teşhir), veya (ticaretini kolaylaştırmak) maksadiyle yapılmış olması iktiza eder. Kanun vâzın bu fiillerde (aleniyet) i aramamıştır.. Suçun meydana gelebilmesi için, failde hususî bir maksadın bulunması lâzımdır.

Kanun, hangi fiil ve hareketlerin yasak olduğunu saymış ve nihayet (bunlar üzerinde her ne suretle olursa olsun muamelede bulunmak) tâbirini kullanmak suretiyle, maddenin tatbik kabiliyetini genişletmiştir. Bu fiiller, mahiyetleri itibariyle halkın ahlâk hislerine doğrudan doğruya tecavüz teşkil etmeyip, sadece onların meydana gelebilmelerine ve tahakkukuna yardım edecek hazırlık hareketleri şeklinde tezahür etmektedir.

Madde. 427) - Neşir ve tevzi edilmek üzere müstehcen ve hayâsızca kitap, makale, varaka ve ilân yazarlar ile bu kabil makale, yazı ve resimleri ihtiva eden gazete ve mecmua müdiri mesulleri hakkında da bâlâdaki madde hükümleri tatbik olunur.

Geçen madde ile işbu maddede mezkûr evrak ve eşya müsadere ve imha olunur (asliye).

Bu madde, müstehcen mahiyette eser (yazan) kimsenin mesuliyetini tesbit etmektedir.

426 ncı maddede (..... yahut diğer eşyayı) ibaresi kullanılmak suretiyle, suçta mevzu teşkil eden eserler tahdit edilmediği halde, kanun vâzın 427 nci maddede (Kitap, makale, varaka ve ilân) demek suretiyle suç mevzuu eserleri sadece dört tâbir etrafında toplamış bulunmaktadır. Bu itibarla maddede tesbit edilen bu dört vasıta haricinde her ne vasıta ile olursa olsun, müstehcen ve hayâsızca yazı yazar şahıs, 427 nci maddenin şümulü haricinde kalmaktadır.

Kanunumuz (kitap, varaka ve ilân) tabirlerini tarif etmemiştir.

Profesör Sulhi Dönmezer kitabında: Fransa'da on sayifelik bir broşürün kitap

sayılamıyacağına karar verildiğini, bilâhare kitap haline gelecek olan, münferit bazı sayfaların da kitap olmadığını kabul edildiğini, (kitap) deyince; gayri mevkut olan ve hey'eti umumiyesiyle muayyen bir mevzuu bir tek mu-

harrir tarafından inceliyen ve ihtiva ettiği sahifeler itibariyle de makûl bir asgarinin üstünde bulunan neşir vasıtalarını anlamak lâzım geldiğini, (makale) nin de; mevkut veya gayri mevkut olarak intişar eden ve dahilinde birden fazla muharrirlerin yazıları bulunan neşir vasıtaları içindeki nisbeten küçük yazılara verilen isim olduğunu, (varaka) tâbirinden çok kısa olan - meselâ bir iki sahife gibi - ve hiç bir neşir vasıtasına merbut bulunmayan yazıların kasdolunduğunu yazmaktadır.

Maddenin açık ifadesine göre; mücerret müstehcen kitap, makale, varaka ve ilân yazmak suç teşkil etmeyip, bunların (nesir ve tevzi edilmek üzere) yazılması esas şarttır. Bununla beraber basın suçlarında esas unsur (aleniyet) olduğundan, mezkûr eserlerin sadece maddede işaret edilen maksatlarla yazılmış olması suçun teşekkülü için kâfi olmayıp, mutlaka 426 ncı maddede yazılı olduğu şekilde neşir ve tevzi edilmiş bulunması da iktiza eder.,

427 nci maddede (bu kabil makale, yazı ve resimleri ihtiva eden gazete ve mecmua müdiri mes'ulleri hakkında da bâlâdaki madde hükümlerinin tatbik olunacağı) işaret edilmektedir. Kanun, müstehcen yazının neşredildiği gazete ve mecmua (müdiri mes'ulleri) ni mesul tutmaktadır.

Neşrin ne olduğu 5680 sayılı basın kanununun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasında tarif ve izah edilmiştir.

Aynı kanunun (basında mesuliyet) den bahseden 4 üncü bölümünün 16 ncı maddesinde: (basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı ceza mes'uliyeti:

1) Mevkutelerle işlenen suçlarda, suçu vücade getiren yazıyı yazan veya resmi yapan kimse ile beraber, bu mevkütenin mes'ul müdürüne terettüp eder.

2) Mevkute tarifine girmiyen basılmış eserlerle işlenen suçlarda ceza mesuliyeti, suç teşkil eden eserin, müellif, muharrir, mütercim veya tersim edenine, fail belli olmadığı veya bu kimse aleyhinde Türk mahkemelerinde dâva açılmadığı veya kendisinin malûmatı veya muvafakati dışında neşrolunduğu hallerde nâşire ve nâşir de belli olmazsa tâбие, bu da bilinmediği takdirde bilerek satana, dağıtana aittir.) denilmiştir.

Yine basın kanununun 17 nci maddesinde: (basın yoluyla işlenen suçlardan doğacak maddi ve mânevi zararları cezaen mes'ul olanlarla birlikte mevkutelerde sahibinin ve mevkute olmıyanlarda nâşirinin müteselsilen tazmin ile mükellef oldukları) tesbit edilmiştir.

Madde. 428) - Müstehcen ve hayâsızca yazılmış şarkılara (alenen) teganni edenler ve bu kabil gramofon plâklarını çalanlar ve umumî adâba münafi veya bir şahıs veya bir heyetin namus ve haysiyetini muhil beyanat ve evsât ile gazete, risale vesair evrakı (satanlar) bir aydan altı aya kadar hapsolunur ve kendilerinden 30

liradan 50 liraya kadar ağır cezai nakdî alınır, (sulh).

Müstehcen şarkıları TEGANNİ etmek ve bu mahiyetteki gramofon plâklarını ÇALMAK fiillerinin suç teşkil edebilmesi için, bunların (alenen) yapılmış olmaları iktiza eder. Bu itibarla (aleniyyet) in ne olduğunu izah etmek lâzımdır. Aleniyyet tatbikatta en fazla ihtilâfî mucip olmuş bir mefhumdur.

Kanunumuza göre aleniyyetin tahakkuku için fiilin, mutlaka (umumî veya umuma mahsus bir mahalde) işlenmesi şart değildir.

Kanun vâzı; (aleniyyet) tâbiri ile fiilin, herkesin görebileceği bir yer ve halde olmasını kasdetmek istemiştir.. Temyiz mahkemesinin müstakar içtihatları da bu merkezdedir. Nitekim; (alenen ve hayâsızca vaz'ı hareket) suçu münasebetiyle ittihaz ettiği kararlarda bu nisbeti tebarüz ettirmiştir. Ezcümle; (içinde fiilin işlendiği bağ'ın dört tarafı bir metre yüksekliğinde duvarla çevrili olup, maznunların ve bulundukları yerin üç taraftan görülmesine imkân olmadığı, ancak kuzey tarafından dikkatle bakıldığı takdirde görünmesi muhtemel olduğu keşif zabıt varakası münderecatından anlaşılmasına göre; hâdisede aleniyyet unsuru mevcut bulunmadığı) na (temyiz mahkemesi 2. C. D. 10/12/1948 es. 12231. ka. 12278), (caddede vukubulan hareketin halk tarafından görülerek polisçe maznunların yakalanmış olmalarına ve 419 uncu maddede yazılı suçlardaki aleniyyet unsurunun tekevvünü için hayâsızca hareketin gece veya gündüz olmasının tesiri bulunmadığın) na (temyiz mahkemesi 2. C. D. 9/4/1949. es. 3705. ka. 3646). (suçun, diğer iki hasta kadının da yatmakta oldukları kadınlara mahsus koğuştaki vukubulmuş olmasına ve koğuştaki nöbetçi doktor ve hastabakıcılarla diğer hademelerin her zaman girebilecekleri bir mahal bulunduğuna ve aleniyyet unsurunun tekevvününde gecenin bir tesiri bulunmadığı) na (temyiz mahkemesi 2. C. D. 14/4/1949. es. 3884. ka. 3638) karar verilmiştir.

Madde de bir de umumî adâba münafî veya bir şahıs veya bir heyetin namus ve haysiyetini mühil beyanat ve evsat ile gazete, risale vesair evrak satmak suç sayılmış ve ceza tertip edilmiştir.

1909 tarihli matbuat kanununun 13/REBİÜLÂHİR/1331 (1913) tarihli kanunu muvakkat ile değişen onuncu maddesinde: (çarşılarda, sokaklarda gazete, kitap, risale resim vesair âsar metbua ve mektube beyi ve fûruht etmek isteyen kimseler polis idaresine müracaatla ikametgâhını defteri mahsusuna kaydettiler beyanatı vakıası mukabilinde bilâücret ilmühaber ahzedirler. Bunlar sattıkları evrakın yalnız ünvanlarını ve muharrirlerinin isimlerini ve fiyatlarını yüksek savt ile söyleyebilirler., Adabı umumiyyeye münafî isim ve ünvanlar kullanmak ve bir şahsın veya heyetin ihlâli namusunu veya kesri itibarını veya alelittlak heyecanını mucip olacak beyanat ve evsat ile evrakı mezkûre için râğbet celbetmek memnurdur. İşbu şeraiti kanuniye hilâfında hareket edenler yirmi beş kuruştan bir liraya kadar cezai nakdiye veyahut yirmi dört saatten bir haftaya kadar hapse mahkûm olurlar) denilmekte idi.

1926 tarihinde ceza kanunumuz tedvin edilirken, bu fiiller 428 inci maddenin son fıkrasına alınmış ve cezaları arttırılmıştır.

Bundan başka 1881 sayılı mülga matbuat kanununun 22 nci maddesinde: (gazete veya mecmua satmak isteyenler zabıtaya müracaatla hüviyetlerini mahsus defterine kaydettirerek, mukabilinde bir ilmühaber almağa mecburdurlar. Gazete ve mecmuaları satarken umumî âdâp ve nezahata mugayir tâbirler kullanmak, bir şahsın veya heyetin namusunu ihlâl veya itibarını kesbedecek veya heyecanını mucip olacak surette veya matbuada münderiş olmayan havadislerden bahsederek râğbet celbetmek memnudur. Bu madde hilâfına hareket edenler bir liradan beş liraya kadar hafif para cezasına veyahut bir haftaya kadar hafif hapse mahkûm olurlar.) hükmü konulmuş idi. Bu vaziyete göre mülga matbuat kanununun 22 nci maddesi, T. C. K. nun 428 inci maddesini kısmen tâdil etmiş bulunmakta idi.

1881 sayılı matbuat kanunu ve tâdilleri 5680 sayılı basın kanununun 42 nci maddesi ile kaldırıldığı gibi, basın kanunu tedvin edilirken bu hususta kanuna bir hüküm konulmamıştır.

- KÜÇÜKLERİN MUZIR NEŞRİYATA KARŞI HİMAYESİ -

Bu bahse son vermeden önce küçüklerin muzır neşriyattan koruma hakkındaki 21. Haziran. 1927 tarih ve 1117 sayılı kanundan da bahsetmeyi faydalı görüyoruz.,

Bu kanunla, müstehcen ve hayâsızca yazılmış olmamakla beraber, on sekiz yaşından aşağı küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesirler ika edeceği anlaşılan kitap, mecmua ve mevkut risalelerle resim ve levhaların neşri, satışı, teşhiri, ithali bazı tahdidata tâbi tutulmuştur.

Kanunun 2 nci maddesinde yazılı şahıslardan teşekkül eden ve maarif vekâletine bağlı olan heyet, 3 üncü maddeye göre; bir eserin bu kanun noktai nazarından re'sen tetkikine salâhiyettar olduğu gibi, resmî makamlar ile, çocuk esirgeme cemiyeti, muallimler birliği, kızılây ve matbuat cemiyeti herhangi bir eserin tetkikini isteyebilir.

Heyetçe tetkik edilerek, küçüklerin maneviyatı için muzır olduğuna karar verilen kitap, mecmua ve mevkut risalelerin isimleri bir liste halinde maarif vekâletine tevdi olunur. Bu listenin bir sureti maarif vekâletinden adliye vekâletine gönderilir ve bu tarikle müddeiumumiliklere tebliğ edilir. Listeye dahil olan eserlerin sahiplerine en büyük mülkiye makamlarınca tebligat yapılır. Bu tebligat üzerine eser sahiplerinin ellerinde mevcut eserlerinin ilk sahifelerine (takyidata tâbidir) damgasını vurmaları mecburîdir.

Bu suretle damgalanan eserler:

A) Açık sergilerde sabit ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz.

B) Dükkânlarda, camekânlarda teşhir edilemez.

C) Bir yerden diğer bir yere teşhir maksadiyle açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunamaz.

D) Gazeteler ve mecmualarla, duvar ve el ilânları ile veya diğer suretlerle ilân edilemez.

E) Kitapçılar tarafından küçüklere gösterilemez, para mukabilinde ve parasız olarak verilemez ve hiç bir suretle mekteplere ithal olunamaz.

(Madde 4).

Bir mecmua veya mevkut risaleye bu mahiyette olduğuna heyetçe karar verilen bir makale dercedildiği takdirde ilk defasında mecmua veya mevkut risalenin müdür ve sahibine maarif vekâletinden ihtaratta bulunulur. İkinci defa olarak yine böyle bir yazı derceden mecmua veya risale altı ay için dördüncü maddedeki takyidata tâbi tutulmak üzere listeye ithal edilir. (Madde 5).

Fikrî, İctimaî, ilmi, ve bediî kıymeti haiz olan eserler bu kanunun şumûlünden hariçtir. (Madde 6).

Birinci maddede zikredilen sebeplerden herhangi birinin tetkik edilmekte olduğuna ve tahdit edileceğine dair yevmi gazete ve mecmualarla neşriyatta bulunulamaz. (Madde 10).

Ehlivukuf komisyonunun kararına bir ay zarfında vukubulan itiraz, şûrayı devlet hey'eti umumiyesince tetkik olunur, bu neticeye kadar ilk karar hükmü muteber addedilir. (Madde : 9).

Kendilerine dördüncü madde mucibince tebligat yapıldığı halde eserlerini damgasız olarak neşreden eser sahip ve tâbi veyahut nâşirleriyle tahdidata tâbi olan damgalı ve damgasız eserleri bilerek satan ve bunlar üzerinde sipariş kabul eden müvezziler ve bunları müvezzilere veren tâbi ve kitapçılar, teşhir ve ilân eyliyen kitapçı veya dükkâncılar ile gazete ve mecmua sahip veya müdürü mes'ulleri yüz liraya kadar hafif cezayı nakdi veya üç aya kadar hafif hapis ile cezalandırılır. Tekerrürü halinde bu iki ceza birlikte hükmolunur. (Madde 7).

ADLÎ POLİS VE FENNÎ DELİLLER

Yusuf DANIŞMAN

Emniyet Umum Müdürlüğü
5 ci Şube Müdürü

SUÇ VE SUÇLULAR

İnsanoğlu, tarihin karanlık kalan çok eski çağlarından beri huzur ve sükûnunu ihlâl eden kimseleri kendi bekası yönünden daima hasım addetmiş ve suçluyu takip ve cezalandırma meselelerini de günün en ehemmiyetli mevzuu olarak telâkki etlemiştir.

Ancak, suç ve suçlular nevi ve mahiyet bakımından her devirde aynı kalmamış, cemiyet hayatının çeşitli şartlarına göre tahavvüle uğramıştır.

Meselâ avcılık ve çobanlık gibi gezginci devirlerde suçlar, şahıslara müteveccih idi. Zira, mülkiyet fikri henüz belirmemişti, insan, şikârını nerede bulursa orada yer; karanlık nerede çökerse orada uyurdu. Taş veya sopa gibi cüz'î miktarda eşyası vardı.

Ziraat devrine girince, tesahüp ettiği malların miktarı ve kıymeti arttı. Mala karşı işlenen suçlar da o zaman, cemiyetin huzurunu selbeden dâvalar haline girdi.

CEZA VE İNFAZ:

Kütleyi dahilî ve haricî tehlikelere karşı zinde tutabilmek için, suçlular hakkında ceza tertibine her devirde rastlanmaktadır. Bunların da mahiyeti zamanın göreneklerine, adalet telâkkilerine göre değişmektedir.

İptidai cemiyetlerde ceza sistemi intikam ve urfu adete, yani kısasa dayanıyordu.

Milâttan önce takriben 2185 - 2240 yıllarında Babilonya'da mer'î bulunan Hamurabi kanunları bu iddianın en müdellel vesikasıdır. Ezcümle kısası tarif eden bir maddesinde şöyle bir hükme tesadüf olunmaktadır., «Bir göze karşı bir göz; bir diş karşı bir diş.»

Daha muahhar tarihlerde, çölün cahil ve barbar kavimleri gene kısas esasına göre ceza veriyor; kabile içinde adam öldüren, at, deve veya diğer kıymetli ziynet eşyası çalanlar hiç bir usulî muameleye tâbi tutulmadan kabile reisinin huzuruna götürülüyor, kısa süren bir duruşmadan sonra suçu sabit gö-

rüldümü; kabile erkânının huzurunda, âleme ibret teşkil edecek şekilde cezaya çarptırılıyordu.

Bundan sonra ceza sisteminde İlâhi emirlerin tesirleri görülmüştür.

Bugün ceza verilirken suçlunun kefaretni ödemesi, ıslâhı hâl etmesi, âmme vicdanında huzurun sağlanması gibi adalet ölçüleri göz önünde tutulmaktadır.

ADLİ ZABITA

KURULUŞU:

Eski çağlarda emniyet ve asayiş, ihkakı hak yoluyla yani şahısların kendi güçleriyle temin edilirdi. Zamanla bu hak idareye intikal etti.

Fakat 19. uncu asrın iptidalarına kadar, münhasıran âmme takibat işlerinde kullanılan yetmiş, bilgili, müstakil bir kuvvet yoktu.

Muayyen ve rasyonel bir usulle suçları araştıran ve faillerini yakalayıp adli makamata teslim eyleyen ilk zabıta kuvveti Fransa’da kurulmuştur.

1775 yılında Fransa’nın Arras kasabasında doğmuş bulunan François Vidocg adındaki şahıs, babasının evinden kaçıp bir müddet ihtilâl ordusunda çalıştıktan sonra müteaddit defalar hapse girip çıkmıştı. Bu zat fevkalâde zeki idi. Suçluların dilinden ve suçların işleniş tarzından sayanı hayret derecede anlıyordu. Bir aralık Paris Emniyet Müdürlüğüne müracaatta bulundu. Fena huyundan vazgeçeceğini ve mücrimlerin taharri usullerini kendilerine öğreteceğini bildirdi. Emniyet Müdürlüğü bu teklifi memnuniyetle karşıladı ve Vidocg 1816 yılında arkadaşlarıyla birlikte polise geçti ve istihbarat işlerini tedvire memur edildi. Müteakip yıllarda suçlularla amansız ve sistemli mücadeleye girişti. Yıllarca sabıkâlılarla düşüp kalktığı için bunların nerelerde barındığını, ne şekilde suç işlediğini gayet iyi biliverdin Bu yüzden icraatında muvaffak oldu. Adı efsaneleşti ve dilden dile dolaştı. Fakat her devirde görülen beşerî dalâletler, hasut düşünceler zamanla Vidoog’un da başını yedi.

1832 yılında arkadaşlarının entrikalarına kır-ban giderek vazifesinden ayrılmak zorunda kaldı. Dedektifliğin müessisi, bu ihtilâlcî ruhlı adam, bir kaç yıl sonra Paris’in bir mahallesinde sessizce ebediyete intikal etti.

İngiltere’de sistemli çalışan adli polis, İçtimai zaruretlerden ve yukarda arzettiğimiz Fransa’daki yeniliklerden mülhem olarak 1829 yılında, Başvekil Sir Robert Peel zamanında kurulmuştur. Yeni memurlar, üniformayı lâbis olarak çalışır ve bulundukları mahallin adına izafeten de kendilerine Bow Street takipçileri denilirdi.

Türkiye’de modern manâda polis, 1881 yılında ihdas edilmek istenmiş ise de, hizmetin İdarî, adli ve siyasi polise inkisamı ve polisin bu sahalardaki va-

zifelerinin taayyün etmesi ve icraatı, ancak 5/Rebiyyülevvel/1325 tarihli (9/Nisan/1907) polis nizamnamesile kabil olmuştur.

Bu gün şehirlerimizde ve ekseri kasabalarımızda asayiş ve âmme nizamı ile umumî ahlâk ve âdabın muhafazasına ve yurtdaşların kanunlarla tanınmış olan hak ve hürriyetlerini taarruzdan korumaya polis memur edilmiştir.

POLİSİN ADLÎ VAZİFELERİ:

Polisimizin adlî vazifeleri 4/Temmuz/1934 tarihli ve 2559 sayılı vazife ve selâhiyet kanununa göre şöylece hülâsa olunabilir:

«İşlenen bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre ve suçluları aramak ve işin tenviri için lâzım gelen acele tedbirleri almak.»

İşte, bu gibi adlî mesailde polisin âmiri Cumhuriyet Müddeiumumiliğidir.

Mühim ve müstacel hususlarda, Müddeiumumilik emirlerini zabıta makam ve memurlarına şifahi, ve bunlardan gayri ahvalde yazılı olarak vermektedir.

Adlî polisin bu şekilde Müddeiumumiliğin murakabesi altında iş görmesi esası, Fransa’da Napolyon devrinde vâzedilmiş ve kara Avrupasına da buradan yayılmıştır. Bu sistemde dâvayı Müddeiumumilik ikame eder.

Kara Avrupası sisteminin mahzuru; polisin inisiyatifini azaltmasında, başını ikiye tefrik etmesindedir., Daha açık bir ifade ile bu sistemde polis adlî işlerinde Müddeiumumiliğe, İdarî işlerinde ise icraî kuvvete bağlıdır. Halbuki polisin adlî ve İdarî vazifelerini kesin bir şekilde ayırmak mümkün değildir.

İngiltere’de icraî kuvvetle, kazaî kuvvet arasındaki vazife sahası daha belirli şekilde tefrik edilmiştir. Polis adlî vazifelerini ifa ederken Müddeiumumiliğin murakabesi altına girmez. Tek başına, yani icra kuvvetinin murakabesi altında vazife görmeye devam eder. Vakia İngiltere’de ve Gal’de de Müddeiumumilik müessesesi mevcuttur. Fakat salâhiyetleri mahduttur. Bir kaç suçun tahkikine münhasırdı. İngiltere’de Müddeiumumilere adlî polisi murakabe yetkisi hiç bir zaman tanınmamıştır.

İngiliz sisteminin iyi netice verebilmesi, polisin kifayetli bilgiye sahip olmasına, siyasi, İdarî tesir ve baskılardan masun kalmasına bağlıdır.

HAZIRLIK TAHKİKATI:

Deliller: Bu kısa mukayeseleri yaptıktan sonra izahatımıza devam edelim.

Polisimiz adli vazifelerini ifa eylerken ise bir şüphe ile başlar. Bu şüphenin yakın derecesine götürülmesi veya izalesi için bir takım vasıtalarından istifade eyler. Bunlara «Delil» denir.

Deliller umumî surette suçun mevcut olup olmadığını ve zan altına alınmış şahıs tarafından işlenip işlenmediğini isbat için ikame edilir.

Kaideten hükme tesir eyliyecek her husus isbat olunmalıdır.

Şüphenin izalesi için kullanılan başlıca deliller şunlardır:

Şahadet, Fenni deliller, ikrar, Zabıt varakaları, Kanunî karineler ve ilâh.

A - Şahadet :

Bir şahsın, hassalarile topladığı ve iddia olunan hâdise ile ilgili bilgileri yetkili bir makam huzurunda nakletmesi demektir.

Şahadet, adlî tahkikatta, hâkimlerin vicdanî kanaatlerinin husulünde, 19. cu yüz yılın ortalarına kadar en mühim müessese olarak yaşamıştır. Zamanla bu müessesenin zaaf ve delâletleri ve suiistimalleri görüldüğünden eski ehemmiyetini kaybetmiştir.

Şahadetin sıhhati, ancak ihsas, müşahade, hafıza ve lisanının kudretine ve samimiyetine bağlıdır. Bu ifademizden neleri kasdettiğimizi misallerle izah edelim:

İnsanın haricî âlemlerle teması ihsasları vasıtasile olur. Lâkin onların da bizleri aldattığı vâkidir.

Bazen ismimizin çağırıldığını duvar gibi oluruz. Döner bakarız, kimseler yoktur.

Daha müşahhas bir misal verelim: Bir gün bir değirmenci mahkemede şahitlik yaparken, suçun ikâ zamanını dakik olarak beyan eder.

Hâkim - «Bu kadar kafiye nasıl söyleyebiliyorsunuz?» diye sorar.

Şahit - «O zaman dışarda saat çalışıyordu.» diye cevap verir.

Çalıştığı değirmene gidilir, aksine suyun çağılıştından en hassas kulakların dahi, çalan saatin sesini duyamayacağı anlaşılar.

Hele telkin altında kalanlar bu dalâletlere daha çok maruzdurlar.,

Almanya'da bir sabah bir tren makasçısı karısıyla kavga eder. Kadın teessür neticesinde evi terk eyer. O gece, bekçi bir kadının nehre atlayarak intihar ettiğini haber verir. Makasçı karısıyla yaptığı kavgayı hatırlar ve sahile koşar. Cesedi teessür içindi' kucaklar, evine taşır. Konu komşu taziye gelirlir. Makasçı bir aralık yatak odasına çıkar, karısını aynanın karşısında oturmuş, tuvalet yapıyor görür ve hemen ölünün hortladığını zannederek korku ile aşağıya iner, cenazeyi eski yerinde bulunca telkin altında kaldığını ve hataya düştüğünü anlar, sevinir.

Böyle heyecanlı haller olmasa da müşahedelerimizin yine bizleri aldattığı vâkidir.

Büyük bir ilim adamının (*) «İnsan ancak baktığım görür ve dimağına esasen yer etmiş olanı müşahade eder.» sözü doğrudur.

* Alphonse Bertillon.

Teffruat gibi görünen öyle şeyler vardır ki hâdisenin aydınlatılmasında ehemmiyeti büyüktür. Fakat şahidin o derece alâkasını çekmemiştir.

İlerde şahit olacağım, müşahedelerinin hatadan arı tutulması lâzım geldiğini her adam kolayca takdir etmez. Takdir etse de herkesin hafızası aynı kuvvette değildir.

1913 yılında DAUBER isminde bir âlim 369 öğrenciye bir erkek çocuğun resmini gösterir. Saçı koyu kestane, pantolonu mavi, caket kahverengi, ayakkabı kahverengidir.

Bir müddet sonra Dauber çocukların resme ait müşahedelerini tesbite başlar.

- Mavi pantolon için -

Erkek çocuklardan

15 i Mavi
20 si Kahverengi
5 i Sarı
4 ü Gri

Kız çocuklardan

8 i Yeşil
19 u Kahverengi
3 ü Sarı
7 si Gri
3 ü Kırmızı
3 ü Siyah

diye cevap verirler.

- Kahverengi caket için -

Erkek çocuklardan

28 i Mavi
18 i Yeşil
13 ü Gri
20 si Kırmızı
2 si Yeşil

Kız çocuklardan

8 i Yeşil
12 si Yeşil
19 u Gri
9 u Kırmızı

Kahverengi ayakkabı için de 18 çocuk siyah, bir kısmı da ayağı çıplak der.

Bu dalâletler dışında müşahede edilen şeyin esaslı taraflarını ziyaa uğratmadan hıfzetmek ve tesirini samimiyetle nakletmek kudreti de herkesde aynı derecede mevcut değildir. Bazı insan unutkandır; bazıı hayalperesttir; bazıı mübalağacıdır; bazıı mahcuptur; bazıı heyecanlı, bazıı tutuk, bazıı da asabidir. ilâh...

Hele tahkikat yapmak, ifade almak, o da başlı başına bir sanat ve maharettir. Muhakkikin şahitlerin psikolojisine vukufu, sabırlı bulunması lâzımdır. Bilhassa yalancı şahitler azami toleransla dinlenmeli ve sonunda tenakuzları yakalanıp, şahit doğru konuşmağa davet olunmalı ve zaruret bulunmadıkça da naklen şahadet edeceklere itibar olunmamalıdır. Zira bu tarz şahadette ifade, sıhhat ve samimiyetini

zayi eyler.

Şahadette samimiyet yoksa, bu ifadelere dayanılarak tahkikat yürütülemez. Sağlam bina çürük temel üzerine inşa edilmez. Maalesef yalan lâfla başının ağrımayacağını söyleyen ve hattâ bunu bir geçim vasıtası haline getirenler halen adliye koridorlarını aşındırmaktadır.

Hülâsa ; şahadet müessesesini, sıhhat ve samimiyet bakımından vicdanî kanaatin husulünü sağlayabiliyorsa, o zaman itibar olunacak bir delil diye kabul edebiliriz.

Diğer taraftan, ekseri suçlular fiillerini gizlemekte ve şahidin bulunamayacağı bir yeri ve zamanı seçmektedirler.

Bu takdirde muhakkik, hâdisе hakkında yalnız şahadete bel bağlarsa, tenevvür imkânını bulamaz ve sakim yollara sürüklenir. Bu da polisi suçlu ve âciz duruma düşürür.

Sunu da istitratın kayıt edelim ki: Harplerde karşı tarafın taktiğini, kullandığı vasıtaların mahiyetini istihbar edip zekâ ve harp gücü ile tefevvuk eyleyenin galebeyi daha kolay sağlayabildiği gibi; âmmenin huzurunu temin eyleyen kimselerin de, ezeli düşmanını dize getirmek için öylece mücehhez bulunması elbette elzemdir.

Bu gün medeniyetin sür'at asrına, tekniğe inkılâbı, suçluların sahalarını genişletmiş ve mütehavvil kılmış ve yep yeni suçların doğumuna ve bilhassa yeni vasıtalarla suçların ikama sebep olmuştur.

Bu durum karşısında, zabitanın suçluları tesbit, takip ve adli makamata tevdi eylerken yeni mücadele yollarına girmesi elbette zarurîdir. Bu meyanda kendisi için en emin mesnetlerden biri bulunan fennî delillerden azamî istifadeyi sağlamalıdır.

B - Fennî Deliller:

Şu son yarım asırlık zaman içinde fennin terakki etmesi dünyanın adli esrarını aydınlatmaya başlamış ve polisin de daha kifayetli ve itimada şayan bir şekilde çalışmasına zemin hazırlamıştır.

Çocuk iken, heyecanla okuduğumuz hayâl mahsulü polis romanlarının kahramanları Arsenlügen ve Şarlokhomeslerin, mücrimi bulmak ve yakalamak için kullandıkları bazı usuller bu gün gerçekten polisi tenvir etmektedir.

Meselâ vak'a mahallinde failden düşen bir kıl, maznunun takribi yaşını, rengini, cinsini, ırkını kestirmeğe veya bir kovan veya bir mermi; atıldığı silâhı tâyine yararlı ip uçlar olmaktadır. Bununla beraber fennî delilleri inceleyen Kriminalistik ilmi, geniş münevver kütlesi arasında yayılmıştır. Bir kaç kişinin ferdi gayretleri ilerlemektedir. Sayıları mahduttur ve eserleri de mesleğin yüksek kademelerinde bulunan mütehassıs tabakaya hitap etmektedir.

Diğer taraftan polis de eski itiyatlarını kolay kolay terk edemiyor ve böylece gerilik yeniliğe, metodlu çalışmağa galebe çalıyor.

Kanaatimizce; fennî delillerden azamî faydayı sağlamak için aşağıda tadât edeceğimiz meselelerin ele alınıp plânlı bir şekilde halli icap eyler.

I - Fennî delillerin kıymetini ve toplanması usullerini polis mesleğinin bütün derecelerine yaymalı ve bilhassa mütehassıs zevatın vak'a mahalline gelmesine kadar, delillerin hıfzına kıymet verecek şekilde, polis talim terbiyeye tâbi tutulmalı ve bu yolda hareket etmeleri temin olunmalıdır.

II - Bu nevi faaliyetlerin sıhhatle devamına matuf gerekli murakabe müesseselerini işler durumda sağlamalıdır.

III - Polisin adli âmirleri bulunan C. Müddeiumumilerinin ve diğer adli erkânın tahsil müesseselerindeki programlara kriminalistik dersleri konmalıdır.

IV - Ekspertiz işlerinde kullanılan teknik alât sadeleştirilmeli, ucuzlaştırılmalıdır.

V - Ve bunları ehliyetle kullanacak ihtisas erbabını yetiştirmeli ve mesleğe bağliıyacak şekilde ihtisas kadrolarile tatmin etmelidir.

VI - Teknik alât ve malzemenin mübayaası için gerekli tahsisatı, malî membaları temin eylemelidir.

VII - Vak'a mahallinin incelenmesi ve hazırık tahkikatında soruşturma işleri, yani adli dedektiflik bilhassa büyük şehirlerde ve mühim hâdiselerde behemahal motorize edilmiş, telsizle ve diğer lüzumlu edevatla mücehhez bulunmalı ve kumandası bu sahada yetişmiş bir mütehassıs zata tevdi edilmelidir.

VIII - Teknik elemanların tâyini, nakli ve istihdam şekilleri teknik âmirlerin salâhiyetleri meyanına bırakılmalıdır.

Bugün modern dünya memleketlerinde fenni delillerden istifade eden teknik polis şubesi 3 kola yönelmiş bulunmaktadır:

I - İdantite (Hüviyet teşhisi),

II - Dedektif ve faaliyetleri (suç ve suçlunun taharrisi ve tahkikatın ikmalı),

III - Laboratuvarda ekspertiz işleri (ipuçlarının muayene ve tahlilleri).

Kriminoloji ve Kriminalistik ilminin kurulmasında emeği geçen zevat:

Bertillon, Gross, Galton, Henri, Vucetich, Dennstacder, Locard, Jeserich, Reiss, Stookis, Hsindel, Balthazard, Wentworth, Van Ledden, Hulselock, De Recher,

Kockel Turkel, Kanger, Mezger, Minovici, Osborn, Mitchels, Bischoff, Lucas, Riberio, Sohneikert, Schmelek, Bayie, Söderman, Sorrentino, Goddard, Ottolenghir, memleketimizde de Polis Enstitüsü öğretmenlerinden Bahattin Kirman ve Emin Güven'in bu sahada mesailerı sebk etmektedir.

I - IDANTITE - HÜVİYET TEŞHİSİ

Tarihçesi:

Çok eski zamanlarda suçluların hüviyet teşhisi, kısas yüzünden ziyaa uğrayan uzuvları veya dağlama neticesinde cilt üzerinde kalan yara, bere ve alâmetleri vasıtasile yapıldı. Gayrı İnsanî addedilen dağlama usulü Fransa'da 1832 de, Hollanda ve Almanya'da 1854 de, Rusya'da 17/Nisan/1863 de, Çin'de 1905 de terk edilmiştir.

Suçluların eşkâli ve sabıka sicillinin tutulması bu tarihlerden de eskidir.

Alman Kriminolojisti Heindl, tetkikleri sonunda milâttan önceki tarihlere ait Mısır hiyerogliflerinde karışık eşkâl ve sabıka sicillerine rastlandığını ve bu usulün Orta Çağ zamanına kadar ağır bir seyir takip ederek geliştiğini beyan eylemiştir.

A - Sabıka Sicilli:

19. uncu yüz yılın başında İngiltere'de mükerrer suçluların cezalarının arttırılması ve emniyeti umumîye nezaretine ihdası üzerine Scotland Yard'ın Müdürü Sir John Fielding, sabıkalı sınıf için bir sicil tutturmuş ve bu suretle sabıkalı sınıfın sık sık karakola celbedilerek gözetiminde tutulmasını sağlamıştır.

Ancak, sabıkalıların hareket sahaları genişleyince ve hele tebdili kıyafetle dolaştıkça bu usulle teşhisleri kolay olmamıştır. Bu yüzden ihtiyaçlar, daha sıhhatle teşhis usullerinin kabulünü zarurî kılmıştır.

B - Anthropometrie

1840 tarihinde Belçika istatistikçisi Quetelet, yeryüzünde hiç bir insanın şekil ve cesametçe birbirine benzemediğini iddia etmesi üzerine Louvain hapisane Müdürü Stevens 1860 yılında Kriminolojisi maksatlarla bu faraziyeyi tatbika girişmişti. Mahkumların kulaklarını, ayaklarını, baş, göğüs, vücut uzunluklarını ölçmeğe başladı.

Görülüyor ki fennî bir usulle mahkûmları ilk defa ölçen Stevens'dir.

Bu tecrübelerden sonra Paris Emniyet Müdürlüğü kâtiplerinden Alphonse Bertillon vücut ölçüleri denemesine bir vechе verdi ve yeni tasnif usulü buldu ve anthropometri denilen bir sistemi vücade getirdi.

Paris adli kısım âmiri Mace bu nevi teşhisi hüviyete aleyhtardı. Yeni sistemi pratik bulmadı. Zira tasnif güçlüğü yaratacağı düşüncesinde idi. Bu sebeple muhalefet ettiyse de Bertillon 1882 yılında «Hüviyet teşhisi bürosu» nu tesise

muvafak oldu, ve adı dünya Kriminoloji tarihine, fennî usullerle ilk hüviyet teşhisi yapan âlim, teknik büroların ilk kurucusu payesile intikal etti.

Bertilion'un tesis eylediği vücut ölçüleri sistemine, anthropometri denilmekte ve esası aşağıdaki prensiplere dayanmaktadır.

1 - insafların iskeleti 20 yaşından sonra değişmez. (Vakıa bir miktar kalça genişlerse de, buna mukabil âmudî fikirde de inhina olur ve bu farklar yekdiğerini ifna eder.)

2 - İnsanlar kemik yapıları itibarile birbirinden farklıdır.

3 - Ölçüleri basit bir kaç âletle alınabilir.

Anthropometrie ölçüleri üç şekilde alınabilir:

I - Beden Ölçüleri:

a) Boy: Ayakta, baş çıplak, yalın ayak, topuklar birleşik, vücut dik ölçülür.,

b) Kollar: Ufkî gergin, açık, orta parmak ucundan orta parmak ucuna ölçülür.

c) Boy oturuş vaziyetinde: (iskemle standart büyüklükte ve biçimde) vücut duvara dayalı ve dik vaziyette, baş açık, ayak çıplak ölçülür.

II - Baş ölçüleri: Başın uzunluğu, genişliği, kutru, sağ kulak uzunluğu ölçülür.

III - Bacak ölçüleri: Sol ayak uzunluğu, sol orta, serçe parmak uzunluğu, sol kol uzunluğu, birde bilekten sol el uzunluğu ölçülür.

Bu ölçüler alındıktan sonra suçlunun eşkâli:

a) Kısa,

b) Orta,

c) İri.

Cüsse diye ona kategoriye, boylarda daha teferruatlı tasnitlere inhiram eyler.

Çocukların vücut gelişmeleri devam ettiğinden eşkâl tasnifi kulak hususiyetlerine ve göz rengine göre yapılmaktadır.

Fransa'da, Anthropometrie sistemi, bir müddet iyi netice verdi, ilk yıl 1882 de 49 kişi adlarını yalan söylemelerine rağmen teşhisleri mümkün oldu. Müteakip yıl bu miktar 241 e, 1892 de ise 680 e yükseldi. Ve bu sistem Fransa'da Bertilion'un vefatına kadar yaşadı.

Türkiye'de, Anthropometrie sistemine göre hüviyet teşhisi 1899 yılında ve

zabıta nezaretince kabul olunmuştur ve tatbikatı 1910 yılına kadar devam etmiştir.

Anthropometriede ki ölçülerin sıhhati, bu sahada çalışanların maharetine bağlı bulunduğu ve eşkâlin maznunla mukayesesi için mutlaka maznunun yakalanması lâzım geldiği anlaşıldığından ve suçlu miktarının çok olduğu yerlerde tasnif güçlüğü tevhit ettiğinden zamanla ehemmiyetini zâyi eyledi. Tabii bunda, parmak izinin (Dactyloskopy) polise intikalinin de ehemmiyetli derecede tesiri bulunmaktadır.

Suçluların Anthropometrik ölçülerinin alınması tarihe karışmış olmakla, beraber; insanların farklı tiplerde yaratıldığı fikri, teşhisi hüviyette eşkâlin rolü, bugün dahi ehemmiyetini muhafaza eylemektedir.

Bugün, maznunun veya mahkûmun alın, saç, kaş, göz, burun, çene, kulak v.s. gibi beden akşamının yapıları, dedektifler tarafından fotoğraflarından ve ya başka vasıtalarla veya doğrudan doğruya İncelenmekte ve bu ameliyeler, teşhislerinde faydalı olmaktadır.

Meselâ; kafası önden görünüşe göre uzun, geniş, topaç, çarpık, ehram, kare, yuvarlak, müstatil gibi değişik tiplere ayırmak mümkün olmaktadır.

Esasen, mevzuatımızda da (Teknik hizmetler yönetmeliğinin 17. inci maddesine bakınız.) parmak izleri alınanların eşkâl kayıtlarının da bulunmasını yani bu kayıtların tutulmasını mecburi kılmıştır.

Eşkâl kayıtlarında aşağıdaki bilgiler mevcuttur:

(Soyadı, öz adı, takma adı, sahte adı, babasının adı, anasının adı, doğum yeri ve tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu yer, tabiiyeti, milliyeti, dini, medenî hali, işi, son oturduğu yer, cinsiyeti, vücut yapısı, omuzları, yüzü, boynu, alın, gözleri, burnu, kulakları, saçları, kaşları, sakal ve bıyıkları, ağzı, dudağı, dişleri, çenesi, elleri, konuşması, yürüyüşü, müzmin belli hastalığı, alâmeti farikası, ben, leke, yara, döğme, sui şekil, âza noksanlığı ve ilâh...)

Teknik şube ve bürolarda siciller, evvelâ ad fişlerine islenmekte ve bunların alfabetik sıraya göre tasnifi yapılmaktadır.

Tasnif için evvelâ adın baştaki üç harfi ele alınmakta ve birinci harf Türk alfabesine göre sıralanmakta, böylece adlar birinci harflerine göre 29 sınıfa ayrıldıktan sonra 2. nci ve 3. üncü harfleri de tekrar sırasile alfabeğe göre sıralanmakta ve sınıflandırılmaktadır. Ad fişi, bir şahsı adından bulmak için anahtardır. Eşkâl sicilli ayrıca her şahsa göre bir dosyada, sıra numarasına göre hifzedilir. Bu sıra numarası ad fişine de kaydedilir.

C - Fotoğraf ve hüviyet teşhisindeki rolü:

Film veya cam veya diğer plâka üzerindeki kimyevî maddeye, ışığın tesir eyleyerek resim alınmasına fotoğraf denilmektedir.

Güneşin, cildi esmerletmesi, kâğıdı sarartması müşahade olunmuş ve müteakiben K. W. Scheele adındaki zat, Chloride d'argent ve Nitrate d'argent kullanarak ışığın daha süratle kararttığı maddeleri elde etmiştir.

1782 de J. Senebier, Ultravivole ışığının Chloride d'argent'ni 15 saniyede

kararttığım, halbuki kırmızı ışığın bu ameliyenin 20 dakika sürdüğünü tecrübesile bulmuştur.

Bu ilerlemeleri müteakip İngiliz âlimi Maddox'un kuru levhalar imâl eylediğini ve binnetice fotoğrafçılığı ucuz ve basit bir mesele haline getirdiğini tesbit etmekteyiz.

Fotoğraf, polise ilk defa İsviçre'de 1860 yılında, suç yerlerindeki delaili tesbit eylemek suretile intikal etmiştir.

Suçlu portrelerinin polis tarafından ilk defa alınması 1872 yılında İngiltere'de Scotland Yard'da, Fransa'da ise 1874 de vuku bulmuştur.

Dünya polisleri arasında ilk karanlık odayı tesis eyleme şerefi ise Leon Ronar'da aittir.

Suçluların teşhisi içinde kullanılan ilk fotoğraflar portre halinde cepheden ölçüsüz alınırdı.

Portrelerin bir cephe ve bir profil şeklinde ve muayyen mesafeden çekilmek suretile vücut ölçülerinin de alınabilmesi yollarını bizlere Bertillon öğretmiştir.

Modern dünya polisi, suçlu fotoğraflarını tabii cesametten 1/7 nisbetinde küçülterek:

- a) Cepheden,
- b) Tam sağdan profil,
- c) 3/4 sol profil.

olmak üzere üç çeşit çekmektedir. Bu resimler suça ve ika tarzına, cinsiyetine ve alâmeti farikasına göre tasnif edilerek albümlere yerleştirilmekte ve ancak suçluyu takibe memur edilen zabıta makamlarına veya adına hüviyetini bilmeyen ve zarar görenlere veya şahitlere âmirin müsaadesile ve sorumlu memurun huzurunda gösterilmektedir.

Bu resimler 5 yılda bir yenilenmelidir. Poliste fotoğrafı bulunmayanların evlerinden veya gazetelerden veya sair yerden temin ve tasnif olunarak, albüme yerleştirilmelidir. Fotoğraf albümlerinden teşhis yapma, cephe resimlerde halka daha kolay gelmekte ise de usta müşahit, profili tercih etmektedir. Zira bu tarz fotoğraf burun, kulak gibi uzuvların cephe hususiyetini, etüdlerini mümkün kılmaktadır.

Polis kimlerin fotoğrafını çekmelidir:

Hüviyet teşhisi ve suç yerlerinin incelenmesi bakımından Türk polisinde de fotoğraf alınmakta ve bu işler Emniyet Müdürlüklerinin adli kısmına bağlı teknik bürolarınca ifa olunmaktadır.

Salahiyetli makam ve memurların gösterecekleri lüzum üzerine kimlerin fotoğraflarının çekileceğini polis vazife ve selâhiyet Nizamnamesinin 5. inci

maddesi tâyin etmiştir.

Şöyleki:

A) «Polis veya jandarma tarafından C. Müddeiumumiliğine tahkikat evrakile birlikte veya doğrudan doğruya gönderilip, mezkûr makamca yapılan tahkikat sonunda T. C. K. göre ağır hapis cezasını istilzam eden suçlarla âm-

menin itimadı ve mal aleyhine işlenmiş suçların maznun ve mahkûmlarının ve serseri ve mazannaisü erbabının ammenin itimadı aleyhine işlenen suçlar.

Kalpazanlık ve evrakı naktiye sahtekârlığı, Devlete ait mühür ve damgalarla sair alâmetlerin taklidi, evrakta sahtekârlık, hüviyet cüzdanı ve nüfus tezkeresi, pasaport, ruhsatname, ilmühaber, şahadetname ve beyannamelerde sahtekârlık, ticaret ve sanayie ve müzayedeye hile ve fesat karıştırmak, mal aleyhine cürümler, hırsızlık, yağma ve yol kesmek ve adam kaldırmak, dolandırıcılık ve iflâs, emniyeti suiistimal, eşyayı cürmiyeyi satın almak ve saklamak, hakkı olmıyan yerlere tecavüz, nası ızrar cürümleri.»

B) Her nevi kaçakçılığın maznun ve mahkûmları,

C) Yabancı memleketlerden Türkiye'ye kaçanlar,

Ç) Ecnebilerden Türkiyede ikamet edipte, kanun dairesinde haklarında teb'it, tard ve ihraç muamelesi yapılanların,

D) Türk vatandaşlığından düşürülenler,

E) Kanunen salâhiyyetlar mercilerin emir veya kararı ile memleket içinde bir yerden bir yere nakledilenlerin,

F) Hüviyetlerini, müsbet kâğıtlarla veya sözlerine inanılacak kimselerin ifadelerde isbat edemeyenlerin,

G) Fuhuşla veya fuhuş yüzünden bulaşan hastalıklarla mücadele nizamname ve talimatnameleri hükümlerine göre «Umumî ev sahibi» «birleşme yeri sahibi» ve «umumî kadın» adı verilenlerin ve itiyat sebeble veya menfaat kasdile kendilerini başkalarının zevkine terk edenlerin ve fuhuşa vasıtılığı itiyat edenlerin, beyaz kadın ticaretiler meşgul olanların, umumî kadın patronlarının,

H) C. Müddeiumumilikleri ve adlî ve askerî mahkemelerce bir meselenin tetkik ve tahkiki için ve fotoğraflarının alınmasına lüzum gösterilen kimselerin,

Suçlu Albümünün Tanzimi:

Mevzuatımıza göre polis tarafından resimleri alınanların fotoğrafları aşağıdaki tasnife göre yerleştirilir.

1 - Umumi ev sahibi, birleşme yeri ve umumî kadın patronları,

2 - Alışkanlık yüzünden veya menfaati için kendilerini başkalarının zevkine bırakanlarla, umumî kadınlar,

- 3 - Fuşşa aracılık edenler, beyaz kadın ve çocuk tüccarları,
- 4 - Kaçakçılar,
- 5 - Hırsızlık,

(Bu suçun tâli bölümlerine dair bir kaç misal verelim. Kasa hırsız, otel hırsız, hamam hırsız, cami, kilise hırsız, hayvan hırsız gibi.)

6 - Karmanyolacılar (adam kaldırmak, yol kesmek gibi soygunculuk yapanlar),

- 7 - Yankesiciler,
- 8 - Dolandırıcılar,
- 9 - Emniyeti suiistimal,
- 10 - Yatakçılar,
- 11 - Kalpazanlar ve kâğıt para sahtecileri,
- 12 - Devletin mühür ve damgalarile başkaca belirtilerin sahtecileri,
- 13 - Resmî kâğıtların sahteciliği,
- 14 - Serseri ve mazannaisü eşhas,

Bunlardan başka bir de yabancı suçlulara ait albüm tutulur.

Karanlık Oda ve Stüdyoların Evsafı:

Stüdyo: Polis vazife ve salâhiyet nizamnamesinin 5 inci maddesi gereğince belli edilen eşhasın portrelerinin çekildiği yere stüdyo denilmektedir.

Stüdyoların, en az 6 X 3 metre eb'adında olmaları ve divallarının açık, düz renkli bulunmaları icap eder.

Stüdyoda resim alma için tenvirat, tepeden sarkık, dört vahitli ve pozometrenin 1/5 enstantane ve f:II diyaframı gösterecek şekilde müsavi hüzmeli; yerden yüksekliği 2,40 metre, hedeften 1.80 metre, arka zeminden 2.70 metre açıklıkta olmalıdır.

Işık iki reflektörle temin edilirse, reflektörün hedefe açıklığı ve tenvir adeselerinin yerden yüksekliği teknik büroların cümlesinde standart bulunmalıdır. Bu takdirde reflektörlerin biri fotoğraf makinesinin ön kısmında ve hedefin cephesine, diğeri profiline tevcih edilmelidir. Çeşitli tenvirat çehrenin hususiyetini, bilhassa burun ve gözlerin şeklini tağyir eder.

Fotoğraf makinesinin objektifi, oturuş halinde bulunan eşhasın yüzü seviyesine, ayakta duranın göğsü seviyesine tevcih olunmalı, ayakta duruş vaziyetinde resim çekilirken mihrak, baş ve ayakta müsavi derecede olmalıdır. Objektif şahsa tevcih edilirken zaviyelerin genişleyip daralması, yine çehrenin karakteristik hatlarını değiştirir. Yani, objektif tevcih edilirken tavsiye olunan usûl dışında yüksek veya alçak ayarlanırsa hedefin objektife yakın gelen yerleri, uzak yerlerine nazaran nisbetsiz büyültür. Ve teşhisi güçleştirecek neticeler verir.

Stüdyodaki Fotoğraf Makinası:

9 X 12 eb'adındaki film veya filmpakı 3 poza bölerek çekebilen, objektifi 1:4,7 den zayıf bulunmayan, sehbasına bir mafsalla bağlı sağa, sola, ileriye müteharrik eğilebilen evsafıta olmalıdır., Makinelerin hedef sandalyesine bağlı ve bir manivelâ ile üç cihete tevcih kabiliyeti bulunması şayanı tavsiyedir.

Bazı makine hedefi, 1/27, 1/8, 1/7, 1/4, 1/2, 1/1 gibi bir nisbette küçülttüğünü bir müş'irle belli etmektedir.

Karanlık Oda:

Makina ile çekilen cam, film, filmpak gibi negatiflerin banyo edildiği veya diyofoto, agrandisman gibi ameliyelerin yapıldığı ve baskılarının kartlara müsbet olarak intikal ettirildiği yerdir.

Baskıların ve banyo ameliyesinin devamı müddetince odanın karanlık kalması ve buna göre ışığın (kırmızı ışık müstesna) sızmaması lâzımdır. Karanlık odanın büyüklüğü işin hacmine göre değişir. Bununla beraber elin çeşitli muallice ve malzemeye kolayca yetişebilir ölçüde olması icap eder.

Normal eb'ad 3,50 X 5,50 metredir. Bu odanın ikiye tefrik edilerek, bir kısmının tab ve kurutmaya tahsisi faydalı olur.

Mezkûr odaya ait duvarların yağlı boya, su ile temasa gelen yerleri fayans veya çinko ile kaplı bulunmalıdır.

Kapılar otomatik kapanmalı ve ayrıca siyah perde ilâve edilip, herhangi ışık sızıntısına mâni olunmalıdır. Dahilde su tesisatı bulunmalı, suyun her mevsimde mualliceyi hâlledebilmesi için teshinat olmalı (otomat veya elektrik ocağı gibi) ve su hararetini ölçen bir derece, poz saati, hassas terazi, muhtelif mualliceyi hıfzedecek kavanoz, şişe, raflar, dolaplar, küvetler, huni, havlu, tab ve kurutma cihazı, agrandisman makinası, çöp kutusu, makas gibi malzemeyi ihtiva etmelidir.

Taban, rutubeti massetmiyecek evsafıta taş veya beton veya mozayık gibi maddelerden imâl olunmalı ve memurun sıhhatini vikaye edecek lâvabonun civarında üzerine basıp, ayakta duracağı tahta ızgaralar ve havayı tebdil eden vantilâsvon tertibatına da ihtiyaç vardır. Bu takdirde dahi ışığın sızmasına meydan verilmemelidir.

Film ve kartlar, muhtelif cesamette ve taze olmalı ve ihtiyaçlara göre en elverişli şekilde kullanılmalıdır.

Bir şahsın fotoğrafı alınmak gerekiyorsa, numunesi teknik hizmetler talimatnamesinde belirtilen kâğıtların doldurulması lâzımdır. Teknik memur, bu şahsın evvelce fotoğrafının alınıp alınmadığına bakar ve sonra çektiği fotoğrafı defteri mahsusuna kayıt evler ve klişeleri sırasına göre tasnif ederek saklar.

D - Çalışma Yerinin ve ikamet Mahallinin İhbarı Suretile Hüviyet Teşhisi:

Takip olunan bir şahsın yakalanması, kaybın meydana çıkarılması ve bazı kimselerin gözlendiğinde tutulabilmelerini temin zımında vâzı kanunumuz,

ilgililere gereken yetkileri sağlamış ve muayyen yerlerde oturanlarla çalışanların hüviyetlerini tesbit için âmir hükümler vâzeylemiştir.

Şöyle ki:

Han, pansiyon, otel ve bekâr odalarını işletenler, banka ve banker dairelerini ikraz ve istikraz müesseseleri, imtiyazsız, anonim, kooperatif ve sair şirketler, her nevi ticarethaneler, tüccar yazıhaneleri, fabrika ve imalâthaneler, depolar, antrepolar, ardiyeler, mağaza, dükkânlar velhasıl... ticaret san'at için açılan bilûmum müessesatı idare edenler bu yerlerde her hangi bir suretle oturanlarla çalışanların hüviyetlerini Türkçe ve mümkün olduğu nisbette kendilerine doldurturlar. Aile reisleri ve karılarını ve evlenmemiş kızların ve 18 yaşını bitirmemiş oğullarını ve analarını kendi hüviyet varakalarına yazarlar. Ve altım imza ederek 24 saat içinde mahallin polis karakoluna, polis bulunmayan köy ve çiftliklerde muhtar ve ihtiyar heyetine vermeğe ve buralardan ayrılanları dahi yine 24 saat içinde yazı ile haber vermeğe mecburdurlar. Hastahane, sanatoryum, nekahathanelerle devlet ve belediyeye ait olmayan âceze ve kimsesiz çocuk yurtlarını ve cami, mâbet, kilise, manastır, senagok ve emsali ile bunların müştemilât ve mülhakatını, kızılây ve hükûmete ait olmayan yetim yurtları gibi hayır ve sair umumî müesseselerin müdür ve âmirleri de yukarıdaki hükme tabidir.

Kahvehanelerde ve umumî ticaret evlerinde ancak sahibi ve müstahdemleri yatabilirler. Misafir kabul olunamaz. O mahalde başkaca yatacak Ver yoksa yani zaruret varsa zabıta iznile o yerde yatılmasına müsaade olunur.

1704 sayılı kanuna göre iki türlü hüviyet varakası vardır:

1 - Rengi beyaz olan «Müessesatı maliye, şirketler, ticarethaneler, han, pansiyon, otel, bekâr odaları ve odaları ayrı ayrı kiraya verilen apartmanlarla, İnmelerde ücretli ücretsiz oturanlarla çalışanların dolduracakları hüviyet varakasıdır.

Bunda: Müessese veya binanın ismi, mevkii, dolduran şahsın ismi, babasının işi ve şöhreti, memleketi, doğduğu tarih, tabiiyeti, milliyeti, hangi tarihte nereden geldiği, yanında bulunanların isimleri ve yaşları ve kendisiyle olan münasebet derecesi, ne kadar oturup, hangi tarihte hangi tarikile nereye gideceği, hüviyet cüzdanı veya ikamet varakasını ve beyanname makbuzunu nereden aldığı, tarihi, sıra numarası, müstahdem ise bu zamana kadar nerelerde, hangi sanatlarda, kimlerin yanında çalıştığı, şimdiki işe ne zaman girdiği evli ise zevce veya zevcesinin nerde oturduğuna dair sorular vardır. Alakalı doldurur ve imza eder. Müessese veya bina sahibi de gözü önünde cereyan eden vak'ayı tesbit makamında imza eyler.

2 - Rengi pembe olan:

Hastaneler, dinî ve hayrî umum müesseseler, kiliselerle burada çalışanla-

rın verecekleri hüviyet varakasıdır.

Bu varakada: Müessesenin ismi, mevkii ve numarası, ihbar olunan oda veya daire ismi ve babasının ismi ve şöhreti, memleketi, doğduğu tarih, tabiiyeti ve milliyeti, evvelki, ikametgâhı, nereden geldiği ve hali hazır mahalle geliş tarihi, ne için geldiği, ne yapacağı, tahsil derecesi, ne kadar oturup hangi tarihte hangi tarikle nereye gideceği, hüviyet cüzdanı veya ikametgâh varakasını veya beyanname makbuzunu nereden aldığı ve tarih numarasını hüviyet sahibinin ve müessese müdürünün imzaları ve tarihi vâzolunur.

Yeşil renkli beyanname:

1704 sayılı kanuna göre hüviyet varakalarından başka, odaları ayrı ayrı kiraya verilen apartmanlarla müstakil haneleri, han, otel, pansiyon ve bekâr odalarını işletenler yeşil renkli 3 numaralı bir de beyanname doldururlar.

Bu beyannamede, binanın ismi, mevkii ve numarası, ihbar olunan oda veya dairenin numarası, içinde oturan eşhasın yani beyanname sahibinin adı, soyadı, memleketi, doğduğu tarih, hüviyet cüzdanının veya ikametgâh varakasının veya beyanname makbuzunun tarih ve numarası ve nereden aldığı, evvelki ikametgâhı, tabiiyeti ve milliyeti, ne işle meşgul olduğu, yanında bulunanların isimleri ve kendilerine münasebet dereceleri ve san'at ve yaşları, hangi tarihte ve hangi tarikle nereye gideceği, günü ve beyannameyi dolduranın imzası yazılıdır.

San renkli ihbarname: Bir de 4 numaralı sarı renkte ihbarname vardır ki, bu ihbarname; işlendiği, çalıştığı veya oturduğu yeri terk edenlerin dolduracakları ihbarnamedir.

Bu ihbarnamede müessese veya binanın ismi, mevkii, numarası, dairesi veya oda numarası, ismi, babasının ismi ve şöhreti memleketi ve doğduğu tarih, tabiiyeti, milliyeti, sanat veya san'atı refakatinde bulunanların isimleri, nereye hangi tarikle, hangi tarihte gittiği, nakil veya terki ticaret ettiği tarih, müessese veya bina müdürünün imzası, hüviyet sahibinin imzası müşterek atılır

Hüviyet varakaları, ihbarnameler beyannameler sıhhatli doldurulmalıdır. İcabında resmî hüviyet cüzdanım zabıta isteyebilir.

Bu beyannameler, her vilâyet adlî polisine bağlı tetkiki hüviyet kısmında tefrik olunan memur tarafından incelenmeye, tasnife ve hüsnü muhafazaya tâbi tutulur.

1704 savdı kanunun hüviyet varakalarına, ihbarnamelere, bevannamelere

mütedair bükümlerini verine getirmeyenler hakkında T. C. "Kanununun 543 üncü maddesi tatbik olunur.

T. C. Kanununun 543 üncü maddesi hükmü - Her kim olursa olsun tutulacak deftere kaydetmek veya beyanname veya ihbarname vermek mecburiyeti hakkında nizamın tâyin ettiği kaidelere tevfikî hareket etmeksizin ücret-

le bir kimseye yatacak bir yer verirse yahut onu pansiyoner olarak kabul ederse, on liraya kadar hafif para cezasına mahkûm olur. Tekerrürü halinde cezayı nakti otuz liraya kadar hükmolunur. Eğer bu hareket, hükümet tarafından vuku bulan memnuiyete karşı icra olunursa fail 25 liraya ve tekerrürü halinde 15 liradan 90 liraya kadar hafif cezayı naktiye cezalandırılır.

1704 sayılı kanunun tatbikatı, görüldüğü gibi halka ve polise bir takım mükellefiyetler tahmil etmiş bulunmaktadır. Bilhassa kasaba pazarlarına sık sık köylülerin indikleri görülmekte ve her seferinde hüviyet varakalarının doldurulması ve tasnifi icap etmektedir. Bu kadar külfetlere rağmen tetkiki hüviyet kısmı memurları bu varakaları güzel tasnif etmez veya bir kenara atarsa veya aranan eşhas fişlerde karşılaştırmazsa arzu edilen faydalar yine istihsal olunamaz.

Dünyanın siyasi istikrarsızlığı ve memleketimizin coğrafi durumu malûmumuzdur. Harici ve dahili düşmanlara karşı teyakkuz içinde bulunabilmemiz ve takip edilen, aranan eşhas ile pasaportsuz memlekete girenlerin meydana çıkarılmasını temin için beyannamelerin faydaları inkar edilemez. Bu yüzden garp memleketlerinde dahi, halkın beyanname doldurması ve vermesi mecburiyeti kabul edilmiştir.

Ancak; formaliteleri basitleştirmek ve pratik şekle ifrağ etmekte halli gereken mevzulardan sayılmaktadır.

E - Bültenlerle Hüviyet Teşhisi:

Kacak, mahkûm ve maznunların takibini kolaylaştırmak ve kaybolan eşhas bulmak, hüviyeti meçhul kalan ölümlerin hüviyetini tanımak, ikamet mahalli bilinmeyenlerin ikamet mahallerini tesbit etmek, kaybolan, çalınan eşyanın eşkâlini ve kıymetini belirterek bulunmalarını kolaylaştırmak ve buna benzer hizmetleri ifa etmek için Emniyet Umum müdürlüğünce bir «Arama Bülteni» neşredilir. Arama bültenine girecek bilgiler; Vekâletlerden, vilâyetlerden veya doğrudan doğruya Emniyet Umum Müdürlüğüne vâki yazılı müracaatlardan elde edilir, ve bültende ait olduğu başlık altında alfabetik sıraya göre yer alır.

Bültende;

Adli zabita işleri, idari zabita işleri, düzeltme ve eklemeler gibi başlıklar vardır. Bunlarda ayrıca talî taksimata tâbi tutulmaktadır.

Meselâ adli zabita başlığı altında:

- a) Hakkında tevkif müzekkeresi olanlar,
- b) Yakalama müzekkeresi bulunanlar,
- c) Suçlusu meçhul olupta, bulunmasına faideli bilgiler,
- d) Hüviyeti meçhul kalmış failer,

e) Çalınmış veya kaybolmuş eşyalar,

f) Emniyeti umumiye nezaretinden kaçmış bulunan eşhas, tadat olunmaktadır.

Bu kısma idari işler meyanında sayılan:

g) Beynelmilel suçlular,

h) Kalpazanlık, sahtecilik, gibi mevzuları da ithal etmek gerekir.

İntizam polisi başlığı altında ve ikâmet mahallerinin belirtilmesile ilgili,

a) Göçmen ve mülteciler,

b) Hâzineye borçlu olanlar,

c) Tescil edilen umumî kadınlar, bunlara ilâveten,

d) Sınır dışı edilenler,

e) Kayıp şahıslar,

f) Askerî kaçaklar,

g) Velâyet, vesayet veya tedavi altında bulunanlar, deli veya çocuk olupta bu müesseselerden kaçanlar,

Eklmeler başlığı altında (ki bu kırmızı renktedir).

Evvelce neşredilmiş olupta bulunan, yakalanan veya batalı çıkan yazıların tashihi gibi, eşya ve eşhasla ilgili veya bülten neşredilmekte iken elde edilen bilgileri münderiçtir. Emniyet Umum Müdürlüğü başka bilgilerin de bültene girmesini münasip görebilir.

Ezcümle evvelce polis dergisi çıkardı. Bir kaç yıldır bu neşriyata son verilmiştir.

Elde böyle bir yayım vasıtası da olduğuna göre Emniyet Umum Müdürlüğünce yapılan bazı tamimlerin hülâsalarının da ilâvesi uygun mütalâa edilmiştir.

İngiliz Metropoliten polisi öğleden evvel ve Öğleden sonra olmak üzere günde iki kere bülten neşreder. Bu suretle haberler taze olarak polise yayılır ve ipuçlarını fazlaca ziyaa uğratmadan daha müsmir neticenin elde edilmesine çalışılır. Bu yüzden emniyet matbaalarının takviye ihyası elzemdir.

Bültenler taşra kadrolarında karakollara kadar dağıtılmaktadır. Bilhassa teknik bürolarda bu ise tanzif edilen kimseler ad fişlerinin (arama işlemleri) hanesine bültendeki bilgiyi sıhhatli doldururlarsa ilerde arananların fişlerden bulunması ve hattâ bülten numarası ve yılı da ilâve edildiği için bültene tekrar müracaatları kabil olacaktır.

Bu gibi ad fişlerinde bulunacak bilgiler şunlardır:

Fişi dolduran vilâyet, on parmak basım formülû, parmak basımı umu-

mî yazım sayısı, alfabetik tasnif için adı, soyadı, öz adı, müstear adları, takma ve yalan adları, suçlular arası adı, babasının soyadı, babasının öz adı, anasının adı, doğum yeri ve tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu yer, tabiiyeti, milliyeti, dini, işi gücü, aranma işlemleri, bültenin yılı, sayısı, sıra numarası, imzası, sağ el işaret parmağı basımı. Kadrolar bu fişleri bültenden alarak doldururlarsa bülten neşriyatı faideli olur. Bir şüpheli yakalandığı, aranması hakkında takibat var mı yok mu kolayca meydana çıkar. İşin ehemmiyetine binaen bülten neşriyatını faideli kılmak maksadile, önce çıkan nüshalardaki bilgiler için bir fihrist neşredip, bültenden aramayı kolaylaştırmalıdır.

Diğer taraftan, bazan suçlular, hudutları aşabilir ve takipsiz kalırlar.

Bunlar insanlığın müşterek düşmanı addedildiği takdirde, her memleket kendi bülteninde bu gibi eşhası neşretmeli ve bülteni komşularına yollamalıdır.

Adli bakımdan muzir olan kimselerin teşhisini bu ameliye kolaylaştırır.

F - Yabancı Memleketlere Sığınan Mücrimler ve Beynelmilel Suçluların Hüviyet Teşhisi:

Yirminci yüzyılda münakale gelişti. Seyahat imkânları arttı. Bu kabil nüfus hareketleri fazlaca gelir sağladığından, turizmi teşvik eder mahiyetteki mevzular ve bilhassa seyyahların hudutlardan kolayca girip çıkmaları ile ilgili tedbirler, her yerde revaç buldu. Ancak; hasıl olan müsamahalı hava, bazı suçluların telif memleketlerde yuvalanmalarını, icrayı mel'ane eylemelerini de kendiliğinden teshil eyledi.

Dünya harplerinin doğurduğu felâketler, dinî, siyasî, İktisadî hayat şartları yüzünden hür memleketlere vâki ilticalarda da aynı mahzurlar tevellüt etti. Yani beynelmilel suçlular, sığıntılı mücrimler, arzulanan insanı müsamahalardan faydalanarak bir müddet takip ve teşhisten masun kaldılar ve faaliyet sahalarını genişlettiler.

Uyuşturucu madde kaçakçılığı, beyaz kadın ticareti, para sahtekârlığı gibi ahlâkımızı, sıhhatimizi ve İktisadî hayatımızı ihlâl ve ifsat eden mevzular umumileşti ve beşeriyeti tehdit eder mahiyet aldı. Zamanla tepkileri o kadar şiddetli oldu, ki, suçluları elbirliği ile takip ve polislin kifayetini arttırmağa matuf bulunan bir noktai nazarı gerçekleştirmek için «Milletlerarası Cınai Zabıta Komisyonu» nun teşekkülüne sebep oldu.

*

Muhtelif memleketlere mensup polisin yekdiğerine yardımında bulunması ilk defa 1914 yılında Monaco da toplanan «Adli Polis Kongresi» nde bahis mevzuu oldu. Hattâ bir takım meseleler ele alınarak münakaşa bile edildi. Bunlar:

- 1 - Eşkâl tesbitinde tevhit edilmiş bir usulün kabulü,
 - 2 - Sabıka kayıtlarının merkezileştirilmesi,
 - 3 - Teknik polisin yetiştirilmesi için Kriminoloji Enstitüsünün küşadı,
 - 4 - Tevkif ve yakalamaya ait müşterek hükümlerin kabulü gibi... bugün dahi ehemmiyetini muhafaza eden mevzulardı.
- Bu toplantının akabinde Birinci Dünya Harbi patladı ve karar altına alınan fikirlerin gerçekleşmesine mâni oldu.

Adli polis kongresi ikinci toplantısını Viyana'da 1923 yılında yaptı.

Viyana Polis Müdürü Dr. Schober «Beynelmilel Cinaî Zabıta Komisyonunun» teşkilini ve Viyana'nın merkez ittihaz olunmasını tavsiye etti. Nihayet fikir tahakkuk eyledi ve 1923 - 1939 yılları arasında heyeti umumiye Viyana'da 14 kere toplantı yaptı. İkinci Dünya Harbinin zuhur etmesi üzerine toplantılara bir müddet ara verildi. 1946 yılında Mr. F. E. Louwege insiyatifi ele alarak Cinsî Zabıta Komisyonunun sekteye uğramış faaliyetini tekrar canlandırdı.

İlk toplantı Brüksel'de yapıldı.

Cinaî Zabıta Komisyonuna Mr. F. E. Louwag'ın kıymetli mesaisi sebkettiğinden heyeti umumiyece rıyaset makamına seçildi.

Umumî kâtipliğe de evvelâ Mr. L. Ducloux sonra da Mr. M. Sioot getirildi.

Bu gün âza memleketlerin adedi 44'e balığ olmuştur. Türkiye bu rakama dahildir.

Cinaî zabıta komisyonuna iştirak eden memleketler arasındaki yardımlaşma, yekdiğerine üstünlük iddiasında bulunmaksızın ve her memleketin kanunî, dinî, siyasi, ırkî akideleri ihlâl edilmeden yani hâkimiyetine müdahale vâki olmadan yapılmaktadır.

Heyeti umumiyede gönderilecek mümessili, âza memleket kendi tam serbestisile seçer. Ancak; bu zatın kültürü, münakaşaları takibe müsait seviyede olmalıdır. Komisyonunda verilen kararlar istişaridir.

Cinaî Zabıta Komisyonunun uzuvları şunlardır:

A) Heyeti Umumiye:

Âza memleketlerin mümessillerinden teşekkül eder. Yılda bir kere ve heyeti umumiyece kararlaştırılan yerde toplanır. 1946 yılından beri Brüksel'de, Paris'te, Prag'da, Bern'de, La Hevde, Lizbon'da, Stockholm'de ve Oslo'da toplantı yapılmıştır. Kararlar ekseriyetle verilir. Çetin bazı mevzuları halen mevcudu yedi olan talî

komitelere sevk edilir. Teferruat burada müzakere olunun karara varılır ve mesele heyeti umumiye getirilir. Bu talî komitelerin adları şunlardır:

- 1 - Para sahtekârlığı,
- 2 - Uyuşturucu maddeler,
- 3 - Çocuk suçları,
- 4 - Hava polisi,
- 5 - Telsiz muhaberesi,
- 6 - Fennî ve teknik polis,
- 7 - Suçlulara ve muamelâta ait istatistik.

Bu komitelere dünyaca tanınmış en kuvvetli adli polis teşkilâtının âmirleri veya o sahada dünyaca tanınmış bir mütchassis riyaset eder.

Cinâî Zabıta Komisyonunun diğer uzuvları da şunlardır:

Reis ve Reis Vekilleri : Reislik makamına getirilecek şahıs 5 yıl için ve heyeti umumiye içinden seçilir. Halen Reis Mr. F. E. Louwag'dır, Bu makamı işgal eden zat, icra komitesinin de başıdır. Reis vekilleri reisinin bulunmadığı zamanlarda vazife görürler.

İcra Komitesi: Reis, kâtibi umumî ve 3 umumî raportörden teşekkül eder.

Yılda iki kere toplantı yapar. Toplantı yerleri, komitede kararlaştırılır.

Umumî Kâtiplik: Bütün vaktini âza memleketlerle muhabereye ve münasebatın verimli olmasına vakfeyler. Maiyetinde bir muavin, gerektiği kadar kâtibi vardır. İcraî, istişarî faaliyetinde bulunur.

Beynelmîl suçluların teşhislerini kolaylaştıran fotoğraf, parmak izi formülü ve diner sicillâtı ihtiva, eden bilgileri memleketlere yollar. 1953 Ocak ayına kadar umumî kâtiplikte 70,000 mücrimin kaydı mevcuttu.

Umumî kâtiplik, soygunculara, sahte para imâl edenlerle bunları tedavüle sürenlere mahsus bir mecmua neşreder.

Umumî kâtiplik; kültürel ve teknik mesaili âza memleketlerden sorar ve münakaşaya elverişli bir duruma getirir.

Umumî kâtiplik, üye devletler arasında bir liyezondur. Mücadelenin müessiriyetini arttırmak için Brüksel'de, Londra'da, La Hey'de, Kopenhag, Stokholm, Zürich. Roma. Lizbon, Lüksemburg, Sarbrucker Helsinki. Tel-Aviv. Madrid'de telsiz istasyonları kurulmuştur. Ankara'da kurulmak üzeredir.

Umumî kâtiplik, ilmi gelişmeler için bir mecmua neşreyler.

Bir kütüphanesi mevcuttur. Burada âza memleketlerin cinâî istatistikleri ve kıymetli ilmi yazılar mikro film ile alınmakta ve âza memleketlere yollanmaktadır.

Cinâî zabıta komisyonu umumî heyeti. 1846 yılında Brüksel'deki toplantısında

umumî kâtipliğin Viyana'dan Paris'e naklini kararlaştırmıştır ve o zamandan beri de devamlı olarak aşağıdaki adreste icrai faaliyet eylemektedir.

La Commission Internationale de Police Criminolle
60 Boulevard Gouvion St. Cyr.

Paris - 17
France

Kısa telgraf adresi:

Interpol - Paris

Cinai Zabıta Komisyonunun umumi toplantısında, umumî kâtipliğin yıllık faaliyeti, bütçesi tetkik olunduğu gibi, ilmi etüdleri de burada münakaşaya zemin teşkil etmektedir. Mahdut günlere ait mahmul ruznamesi vardır. Bununla beraber ağır mesai, gezintiler, ziyafetlerle de cazip bir hale sokulmaktadır.

Kanaatimizce bu gibi toplantılar, daha ziyade muhtelif memleketlerin polis erkânını birbirine tanıştırmaya ve dostluk teminine ve memleketler arasındaki bu gibi zabıta işlerinin kolaylıkla takibine vesile teşkil etmektedir.

KÖY KANUNUNDA BOŞLUKLAR

**Yazan: İbrahim ER
Erzincan Vali Muavini**

(227 - 228 sayılı İdare Dergisindeki yazının devamı)

Köy gelirleri ve giderleri mevzuunu kapamadan nüfusu iki binden fazla ve birçok Belediye Bütçelerini geride bırakacak kadar geliri olan ve bir kasaba karakterini taşıyan köyler için bu maddelerin tatbik olunacağı akla mülayim gelmekte ise de mahalle, oba, kom gibi küçük köylerde nasıl tatbik olunabileceği herkesi düşündürebilir, işte 17. inci maddede bütün gelir kaynakları sayıldıktan sonra maddenin nihayetine: (yukarıdaki bentlerde yazılı gelirlerden köyde hangileri varsa ancak onlar köy geliri sayılır. O gelirlerin dışında tahsilât yapılamaz.) fıkrasının derci halinde bu husustaki tereddüt izale edilmiş olur. Zaten Köy Kanunu tatbik edilmeyen veya kısmen tatbik edilen köylerde ise böyle bir tereddüt bile bahis mevzuu olamaz. Ancak bu gibi yerlerin malî işleri mahallî teamüle göre yürütülür.

Köy Gelir ve Giderlerinin Tesbiti:

Köy Kanununun uygulandığı köylerde köyün gelir ve giderlerini ve köyün aylıklı ve yıllık adamlarının kadro cetvellerini köy muhtar ve ihtiyar meclisinin tesbit etmesi zaruridir. Bir aile bile masrafını varidatına göre ayar etmek mecburiyetindedir. İdarî bir cüz'ü tam olan köy, orta malile ve diğer gelirlerde muayyen bir varidata sahip olan ve mutlak masrafları bulunan büyücek bir aileye benzer. Bu itibarla masrafını varidatına ayar etmek, gerek varidatını gerekse masrafını tesbit etmek mecburiyetinde bulunan şahsiyeti hükmiyeyi haiz birçok aileler topluluğudur.

Şu kadarki Belediyelerde olduğu gibi teferruatlı bir usule sapmadan çok basit bir sistemle köylerde ihtiyar meclislerinin gelir ve giderlerini tesbit etmelerine ve kadrolarını yapmalarına dair bir yol göstermek ve bunu küçük köylerin ihtiyarına bırakmak her halde köylerin âmme menfaatim korumak bakımından en salim bir yol olacaktır, işte bu mülâhaza iledir ki inkişaf halindeki büyük köylere aşağıda formüle edilmiş ek bir madde ile bu yolu göstermek faydadan hali kalmayacaktır.

Ek Madde 3 - Bu kanunun uygulandığı köylerde köy derneği karar verirse çiftçi mallarının korunması hakkındaki kanunla bu kanunda yazılı gelir-

lere göre bir yıllık yapılacak tahsilatla giderlerine göre harcanacak (para, mahsûl ve imece) kıymet tutarları köy muhtar ve ihtiyar meclisince her yıl ocak ayında tesbit olunarak karar altına alınır.

Bu karara köyün aylıklı Ve yıllıklı adamlarının kadro cetvelleri de eklenerek Şubat ayı içersinde köyün bağlı bulunduğu nahiye, kaza veya vilâyet mülkiye âmirlerine verilir.

Mülkiye âmirleri verilen kararları Şubat ayı sonuna kadar ya aynen veya tadilen tasdik eder. Bu müddet geçerse karar kat'ileşir.

Nüfusu beş yüzü aşan köylerde dernek kararı olmasa dahi muhtar ve ihtiyar meclisince bu muamelenin yapılması mecburidir.

Seçim İşleri

Köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi seçimlerinde 442 sayılı kanunun 4. üncü faslındaki mer'i maddelerle 2329, 2491, 5672, 5968, 6169 sayılı kanunlar gözönüne alınırsa seçim mevzuunda aşağıda yazılı mübayan ve zayit metinlerle bazı boşluklar göze çarpar :

1 - 2329 sayılı kanunla değiştirilen Köy Kanununun 20. inci maddesinde, Köy Muhtarı ve İhtiyar Meclisi âzalarının Köy Derneği tarafından seçileceği ifade edilmekte ise de 5672 sayılı kanunun 3. üncü maddesinde Dernek usulü kaldırılmış olduğundan 20. inci maddeden de seçimin Dernek tarafından yapılacağına dair olan kısmın kaldırılması icap etmektedir.

2 - 2491 sayılı kanunla değiştirilen Köy Kanununun 21. inci maddesinde Köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi âza seçimindi her dört senede bir yapılacağı ve seçimin Şubat ayında olacağı yazılı olduğu ve bu madde de 5672 sayılı kanunun 3. ncü maddesile yürürlükten kaldırılmadığı halde 5672 sayılı kanunun

1. nci maddesinde seçimin iki senede bir yapılacağı ve 5998, 6169 sayılı kanunlarla da; (Şubat ayının şiddetli kış olması ve köylünün çift ve çubuğu olmadığı boş zamanlarda seçimin yapılması gibi sebepler yönünden seçim için en müsait ayın Kasım ayı olması hasebile son kanundaki sene gözönünde tutulursa) her iki senede bir seçimin Kasım ayının ilk Pazar gününde yapılacağı ve vazifeli Köy Muhtar ve İhtiyar Meclisinin Kanunî süresinin Kasım ayı sonuna kadar devam edeceği tasrih edilmiş bulunmaktadır.

Bir de bu maddenin atıf yaptığı 29. ncü madde 5672 sayılı kanunun 3.(ncü maddesile yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır. Şu duruma göre 21. nci maddenin işe yarar bir tek son fıkrası, (günü biten Köy Muhtarı ve İhtiyar Meclisi âzaları yeniden seçilebilir.) Kalmaktadır. Binaenaleyh, yukarıda yazılı mer'i kanunlar gözönünde tutulursa bunlara mütenazır olmak ve 20, 21. inci maddelerdeki aksaklıkların tashih edilmek suretile 21. nci maddenin aşağıda yazılı şekilde tadili gerekmektedir :

(Muaddel madde 21 - Köy Muhtarı ve İhtiyar Meclisi âzaları seçmen-

lik şartlarını haiz köylü seçmenler tarafından ve seçilme şartlarını haiz köylü arasından seçilirler.

Seçimin iptali halile istifa veya her hangi bir sebeple inhilâl vukuunda yapılacak seçimlerle iş başına geçecek Muhtar veya Köy İhtiyar Meclisi azaları geri kalan müddeti tamamlarlar.

Günü biten Muhtar veya İhtiyar Meclisi azaları yeniden seçilebilir.

3 - Köy Kanununun 28. nci maddesinde; köy derneğinin birinci olarak Köy Muhtarını ve ondan sonra İhtiyar Meclisi âzalarını seçer, denilmektedir. Halbuki 5672 sayılı kanunun ek ikinci maddesinin D fıkrasında ise seçmenlerin biri muhtar, diğeri ihtiyar meclisi üyeleri için olmak üzere oy sandığına ayrı ayrı zarflar içinde iki oy pusulası atacaklarını işaret etmiş bulunmaktadır. Köy Muhtarı ve İhtiyar Meclisi azaları ayrı ayrı seçilmediğine ve seçimde Köy Derneği Usulü kaldırıldığına göre 28. nci maddenin tatbik kabiliyeti kalmamıştır. Bu sebeple maddenin ilgası icap etmektedir.

4 - 5672 sayılı kanunun Ek ikinci maddesinin A fıkrasının tatbikında nadirattan olmak üzere bir iki aksak hâdiseye rastlanmıştır. Sandık kurulları seçim tutanaklarını ilçe seçim kuruluna verdikten sonra 15 günlük itiraz müddeti geçirip (hattâ Adalet Kurulunun 3 aylık karar müddeti de geçip) muhtar veya ihtiyar meclisi âzalarına seçilenlerden birinin seçimle niteliğini haiz olmadığı anlaşıldığı takdirde Adalet Kurulunca karar vermeğe imkân kalmamakta ve seçim niteliğini haiz olmayan bir muhtar veya âza vazife başında kalmaktadır. Seçilme hakkını ve niteliğini haiz olmayan bir kimsenin muhtar veya âza vazifesini görmesi doğru olmayacağından 5672 sayılı kanunun ek ikinci maddesine aşağıda yazılı fıkranın ilâvesi icap etmektedir:

(5672 sayılı kanunun Ek 2. nci maddesinin A bendine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

Seçilme şartlarını haiz olmadığı halde muhtar, asil veya yedek âza seçildikleri 15 günlük itiraz müddeti geçtikten sonra anlaşılanlar da ilçe seçim kurulu kararla vazifelerinden çıkarılırlar.)

5 - Köy Muhtarlığı her hangi bir sebeple inhilâl ederse seçim yapılınca kadar bu vazifenin vekâleten kim tarafından görüleceğine dair Köy Kanununda bir kayıt yoktur. Gerçi 5672 sayılı kanunun Ek 1. inci maddesinin son fıkrasında muhtarlığın inhilâlinde birinci üyenin keyfiyeti ilçe seçim kuruluna bir hafta içerisinde bildirmesi mecburiyeti kavdı 1. nci üyenin yalnız bu hususta muhtar vazifesi yapacağını ifade ederse de bundan muhtara ait diğer vazifeleri vekâleten yapacağına dair bir mâna çıkarmak mümkün değildir.

Zaten birinci üye de köylü tarafından muhtar olarak değil İhtiyar Meclisi üyesi olarak seçilmiştir. İşte kanundaki bu boşluğu ve tatbikattaki bu tereddüdü izale etmek için birinci üyeye kanunla muhtar vekâleti vazifesini verecek sarîh bir hükme ihtiyaç vardır.

Buna benzeyen ikinci bir nokta daha vardır. Seçim tamamen yapıp bittikten ve seçilen yeni muhtar ve ihtiyar meclisi âzaları işe başladıktan sonra 5672 sayılı kanunun Ek 2. nci maddesinin A fıkrasına tevfikân Adalet Kurulunca seçim iptâl edilirse köyün muhtar ve ihtiyar meclisi âzalarına ait vazifeler kimler tarafından görülecektir? Köyü bu gibi İdarî organlardan muvakkat bir zaman için dahi olsa mahrum bırakmamak lâzımdır. Kanunun bu boşluğunu da İçişleri Komisyonunun tesbit ettiği şekilde Vilâyet veya Kaza İdare Kurulunca köylü arasından seçilme hakkını haiz bir muhtar vekili ve üç âza seçilmesi suretile doldurup muvakkat bir ihtiyar meclisi teşkili düşünülebilir. Buna dair aşağıda yazılı ek bir madde ile yeni bir hükmün tesisi icap eder:

(Ek madde 4 - 1 - köy muhtarlığı her hangi bir sebeple inhilâl ederse muhtar seçimi yapılmıncaya kadar ihtiyar meclisi birinci âzası «yoksa bundan sonra gelen âza» muhtar vekâletini yapar.

2 - Seçimin iptâli halinde seçim yapıp yeni muhtar ve ihtiyar meclisi işe başlayıncaya kadar köyün bağı bulundığı vilâyet veya kaza idare kurulunca köylü arasından seçilme hakkını haiz bir muhtar vekili ile üç âzadan mürekkep muvakkat bir ihtiyar meclisi teşkil olunur.)

Muhtar ve İhtiyar Meclisinin Göreceği İşler :

Yukarıda sebeplerine bir nebze temas edildiği gibi köy kanununun 13 ve 14 üncü maddelerinde sayılan köy işlerinin mecburi ve ihtiyarî olarak ikiye ayrılmasının mahzurlu olması ve bütün köylünün kanundaki işleri bilmesine imkân olmaması ve bu işlerin Belediye Kanununa mütenazır olarak muhtar ve ihtiyar meclisi vazifeleri içerisine alınıp takibinin temin edilmesi ve esasen 37. nci maddenin 1 ve 2. nci bentlerinde tasrih edildiği üzere muhtarın göreceği köy işleri içerisine 13 ve 14 üncü maddelerdeki işlerin alınmış bulunması hasebile köy işlerinin 37. nci madde ile (İhtiyar Meclisinin göreceği işler hakkındaki) 44. neti maddeye alınması halinde bu vazifelerin lâıykile görülmesinin köylerin yararına olacağı tebarüz ettirilmişti.

13 ve 14. üncü maddelerdeki mecburi ve ihtiyarî köy işlerine bir göz atılırsa bunların çoğunu muhtar, ihtiyar meclisile müşavere edip bir karara bağladıktan sonra icra ve tatbik etmesi iktiza ettiği neticesine varılır.

(Zaten 37. nci maddenin birinci bendinde de bu noktaya işaret edilmiştir.)

Muhtarın re sen görebileceği diğer işler ise 37. nci maddeye idhâl olunursa tatbikatta kolaylık temin edilmiş bulunur. Yalnız şu iki noktayı unutmamak icap etmektedir:

1 - Köy gelirlerinden fazla olan paraların muhtar yedinde bulunması bir takım mahzurlar doğuracağından köye ait 100 liradan fazla paraların mahalli bir bankaya yatırılmak s metile emniyet altına alınması ayrı bir fıkra ile mecbur tutulmalıdır.

2 - Muhtarın köy işlerinde hem davacı, hem hasım olarak mahkemede bulunmasına ve isterse yerine birini vekil göndermesine ait 37. nci maddenin 7. nci bendine de dokunmak icap etmektedir. Çünkü bu bentten istifadeye kalkışan bazı avukatlar, bazı cahil muhtarlardan bir umumî vekâletname alarak köylünün parasını çekmek yolunu tuttukları görülmektedir. Bu gibi işlerde idari vesayet tanımayan tam muhtariyet köylerin aleyhine zararlı olmaktadır. Nitekim zaman zaman bu uygunsuz haller görüldüğünden Dahiliye Vekâletinin 15/8/1936 gün ve 175/43 sayılı tamimde köy şahsiyeti maneviyesi adına muhtarlar tarafından açılacak dâvalarda ‘Vilâyet Özel İdare Avukatlarının mütaleasının alınması tavsiye olunmuştur.

Köy şahsiyeti maneviyesini ilgilendiren bu gibi dâvalarda işin hukuki cepheden Özel İdare Avukatları veya Hukuk İşleri Müdürleri tarafından bir kere incelendikten sonra gereğine tevessül edilmesi faydadan hali kalmaz. Köy muhtariyetine bu yönden resmî makamların müdahalesini mahzurlu kabul ettiğimiz takdirde ise hiç olmazsa köy namına muhtar tarafından kullanılacak bu idari tasarrufta kov derneğinin kararı alındıktan sonra ancak muhtarın mahkemeye kendi yerine (hususî bir vekil) göndermesi şart kılınırsa bütün köylünün izhar edeceği tam irâde, doğması melhuz zararı önleyeceği gibi köyün hakiki muhtariyeti de bu suretle teessüs etmiş bulunur.

İşte bu esaslar dairesinde 37. nci madde tadil edilirse şüphesiz ki köylerin yararına bir hareket ihtiyar edilmiş olur.

İhtiyar Meclisinin göreceği işler:

44. ncü madde; köy karar uzuvları olan İhtiyar Meclisinin vereceği kararlarla, köy icra uzvu olan muhtara icraya müteallik yol göstereceğinden ve ayrıca 13, 14. ncü maddelerdeki köy işlerinin kısmı küllisi bu maddeye girmesi icap edeceğinden mezkur maddede aşağıda yazılı sebeplerden dolayı bir tadil yapılması zaruridir.

I - 13. ve 14. ncü maddelerdeki köy işlerinden İhtiyar Meclisinin karar vereceği işler vardır. İhtiyar Meclisinin kararlaştıracığı esaslar dairesinde muhtar bu işleri tatbik eder.

II - 44. ncü madenin 3. ncü bendi, tarlası olmayan veya yetişmeyen köylülere köy sınırı içindeki boz İmliden yer verileceğini âmiridir.

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile bu kanuna ek 5618 sayılı kanun yürürlüğe girdikten .sonra dağıtılacak bütün arazi Ziraat Vekâlet; emrine geçmiştir.

4753 sayılı kanunun 64. ncü maddesi, arazi dağıtılmasında bütün makamların yetkilerini kaldırmış ve 10. ncu maddesile de dağıtılacak bütün ek 2. nci maddesi de Ziraat Vekâleti emrine geçmiş ve geçecek olan arâzinin hiç bir sebep ve suretle satılamayacağını şu kadar ki dağıtılmasında fayda olmadığı bu Vekâletçe belirtilip Maliye Vekâletine bildirilen arâzinin Hâzinece satılabileceğini, tesbit etmektedir.

Ayrıca 5602 sayılı Tapulama Kanununun 14. ncü maddesi de köylerin âmme ihtiyacına muhassas olan gayrimenkullerin hususî kanunlarındaki bükümler mahfuz olmak üzere Özel Mülkiyete konu teşkil edemeyeceğini belirtmektedir. İşte bu kanunî kayıtlar karşısında tarlası olmayan köylülere İhtiyar Meclisinin köyün boz halden tarla vermesine imkân kalmadığından 44. ncü maddenin 3. ncü bendinin de tatbik kabiliyeti kalmamıştır.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, topraksız çiftçilere toprak tevzi komisyonları marifetile toprak tevzii işini yaptırmaktadır., Fakat arsası olmayan ve ev yaptırmak için arsaya ihtiyacı bulunan köylülere arsa temini hakkında Köy Kanununda bir hükme rastlanmamaktadır.

Bu gün köyler inkişaf halinde ve nüfusu gittikçe artmaktadır.

Bir köy ailesinden yetişen gençlerin evlenip ayrı ev açmak ve ayrı bir mesken yapmak mecburiyetinde kalanların bu günkü mevzuat karşısında arsa bulmakta sıkıntı çektikleri bu hususta İdarî makamlara vâki birçok müracaatlardan anlaşılmaktadır.

Köylerin imar ve inkişafına yarayacağı kadar hakiki bir ihtiyacın da giderilmesi bakımından kananın bu boşluğunu doldurmak bir zaruret halini almıştır. Şu kadar ki gerek köy içinde gerekse köyün meskûn bulunduğu sahanın dışından itibaren 200 metre saha içindeki hakiki ve hükmi şahıslara, hususî idare, Belediye, Vakıflara ve Hâzinenin hususî mülkiyetine ait olan yerlerden gayri arsalarından münasip bir parça ayırarak veya tasarrufu bu idarelere ait olan arâziyi köy namına satın alıp parsellere ihtiyacı olanlara bedeli mukabilinde verilmesi halinde köylerin toplu bir saba içinde imarı da sağlanacağı gibi köylerin şahsiyeti maneviyeleri de Belediyeler gibi bu esaslar dahilinde birçok arsalarla hiç bir engelsiz sahip kılınmış bulunacaktır.

Köylerde mesken dâvasının halli yolunda Ziraat Bankasının uzun vade ile kredi sağlaması, mesken inşaatının mütemmimi olan arsa işinin de ele alınmasını zaruri kılacaktır.

Köylerde arsa tesbiti, parsellenmesi ve dağıtımı işi hükümetimizin köy yollarına yaptığı yardım kadar ehemmiyet arzetmektedir. Bu mevzu bu kadar tahlil edildikten sonra 44. ncü maddenin 3. ncü bendi şu şekilde imâl edilebilir :

(Muaddel madde 44/3 arsası olmayan veya yetişmeyen köylüye köy içindeki veya köyün meskûn bulunduğu sahanın dışından itibaren 200 metre saha içindeki hakiki ve hükmî şahıslara, hususî idare, Belediye ve Vakıflara veya sair müesseseler ve dairelere ve Hâzinenin hususî mülkiyetine ait olan yerlerden gayrı arsalardan (varsa toprak tevzi komisyonu veya tapu kadastro teşkilâtı ile birlikte) münasip bir parça ayırarak veya bu kabil arsa yoksa tasarrufu Hâzineye veya sair hususî ve katma bütçeli dairelerle hakiki ve hükmî şahıslara ait olan arâziyi köy namına satın alıp parsellereyerek ihtivaca olanlara bedeli mukabilinde vermek mecburidir.)

III - İhtiyar Meclisinin göreceği köy işleri arasında; tekâmül eden köy içtimai hayatının medenî ihtiyaçlarına cevap verecek bazı işleri büyük köylere mahsus ayrı fıkralar halinde tesbit etmek ve küçük köyler için bir fantazi olmaktan ileri gitmeyen bu işlerin sadece malî ve İktisadî durumları müsait olan köylerin ihtiyarına bırakıldığını ifâdelendirmek icap etmektedir.

Köy İhtiyar Meclisinin vazifeleri içerisinde alınacak bu işler şunlardır :

- 1 - İmkân olduğu takdirce Hükümetin yardımı ile köyün imar plânını yaptırmak,
- 2 - Köy içini aydınlatmak veya malî takati müsait ise elektrik tesisatı vücuda getirmek,
- 3 - Diğer köylerle birlikte telefon tesisatı yaptırmak,
- 4 - Lüzumu halinde et, ekmek, gaz, tuz, sabun gibi zarurî ihtiyaç maddelerinin perakende satış fiyatlarını tâyin ve ilân etmek,
- 5 - Herkesin yiyeceği, içeceği, temizleneceği, yatacağı ve istirahat edeceği umumi yerleri ve bu volemeye yapılan ve satılan her türlü gıda maddelerinin ve çalışanların temizliğini ve sağlık şartlarına uygunluğunu temin etmek ve bu gibi yerlerde yılda en az iki def a D. D. T. veya emsalinin tatbikim sağlamak,
- 6 - Köy gelirlerine ait resim, harç ve ücret tarifeleri yapmak.

44. ncü madde tadil edilirse bu fıkralar maddeye ilâve olunacak diğer fıkralar içerisinde onlara uygun bir şekilde yerleştirilebileceğinden maddenin tadilindeki lüzumu belirtmek maksadile yukardaki sıra tertibi yapılmıştır.

V - Köy Kanununun 56 ncı maddesinde; 13 ci maddedeki mecburi köy işlerini yapmayanlardan ihtiyar meclisi kararla ceza parası alınacağı yazılıdır. Gerçi bir kuruştan 100 kuruşa kadar alınacak ceza parasının T. Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 5435 sayılı kanununun 2 nci maddesinin son fıkrası gereğince 10 liradan aşağı olmayacağından tesirsiz

gibi görülen bu cezanın mezkûr kanunla tesirli bir hale getirildiği müşahade edilmekte ise de yukarıda tafsilim izah olunduğu üzere 13 ncü maddenin ilgası karşısında da 56 ncı maddenin yeni sisteme uydurulması icap etmektedir.

Binaenaleyh 37 nci maddeye göre muhtar tarafından kov işleri hakkında yapılan ilân ve tebliğleri ve ihtiyar meclisince verilen kararları vaktinde köylüye yaptırmak için köy icra ve zarar uzuvlarını kanun karıştırmaya mecbur bırakmadan onlara açık olarak 56 ncı maddenin aşağıda yazılı olduğu şekilde tadili her türlü tereddüdün ortadan kaldırılması bakımından da faydalı olacaktır :

(Muaddel Madde - 56 - Muhtar ve ihtiyar meclisince bu kanuna göre itti haz olunan tebliğ ve kararları yapmayan köylüden ihtiyar meclisi kararla haline göre 10 liradan 20 liraya kadar ceza parası alınır. Ceza parasını vermeyenler hakkında 66 ncı maddeye göre muamele yapılır. Cezaya mahkûm olan adam o işden gene kaçarsa evvelki ceza iki kat olarak tahsil olunur.)

Müteferrik maddeler:

1 - Köy icra ve karar uzuvlarını, Köy Kanununun tatbikatında yalnız bırakmayarak onlara köylerde vücade getirilecek fennî eserlerin fen ve teknik işlerinde Devletin yardımcı olması artık bir zaruret halini almıştır.

Köylere ait içme suyu yollarını, kanalların, köylerden nahiye, kaza ve vilâyet yollarına veya Devlet şoselerine bağlanacak köy yollarının, köprülerin, elektrik tesisatının ve daha buna mümasil birçok işlerin yapılmasında ve bunlara ait plân, proje ve keşif evrakının tanzim ve tetkikile idare ve nezaretinde ve bu işler için lüzumlu fennî malzeme, vasıta ve elemanların temin ve kullanılmasında Devletin yardımı şarttır. Hele Devlet ve Özel İdare mühendis ve fen memurlarının fenne taalluk eden bu işlerde iştiraki mutlak surette zaruridir.

İşte köy kalkınmasını geliştirecek şartlardan birisi de budur Bu prensibe göre Devlet ve Özel İdare teşkilâtından yardım yapılması hakkında yeni bir hüküm tesisine ihtiyaç görülmektedir. Geçen yıllarda Hükümetin ve İçişleri Komisyonunun hazırladığı tasarılar da bu fikri teyit etmekte olduğundan onların da gözönünde tutularak tesis edilecek yeni hükmü aşağıda yazılı olduğu şekilde formüle edebiliriz:

(Ek madde 5 - Yapılacak köy işlerinden lüzum görülenlerin keşif ve tetkiki, yerlerinin tesbiti plân, proje, keşif ve şartnamelerinin tanzimi, idare ve nezareti, fennî malzeme ve vasıtaların kullanılması için Devlet ve Özel İdare Mühendis ve fen memurlarından istifade edilebilir. Köy idareleri; icabında Devlet ve Özel İdareye ait her türlü malzeme ve vasıtalarından da faydalanırlar.

Köylerde çalışacak mühendis ve fen memurlarının yollukları mensup oldukları daire bütçesinden ödenir.)

II - Köy Kanununun 89 ve 90. ncı maddelerinde, nüfusu 150 den aşağı olan köylerin birleşmesindeki esaslarla bu yerlerde Köy Kanununun tatbiki usulleri tesbit edilmektedir. Fakat köylerin ayrılmasına dair bir hüküm yoktur. Yalnız İl İdaresi Kanununun 2. nci maddesinin Ç fıkrası, bu ihtiyaca cevap verir gibi görülürse de bu gibi yerlerde oturanların (ayırılma mevzu bahis olması halinde) istek ve reylerine müracaat edileceğine dair bir kaydı ihtiva etmemektedir. İşte köylerin birleşmede olduğu gibi ayrılmada da sakinlerinden seçim hakkını haiz olanların yarısından çoğunun isteğine bağlı bulunacağına ve ayrılmayı icap ettiren bazı lüzumlu şartların bulunması hususlarına ve bu işin ne gibi usullerle hangi kanuna tevfikân yapılacağına dair sarîh bir hüküm vâz'ına ihtiyaç olduğundan bu esasları aşağıda yazılı ek madde ile ifade edebiliriz:

(Ek madde 6 - Bir köy veya mahalle veya parçasının bağlı olduğu köyden ayrılıp ayrı bir kov teşkil etmesi aşağıda yazılı şartlara bağlıdır:

- 1 - Nüfusu 150 den yukarı olmak,
- 2 - Buralarda oturan seçmenlerin varışından çoğu ayrılma isteğinde bulunmak,
- 3 - Gelirleri başlıbaşına bir mevcudiyet göstermelerine ve faaliyette bulanmalarına müsait olmak.

Ayrılma isteği, Vali veya Kaymakamların İdare Kurulundan seçeceği üç kişilik bir heyet marifetiyle evvelden tesbit edilecek günde seçim hakkını haiz olanların gizli olarak verecekleri reylerle tâyin ve İl İdaresi Kanununa göre ayrılma muamelesi ikmal olunur.

Ayrılan köy, mahalle veya parçasının hak ve mükellefiyetleri yeni kurulan köye intikâl eder.)

III - Köy Kanunun lâiyikile tatbikinde muhtar ve ihtiyar meclisi âzalarının ehliyet ve dirayetleri sık sık mevzu bahis olmaktadır. Köy idare adamlarının kifayetsizliğinde memleket aydınları hemen hemen müttefiktir., Bu mevzu üzerinde Hükümet ve İçişleri Komisyonu da ehemmiyetle durmuş ve geçen yıllarda hazırladıkları tasarılarla köy idare uzuvlarını yetiştirmek için birer madde vâzetmişlerdi. Bunların istifade ile köy idare adamlarından başlıcalarını yetiştirme işine aşağıda yazılı ek bir madde ile istikamet vermek mümkündür.

(Ek Madde - 7 - Seçim yenilendikten sonra koy işlerinin müsait olduğu bir mevsimde köy muhtar ve ihtiyar meclisi âzalarına bu kanunla diğer kanunların kendilerine yüklediği vazifeleri öğretmek maksadile Vali veya Kaymakamların memur edecekleri kimseler tarafından idare edilmek üzere kurslar açılabilir.

Kurslarda Devlete, Özel İdareye, Belediyeğe ait binalardan ve bunların demirbaşlarıyla okulların ders araçlarından istifade olunur.)

KAT MÜLKİYETİ HAKKINDA MUKAYESELİ İNCELEME

Yazan :
Dr. Abdullah Pulat GÖZÜBÜYÜK
Hâkim

Kat mülkiyeti bir kata veya bu katın bir kısmına malik olmaktan ibarettir. Paris Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Henri Capitant, kat mülkiyetini «Birbirinden ayrı ve farklı mülklerin üstüste yerleştirilmesidir.» diye tarif etmektedir. Herkes kendi dairesinin, katının biricik malikidir ve kendi şeyi üzerindeki hakları bir malikin kendi evi üzerindeki hakları bir malikin kendi evi üzerindeki hakları kadar tam ve hemen o kadar mutlaklıktır.

Muhtelif kimseler arasındaki müşterek mülkiyet, arsa mecralar, temeller, duvarlar, çatı, merdivenler, asansör, geçitler ve koridorlar ile kanallar, kapıcı dairesi, çamaşırık, çamaşır asma yeri, teshin dairesi, su, havagazı ve elektrik tesisleri gibi gayri menkulün müşterek kısımlarına şamildir.

Kat mülkiyeti Roma hukukunda da mevcuttu. Avrupa'nın bazı şehirlerinde asırlarca evvel kat mülkiyeti tanınmış ve yaratılmıştır. Ezcümle Grenoble, Rennes, Nantes ve Cenova.

Fransız Medeni Kanununun 664 üncü maddesi kat mülkiyetini tesis etmiş idi. 28 Haziran 1638 tarihli kanun bu maddeyi kaldırmış ve kat mülkiyeti hakkındaki yeni hükümleri He verini almıştır.

İtalya'da, İtalyan birliğinden önce muhtelif devletler kanunlarında ve 1865 tarihli Medeni Kanunda kat mülkiyetine ait hükümler vardı.

İsviçre'de İsviçre Medeni Kanununun kabul edildiği 1912 senesinden evvel yabancı mevzuattan mülhem olan bazı kantonlarda kat mülkiyetine tesadüf edilmekte idi. Ezcümle; Cenevre, Vale, Nöşatel, Tesen ve Bâl, Kantonları. Böylece eskiden vücuda ettirilmiş olan kat mülkiyetine ait müktesep haklar müstesna olmak üzere İsviçre Medeni Kanununun 675 nci maddesi ikinci fıkrasındaki «bir evin muhtelif katları üst hakkına mevzu olamaz» hükmüyle yeniden kat mülkiyetini tesise müsaade etmemişti. Federal tapu sicili idaresi, İsviçre Medeni Kanununun 781 (Türk M. K. 753) nci maddesine müsteniden kat mülkiyetinin yerine şahsi irtifaklarla tamamlanan ve müşterek malik durumuna girenlere devir ve ferağ edilebilen bir müşterek mülkiyetin tesisini kabul etmiştir. Bu sisteme göre kat malikleri, arsanın ve binanın müşterek malikleri sıfatıyla tapu siciline kaydedilirler. Bunlardan her birinin hissesi bu hissenin dayandığı şeyi hak esas alınmak suretile tapu siciline

işaret olunur. Bundan başka sicilde müşterek maliklerin hakları ve vazifeleri de teşrih olunabilir. Sicilin «irtifaklar ve gayri menkul mülkiyetleri» sütununa her malikin hak ve vazifesi kaydedilir. Müşterek mülkiyet böylece başkasına temlik olunabilen ve mirasçılara intikal eden bir irtifak hakkının tesisi ile tamamlanmış olur.

İşte müktesep hak teşkil eden kat mülkiyeti için Medeni Kanunun meriyetinden sonra bulunan ve tatbik edilen sistem müşterek mülkiyet ile şahsi irtifak hakkının mezemden meydana getirilen sistemdi. Medeni Kanunun 675 (Türk M. K. 652) inci maddesi ikinci fıkrası kat mülkiyetini men etmişti. İsviçre kanun koyucusu Ufki Mülkiyeti tecviz etmemiş, şakuli mülkiyeti kakül etmiştir. İsviçre Medeni Kanununun 667 (Türk M. K. 644) nci maddesi bir arsaya malik olmanın onu kullanmakta faydalı olacak derecede altına ve üstüne malik olmayı tazammun edeceğini tasrih etmiştir. İşte bu prensip dökmesiyle kat mülkiyeti kabul edilmemiştir. Bu hususda İsviçre Medeni Kanunu 1600 tarihli Alman Medeni Kanunundan mülhem olmuştur. Gerek Almanya ve gerekse İsviçre'de kat mülkiyetinin nizalara yol açtığı kanaatına varılmıştır.

Fransa ve İtalya'da kat mülkiyeti 1620 den sonra Şumullü bir müessese haline gelmiş, bu iki memlekettten başka Amerika, İngiltere, İspanya, Macaristan ve Yunanistan'a da yayılmıştır.

Kat mülkiyetinin klâsik mahzurları cümlesinden olmak üzere kat malikleri arasında mütemadi Hizaların meydana geldiği ileri sürülmüştür. Halbuki meselâ Fransa'nın Grenoble mahkemesine 20 senede kat mülkiyetinden doğma ancak 3 dâva intikal etmiştir. Profesör Henrih Cabitant'a göre kat malikleri arasındaki niza azlığının sebebi bunlar arasındaki münasebetleri tanzim için müşterek mülkiyet hükümlerinden faydalanılmış olmasıdır.

Gerek Fransa ve gerekse İtalya'da 1622 de mesken buhranı son haddini bulmuştur. İşaret edilmelidir ki bu devirde Fransız frankı ve İtalyan liri kıymetlerinin dörtte üçünü kaybetmişlerdi; bundan dolayı inşaat fiyatları bu nisbette yükselmişti. Bu buhrandan kurtulmak için kat mülkiyetini teşvik ve himayenin en iyi çare olduğu kabul edilmiştir. Böylece gerek Fransa'da ve gerekse İtalya'da sayısız gayri menkul inşa edilebilmiştir.

1 - Fransa'da kat mülkiyeti :

Fransa hükümeti bu nevi mülkiyeti ve inşaatı teşvik için mali muafiyetler ihdas ve ehemmiyetli kolaylıklar temin etmiştir. Hususile İkinci Dünya Savaşı ertesinde memleketin imarı hususunda kat mülkiyetinden ehemmiyetli derecede istifade edilmiştir. Böylece fakir halkın ve orta zümrenin mesken sahibi olmak imkânı sağlanmıştır. Kat mülkiyetinin himaye ve teşviki orta sınıf halkı ve işçi zümresini gayri menkul edinmeğe, tasarrufunu gayri men-

kule yatırmaya teşvik etmektedir. Bundan başka kat mülkiyetini ticari bir cepheside vardır. Muhtelif binalarda katlara malik olan kimseler kendi ihtiyacından artan katları kiraya vermek suretile daimi gelir de temin etmektedirler. Kat mülkiyeti her sınıf halk, mülk sahibi kılmak suretile birçok zararlı cereyanlara karşı da himaye etmektedir.

Fransız Medeni Kanununun 664 ncü maddesi kat mülkiyetine ait bazı hükümleri ihtiva etmekte idi. 28/Haziran, 1938 tarihli kat mülkiyeti hakkındaki kanunla bu madde kaldırılmıştır. Kat mülkiyeti hakkındaki bu kanunun birinci maddesi ile, gayesi kısımlara ayrılan bina inşaa veya iktisap ederek hissedarlarına bu kısımların mülkiyetini veya bu kısımlardan istifadeyi temin etmekten ibaret olan muhtelif şekillerde şirketlerin -kurulması kabul edilmiştir. Kanunun diğer maddeleri ile mahiyeti bir müşterek mülk olan bina hissedarlarının münasebetleri, binadan tasarruf ve binanın bakım masraflarına iştirak suretleri tanzim edilmiştir.

II - İtalya’da kat mülkiyeti :

İtalya birliğinden önce muhtelif devletler kanunlarında kat mülkiyetine ver verilmişti. 1856 tarihli İtalyan Medeni Kanunu muhtelif katlara sahip kimseler arasındaki münasebetlere dair hükümleri ihtiva etmekte idi., 1934 tarihli İtalyan Medeni Kanununa kat mülkiyetini teşvik ve tesisini sadeleştirmek maksadile gayri menkulde müşterek mülkiyete ait esaslar hükümler konulmuştur.

Nihayet evlere ait müşterek mülkiyet münasebetlerini tanzim eden 10 Ocak 1935 tarihli hususi kanım yayınlandı. Bu kanun metni gayrimenkul sahipleri federasyonu tarafından hazırlanmış ve teklif edilmişti.

1912 tarihli yeni İtalyan Medeni Kanununun 13 maddesini iştirak halindeki mülkiyete ve 23. maddesini gayri menkulde müşterek mülkiyete tahsis etmiştir. Böylece yeni İtalyan Medenî Kanunu kat mülkiyetinin esaslarını bütün teferruatı ile tanzim etmiş bulunmaktadır. Kanunun kat mülkiyetine ait hükümden tanzimi mahiyette olup aksine bir anlaşma mevcut olmadığı takdirde tatbik olunur. Bu itibarla devletin, hususi hukuk sahasına, her hangi bir müdahalesi bahse mevzu değildir. Kira akdi mevzuunda olduğu gibi burada da, temamilen hususi hukuk sahasına giren hususi akitler hukuki ile karşı karşıyayız.

İtalyan Medeni Kanunu 1100 ncü maddesinden 1116 ncı maddesine kadar olan birinci bölümünde iştirak mefhumunu tarif etmekte ve 111.7 ncı maddesinden 1139 ucu maddesine kadar olan ikinci bölümünde ise müşterek mülkiyet münasebetlerini tanzim etmektedir. Mevzuumuzu doğrudan doğruya ilgilendiren ikinci bölüm olup müşterek mülkiyete (copropriete, Condominio) ait tanzimi hükümlere tahsis olunmuştur.

1117 nci madde gayri menkule ait müşterek şevlerin nelerden ibaret olduğunu;

1118 nci madde müşterek şevler üzerindeki İter müşterek malike ait hakları, her kat veya her katın kendisine alt olan kısım üzerindeki hakları;

1119 neıı madde gayri menkulün müşterek kısımlarının bölünemeyeceğini;

1120 nci madde müşterek maliklerin ekseriyetinin kararıle yapılabilecek olan ve 1136 nci maddede nazara alınan imar ve İhyaya ait hususları belirtmektedir. Ayrıca bu madde sırf bir müşterek malik için bile olsa, gayrimenkulün: sağlamlığına, mimarisine, kullanılmasına reva istifadesine zarar veren tadil, veya ilâveleri yasak etmektedir.

1121 nci madde yapılacak çok masraflı ve tantanalı ilâve ve tadillerden lavda beklemeyen müşterek maliklerin bu ilâve ve tadillerin icap ettireceğı masraflardan muaf olacaklarını açıklamaktadır.

1122 nci madde müşterek maliklerden hiç birinin gayri menkulün müşterek kısımları zarar verecek inşaatta bulunamayacağını beyan etmektedir.

1123 ncü madde gayri menkulün müşterek kısımlarının muhafazası ve istifadesi hususunda yapılan zaruri masrafların ne suretle tevdi edileceğini açıklamaktadır. Gayrimenkulde yapılacak ilâve ve tadile ait inşaat masrafları, aksine anlaşma olmadıkça, her birinin hisseleriyle mütenasip olmak üzere müşterek maliklerin ekseriyeti İze kararlaştırılmaktadır. Yapılan masraflardan fayda sağlayan müşterek irilik, masrafların tevziinde diğer müşterek maliklerle birlikte külfete tâbi tutulmaktadır.

1124 ncü madde merdivenlerin bakımına ve imarına teallük etmektedir. Bu hususa ait masraflar müşterek malikler arasında aşağıdaki esasa göre tevdi olunur.

Masrafların yarısı katların kıymetleri hesaba katılmak ve varisi topraktan itibaren katlardan her birinin yükseklığı nazara alınmak suretile müşterek malikler arasında taksim edilir.

1125 nci madde tavanların, çatıların ve çatı kısımlarının bakım ve imarı masraflarına ait tanzimi hükümleri İhtiva etmektedir. Bu masraflar alâkalı katlar müşterek malikleri arasında müsavi hisseler halinde taksim edilecektir. Döşeme masrafları üst kattaki müşterek malike, tavanın badana boya ve dekoru alt kat müşterek malikine ait olacaktır.

1126 nci madde bütün maliklerin müştereken kullanmasına tahsis edilmemiş olan pencere camlarının bakım ve imar masrafları yekûnunun üçte bilinin bu pencerelerden İstifade edenlerden ve geri kalan üçte ikisinin de bütün müşterek maliklerden tahsil olunacağından bahsetmektedir.

1127 nci madde en üstteki kat malikine, İhalafına mukavele olmamak şartile, yeni katlar inşa etmek hakkına teallük etmektedir. Bu yeni inşaat gayrimenkulün sağlamlığına halel vermemesi şartıile tecviz edilmiştir. Müşterek

malikler de, gayri menkulün mimari manzarasına veya hava almasına ve aşağıdaki katların ışık almasına zarar verdiği takdirde böyle bir inşaatın yapılmasına muhalefet ve itiraz edebilirler. Bu tarzda en üstteki kat üstüne kat inşa eden müşterek malik inşaat yapılan sathın hali hazır kıymeti üzerinden diğer müşterek maliklere tazminat vermekle mükelleftir. Diğer yandan inşaatı yapan pencere camlarını da yapmaya mecburdur.

1128 nci maddeye göre gayrimenkul kıymetinin dörtte üçünü kaybetmesi halinde, hilâfına mukavele olmamak şartıyla, müşterek maliklerden her biri bina, enkaz ve arsasının artırma ile satılmasını isteyebilirler. Gayrimenkul kıymetinin bu derece düşmediği takdirde de müşterek malikler umumî heyeti müşterek kısımların imarına karar verirler. Bu imar masrafına iştirake arzu etmeyen müşterek malik haklarını diğer müşterek maliklere veya kendi seçeceği müşterek maliklere devre mecbur tutulmaktadır.

1129 ucu maddede müşterek maliklerin adetlerinin dörtten fazla olması halinde bir müdür tâyin edileceğini tasrih etmiştir. Müdür bir sene için tâyin edilir ve fakat her zaman bu vazifeden uzaklaştırılabilir.

1130 ucu madde müdürün vazifelerini tâyin etmektedir :

- 1 - Müşterek malikler heyeti tarafından verilen kararları icra etmek ve müşterek mülkiyet talimatnamesinin tatbikine nezaret etmek;
- 2 - Müşterek şeylerin kullanılmasını emretmek;
- 3 - Her müşterek malikten alınacak iştirak paralarını toplamak ve cari masraflar hesabını yapmak;
- 4 - Müşterek kısımlara ait hakların korunmasını temin etmek.

Müdür her sene sonundan idaresi hakkında hesap vermeye mecburdur.

1131 nci maddeye göre müdür müşterek malikleri temsil salahiyetine sahiptir. Gerek müşterek malikler ve gerekse üçüncü şahıslar aleyhine adli mercilere başvurulabilir.

1133 ncü maddeye göre müdür tarafından salahiyeti içinde alınan tedbirler veya konulan esaslar bütün müşterek malikler için mecburidir.

Müdürün muamelelerine karşı, adli makamlara her zaman müracaat hakkı saklı olmak üzere, müşterek malikler heyetine müracaat olunabilir.

1134 ncü maddeye göre müşterek malik tarafından müşterek şeyler için yapılan masraflar acele yapılması icabeden masraflardan olduğu takdirde odenmesi talep edilebilir.

1135 nci maddeye göre malikler heyetinin salahiyeti :

- 1 - Müdürü tâyin etmek ve aylığını tesbit etmek;
- 2 - Cari sene içinde yapılacak zaruri masrafların: ve bu masrafların müşterek malikler arasındaki tevzi miktarını tasvip etmek;
- 3 - Senelik hesaplan ve artan tahsisatın sarf suretini kabul etmek;

4 - Hususi tesislerin vücudunu zaruri kılan fevkalâde bakım işlerini kararlaştırmak.

Mahiyeti aceleliği icabettirmiş olmadıkça, müşterek malikler heyetinin tasvibi olmaksızın, müdür fevkalâde, bakım işlerine girişemez.

1136 ncı maddeye göre malikler heyetinin toplantısı ve görüşmeler yapabilmesi için müşterek mülke iştiraki olanların üçte ikisinin toplantıda temsil edilmeleri lazımdır. Su kadar ki gayri menkulün en az yarısı ve maliklerin ekseriyeti temsil edilmesi halinde yapılacak görüşmeler muteberdir. Nisap hasıl olmazsa heyet ikinci defa toplantıya çağrılır. Bu takdirde gerek gayri menkul ve gerekse maliklerin üçte birinin temsil edilmesi kâfidir.

Bununla beraber müdürün azline ve mühim meseleler hakkındaki nizalara teallük eden hususlardan heyet ancak üçte iki ekseriyetle karar verebilir. Meclis görüşmelerinin tutanakla tesbiti mecburidir.

1137 nci maddeye göre heyet tarafından alınan kararlar şerikler için mecburidir. hicvet kararlarına karşı 30 gün içinde adli makamlara müracaat olunabilir.

1138 nci madde müşterek malikleri sayısı onu geçen gayri menkuller için bir talimatname yapmaya mecbur kılmaktadır. Bu talimatname müşterek şeylerin kullanılmasına, masrafların bölüştürülmesine ve gayri menkulün idaresine ait hükümleri ihtiva edecektir. Müşterek maliklerden her biri talimatnamenin tadil veya Islahını isteyebilir. Talimatnamenin kabulü için müşterek maliklerin üçte ikisinin ekseriyeti tarafından tasvibi lâzımdır. Talimatname müşterek maliklerden hiç birinin haklarını tahdit edici hükümleri ihtiva edemez.

Medeni Kanunum yürürlüğe konulmasına dair olan kamınım 61 - 72 inci maddeleri de Medeni Kanunun 30/Mart/1942 tarihli geçici hükümleri müşterek mülkiyete teallük etmektedir.

Yukarıdan beri İtalyan Medeni Kanununda ve bu kanunun yürürlüğe konulmasına dair olan kamındaki kat mülkiyetine ait hükümler hülâsa edilmiştir.

Bütün ihtimaller nazara alınmak suretiyle meydana getirilen bu hükümler kat mülkiyetine ait anlaşmazlıkları geniş ölçüde önlemiştir.. Şurasını ehemmiyetle kaydedelim ki kira mevzuunda k{rahvanla kiracı arasındaki münasebetlerde vukua gelen anlaşmazlıkların aksine olanak burada, menfaatleri müşterek olan müşterek mülk malikleri ile karşı karşıya bulunuyoruz. Medeni Kanunun hükümleri müşterek mülkiyetin kullanılmasını tanzim maksadiyle konulmuştur. O suretle ki Medeni Kanun hükümleri, müşterek malikler arasında çıkacak anlaşmazlıkları halle matuf bir iç talimatname mevcut olmaması veya bunda gereken hükmün bulunmaması halinde, tatbik edilecektir. Bu hususta İtalyan mülk sahipleri cemiyetleri federasyonu tarafından

Tip - Talimatnamelerde hazırlanmış bulunmaktadır. Bu talimatnameler mahiyetleri itibariyle birer hususi hukuk sözleşmelerinden ibarettir. Bundan dolayı İtalya'da muhtelit şekilde kat mülkiyeti tanınmıştır.

A - Alım - Satım suretiyle kat mülkiyeti tesisi (Achatvente).

İtalya'da en mutata olan şekil katlanın, dairelerini satmak maksadiyle gayri menkul inşası suretiyle tesis edilen müşterek mülkiyettir. Böylece inşaat başlanmasından itibaren müstakbel binanın planı üzerinde kat veya dairelerin satılması suretiyle inşaat için lüzumlu olan sermayenin mühim bir kısmı temin edilmektedir.

B - Muayyen müteaddit şahıslar hesabına teşebbüs (Copropriete par entreprise),

Bir gayrimenkul inşası maksadile müteaddit kimseler tarafından muayyen miktar yatırılmak suretiyle bir teşebbüs ile (Şirket) anlaşarak teşkil edilen müşterek mülkiyettir. Bu şirket inşaatı zarar ve hasarı kendi nam ve hesabına olarak yapar. Şu kadar ki mücbir sebepler veya beklenmiyen haller zuhuruunda fiyatların yeniden gözden geçirmesi tasrih edilmektedir. Fiyatların tetkikinin istenebilmesi için artışın % 10 dan fazla olması icabettir.

C, - Birlikte inşaat suretiyle müşterek Mülkiyet (Copropriete par Cooperation),

Müteaddit kimselerin kendi arzu ettikleri şekilde bir ev inşası için icabeden arsayı satın almak, malzeme, mimar ve mühendis vesaireyi temin etmek üzere birleşmeleri suretiyle vücuda getirilen müşterek mülkiyet usulüdür.

D - İnşaat kooperatifi suretiyle müşterek mülkiyet (Societe Cooperative de Construction),

Üyeleri nam ve hesabına bir ev inşa etmek ve onları bu evin müşterek maliki kılmak maksadiyle teşkil edilen bir kooperatif şirketi tesisi ile meydana getirilen müşterek mülkiyettir.

İtalya'da bütün bu şirketler devletten büyük mali yardımlar görmüşlerdir. Böylece devlete yapılan borçlar yirmi sene içinde ve peyderpey ödenmektedir.

III - İsviçre de kat mülkiyeti :

İsviçre'de bir asra yakın zamandan beri gayri menkul mülkiyeti mefhumunda hukuki mahiyeti bakımından bir değişiklik husule gelmemiş ise de tatbikatta kayde diğer inkişaf lar müşahade edilmiştir.

Avrupanın büyük şehirlerindeki kadar olmasa da İsviçre şehirlerinde ciddi inkişaf lar husule gelmiştir. 1900 senesinden bugüne kadar nüfusu bir misli artmıştır.

Bu güne kadar olan durum budur; istikbalin ne olacağı şimdiden kestirilemez. Şu kadar ki İsviçre'nin düne nazaran bugünde Avrupada insani ve

iktisadi bakımlardan oynamakta olduğu rol başlıca şehirlerinin inkişafına bugüne

kadar olduğu gibi yarın içinde müessir olacağından şüphe edilemez. Bu itibarla mütemadiyen inkişaf eden bugünkü şartlar içinde, birçok kimseler için son derece ehemmiyeti ve kolaylığı bulunan kat mülkiyetini teşvik bir zaruret olmuştur. Gerçekte kat mülkiyeti çok mühim bir ihtiyaca cevap vermektedir. Kat mülkiyeti mahiyeti itibariyle her ferde mülk sahibi olmak imkanını verdiği için demokratik ve fertlerin mesken ihtiyacını tatmin ettiği için de sosyal bir rol oynamaktadır. Şurasını tasrih edelim ki gayri menkulün müteaddit malikler arasında bölünmesi fikri İsviçre şehirlerinde yaşamakta idi, ve bu fikrin gerçekleştirilmesi şehirleri imara matuf gayretleri kolaylaştırmaktaydı. Kat mülkiyetinin ihdası ile mülk edinmek arzusunda olan kimselerin mesken olarak meydana getirilen bir gayri menkulde bir daireyi satın alması imkânı hasıl olmuştur. Kat mülkiyeti, öte yandan gayri menkule yatırımı teşvik suretiyle içtimai bir rol de ila etmektedir. Şüphesizdir ki her sınıf halkın gayri menkul edinmesini sağlama ve kolaylaştırmanın devlet hayatında birinci derecede siyasi ve içtimai ehemmiyeti vardır.

Ticaret ve sanayi erbabının ticaret ve sanayi mevzuu için lüzumlu olan binaları, mağazaları, sergileri ve emsali yerleri temin hususunda kat mülkiyeti büyük bir hizmet ifa etmektedir. Çünkü şehirlerin merkezi semtlerinde gayri menkul fiyatları çok yüksek olduğundan bu gibi yerlerde ticaret veya sanayi için lüzumlu olan mahalleri mülk edinmekte büyük müşkülâta maruz kalınmakta ve bunların mühim bir kısmının ipotek edilmesi ve bununla halledilemediği takdirde mülk edinilmesinden sarfınazar edilmesi mecburiyeti hasıl olmaktadır.

İşte bu ihtiyaçlar ve şartlar İsviçre’de kat mülkiyetinin tesisini zaruri kılmıştır. İsviçre temsilciler meclisi üyelerinden Bay Henry Cottier kat mülkiyetinin tesisi hususunda bir teklif yaptı. 30 Mart 1951 tarihli olan bu teklifte şöyle denilmekte idi :

«İnşaat Katının pek fazla artmış olması bir gayri menkulün tamamını satın alacak sermayesi bulunmıyan mühim bir zümre insanların gayri menkul sahibi olmalarına imkân vermemektedir.

Memleketimizde gayri menkul mülkiyetinin büyük sermayeli şirketlerin eline geçmesini önlemek, adetleri daima artmakta olan muayyen bir zümre vatandaşların mesken veya atölye veya dükkân, mağaza sahibi olmalarını mümkün kılmak için hükümetçe iktisadi veya içtimai bakımdan takip edilecek isabetli ve adil bir gayri menkul siyaseti ile medeni 'kanım hükümleri ve tapu sicil nizamnamesi kat mülkiyeti cephesinden tetkik edilmeli ve kat mülkiyetine ait hükümler konulmalıdır.»

Şurası kayda şayandır ki İsviçre’de kat - mülkiyetinin tesis zarureti amelî sahada kendisini göstermiştir. Maksudı temin için, yürürlükte olan mevzuat dairesinde, kira hükümleriyle, anonim şirket hükümlerinden faydalanılması

düşünüldü; muayyen miktardaki hisselerin iktisabı bir daire veya bir katta gerek ikamet etmek ve gerekse bunların başkasına kiralamak suretiyle tasarrufta bulunmak hakkını veriyor, kat veya daireye tasarruf eden kimse böylece gayri menkul şirketinin kiracısı oluyor; bu suretle nevi şahsına münhasır bir kira mukavelesi doğuyor (Contrat de bail sui generis) ameli olarak kiralanan yerlerden istifade hisselerine yatırılan sermayenin gelirini ve öte yandan cari ve bakım masraflarına müteneşip işbirlik de kirayı teşkil ediyor. Bu neviden şirketler muhtelif şekillerde olabilir, başlıca iki şekli şudur :

a) Tamamı müşterek hissedar ve müşterek kiracı olacak kimseler tarafından satın alınan hisselerden müteşekkil sermaye ile teşkil edilen anonim şirket, bu takdirde işbirlik edilen masraflar pek fazla değildir.

b) İpotek ile istikraz akdi suretiyle şirket teşkili; bu takdirde cari masraflara müteneşip miktarda faiz, de ilâve olunmaktadır. Bu itibarla kira miktarını teşkil eden masrafa işbirlik hissesi daha yüksektir.

Şurasını kaydedelim ki böyle anonim şirket vasıtasıyla daire veya kat satışı sistemi Amerika Birleşik Devletlerinde tatbik edilmektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinde bölünmüş mülkiyet sistemleri vardır. Münhasıran kat mülkiyeti tesis eden sistemlerden müstakil olarak, kiracılar tarafından hisse senedleri iktisap olunan gayri menkul şirketleri kurulmaktadır. Kiracılar lehine şirketin kuruluş süresine müsavi kira müddeti tanınmak suretiyle daimi bir işgal hakkı ihdas edilmektedir.

Amerika'da tatbik edilen bu kira anonim şirket sistemi İsviçre'de bilhassa Cenevre kantonunda tatbik edilmiştir. O suretle ki dairelerini veya katlarını satmak maksadiyle bir takım gayri menkul şirketleri kurulmuştur. Bu öyle bir sistemdir ki arzu edildiği şekilde muayyen miktar ve kıymetteki hisse tutarını ödeyen kimse hisselerin tekabül ettiği kat veya dairenin sahibi olmaktadır. Hisse sahibi bu kimse kendisine tahsis edilen bu kat veya dairede bizzat ikamet edebilir veya kendi hesabına kiralınması için şirkete salâhiyet vererek kirasını alabilir.

Eğer gayri menkul üzerinde ipotek tesis edilmemiş ise, katında veya dairesinde oturan hissedar hiç bir kira ödemez; ancak hisseleri nisbetinde, gayri menkulün cari bakım masraflarına işbirlik eder.

Hissedar her zaman hisselerini satmak imkânına maliktir. Satma ve satın alma ameliyeleri, hiç bir masrafı veya vergiyi müstelzim olmaksızın, senetlerin devri gibi basit bir muamele ile yapılır.

Her şirketin bir nizamnamesi olması ve bunda gayesini açıkça göstermesi zaruridir. Şirket hisseleri nama muharrerdir. (Actions nominatives) muayyen adetteki hisseye malik olma hissedara gayri menkulün muayyen bir kısmını kiralama hakkını verir. Hisselerin devri kiranın doğrudan doğruya feshini mucip olur ve şirket kiracının çıkarılmasını temin için her türlü ihtimam

da bulunur. Şayet hissedar daireyi bizzat işgal ve ondan istifade etmek istemezse şirket ile bir kira akdi icra ve üçüncü şahsa kiraya vermesini talep edebilir.

Hissedarların ölümü halinde, müteaddit mirasçılar varsa, aralarından birini kira hakkından istifade etmek üzere göstermeye davet olunurlar.

Statünün fasıllarından biri anlaşmazlıkların hal şekline tahsis edilmiştir. Hissedarlarla şirket arasında hissedarlarla murakibler arasında veya idare meclisi ile müdür arasında veya hissedarların kendi aralarında meydana gelecek anlaşmazlıklar üç hâkemen tereküp eden bir hâkem mahkemesince hal edilecektir.

Yukarıdan beri kat veya daire satım ve alımını gaye edinen ve tecrübeler, iyi neticeler veren gayrı menkul işleri şirketleri hakkında toplu bilgi verilmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinde tatbikatı iyi neticeler veren gayrı menkul şirketleri sistemi Fransa'da hususiyle Paris'te ve İsviçre'de hususiyle Cenevre'de iyice revaç bulmuştur.

İsviçre'de aynı hak olarak kat mülkiyetinin yaratılması :

Kat mülkiyeti muayyen içtimai ve iktisadi bir zaruretin neticesi olarak doğmuş ve yayılmağa başlamıştır.

İsviçre'de kat mülkiyetinin ihdası için en iyi ve en basit çare olarak Medeni Kanunun tadili ile şakuli (Verticale) mülkiyet prensibini kaldırma ve yerine ufki (P. horizontale) mülkiyet prensibini koyma düşünüldü. Bu tadil tapu sicilli nizamnamesinin de değiştirilmesini mucip olacaktı. Böylece Medeni Kanunun, bir evin muhtelif katları bir üst hakkına mevzu olamaz diyen 675 inci (652 - Türk M. K.) maddesinin 2 nci fıkrasıyla kaldırılması bahse mevzu olacaktı. Öte yandan kat mülkiyetine ait esaslar İtalya'da olduğu gibi Medeni Kanuna eklenecekti veya Fransa'da olduğu gibi bu mevzu dair müstakil bir kanun yapılacaktı. Bunlardan başka bir üçüncü yol olarak Medeni Kanunu hiç tadil etmeksizin mevcut hükümlerinden istifade suretiyle kat mülkiyetini tesis fikri ileri sürülmüştü.

Şu ciheti bilhassa belirtmek lâzımdır ki kat mülkiyeti mevzuunda bazı memleketlerde bu müessesenin bir sürü anlaşmazlıklara sebebiyet verdiği hakkında mübalağalı bir nevi sabit fikre tesadüf olunmaktadır.

Müesseseyi henüz kabul etmemiş olan memleketlerde bu neviden mübalağalı bir fikir bu mevzuda girişilecek teşrii teşebbüsler üzerinde daima menfi bir tesir yapmaktadır.

Halbuki kat mülkiyetinin kabul, ihdas ve tatbik edildiği memleketlerde edinilen tecrübeler müessesenin memleketin içtimai ve iktisadi kalkınmasında birinci derecede rol oynadığını göstermiştir.

İsviçre’de kat mülkiyetinin yürürlükte olan kanunların mevcut hükümlerinden istifade suretiyle tesis fikri diğer fikirlere nazaran üstünlük kazanmıştır.

Medeni Kanunun 781 (Türk 753) üncü maddesindeki mânada devri kabil ve mirasçılara intikal edebilir bir irtifak tesisi le müşterek mülkiyete ait (646 madde) hükümler tamamlanarak kat mülkiyeti ihdas olunabilmiştir.

Tatbikatta kat veya daire malikleri, her birine ait hisseler işaret edilmek suretiyle müşterek malik sıfatıyla tapu siciline kaydedilmekte ve müşterek maliklere münhasıran muavyen mahallerden istifade etmek ve diğer hak sahipleriyle birlikte müşterek tesislerden faydalanmak hakkım (jouissance) (781 inci madde dairesinde) veren irtifak tesis edilmektedir.

Müşterek şeyin idame ve bakım masraflarının ne suretle müşterek malikler arasında bölüneceğini gösteren dahili bir talimatnamede yapılmaktadır.

Her hissedarın serbestçe kendi kat veya idaresi üzerinde tasarruf edebilmesi için kanunun (681 (T. M. K. 659) uncu maddesinin her hissedara tanıdığı devir ve rehin hakkının hissedarlar arasında yapılacak resmi bir senedle sarahaten takyit edildiğinin belirtilmesi lâzımdır. Zira bu maddeye göre bir gayri menkulün hissedarları onun şayi bir hissesini satın alan üçüncü şahsa karşı kanuni şufa hakkına maliktirler.

Medeni Kanunun 680 (T. M. K. 657) inci maddesinin 2 inci fıkrasına göre müşterek mülkiyete ait takyidler ancak resmi bir senedle ve tapu siciline kayıtlı ilga veya tadil olunabilir. Miras hususunda müşterek malikin mirasçıları halefiyet yoluyla mirasçılardır.

Medeni Kanunun 650 (T. M. K. 627) inci maddesi gereğince hissedarlar devamlı bir maksada tahsis edilmiş olan müşterek mülkün taksimini isteyemezler. Kat mülkiyetinin tesisi için müşterek mülk bazı irtifaklarla birlikte devamlı bir maksada tahsis edilmiştir. Böylece kanun gayri mahdud bir müddeti teminat altına almış oluyor.

Hülâsa, gayri menkulün muhtelif malikleri müşterek maliklerdir, müşterek maliklerden her biri gayri menkulün muayyen kısımları üzerinde serbestçe tasarruf hakkını haizdir; bu tasarruf hakkı irtifak namı altında tapu siciline kaydedilmektedir. Müşterek malik bu hakkını devir ve temlik edebilmekte ve bu hak mirasçılarına intikal etmektedir. Tapu siciline yapılan bu kayıt ile kat mülkiyeti bir aynı hak mahiyetini kazanmaktadır. Bu kat mülkiyeti, temlik olunabilen ve mirasçılara intikal edebilen irtifaklarla birlikte müşterek mülkiyet sistemi diye isimlendirilebilir.

Hukuki dayanağı müşterek mülkiyettir, yani medeni kanunun 646 dan 651 inci maddeleri ve şahsi irtifakı tesis eden 781 nci maddesidir.

Bu suretle muhtelif hükümleri meze ederek meydana getirilen sistem medeni kanun ve tapu sicilli nizamnamesi değiştirilmeksizin kat mülkiyetinin ihdasile yaratacağı neticeyi doğurmaktadır.

Millî Meclis üyesi Bay Cottier'nin bir sual takririne cevaben hükümet namına Milli Mecliste 21 Eylül 1951 toplantısında beyanatta bulunan federal hükümet üyelerinden Steiger cevabında medeni kanunun ve tapu sicilli nizamnamesinin tadil ne hacet kalmaksızın İsviçre'de kat müddetinin tamamen hukukî ve tatbiki kabil bir müesses olduğunu belirtmiştir.

İsviçre millî meclisi bu beyanâtı aynen tasvip etmiştir.,

Kat mülkiyetine ait akit resmi şekilde yapılacaktır (657-1).

Müşterek maliklere ait kanuni şufa hakkı bu mukavelede kaldırılacaktır (682). Keyfiyet yani bu takyidler tapu siciline kayıt edilecektir (958/2, 680/2).

Şahsî irtifakların tesisi için sadece yazılı şekil kâfidir (732).

Kat mülkiyetine ait bütün hususlar bir mukavele ile tesbit ve bu resmi şekilde yapılmış olacaktır.

Bu esaslar dairesinde kat mülkiyeti İsviçre'de tesis edilmiştir.

İsviçre'de müşterek mülkiyete ait esaslar medeni kanunun 646 ilâ 651 inci maddelerinde yer almıştır.

IV - Türk hukukunda kat tasarrufu :

İsviçre Medeni Kanunundan iktibas edilen Türk Medeni Kanunu da kat mülkiyetine yer vermemiştir. Böyle olmakla beraber medeni Kanunumuz kat tasarrufunu tesise imkân veren hükümleri ihtiva etmektedir. Kanunda muhtelif kimselerin bir binanın katlarından hasren istifade hakkına sahip olmalarını ve bu haklar üzerinde tasarrufda bulunmalarını meneden hükümler yoktur.

Türk Medeni Kanununda kat tasarrufu ihtiyacını karşılayabilecek hukukî tedbirler hemen hemen İsviçre'de tatbik edilen tedbirlerin aynıdır.

Bu hususta teklif olarak tedbirlerin başında, müşterek mülkiyet ile şahsî irtifak haklarının mezci usulü ileri sürülebilir. Bu usulde, ilgililer önce aralarında bir mukavele yaparak zemin ve binadaki hisselerini tesbit ederler. Bu hisseler münhasıran işgal ve istifade edecekleri kat kıymeti, arsa ve binanın kıymetleri mecmuu nisbetine müsavi olacak şekilde tesbit olunur. Bundan sonra ilgililerin her birisi, tayin edilen hissesi bakımından, arsa ve binanın müşterek mülki olarak tapuya tescil olunur. Her hisse üzerinde hak sahibi lehine olmak üzere Medeni Kanunun 753 üncü maddesine göre irtifak hakları kurulur, ilgililerin menfaat ve ihtiyaçlarına daha uygun bir şekil verebilmek için sözleşmede ve tapuya yapılan tescilde bu irtifak haklarının devri kabil ve miras yolu ile intikal edeceği açıkça gösterilir. Diğer taraftan bu irtifak haklarının muhtevası tayin edilirken her ilgilili işgal ve istifade edeceği kat veya binanın kısmı meselâ tavan arası, kömürlük., üzerinde doğrudan doğ-

ruya; müşterek mal ve tesisler üzerinde ise diğer ilgililerle birlikte kullanma ve faydalanma hakkı verilir ve bakım borcu yükletilir.

Böylece müşterek mülk devamlı bir maksada tahsis edilmiş olduğu cihetle Medeni kanunumuzun 627 inci maddesine göre şuyunun izalesi talebi yapılamayacaktır.

Diğer yandan her hissedarın kendi hissesi üzerinde tam bir tasarruf serbestisini tamamlamak için Medeni Kanunun 659 uncu maddesinin müşterek mülk hissedarları hakkında tanıdığı kanunî şuf'a hakkı aynı kanunun 657 inci maddesinin 2 inci fıkrasına dayanılarak yapılacak resmi şekildeki bir mukavele ile ve tapuya tescil suretiyle bertaraf edilir.

Bu suretle müşterek mülkiyet esaslarının şahsi irtifaklarla meze ve terkibi ile alâkalılar muayyen bir kat ve bina kısımları üzerinde müstakillen kullanabilecekleri ve faydalanabilecekleri, mükellefiyetlerle takyit ve devir edebilecekleri, bir hak kazanmaktadırlar. Bu halk kat mülkiyetinden fiilen değil ancak hukuki inşâ bakımından ayrılmaktadır.

Yukardan beri açıklanan hukukî tedbirlerin tatbiki ile kat tasarrufu sağlanabilecektir.

Ancak bina yapıldıktan sonra bu şekilde bir irtifak hakkının tapuya tescili mümkün olacağından ilgililerin inşâata başlamadan evvel böyle bir irtifak hakkı tesisi vadiyle hukuken birbirine sağlam bir surette bağlanması lâzımdır. İrtifak gibi aynı bir hak tesisi vadinin resmi şekilde yapılması icap eder. Böylece inşâata başlamadan aralarında anlaşmış olan kimselerin aynı hakkı tesis için yaptıkları taahhüde muteber bir şekil verilmiş olacaktır.

Mahiyeti müşterek mülkiyet münasebetini tanzimden ibaret bulunan ve kat tasarrufunu mümkün kılan bu sözleşmeler ve ekleri tapu sicilinin «mülkiyet» sütununa atıf suretiyle tescil edilecektir.

Şu kadar ki bu neviden sözleşmelerin tanziminden doğması muhtemel mahzurları önlemek için Adalet Bakanlığı tıp sözleşme örneği hazırlayarak yetkili makamlara ve teşkilâta tamimini sağlamalıdır (1)..

Kat tasarrufunu sağlamaya matuf hukukî tedbirlerin tatbikine müsait olmayan 2644 sayılı Tapu Kanununun 26 ncı maddesi bunu mümkün kılacak şekilde değiştirilmiştir. (6/1/1954 tarih ve 6217 sayılı kanun).

Bu tâdile göre, mülkiyete, mülkiyetin gayri aynı haklara ve müşterek bir arzın hissedarları veya birbirine muttasıl gayrimenkullerin sahipleri veya bir kaçının o gayrimenkul üzerinde mevcut veya inşâ edilecek binanın muayyen bir katından veya dairesinden yahut müstakillen istimala elverişli bir bölümünden münhasıran istifadesini temin gayesiyle Medenî Kanunun 753 üncü maddesi hükümlerine göre irtifak hakkı tesisine veya tesisi vadine dair resmi senetler tapu sicil muhafızları veya memurları tarafından düzenlenir.

Kaynaklar :

- Buensod (Jean-Paul), Les societes immobilieres d'actionnaires-locataires (Revue suisse de jurisprudence) No. 46, 1950.
- Çağa (Tahir) Dr. Kat mülkiyeti için tedbirler, Adalet Dergisi 1652, sayı, 5. Gonvers-Sallaz (A), La propriete par etages (Bulletin immobilier suisse, 11 octobre 1951.
- Flattet (Guy), La copropriete des immeubles divises par appartements (Journal des Tr.bunaux, 1947, I, 351.
- Flattet (Guy), La propriete d'etages (Journal de Geneve, 18 Mars 1952).
- Flattet (Guy), La propriete par etages et par appartements (Journal des Tribunaux, 15 Mars 1952).
- Jaccottet (Georges) La propriete d'appartements, Gazette de Lausanne, 20 Decebre 1949.
- Julliot (Ch. L), Traite formulaire de la division des maisons par etages et par appartements, France, 1927.,
- L. Hermitte (Abel) L'immeuble, propriete de ses locataires (L'illstre, 4 mai 1950.
- Mardin (Ebül'ula), Kat mülkiyeti, İstanbul, 1948.
- Montchal (Max), a propriete immobiliere en suisse (Bulletin immobilier suisse, 15 fevrier et 1er mars 1951).
- Montchal (Max), La propriete par etages par appartements, Geneve 1952.
- Tuor (Pierre) Expose systematique du code civil suisse, 1950. Circulaire du 10 octobre 1951 du Departement federal de justice et police suisse. La propriete par etages, Bulletin mensuel du credit foncier vaudois, decembre 1951.
- Montchal (Max), La propriete par etages est reellement realisable en suisse, Bulletin immobilier suisse, 15 mai 1952, Lausanne.
- Umberto (Guidi), Il condominio nel nuovo codice civile-italia.

KAYMAKAMLIK KURSU

Ali KÖSE

5354 sayılı kanunun; Kaymakam olmak üzere maiyet memurluğuna aday olarak tâyin olunanların asıl maiyet memurluğuna kabul edilerek birbuçuk yıllık kaymakamlık stajına ve bundan sonra da âzami altı aylık Kaymakamlık kursuna tâbi tutulacaklarını ve bu kursu başarı ile bitirenlerin kaymakamlığa tâyin olunacaklarını şart koşturmak suretiyle, maiyet memurluğunu üç safhaya ayırmış bulunduğunu ve bu üç safhadan kaymakamlık stajım daha evvelki bir yazımda izaha çalışmıştık ⁽¹⁾.

Bu yazımda da kaymakamlık kursu yönetmelik ve müfredat programını incelemeğe çalışacağız.

Mezkûr kanunla, kurs müddeti âzami altı ay olarak tesbit edilmiş ve programının tanzimi ile uygulama şekli Dahiliye Vekâletine bırakılmış olduğundan kaymakamlık kursları Vekâletçe lüzum görülen zamanlarda açılarak münasip bir müddet devam ettirilmektedir. Bu müddet son senelerde iki ayı tecavüz etmemektedir.

İcaba göre, senede bir veya iki defa açılmakta olan bu kurslara gelecek her maiyet memuru, Vekâlet Müdürler Encümeninin 6/6/1946 tarihli toplantısında görüşülüp 199 sayılı kararla kabul olunan (Kaymakamlık kursu yönetmelik ve müfredat programı) nın 3. maddesi gereğince, staj müddeti esnasında bir mütalâaname hazırlamağa mecburdur..

Bu mütalâanemelerin hazırlanmasında maiyet memuru staj gördüğü vilâyet Veya kazanın idare veya belediye teşkilât ve işlerini veya köylerini o yerin malî, İktisadî veya İctimaî bir meselesini veyahut idare; mâliyesini konu olarak alacaktır.

Mütalâaname :

1 - Konu olarak alınan teşkilâtın veya işin tarihçesini ve geçirdiği safhaları,

2 - Halihazır durumunu,

3 - Mevcut vasıtalar ve imkânlarla göre bu teşkilât veya işin daha iyi bir hâl alması ve o mahallin ve âmmenin menfaatına uygun olarak daha iyi şekilde ceryan etmesi bakımından adayın şahsî mütalâasını,

İhtiva etmesi lâzımdır.

¹ 220 sayılı İdare Dergisi (Maiyet memurlarının kaymakamlık stajı).

Her maiyet memuru hazırlamış olduğu bu mütalâanamesini staj müddetinin bitmesinden altı ay evvel emrinde vazife görmekte olduğu valiliğe verir. Valilerce Vekâlete gönderilen mütalâanameler konularına göre; Vekâlet Müdürler Encümeninin 24/12/1947 tarih ve 526 sayılı kararı gereğince, Vekâlet Müsteşar ve Muavinleri ile Genel Müdürleri ve Hukuk Müşaviri, Teftiş ve Tetkik Heyeti Reisleri ve bunlar bulunmadığı takdirde salâhiyetli vekilleri tarafından münferiden incelenir.

Tetkik olunan mütalâanameler hakkında hususiyetine göre, hazırlanacak raporla; kifayetsiz, orta, iyi, pekiyi ve takdire lâayık dereceleriyle kıymetlendirilir. Takdire lâayık derecesi alan mütalâanameler lüzum görülürse Vekâletçe bastırılabilir.

Ciddi bir gayret ve etüt mahsulü olmadığı görülen mütalâanameler noksanlarının tamamlanması için stajyere iade edilir. Eğer konu itibarıyla de adayın kaymakamlık kursuna katılması için yetişmiş olduğunu takdire elverişli olmayacak mahiyette ise bir veya iki konu tâyin edilerek yeni bir mütalâaname hazırlaması istenir. Bu takdirde adayın derhal istenilen noksanları tamamlayıp göndermesi lâzımdır.

İkinci defa hazırlanan mütalâaname de kifayetsiz görüldüğü takdirde stajyer artık kaymakamlık kursuna çağırılmayarak maiyet memurluğu dışında bir göreve aktarılır ve hakkında genel hükümler uygulanır.

Bu mütalâanameleri tetkik eden zevata beher mütalâaname için 3656 sayılı kanunun 22. maddesi gereğince İcra Vekilleri Hey'etinden istihsal olunacak kararla tesbit edilecek bir ücret verilmektedir.

Hazırlamış olduğu mütalâanamesi orta, iyi, pekiyi, takdire lâayık derecesi almış olan kaymakam adaylarının staj sonunda emrinde çalıştığı valilerce kaymakam olmağa ehliyetli görülenler Vekâletçe kursa davet edilirler. Valilerin staj sonunda verecekleri raporlarda mübayanet olduğu takdirde müsbet veya menfi karar Vekâletçe ittihaz olunur.

Kaymakamlık kursu müfredat programı:

Kaymakamlık kursu; konferanslardan, şehir içi ve dışı inceleme ve tatbikat gezilerinden ve ata binme ve motor kullanma talimlerinden terekküp eder. Konferansların konuları şunlardır:

- 1 - Vilâyet umumî idaresi bakımından idare âmirlerini ilgilendiren me seeler.
- 2 - Mahallî idare meseleleri (Belediye işleri dahil).
- 3 - Türkiye'nin sağlığı koruma meseleleri ve nüfus politikası;
- 4 - Milli savunma konuları.
- 5 - Türkiye'de el sanayii, Küçük Sanatlar, Millî Sanayi meseleleri ve kooperatifçilik konuları.

- 6 - Türkiye'nin ziraî İktisadî meseleleri.
- 7 - Türkiye'de hayvan mahsulleri serveti.
- 8 - Şeker sanayi.
- 9 - Pancar ve şeker kamışı istihsali.,
- 10 - Park ve bahçeler ve yolların ağaçlandırılması.
- 11 - Maden suları, petrol rejimi.,
- 12 - Nebatat ıslâhatçılığının ana hatları.
- 13 - Türkiye'nin İctimaî politika meseleleri.
- 14 - Türkiye'de yol inşaatı ve sulama meseleleri.
- 15 - Türkiye'nin münakalât meseleleri (Kara, Deniz, Hava).
- 16 - İdare âmirlerini ilgilendiren maliye ve muhasebe işleri.
- 17 - Türkiye'nin ilk, orta ve teknik öğretim meseleleri.

Bu ana konular çerçevesi içinde müteaddit konferanslar verilmektedir.

İnceleme ve tatbikat gezileri :

Şehirîçi inceleme ve tatbikat gezileri, Ankara içinde ve civarında Vekâletçe lüzum görülecek, incelemeye değer tesis ve işletmeleri gezmek ve ilgililerden izahat almak suretiyle yapılmaktadır.

Şehirdışı gezileri, tecrübeli ve temsil kabiliyetini haiz inceleme ve müşahedelerinde kılavuzluk yapabilecek kabiliyette bir zatın başkanlığında Vekâletçe tensip buyrulacak vilâyetler bölgesinde bir veya iki defa inceleme ve tatbikat gezisine çıkılabilir.

Bu gezilere ait programın ana hatları şunlardır :

- 1 - Maarif, Sıhhat ve İctimaî Muavenet, Ziraat, sanat ve iktisat, nafia durumu ve imâr faaliyetleriyle İctimaî hayat bakımından incelemeler.,
- 2 - Genel ve özel idarenin belli başlı çalışma sahaları.
- 3 - Belediye ve köy idareleriyle şehir, kasaba ve köylerin durumu.
- 4 - Mahallî tesisler, fabrikalar ve imalâthaneler.
- 5 - Eski eserler, gezilmeye ve görülmeye değer sair yerler.

Geziye çıkılacak olan vilâyetlerin valileriyle yapılacak muhabere neticesinde bu ana hatlar' çerçevesi içinde esas gezi programı teayyün eder. Bu suretle çıkılan gezilerde kaymakam adayları inceleme ve müşahedeleriyle vilâyet, kaza, nahiye, belediye ve köy idareleri bakımından görüşlerini belirten umumî birer rapor hazırlayarak kafiye Başkanına verirler.

Kafiye başkanı gezi sonunda inceleme ve müşahedelerle kaymakam adaylarının durumunu ve elde ettikleri istifadeler hakkında rapor tanzim ederek adaylardan aldığı raporlarla birlikte Vekâlete sunar.

Müfredat 'programının tatbiki :

Kurs müdürünün müfredat programını izah eden bir konuşmasıyla kurs açılır.

Kurs müdürlüğünce tanzim edilecek Vekâletçe tasvip olunan programa göre her Vekâlete ayrılan konferanslara o Vekâletçe tâyin edilecek konferansçı, konferans gününden bir hafta evvel hazırlayacağı konferans metnini kurs müdürlüğüne verir. Bu metinler çoğaltılarak müdaviimlere dağıtılır. Bu suretle birbuçuk saat devam edecek konferans süresinin son 45 dakikasında, konferans mevzuu etrafında, tartışma yapılması sağlanır. Aynı zamanda kurs sonunda yapılacak yoklamalar da bu metodlar esas olarak alınır.

Müfredat programının hitamında kaymakam adaylarının hazırlanabilmesi için 10 günlük bir dinlenme tatili yapılır.

Yoklamaların yapılması ve derecelerin tâyini :

Yoklamalar, kursta konferans vermiş olanlarla mütalâanameleri tetkik eden zevattan her Vekâlet ve daireyi temsil etmek üzere kurs müdürünün teklifi ve Vekâletin tasvibiyle tâyin olunacak kimselerden teşekkül edecek bir hey'et huzurunda yapılır.

Bu yoklamalarda :

1 - Kaymakam adayları tarafından hazırlanmış olan mütalâanameleri tetkik eden zevat tarafından eksik veya müphem görülmüş olan hususlar hakkında hazırlanmış olan sorular.

2 - Metinleri, yoklamaya hazırlık tatilinden evvel dağıtılmış olan çeşitli konferanslardan çıkarılmış olan sorulardan adayın kur'a ile çekeceği sualler sorulur.

Takdir olunacak dereceye tesir etmemek üzere metinleri dağıtılmamış olan konferanslardan da sual sorulabilir.

3 - İnceleme ve tatbikat gezileri hakkında da bir sual sorulur.

Neticede ayrı ayrı oya başvurularak her adaya bir derece takdir edilir.

Takdir olunacak dereceler şunlardır :

Kifayetsiz, orta, iyi, pekiyi, takdire lâyiktir.

Kifayetsiz derece alan aday muvaffak olamamış demektir.

Hazırlamış olduğu mütalâanamesi iyi ve takdire lâyık derece almış olan kaymakam adayı kurs sonu yoklamalarında takdire lâyık derece alırsa bu keyfiyet ileride her hangi bir ayırma ve seçmede tercih sebebi sayılmak üzere sicilline işlenir. Bu adaylara Vekâletçe birer de takdir mektubu yazılmakla beraber imkân olduğu takdirde birer hediye ile de mükâfatlandırılabilir.

Yoklamalarda muvaffak olamayanlar :

Kurs sonunda yapılan yoklamalarda kifayetsiz derece alanlar kaymakamlığa tâyin edilmezler., Kaymakamlıktan başka bir göreve nakledilerek haklarında, 788 sayılı Memurin Kanunu ile devlet memurları aylıklarının tevhit ve tea-

dl hakkındaki 3656 sayılı kanun ve ekleri ve 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanununda yazılı kaymakamlığa ait hükümler haricindeki, umumî hükümler uygulanır.

Kaymakamlık kursu mezunlarının kaymakamlıkta alacakları maaş :

Kaymakamlık kursunu başarı ile bitirenlerin 40 lira maaşla, bunlardan yabancı dil bildiklerinden dolayı 3656 sayılı kanunun 3. maddesinin H fıkrasından istifade ederek bir üst derece maaş almış olanların ise 50 lira maaşla kaymakamlığa tyinlerini, 5354 sayılı kanunun 2 inci maddesi mir bulunmaktadır.

Kanun Vzıı, 5354 sayılı kanunun 2. maddesiyle, yabancı dil bilenlerin 50 lira maaşla kaymakamlığa tâyinleri yapılacağı hükümünü koyarak 3656 sayılı kanunun 3. maddesinin H fıkrasıyla bahşetmiş olduğu hakkın temadi etmesini sağlamış bulunmaktadır.

Eğer bu hüküm konmamış olsa idi yabancı dil bilmeyen maiyet memurları kaymakamlık kursunu muvaffakiyetle bitirdiklerinden dolayı üç seneye yakın bir zaman terfi süresi kazanırken Devlet lisan imtihanını kazanmış olduğundan dolayı bir üst derece maaş almış olan maiyet memurları esasen kaymakamlık kursunu bitirirken 40 liraya tefi ya etmiş veya etmek üzere olacaklarından kaymakamlık kursunda muvaffak olduklarından ötürü birincilere verilen terfi hakkından hiç bir suretle istifade edemeyeceklerdir ki bu da lisandan mütevellit alınmış olan bir üst derecenin kısa bir müddet sonra haliyle ortadan kalkmasına sebep olacaktı.

Kaymakamlık kursunu bitirerek kaymakamlığa tâyin edilenlerle diğer memuriyetlerde bulunan yüksekokul mezunlarının maaş durumlarını gösterir mukayeseli tablolar (maiyet memurunun el kitabı) nın 58 - 61 inci sahifelerindedir.

Bu tabloların tetkikinden de anlaşılabacağı veçhile kaymakamlık kursunu muvaffakiyetle bitirenler diğer memuriyetlere intisap edenlerden maaş bakımından daima üstün durumdadırlar. Bu stnlk memuriyete intisap etmeden askerlik hizmetini ifa edenlerde iki sene altı ay ve memuriyete girdikten sonra askerliklerini yapanlarda ise üç seneye kadar yükselmektedir.

YERSARSINTISI VE YERSARSINTISI BÖLGELERİNİN İMAR FİNANSMANI

Yazan :
Çubuk Kaymakamı
Turgut TİMUR

Dünyanın kara denizlerinde zaman zaman birçok tabii âfetler ve felâketler vücuda gelmektedir. Denizlerde vukua gelen tayfunlar, karalarda meydana gelen yersarsıntıları, yer kaymaları, sel baskınları, salgın ve bulaşıcı hastalıklar ve türlü haşereler, meskûn yerlerde, ormanlarda vesair mahallerde yangınlar birçok can kayıplarına, millî ve beynelmilel servetlerin heder olmasına ve memleketlerin istihsal kaynaklarının sarsıntıya uğratılmasına ve bazan da bu hallerin telâfisi mümkün olmayan daha vahim şekillerine rastgelinmektedir.,

Felâketlerin bir kısmına önceden tetbir almak ve bu olaylara meydan vermemek kabildir. Yangınlar bu cümledendirler. Bir kısım ise kısmen veya tamamen vukuundan sonra önlemek mümkündür. Sel baskınları gibi bu gibi âfetler ağaçlandırma, baraj vesair tesis ve tedbirlerle kısmen veya tamamen önlenmiş olurlar.

Tabii âfetlerin bir kısmını ise önceden hiç bir suretle önleme imkanı yoktur. Yersarsıntıları gibi. Bu kabil tabii olaylar insan iradesinin tamamen haricindedirler. insanlar bunun vukuuna mâni olacak hiç bir surette tedbir alamazlar. Binaenaleyh yer sarsıntılarında zararları azaltmak ve insanların maddî durumlarını eski hale iade etmek için tedbir ve çareler düşünmek lâzım gelmektedir. Bu olayların zararlarını azaltmak için binaların kuvvetli yapı zeminleri üzerinde kurulması, inşa edilecek yapıların zelzeleye mukavim yapılması çarelerine ve zararların telâfisi için de sigorta vesair usullere baş vurulması icabetmektedir.

Yersarsıntıları bakımından yurdumuz ayrı bir hususiyet arz etmektedir. Çünkü bizim memleketimiz asırlar boyunca müteaddit defalar zelzele hâdiselerine sahne olmuş bir ülkedir. Bugünde yurdumuzun birçok bölgelerinde sık sık yer sarsıntıları vukua gelmekte ve birçok mal ve can kayıplarına sebep olmaktadır.

İdare dergisinin 206 inci sayısında yersarsıntısından önce, vukuunda, müteakip ve sonra yapılacak işler, tedbirler ve yıkılan köy, kasaba, şehirlerin imarına takaddüm eden zamanlarda yapılması gerekli işler ve yeni şehirlerin imarı meseleleri ve bu durumları tanzim eden 4623 sayılı kanun hükümleri ve zelzele ve imar ile ilgili sair hususlar bir tasnife tabi tutularak incelenmiştir.

Şimdi de zelzele ile ilgili bazı meseleler ile imar işlerinin önemli bir kısmını teşkil eden finansman meselelerini gözden geçirelim :

Yersarsıntısı konusunda ilk olarak şu kısımlar mütalâa edilmelidir :

- I) Yersarsıntısının sebepleri,
- II) Yersarsıntısının çeşitleri,
- III) Yersarsıntısının önceden kestirilme imkânları,
- IV) Yersarsıntısına karşı sigorta işleri,

I) Yersarsıntısının sebepleri :

Yersarsıntısının sebepleri önce ikiye ayrılır :

- 1) Arzın bünyesinden doğan sebepler,
- 2) Dış âlemden gelen sebepler,
- 1) Arzın bünyesinden doğan sebepler :

Arzın bünyesinden doğan sebepler ikiye ayrılır :

- A) Volkanik sebepler,
- B) Tektonik sebepler,
- A) Volkanik sebepler.

Dünya yuvarlağının içindeki madenlerin buharlarının yer değiştirmeleri sebebiyle arzın kabuğunun sallanması zelzelelere sebep olmaktadır.

- B) Tektonik sebepler.

Arzın kabuğundaki yarıklar ve çatlaklar ve bunların birleşmeleri zelzeleleri meydana getirmektedir.

- 2) Dış âlemden gelen sebepler.

Gökyüzündeki karanlık yıldızların çekme kuvvetlerinin diğer yıldızların çekme kuvvetlerine katılmaları sebebiyle tesirin şiddetlenmesi ve bu suretle arz bünyesinin sarsılması yer yüzünde zelzeleleri meydana getirmektedir.

II) Yersarsıntısının çeşitleri :

Zelzeleler sebeplerine ve tacil miktarlarına göre ikiye ayrılır :

- 1) Sebeplerine göre zelzeleler,
- Sebeplerine göre zelzeleler üçe ayrılır.
- A) Volkanik zelzeleler,
- B) Tektonik zelzeleler,
- C) Dış âlemin sebep olduğu zelzeleler.

2) Zelzeleler tacil miktarlarına yani hızının bir saniyede değiştirme miktarlarına göre 12 sınıfa ayrılır..

III) Zelzelelerin önceden kestirilme imkânı :

Bir yerde yersarsıntısı olacağını önceden kestirmek ve buna göre tedbirler almak mümkün değildir. Bununla beraber son zamanlarda tecrübeleri bunun imkân dahilinde olduğunu ortaya çıkartmıştır. Ancak bu imkân tamamen değil kısmi bir zararları azaltma çaresi olabilir. Yani zelzeleleri önceden kestirmekle o bölgeyi tahliye etmek imkânı yalnız insanlara inhisar edebilir. Bu suretle can kaybı önlenmiş olur.

Tecrübelerin verdiği sonuçlara göre :

1) Büyük sarsıntılardan önce küçük sarsıntılar olmaktadır. Küçük sarsıntılar âletlerle tesbit edilerek o bölge insanlar tarafından önceden tahliye edilir. Bu suretle can kaybı önlenmiş olur.

2) Zelzele merkezine yakın yerlerde depremden önce bir ışık görünmektedir. Bu ışığı zelzele habercisi olarak kullanmak suretiyle o bölgeyi boşaltmak ve insan zayıyatını önlemek mümkündür.

3 Gökyüzündeki karanlık yıldızların arza yaklaşmaları çok kuvvetli teleskoplarla tesbit edilmekte ve bu suretle zelzelelerin olacakları anlaşılmaktadır.. Zira yukarıda da arzettığımız gibi bu karanlık yıldızların çekme kuvvetlerinin diğer yıldızların çekme kuvvetleri ile birleşmeleri suretiyle arz üzerinde sallantılar yani zelzeleler meydana gelmektedir.

IV) Yer sarsıntısına karşı sigorta işleri :

Zelzeleye karşı sigorta işleri yersarsıntısı bölgelerinde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu konuda üç türlü sigorta şekli düşünülebilir :

- 1) Ferdi sigorta,
- 2) Mahalli sigorta,
- 3) Genel sigorta,

Her ferdin ve ailenin kendilerini zelzeleye karşı sigorta şekil ve usulleri dairesinde sigorta ettirmesidir.

Bu tip sigortanın mevzuu ve sahası çok geniş tutulabilir.

- 2) Mahalli sigorta.

Mahalli sigorta özel idare, belediye ve köy idarelerinin, zelzeleye karşı kendilerini imar bakımından sigorta ettirmeleri veya zelzeleden sonra yıkılan yerlerinin yeniden imarını sağlamak gayesiyle bütçelerine her yıl yıldan yıla devredilen bir ödenek koymalıdır.

- 3) Genel sigorta.

Genel sigorta devletin yersarsıntısı bölgelerini bütçesinden ayıracağı bir meblağ ile imar için sigorta ettirmesi veya bu bölgelerin yeniden imarı için

her yıl bütçesine muayyen nisbette veya maktuen müdevver bir ödenek koyması demektir.

YERSARSINTISI BÖLGELERİNİN İMAR FİNANSMANI

Yersarsıntısı bölgelerinde zelzele sonucunda hasara uğrayan köy, kasaba ve şehirlerin imarının finanse edilmesi işi çok önemli bir mesele teşkil etmektedir. Bu bölgelerde husule gelen viranelerin çok kısa bir zaman içinde mamurelere çevrilmesi verim sağlayabilecek mali kaynakların - mevcudiyeti ile mümkündür.

Bütün mali kaynaklar aynı kuvvet ve kudreti haiz olmadıklarından eşit verim sağlayamamaktadırlar. Bu bakımdan mali kaynaklar verim kabiliyetleri itibariyle çeşitli guruplara ayrılmaktadırlar. Bu kaynaklar önce ikiye ayrılır :

- I) Asli mali kaynak,
- II) Yardımcı mali kaynak
- I) Asli mali kaynak :

Asli mali kaynak yer sarsıntısı bölgelerinin imarını yalnız başına sağlayabilecek kudrette olan kaynak demektir. Bu da devlet bütçesinden ayrılan ödenekler olmak üzere bir tanedir. Yani devlet bütçesinden ayrılan ödenekler mutlak surette ve tek başına yersarsıntısı bölgelerini imar edebilirler. Bu ödeneklerle resmi ve özel binalar ve hattâ bazan şehirlerin zaruri tesisleri inşa edilirler.

Özel binaların yapımı için genel bütçeden ayrılan ödenekler bazan borçlandırma suretiyle aynen veya nakten yardım mahiyetini almaktadır. Bununla beraber her ne suret ve şekilde olursa olsun genel bütçe ödenekleri yersarsıntısı bölgelerinin imarında istisnasız asli bir kaynaktır. Devlet yardımının muhtelif şekillerinden birisi yerine fîöre seçildiği takdirde yersarsıntısı bölgelerini kısa bir süre içinde mamureye döndürebilir.

Yersarsıntısı bölgelerinin imarında devlet yardımının geniş veya dar tutulması ve bu yardımın doğrudan doğruya veya dolayısıyla (muhtelif şekillerde borçlandırma) olması ««Genel bütçeden ayrılan ödenekler» in asli mali kaynak olmak vasfına bir tesir icra etmez.

Hülâsa olarak yersarsıntısı bölgelerinde devlet bütçesinden ayrılan ödenekler ile şu işler başarılır :

- 1) Yersarsıntısından sonra yapılması paraya bağlı olan nakil, hastahane, ulaştırma ve emsali işler masrafları.,
- 2) Şehirlerin imarına takaddüm eden zamanlarda yapılması gerekli işler, kamulaştırma bedellerinin ödenmesi gibi.
- 3) Resmi binaların inşaaşı : Resmi binalar genel bütçe ödeneklerinden

ayrılan paralarla yapılır. Hükümet konağı, ceza evi, okullar, askeri binalar ve emsali.

4) Halk meskenlerinin inşası : Yersarsıntısı bölgelerinde halk meskenlerini inşa edebilmek için yardıma muhtaçtır. Meskenlerin ya tamamı devlet tarafından borçlandırma suretiyle yapılır. Veyahutta yurttaşların mesken yapımına devlet tarafından muayyen miktarda aynı ve nakti yardım yapılır.

Bundan başka memur evleri de genel bütçe ödenekleri ile yapılır.

5) Şehrin zaruri tesislerinin inşası : Şehrin zaruri tesislerinin yapılması (şehrin elektriği, içme suyu, kanalizasyonu, hava gazı tesisatları, iç ana yolları) mahalli belediyelere aittir. Esas kaide budur. Bununla beraber fakir belediyeler için devletin kısmen veya tamamen yardım yapması mümkündür. Böylece istisnaen şehrin zaruri tesisleri genel bütçe ödenekleri ile yapılır.

Erzincan ovasında kurumakta olan yeni Erzincan şehrinin imarı için devletin genel bütçede şimdiye kadar gerek resmi ve gerek özel binaların yapımına harcadığı para 20 milyon lira civarındadır. Halk için Avusturya'dan getirtilen takma evlerin yapım bedeli olan 6 milyon lira borçlandırılma suretiyle aynen yardım mahiyetindedir., Bundan başka şehrin zaruri tesislerinin yapımı için harcanan iki milyon lira da sonradan Maliye Bakanlığına devredilmek suretiyle devlet tarafından ödenmiştir.

II) Yardımcı mali kaynak :

Yardımcı mali kaynak yersarsıntısı bölgelerinin imarını tek başına sağlayamayan yalnız bu bölgelerin imarına az veya çok katılmak suretiyle yardım eden kaynak demektir. İki çeşit yardımcı mali kaynak mevcuttur :

- 1) Değişken mali kaynak,
- 2) Tali mali kaynak.

I) Değişken mali kaynak :

Değişken mali kaynak yersarsıntısı bölgelerinin imarında, yerine, bölgesine ve duruma göre değişik mahiyet arzeden yardımcı kaynak demektir. Değişken mali kaynaklar üçtür :

- A) Belediye ödenekleri,
- B) Kızılay ödenekleri,
- A) Belediye ödenekleri.

A) Belediye ödenekleri :

Değişken mali kaynakların başında belediye ödenekleri mühim bir yer tutarlar. Belediye ödenekleri ile bilhassa şehirlerin zaruri tesisleri yapılmaktadır. Bundan başka halk meskenleri de yerine ve duruma göre belediye ödenekleriyle yapılmaktadır.

Avrupa memleketlerinin bir çoğunda yurttaşların mesken sahibi olmaları

için devletin yanında mahalli idareler de eskiden beri az çok meşgul olmuşlar ve bu işleri kendilerine asli birer vazife ittihaz etmişlerdir. Bu vazifede üstün başarılar gösteren ileri Avrupa memleketlerinde birçok devletler ve bu devletlere bağlı çeşitli mahalli âmme idareleri mevcuttur.

Bizde eskiden belediyelerin ihtiyari vazifeleri arasında belediye meskenleri inşa etmek ve yurttaşlara kiraya Vermek esası kabul edilmişti. Bu vazife, sonradan 24 Mart 1650 gün ve 5656 sayılı kanunla mecburi işler arasına alınmış ve şümul sahası da genişletilerek yeni bir şekil verilmiştir. Kanunun hükmüne göre :

«Belediye meclisleri lüzum ve ihtiyaç gördükleri takdirde belediye meskenleri yapmak ve bu meskenleri belde sakinlerine kiraya vermek veya satmak işlerini mecburi belediye hizmetleri arasına koyabilirler.

Belediyeler bu maksadı sağlamak üzere bütçelerine gerekli paralar ayırmak suretiyle döner sermaye tesisine ve kurulmuş ve kurulacak yapı ortaklıklarına katılmaya yetkilidirler M4»

Kanun yapılacak meskenlerin finansmanı için diğer kaynaklarla birlikte ayrı bir gelir kaynağı düşünerek belediye meclislerine yetki vermiştir. Bu da:

Muhtaç asker ailelerine yardım gelirlerinin yıllık ihtiyacı karşıladıktan sonra artan kısmının dörtte üçünün mesken işinde kullanılması keyfiyetidir.

Kanunun bu hükmünün yersarsıntısı bölgelerinde kabili tatbik olabilmesi için yani daha doğrusu ihtiyaca cevap verebilmesi için yeni bir veçhe verilmesi gerekmektedir.

Böylece belediye ödenekleri ile :

- a) Şehirlerin zaruri tesisleri,
- b) Halk meskenleri yapılmaktadır.

Belediye ödeneklerinin miktarı belediyelerin mali durumlarına göre değişir. Bazı belediyelerin mali takatları müsait olduğundan bütçelerinde yersarsıntısı bölgelerinin imarı için geniş mikyasta ödenek ayırabilirler.

Fakir belediyeler buna imkân bulamazlar.

Belediye ödeneklerinin çoğu kredi mahiyetindedir. Meselâ yeni Erzincan Belediyesi 4126 sayılı kanunla İller Bankasından 20 yıl süre ile iki milyon lira ikraz etmiştir. Fakat sonradan bu para 5586 sayılı kanunla Belediyeye hibe edilmiştir., (Bu istisnai bir durumdur.) Belediyelerin kredi mahiyetinde olmayan ödenekleri az bir yer tutarlar. Yersarsıntısı bölgelerinde yeni şehirlerin imarı için belediyelerin akdetmiş oldukları istikrazlar sonradan kendi gelirleri ile ödeneceğinden başka bir mahiyette olmayıp belediye bütçelerine konan ödenekler vasfındadırlar. Yalnız fakir belediyeler için (Erzincan belediyesinde olduğu gibi) devletin dolayısıyla değil de doğrudan doğruya yardım yapması mümkündür.

B) Kızılay ödenekleri :

Yersarsıntısı bölgelerinin imar ve inşasında Kızılay ödenekleri değişik mali kaynak sayılırlar. Zira yardımın geniş ve dar yapılmasına göre değişik bir şekil arz etmektedir. Kızılay sadece müstacel yardımlarla iktifa etmiyor. Bu bölgelerin imarına yerine göre az veya çok bazan da geniş mikyasta iştirak ediyor.

C) Halk ödenekleri :

Yersarsıntısı bölgelerinin imarında halk ödeneklerinden maksat halkın kendi meskenlerinin yapımında sağladığı ve harcadığı paralardır. Bu durum da yerine göre değişik mahiyet arzedeceğinden bu ödenek değişik kaynaklar meyanında yer almaktadır. Türkiye'nin bazı bölgelerinde yaşayan halkın mali kudreti müsait olduğundan bunlar zelzele dolayısıyla tamamen veya kısmen harap olan meskenlerini yapabilirler. Buna mukabil fakir bölgelerde halk meskene kavuşabilmek için yardıma muhtaçtır. Yine aynı bölgelerde yardıma muhtaç olan ve olmayan halk mevcuttur., Bu suretle halk ödenekleri değişik bir mahiyet arz etmekte ve böylece değişik ödenek sayılmaktadır.

Halk ödenekleri yersarsıntısı bölgelerinde doğrudan doğruya olduğu gibi yapı kooperatifleri ve inşaat şirketleri şeklinde de icrai faaliyette bulunurlar.

2) Tali mali kaynak :

Yersarsıntısı bölgelerinin imarına cüz'i olarak iştirak eden yardımcı kaynağa tali mali kaynak denir. Tali mali kaynaklar şunlardır :

- A) Katma bütçe ödenekleri,
- B) Hususi bütçe ödenekleri,
- C) Mahalli bütçe ödenekleri.
- A) Katma bütçe ödenekleri :

Katma bütçeden ayrılan ödenekler yersarsıntısı bölgelerinin imarında çok cüz'i bir rol oynarlar. Katma bütçeli idareler şunlardır :

- a) Vakıflar,
- b) Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü,
- c) Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü,
- d) Orman Genel Müdürlüğü,
- e) Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü.

Bu idarelerin resmi binaları ve memur evleri kendi bütçelerinden ayrılan ödeneklerle yapılır.

B) Hususi bütçe ödenekleri :

Hususi bütçelerden kastımız iktisadi devlet teşekküllerinin bütçeleridir. Bugün yersarsıntısı bölgelerinin imarında hususi bütçelerden ayrılan ödenek

ler çok tali mahiyette kalmaktadırlar. Ziraat bankaları, çeşitli ofis binaları, P. T., T. ve D. Demiryolları binaları ve bu idarelerin memurları için özel evler genel olarak bu bütçelerden ayrılan ödeneklerle yapılırlar.

Yersarsıntısı bölgelerinin yeniden imarını sağlama gayesiyle kurulacak İktisadî devlet teşekkülünün sermayesi bu teşekküller tarafından tamamen sağlanırsa bu takdirde özel bütçelerden ayrılan ödenekler asli finansal kaynak olmak vasfını iktisap edebilirler. Esasen 3460 sayılı kanun hükümlerine tabi ve Bayındırlık Bakanlığına bağlı bir iktisadî devlet teşekkülü kurulduğu takdirde yersarsıntısı bölgelerinin imarının finansman işi kökünden halledilmiş olacaktır.

C) Mahalli bütçe ödenekleri :

Mahalli bütçe ödenekleri üçe ayrılırlar :

- a) Belediye ödenekleri,
- b) Özel idare ödenekleri,
- c) Köy ödenekleri,
- a) Belediye ödenekleri :

Belediye ödenekleri tali ödenek değildirler. Bunlar değişken ödenektirler.

b) Özel idare ödenekleri :

Özel idare ödenekleri zelzele sahalının imarında cüz'î bir rol oynarlar.

c) Köy ödenekleri.

Yersarsıntısı bölgelerinin imarı için köy bütçelerine konan ödenekler yok denecek az bir yer tutarlar. Tabiatıyla köy bütçelerine konan ödenekler ancak köyün müşterek istifadesi için yapılacak tesislere ait olacaktır. Köylü yurttaşların mesken sahibi olmaları için yardım şeklinde köy bütçelerine ödenek konma imkânı olamaz.

YERSARSINTISI BÖLGELERİNİN İMAR FİNANSMAN İŞİNİN KATI SURETTE HALLİ İÇİN DÜŞÜNÜLEN TEDBİR VE ÇARELER

Yersarsıntısı bölgelerinin imar finansman işinin kat'î surette halli için düşünülen tedbir ve çareleri şöyle tesbit edebiliriz :

I) Devletin her yıl bütçesine bu gaye için muayyen miktar veya nisbete bir ödenek ayırması ve bunu yıldan yıla devretmesi.

II) Devletin yersarsıntısı bölgelerinde mahalleri muayyen meblağa kadar sigorta ettirmesi.

III) Devletin bir İktisadî devlet teşekkülü kurması (4623 sayılı kanunun 26 ıncı maddesi).

I) Yersarsıntısından sonra hasara uğrayan yerlerin imarı için devletin istar edeceği bir kanunla her yıl bütçesine muayyen miktar veya nisbete bir

ödenek ayırması (meselâ 5 milyon veya genel bütçenin % 1 i nisbetinde bir ödenek gibi) ve bu ödeneği yıldan yıla devretmesi ve bir felâket vukuunda kanunda gösterilen şekil ve usuller dairesinde sarfetmesi hususları düşünülebilir.

Bu şekilde ayrılarak yıldan yıla devredilen ve bir felâket vukuunda sarfi düşünülen ödeneğin müstacel yardımlar ve diğer felâketler (yangın, sel baskını, yer kayması ve emsali) için de sarfi cihetlerine gidilebilir.

II) Zelzele sahalarındaki yerlerin sür'atle imar ve inşaaı meselesinde finansman işi için düşünülen ikinci çare sigorta usul ve şekilleri dairesinde bu bölgelerin muayyen meblağa kadar devlet tarafından sigorta edilmesidir.

Yersarsıntısı bölgelerinin imarı için bu şekilde mali kaynak temini işi oldukça güç ve karışık şekil arz etmektedir. Bununla beraber sigorta sistemleri bu konuda tetkike değer bir manzara arz etmektedir. Sigorta sistemlerine baş vurma usulü diğer felâketler ve müstacel yardımlar için de düşünülebilir.

Yersarsıntısı bölgelerinin imarı hususunda gerek bütçelere ödenek koymak gerekse sigorta sistemlerine baş vurma hallerinde devletin yanında diğer mahalli âme idarelerinin de muayyen nisbette yer alabilmesi cihetlerine de gidilebilir.

III) Zelzele sahalarının imar için düşünülen üçüncü tedbir ve çare de (İktisadî bir devlet teşekkülü) kurmaktır., Bu fikir 4623 sayılı kanunun 26 ıncı maddesinde yer almıştır. «Birinci derecede yer sarsıntısı neticesinde harap olan veya zarar gören bölgelerin sür'atle inşası ve kalkınmasını kolaylamak ve ayrıca yurttâ dayanaklı, fenni, sıhhi mesken yapılabîlmesini sağlamak üzere 3460 sayılı kanun hükümlerine tâbi ve Bayındırlık Bakanlığına bağı bir İktisadî devlet teşekkülü kurulur.» denilmektedir.

Bu hüküm çok yerinde ve isabetlidir. Ön plânda amaçladığı nokta köy kasaba ve şehirleri sür'atle ve yeniden tesis inşa ve imardır.

Bu gaye için kurulacak İktisadî devlet teşekkülü maksat itibariyle de daha da şümullendirilebilir. Ezcümle yangın gibi, su baskını ve emsali afetlerden zarar gören şehir ve kasaba ve köyler için de istifadelendirilir.

YERSARSINTISI BÖLGELERİNİN KALKINDIRMA FİNANSMANI

Yersarsıntısı bölgelerinin imarı ile birlikte birde kalkındırma finansmanı mevcuttur. Felâkete uğrayan bu bölgeleri sür'atle kalkındırmak için geniş mikyasta bol ödeneklere ihtiyaç vardır. Bugün Erzincan'ın kalkındırılması için sarf edilen para yekûnu 25 milyon lira civarındadır. Girlevik çağlayanından elektrik İstihsalı için yapılan tesisler ve bunun enerjisinden istifade edilerek inşa edilen iplik fabrikası keza Erzincan ovasının büyük sulama işleri bu cümledendirler.

TOP YEKÛN HARP VE YURT SAVUNMASI

Alb.
Şükrü TÛTER

Harp Biyolojik Bir Kanundur :

Hayat için savaş, kanununa göre, bütün tabiat ve hayat sonu gelemeyen bir boğuşmadan ibarettir. Bu mücadelede kuvvetli olanlar zayıfların zararına yaşayacak ve bilnetice zaif ortadan kalkacaktır.

Gerçi harp, her millet için bir yıkımdır. Hemen arkasından ilâve edilmelidir ki harpten de sakınmak mümkün değildir. Daima barış içinde yaşamak hayalden ileri geçememiştir. Bilhassa insanlarda menfaat hırsı oldukça çarpışmada olacaktır. Bunun için yarın savaş olacak gibi barışta hazırlanmak vatan savunması için şart olduğuna göre, savaş için hiç bir şeyi tesadüfe bırakmayacak her işi plâna bağlamak ta lâzımdır.

Savaş Nasıl Doğar, Harbe Nasıl Hazırlanılır :

Savaş, topluluklar ve milletler arası münasebetlerden doğar. Milletler arasındaki münasebetleri kuvvet, silâh yolu ile hâl etmeğe çalışıldığı zaman savaş baş gösterir., Milletler bakımından savaş bir tecavüz ve istilâ savaşı veya savunma savaşı olur.

Milliliği benliğini duymuş, hür doğmuş ve yaşamış olan bir millet tecavüze uğradığı zaman yurdunu, şerefini muhafaza için savaşması tabii ve haklı bir harekettir. Gerçi bu çetin ve kanlı bir iştir. Fakat yaşamak için de bunu ihtiyar etmek zaruridir.

Topyekûn harp: Bir milletin bütün silâhlı kuvvetleriyle beraber siyasî, İktisadî, malî, ziraî, her türlü maddî gücü cephe gerisinde, bütün millet fertlerinin faaliyeti, zaferi kazanmak uğrunda teksif etmesi ve harcanmasıdır. Güçlerin ve en son önemli unsuru dolayısıyla milletin kollektif manevi kuvvetleri topyekûn harbin temelini teşkil eder. Bu temeli sarsmak, yıkmak için düşman tarafından çeşitli silâhlar kullanılır.

Görülüyor ki bir harp vukuunda tek mil millet maddî ve manevî bütün kuvvetleriyle harbe katılacaktır. Düşman hudutlardan, kıyılardan ve havadan taarruz edeceği gibi casuslarıyla milletin iç durumunu bozmak, sevkıyat merkezlerini atmak, fabrikaları yıkmak, hastalık çıkarmak, millet arasına ni-

fak sokmak gibi taarruzlarda bulunacağından milletçe bütün kuvvetleri kullanmak hasıl olacaktır.

Savaş bakımından milletin kuvveti ikidir :

1.) Harp kuvveti,
2.) Harp gücü.

Mevzumuz harp gücü olduğundan harp kuvvetinden bahsedilmemiştir.

Harp Gücü :

Devlet memurlarının ve müstahdemlerinin ve tek milletin efradına tahmil ettiği vatan ölçüsünde bir vazifedir. Buna Millî Savunma hizmeti de denir. Çünkü: Vatan ve Milletin selâmeti, istiklâlinin teminat altında bulundurulması uğruna bütün millet fertlerinin yer alacağı hizmet demektir.

Yeni harp usullerine göre bir memlekette taamız yalnız silâhlı kuvvetlerle yapılmayıp, onun doğrudan doğruya içinde ve bütün yurt derinliklerine kadar çeşitli vasıta ve silâhlarla yapılan tesir ve hücumlarıyla karıştırılmakta ve silâhlı harp başlamadan önce de teşebbüs edileceği bir vakiadır..

Yurt teinde Yapılacak Bu Taarruzların, Baskınların Amacı :

1.) Milletin moralini bozmak,
2.) Milletin ekonomi gücünü çöktürmek,
3.) Harp hazırlıkları, seferberliği ve yağmağı bozmak,
4.) Yurt içinde türlü karışıklıklar çıkararak ve milletin yaşayışını güçleştirerek harp idaresini zorlaştırmak, harp aleyhtarlığı havası estirmek.

1.) Morali Bozmak :

Propaganda, casus ve gizli teşkilât (beşinci kol) ile milletin kendini savunma azim ve iradesini zayıflatmak, millî birliği bozmak, vatandaşları birbirine düşürmek için düşman her türlü propaganda vasıtalarını kullanır. Malûmdur ki propaganda, cemiyet mücadelelerde yaşıttır. İnsan topluluklarının muntazam hale gelmesile beraber doğmuştur. Her devirde dahili politikada, dinî gelişmelerde ve savaşlarda silâh olarak kullanılmıştır. Türklerde ilk propaganda büyük teşkilâtçı Cengizhan tarafından kurulmuştur.

Propaganda : Bir hadise vukuundan evvel arzu edilen şekilde tasni edilerek yayılır.. Ve ilân edilir. Demektir. Propaganda her şeyden evvel psikolojik bir meseledir. Çünkü bunun oynadığı rol ruhi ve manevî sahalardır. Bilhassa cemiyet ile çok ilgilidir.

2.) Ekonomi Gücünü Çöktürmek İçin :

Sanayi tarım ticaret ve ulaştırma gibi ‘ ekonomik kuvvet ve kaynakları tahrip etmek, İktisadî hayatı karıştırmak, milleti kıtlığa ve açlığa uğratarak zayıflatmak ve ekonomimize dışarıdan gelecek yardımları önlemek suretile ekonomi gücünü

çökertmek için düşman çeşitli taarruz usullerine başvuracaktır. Bu taarruzlara daha barışta başlar.

3.) Harp Hazırlıklarını Seferberliği ve Yığınağı Bozmak :

Yurttaki bütün kaynakların bir harbin ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek şekilde yapılan topyekûn harp hazırlıklarını ve bunun sefere geçişini aksatmak, silâhlı kuvvetlerin sefer mevcutlarına yükselmesini ve bunların harekât sahasında toplanmasına düşmanın önleme tedbirleri hazırlıkları bozmaktır. Düşman bu amaca her türlü sabotaj hareketleri, hava taarruzları, havadan kıt'a indirmeleri yapmak ve gerektiğinde kara ve deniz kuvvetlerini de buna karıştırmak suretiyle bir arada çalışan taarruz vasıtaları seçmektir.

Bu vasıtalar ulaştırma sistemine nüfusu kalabalık şehir ve kasabalara önemli yerlere ve ikmâl tesislerine yöneltmek suretiyle taarruz hedefleri bulunur. Ve başarı sağlanmağa çalışılır.

4.) Yurt içinde türlü karışıklık çıkarmak ve milletin yaşayışını güçleştirecek harp idaresini zorlaştıracak :

Halkın sosyal hayatını beslemesini moralini, millî binliğini sarsan iç çalışmalarla düşman harp gayretlerini ve dayanış azmini yıkmak suretiyle silâhlı kuvvetler gerisinde bezgin ve yılgin bir halk kitlesi meydana getirmeği hedef tutmaktır. Bu suretle halkta ayaklanmalar olmasına çalışmaktır.

Harbin idaresi sorumluluğunu üzerine almış olanların memleket savunması hesabına yapmak istedikleri dış düşmanlarla mücadele hedefi yurt içinden kavramakta olan tehlikelere ve yıkıntılara doğru çevirmek zorunda kalır. Mücadele azmi temelinden sarsıntılar göstermeğe başlar.

Harbin idaresi zorlaşır. Memleket için düşmana karşı pasif ve silâhlı savunma mükellefiyeti kanununa göre Vekâletlerin vazifeleri :

İçişleri Vekâleti :

Sivil savunma : Aşağıdaki hususların barışta plânlarını yapmak seferde tatbik etmek :

- A) Pasif hava savunması,
- B) Sabotajlara karşı korunma,
- C) Tahliye ve seyrekleştirme,
- Ç) Silâhlı iç savunma.

Ekonomi ve Ticaret Vekâleti :

Harp ekonomisi : Harp zamanında, silâhlı kuvvetlerin ve bütün memleket ekonomik ihtiyaçlarını temin etmek ve bunları organize etmek.

İşletmeler Vekâleti :

Harp sanayii: Resmi ve hususi sanayii harp zamanında ordu ve milletin ihtiyaçlarını karşılamak.

Ziraat Vekâleti :

Harp ziraat : Harp zamanında ordunun, milletin tarım maddeleri ihtiyacını temin etmek.

Münakalât Vekâleti :

Harp ulaştırma : Harp zamanında ordunun ve milletin ihtiyaçlarını resmi ve hususi ulaştırma vasıtaları ile nakletmek.

Nafia Vekâleti :

Harp bayındırlık : Harp zamanında askeri ve ekonomik bakımdan lüzumlu bayındırlık ihtiyaçlarını temin etmek.

Sosyal ve Sağlık Vekâleti :

Harp sağlık : Harp zamanında milletin sağlığını korumak, biyolojik ve bakteriyolojik harp ihtimallerine karşı hazırlıklı bulunmak..

Millî Eğitim Vekâleti :

Moral seferberlik : Millî seferberlik ile askerî seferberliği koordine etmek, insan gücünün çeş' tli millî savunma hizmetlerini dağıtımını düzenlemek.

Maliye Vekâleti ;

Harp maliye : Harp zamanında topyekûn millî savunma masraflarının karşılanmasını temin etmektir.

İçişleri Vekâletinin sivil savunmada vazifesi :

Sivil savunma silâhlı, silâhsız olarak savunmadan ibarettir.

Pasif korunma : Düşman hava taarruzlarının etkisini azaltmak tahribe uğrayan yerleri yeniden onarmak, umumî hayatın devamını sağlayan tedbirlerin alınması işleridir.

Aktif Korunma :

Yurt içi silâhlı savunma : Olağanüstü hallerde ve seferde düşmanın iç memlekette havadan kat'a indirmek, paraşütçülerine, denizden çıkarmalarına, hudutları sızmalarına karşı 15 kilometre çevresi içinde bulunan 16 yaşını bitirmiş 60 yaşını bitirmemiş erkeklerden 20 yaşından 45 yaşına kadar kadınların mükellef olduğu hizmete denir.

Yurt içi savunma çalışmaları :

Düşmanın çeşitli teşebbüs ve hücumlarına karşı yurt içinde çok sağlam olarak korunması lâzımdır. Yurt içi dayanmazsa silâhlı kuvvetlerin cephelerdeki dayanmaları boşuna gider. Memleket içinden çöker, bu sebeple bütün vatandaşların yurt içi savunmada ödev ve görevlerini çok iyi anlamaları ve buna gereği kadar önem vermeleri lâzımdır.

Yurt içi savunma tedbirleri şunlardır :

- 1) Moral koruma tedbirleri,
 - 2) Havaya karşı korunma, silâhlı yurt içi korunması.
- Biliyoruz ki harbin gayesi düşmana arzusunu kabul ettirmekten ibarettir.

Bunun vasıtası kuvvettir. Kuvvet maddî ve manevî olarak ikidir:

Manevi kuvvet: Azim ve iradede ibarettir.

Maddî kuvvet : Ordu ve memleket içi kaynaklardır.

Yurt içi savunma dört bölüme ayrılır :

- 1) Pasif hava korunma,
- 2) Sabotajlara karşı korunma
- 3) Tahliye ve seyrekleştirme,
- 4) Silâhlı iç savunma

Pasif korunma mevzuları ve esasları :

Havacılık tarihi çok eskidir. Buna mukabil uçakların hedeflere müessir oluşları ise pek yenidir.

Hava taarruzları ve tehlikeleri cephe ile birlikte iç memlekette harbin dayandığı kaynaklarda mühim tesirler husule getirdiği için buna karşı pasif bakımından korunmak maksadile her memlekette olduğu gibi bizde de kanunlar yapılmıştır.

Pasif korunma ihtiyacının bütün dünya milletlerince bir ihtiyaç haline geliş tarihi 1914/1918 deki Birinci Cihan Savaşında Almanya tayyare ve kabili sevk balonlarının İngiltere üzerinde dolaşması ve İmroz, Midilli üzerlerinden kalkan tayyarelerin İstanbul'u bombalamaları ve bilhassa İkinci Cihan Harbinde şehirlerin imha edilecek şekilde tahribi bütün milletleri pasif koruma tedbirleri almağa mecbur etmiş ve bu hususta kanun, nizamname, talimatname, talimatlar çıkarılmak suretiyle fertler ve teşekküllere mecburi mükellefiyet tahmil edilmiştir.

Halen elimizde hava taarruzlarına karşı korunma için 9/7/1938 tarih ve 3502 sayılı bir kanun ve keza 8/4/1939 tarih ve 10680 sayılı bir nizamname ile 5/9/1939 tarih ve 11769 sayılı bir talimatname vardır.

Yeni talimatname için komisyon çalışmaları ikmâl edilmek üzeredir.

Pasif korunma şakileri :

Vekâletlerde seferberlik müdürlüklerine bağlı bürolar, kaza ve vilâyetlerde pasif korunma komisyonları bulunur.

Pasif korunma büroları : Vazifeleri. Kendi daire ve müesseselerine hava korunma plânlarını hazırlamak, hava taarruzlarına karşı korunma, kanun ve nizamname hükümlerini tatbik etmek ve bütçeye konacak tahsisatı hazırlamak, alınacak tahsisatın sarf yerini tesbit etmek.

Komisyonların vazifesi :

Vali ve kaymakamların başkanlığı altında teşekkül etmek üzere mevkiin askeri kumandanı, jandarma kumandanı, daire âmirleri, mahalli millî teşekküllerin

başkanlığından ibarettir. 22 kişidir, idare âmirleri bunlara vazife taksim eder. Komisyonlara ayrılır. Bunlarda encümenlere ayrılır. Komisyon

âzalarını, yazı işlerini vilâyet ve kaza seferberlik müdür ve memurları yapar.

Komisyonlar şunları hazırlar :

1. Pasif korunma plânları ve talimatnamelerini hazırlamak.
2. Şehirde ve kasabalarda yeni yapılacak veya tadil edilecek yerlerin pasif korunma ihtiyaçlarına göre tadil etmek, yapmak, veya uygun olup olmadığını tetkik etmek.
3. Teşekkülleri kadrolaştırmak.
4. Şehir ve kasabaları bölgelere taksim etmek.
5. Teşekküllerin teçhizat ve malzemelerini tamamlamak.
6. Yılda yaptırılacak 36 saatlik talim işini organize etmek.

Komisyonların toplanma müddeti :

En az ayda bir defa toplanır. Her yılın ocak ayında postaya verilmek üzere bir rapor tanzim ederler. Bu raporların bir benzeri içişleri Vekâletine, bir benzeri Hava Savunma Genel Kumandanlığına gönderilir.

Korunma teşekkülleri yedi gruptur :

- 1) Gözetleme ve hava haber verme postaları,
- 2) Polis ve jandarmaya yardımcı grup,
- 3) itfaiye grubu,
- 4) Sıhhi ve içtimai yardım veteriner hizmetleri,
- 5) Teknik onarım işleri,
- 6) Gaz arama ve temizleme,
- 7) Enkaz kaldırma, patlamayan bombaları toplama.

Hava taarruzlarına karşı korunmada her şahsın bilmesi ve yapması gereken görevler :

- 1) Her müessese ve evde lüzumu kadar kum ve su dolu kaplar bulundurmak,
- 2) Işıkları sızdırmayacak şekilde pencereleri koyu renkli perdelerle kapamak,
- 3) Hava bombardımanlarında camların kırılıp etrafa saçılmasından zarar görmemek için camları kâğıt şeritle yapıştırmak,
- 4) iki günlük yiyecek maddesi ve su bulundurmak.
- 5) Binalar dışındaki bahçe, meydanlık, ve arsalar toprak sığmak,
- 6) Hava taarruzu bildirilmesi üzerine elektrikleri söndürerek sığınaklara koşmak.
- 7) Sığınaklarda uzunca müddet kalınacağına göre giyimli bulunulması,
- 8) Sığınakla giderken şunlar beraber götürülür :
- A) Sağlık teşkilâtı gelinceye kadar gerekli malzeme
- B) Aydınlatma malzemesi,

- C) Kıymetli evrak ve notlar,
- 9) Gündüz taarruzlarında sığınaklardan dışarıya çıkmamalı ve uçaklara hedef gösterilmemek.
 - 10) Herkes birbirine yardım düşüncesiyle bağlı olmalı,
 - 11) Hava taarruzu baskın tarzında olduğu zaman elektrikleri söndürerek kuvvetli ve kalın masalar altlarına veya kalın bölme duvarlarının kemerleri alma sığınmalı.
 - 12) Pasif korunma teşkilâtında görevli olanların görevleri başında bulunmaları,
 - 13) Panik meydana getirecek bozguncuları önlemeli.
 - 14) Vatandaşın her şeyden üstün olarak moralini sağlam tutması,
 - 15) Devlet teşkilâtının emir ve tavsiyelerine uygun olarak kendimizi, ve evimizi iş hayatımızı düzenlemeli.

TERCÜMELER

A. B. D. de Memurların Sınıflara ve Maaş Derecelerine ayrılması ve Emekli Ödenekleri Hakkındaki Umumi Kanunların Metinleri

(Baştarafı 230 S. D. dedir)

İ. ERAYDIN

Yüksek meslekî derece «Unvanını taşıyacak olan 5. dereceye mensup memurlar büyük meslekî ve İlmî bir teşkilâtın ana şubelerinde şef veya mütehassıs müşavir olarak hizmet eden veya meslekî, ilmî ve teknik bir sahada araştırma faaliyetlerini müştekiden organize eden, düzenleme ve ayarlamalar yapan kimselerdir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri, kanunla daha yüksek ödenekler verilmesine özel salâhiyet kabul edilmediği takdirde, şöyledir :

Dolar 5200-5400-5600-5800-6000.

«Baş meslek derecesi» adını taşıyan 6. derece mensupları büyük bir meslekî, ilmî büronun idari ve ilmî şefi veya meslekî, ilmî ve teknik meselelerle meşgul bir departman, komisyon veya komitenin mütehassıs elemanı olarak hizmet eden kimselerdir..

Kanunla daha yüksek bir miktara salâhiyet verilmediği takdirde bu derecenin ödenek hadleri şöyledir :

Dolar : 6000, 6500-7000-7500.

«Özel mesleki derece» unvanını taşıyan 7. derece o sınıf hizmetleri içine almış bulunur ki, buralarda görevli memurların daha esaslı vasıfları haiz bulunmaları ve daha önemli mesuliyetleri deruhde etmiş olmaları icap eder.

Bu derecenin yıllık maaş tutarı, kanunla daha yüksek bir ödenek tespit edilmemişse 7500 dolardır.

İkinci derecede meslekî hizmetler

İkinci derecede mesleki hizmetler sınıfına tâli ve madun bütün görevler ve tam meslekî ve ilmî hizmetlere hazırlık mahiyeti arzeden diğer memuriyetler dahildir ki bunların ifası için kolej ve üniversite tahsilinden daha noksan derecede meslekî, ilmî ve teknik bilgiye ihtiyaç vardır. Bu sınıfta :

1. ci derecenin unvanı «Küçük tâli meslek derecesi» dir ki meslekî, ilmî ve teknik bir teşkilâtta yakın mürakabe altında basit pratik görevlere tekabül eder.

Bu derecenin yıllık ödenek kademeleri şöyledir :

Dolar : 900-960-1020-1080-1140-1200-1260.

2 ci derece «iptidai tâli meslek derecesi» unvanım taşır ki bu sınıfa yakın mürakaba altında mahdut bilgi ve tecrübe ile çalışan ve geniş takdir yetkisi bulunmayan memurların görevlendirileceği meslekî, İlmî ve teknik mahiyetteki bir teşkilâtın basit hizmetleri girer.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1140-1200-1320-1380-1440-1500

3 cü derece «Alt tâli meslek derecesi» adını taşır ve yakın mürakabeye tâbi olmakla beraber oldukça bilgi ve tecrübe isteyen ve fakat bağımsız takdir yetkisine sahip bulunmayan memurların görevlendirileceği bütün meslekî, ilmî ve teknik hizmetler bu sınıfa girer.,

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1320-1380-1440-1500-1560-1620-1680.

4 cü derece «yardımcı tâli meslek derecesi» diye anılacak olup yakın mürakabeye tâbi tali mahiyette meslekî, ilmî ve teknik hizmetlerdir ki, bunları ifa edecek memurlar oldukça önemli bilgi ve tecrübeye sahip olacaklar ve mahdut miktarda takdir yetkileri bulunacaktır.

Dolar : 1500-1560-1620-1680-1740-1800-1860.

5 ci derecenin unvanı «esaslı tâli meslek derecesi» olup bu sınıfa dahil hizmetlerde görevlendirilecek memurların mahdut bir meslek branşında esaslı bilgi sahibi olmaları iktiza eder. Bunların maiyetlerinde bir miktar küçük dereceli memur da bulunabilir. Kendileri yakın veya umumî mürakabeye tâbi olup müstakil takdir yetkisine sahiptirler.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1680-1740-1800-1860-1920-1980-2040.

6 cı derece «Üst tâli meslek derecesi» adını taşır ki bu sınıfa dahil hizmetlerde görevlendirilecek memurların mahdut bir meslek ve ilim branşında çok esaslı bilgi sahibi olmaları iktiza eder. Kendileri doğrudan veya umumî mürakabeye tâbi olmakla beraber maiyetlerinde 5. dereceden bir miktar memur bulunur ve doğrudan takdir yetkisine sahiptirler. Bunların yıllık ödenek kademeleri şunlardır :

Dolar : 2100-2200-2300-2400-2500-2600-2700.,

7 ci derece (Baş tâli meslek derecesi) unvanını taşır ki meslekî, ilmî ve teknik mahiyette güç ve mesuliyeti müstelzim, meslekî ve ilmî prensipler üzerinde esaslı

vukuf ve bilgiye muhtaç hizmetler bu sınıfa dahildir. Bu sınıfta

görevlendirilecek memurlar müstakil takdir yetkisine sahiptirler ve maiyetlerinde 7. dereceden bir miktar memur bulunur.

Bu derecenin yıllık ödenek kademeleri şunlardır :

Dolar : 2400-2500-2600-2700-2800-2900-3000.

Kalem, idare ve levazım hizmetleri

Bu sınıf yazı, idare ve hesap işlerde ticarî ve malî mahiyetteki bütün hizmetleri içine alır.

1 ci derecenin unvanı «kâtiplik derecesi» olup doğrudan doğruya mürakabeye tâbi en basit kalem hizmetleri bunun içinde bulunur.

Bu derecenin yıllık ödenek kademeleri şunlardır :

Dolar :1140-1200-1260-1320-1380-1440-1500.

2 ci derece «Alt kalem derecesi» unvanını taşıır ki doğrudan doğruya mürakabeye tâbi, bilgi ve tecrübeye sahip ve fakat takdir yetkisinden mahrum memurlar tarafından görülen hizmetler gurubuna mahsustur. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar :1320-1380-1500-1620-1680.

3 cü derece «Yardımcı kalem derecesi» olup doğrudan veya umumî mürakabeye tabi, bilgi ve tecrübe ile birlikte belli bir branşta veya her kısımda ihtisas isteyen ve başlı basma takdir yetkisi bulunan mesuliyeti müstelzim hizmetler gurubuna mahsustur.

Bu sınıfta görev alacak memurların daire muamelâtına ve tatbikatına vakıf olmaları iktiza eder., Bunlar geniş bir daktilo ve steno şubesine veya basit kalem işlerde meşgul bir şubeye veya ufak ölçüde fakat çetin bir daire işle meşgul bir kısma nezaret ederler.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1863-1920-2000-2100-2200-2300-2400.

4 cü derece «Baş kalcın derecesi» dir ki, umumî mürakabeye tâbi, çok çetin ve mesuliyetli, geniş ölçüde bilgi, tecrübe ve bilhassa ihtisas isteyen, bağımsız takdir yetkisi bulunan bütün pratik daire hizmetleri bu sınıfa dahil dir. Bu hizmetler uzun tecrübe ve meslek bilgisi isteyen güç ve karışık meselelerin hallinde danışma otoritesi ve müşavir olarak görev yapan veya güç ve çeşitli işlerle meşgul önemli bir şubeye nezaret eden memurlar tarafından görülür.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır ;

Dolar : 2100-2200-2300-2400-2500-2600-2700.

5 ci derece «Üst kalem derecesi» unvanile anılacaktır ki bu sınıfa umumî mürakabeye tâbi, çetin ve mesuliyetli, önemli bilgi tecrübe ve ihtisas isteyen, bağımsız takdir yetkisi bulunan bütün hizmetler dahildir. Bu sınıfta görevlendirilecek memurların kalem muamelâtında vukuf ve tecrübe sahibi olmaları iktiza eder. Basit kalem işlerde meşgul büyük bir şubeye veya geniş ölçüde bir daktilo ve steno dairesine nezaret eden veya çetin ve çeşitli işlerle meşgul bir şubeyi idare eden memurlar da bu sınıfa dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1860-1920-2000-2100-2200-2300-2400.

7 ci derece «Yardımcı idare derecesi» diye anılacak olup bu sınıfa teknik ve ihtisas esasları üzerine kurulmuş bütün hizmetler dahildir. Bunlar umumî mürakabeye tâbi, başlı başına takdir yetkisi mevcut, ihtisas haline gelmiş bilgi ve tecrübe isteyen hizmetlerdir.

Küçük bağımsız bir müessesenin veya bir bakanlıktaki küçük bir büro veya dairenin başkâtibi veya çetin ve ihtisasa muhtaç bir hizmetle meşgul büyük veya önemli bir daire branşına nezaret eden memurlar da bu sınıfa dahildirler.

Dolar : 2400-2500-2600-2700-2800-2900-3000.

8 ci derece «Karma idari derece» diye anılacak olup bu sınıfa umumî mürakabeye tâbi, müstakil takdir yetkisi mevcut, ihtisas halinde bilgi ve tecrübe isteyen, teknik ve ihtisas esasları üzerine kurulmuş çetin ve mesuliyetli bütün hizmetler buna dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 2700-2800-2900-3000-3100-3200-3300.

«Tam idari derece» unvanını taşıyan 9. derece içine umumî mürakabeye tâbi, özel şekilde çetin ve o derece mesuliyeti müstelzim, önemli surette ihtisas ve tecrübe isteyen, başlı başına takdir yetkisi mevcut bütün hizmetler dahildir. Büyük ve bağımsız bir müessese, veya bir bakanlıktaki büyük bir büroya veya daireye nezaret eden başkâtip veya teknik bir eğitim işle meşgul önemli ve büyük bir teşkilâtı idare eden memurlar bu sınıfa dahildir. Ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 3000-3100-3200-3300-3400-3500-3600.

•Yüksek İdarî derece» unvanım taşıyan 10. dereceye umumî mürakabeye tabi, son derece çetin ve mesuliyeti müstelzim, başlı başına takdir yetkisini haiz, çok geniş bilgi ve aynı derecede önemli tecrübeye ihtiyaç gösteren teknik ve ihtisas esasları üzerine kurulmuş bütün hizmetler dahildir, önemli teknik bilgisi ve tecrübe ile ilgili büyük veya önemli bir teşkilâta nezaret eden memurlar bu sınıfa dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 3300-3400-3500-3600-3700-3800-3900.

•Baş idare yardımcısı» diye anılacak olan 11. dereceye teknik ve ihtisas

esasları üzerine kurulmuş en güç ve mesuliyeti müstelzim, geniş ölçüde bilgi ve tecrübeye ihtiyaç gösteren, başlı başına takdir yetkisi mevcut bütün hizmetler dahildir. Bu sınıfa dahil memurlar muamele neticelerinden mesuldürler. Bir bakanlıkta genel muamelâta nezaret eden, veya geniş bilgiye ve önemli tecrübeye teallük eden bir işle meşgul önemli veya büyük bir daireyi idare eden memurlar bu sınıfa dahildir.

Eğer kanun daha yüksek bir ödenek verilmesine mezun kılmamışsa bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 3800-4000-4200-4400-4600-4800-5000.

««Baş İdarî derece» diye anılacak olan 12. derece'ye resmî daire muamelâtında sistem, metod ve usul tesisi ve plânlama işlerde meşgul hizmetlere nezaret görevi taşıyan veya aynı derecede önemli, çetin ve mesuliyetli bütün hizmetler dahildir.

Eğer kanun daha yüksek bir ödenek verilmesine mezun kılmamışsa bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır .•

Dolar : 5200-5400-5600-5800-6000.

«İcrai derece» diye tanınacak olan 13. derece'ye Birleşik Devletler mevzuatına göre teşekkül etmiş özel şirket ve korporasyonların kullanacakları muhasebe usullerinin sistemleştirilmesine ve plânlanmasına nezaretle görevli bütün hizmet sınıfları dahildir. Keza bir bakanlık şefinin veya teknik ve malî meselelerle meşgul bir komisyon veya heyetin müşaviri ile ilmî ve meslekî bilgiye ihtiyaç göstermeyen önemli idare veya araştırma işlerde meşgul bir büronun veya sadece büyük bir büronun şefi bu sınıf memuru sayılacaktır.

Eğer kanun daha yüksek bir ödenek verilmesine mezun kılmamışsa bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 6000-6500-7000-7500.

«Mümtaz icra derecesi» unvanını taşıyacak olan 14 derece ye mesuliyet ve vebibeler bakımından 13. derece görevlerinin üstünde bulunan bütün hizmet sınıfları buna dahil olacaktır.

Eğer kanun özel surette daha yüksek bir ödeneğe mezuniyete vermemişse bu derecenin yıllık maaş tutarı 7500 dolar olacaktır.

Muhafaza ve bakım hizmetleri

Bu sınıf içine devlet binalarile müesseseleri ve müştemilâtının, malzeme ve teçhizatının muhafaza, himaye ve bakımlarile, devlet memurlarının ve devlet mallarının ve eşyasının naklile, resmi evrakın ulaştırılmasile ilgili her çeşit bedenî faaliyetlere nezaret ve mürakabe hizmetlerinin hepsi girecektir. 1

1. derece «küçük postalı derecesi» olup buna ayak işleri, ulaştırıcılık pa-

ketçilik ve benzeri beden faaliyetlerine ihtiyaç gösteren mesuliyetten uzak bütün hafif hizmetler dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 600-630-660-680-720-750-780,

2. derece daire işçiliği derecesidir ki bu gruba posta çantaları, evrak sandıkları, masa ve diğer ağır eşyanın nakli, asansörlerin işletilmesi, daire odalarının temizlenmesi ve buna benzer kalifiye olmayan işçilerin yapacakları bütün hizmetleri dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 780-340-900-1020-1080-1140.

3. derece «küçük muhafızlık derecesi» dir ki umumî mürakaba altında az çok bir mesuliyet hissesi olan beden işleri ve muhafaza hizmetleri bunun şümülü içine girer., Daire ve ambar bekçileri, kâğıt kesme, damga vurma, zarf açma, mühürleme makinelerini kullananlar, kalorifer makinistleri ve işçileri, makine yağcılar ve temizleyicileri, otomobil ve kamyon şoförler, ambalâjcular gündelikçi çamaşırcı kadınlara nezaret edenler, postalık yapanlar, cüzi mesuliyete tâbi hafif el işçileri ve makinistler, bir daireden ötekine önemli evrak taşıyanlar, bir dairenin veya bir bakanlık şefinin kapuculuğunu yapanlar bu sınıfa dahildir.

Dolar : SOO-960-1020-1080-1140-1200-1260.

4. derece «alt muhafızlık derecesi» dir ki bu gurupa umumî mürakaba altında mesuliyet hissesi taşıyan bütün muhafaza ve bakım hizmetleri dahildir. Mühassıs olmayan küçük bir işçi zümresine nezaret, küçük bir bekçi ekibini veya bina muhafızlarını idare etmek, devlet binalarını ısıtmak için kullanılan kazanları ateşlemek ve faaliyetlerini kontrol etmek, el âletleriyle bir parça ihtisas isteyen yarı mihaniki tamir işleri gibi.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1140-1200-1260-1380-1440-1500.

5. derece «tâli muhafızlık derecesi» dir ki, bu gurupa ufak bir muhafız kuvvetine veya daire bekçilerinden mürekkep bir gurupa veya bunlardan teşekkül etmiş büyükçe bir müfrezeye nezaret veya küçük bir kalorifer dairesile yardımcı teçhizatın bakımı ve idaresi ve buna benzer' diğer işlerle ilgili her türlü hizmetler dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1320-1380-1440-1500-1560-1620-1680.

6. derece «yardımcı muhafızlık derecesi» dir ki, büyükçe muhafız kuvveti ve. bina bekçileri gurupunun idaresine yardım etmek, küçük kuvvetlere umumî nezaret,

çok sayıda mütehasşs olmayan işçileri idare ve mürakaba, daire teşhizatının tamiri ve buna benzer diğer hizmetler bu sınıfa dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek tutarı şunlardır :

Dolar : 1680-1740-1800-1860-1920-1980-2040.

7. derece «Esas muhafızlık derecesi» dir ki, mütehasşs makinist işinin, mürakabesi, büyük bir elektrik, aydınlatma ve ısıtma fabrikasının ve buna bağlı diğer yardımcı elektrik ve makine tertibatının bakımına ve işletilmesine nezaret, büyük ölçüde bina bekçileri ve muhafaza kuvvetlerinin idare ve mürakabesi gibi hizmetler bu sınıfa dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1500-1560, 1620-1680-1740-1800-1860,

8. derece «üst muhafızlık» derecesidir ki nezaretçileri, daire makinistlerini, yardımcılarını, bekçilerini, asansör kullanıcılarını, {odacılarını kapıcılarını, evrak müvezzillerini, hülâsa küçük bir binanın bakım ve himayesinde görevli bütün müstahdemlerin doğrudan idaresi veya büyük müesseselerdeki bu gibi işlerde yardımcılık hizmetleri bu gruba dahildir. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1860-1920-2000-2100-2200-2300-2400.

9. derece «baş muhafızlık» derecesidir ki nezaretçiler, daire yardımcıları, makinistler vesairenin idaresi veya resmi binalar grubu içinde buna benzer görevlerde yardımcılık veya aynı nisbette çetin ve mesuliyetli hizmetler bu sınıfa dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 2100-2200-2300-2400-2500-2600-2700.

10. derece «yüksek muhafızlık» derecesidir ki, resmi binalardan mürekkep bir grup içindeki nezaretçiye yardımcılarla, makinistler, bekçiler... vesairenin doğrudan sevk ve idaresi veya aynı derecede çetin ve mesuliyetli hizmetler bu sınıfa dahildir.

Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır ;

Dolar : 2400-2500-2600-2700-2800-2900-3000.

Makine ile ilgili hizmetler

Bu sınıfa kanuna göre^ ticaret ve sanat mahiyeti bulunmayan ve devlet matbaasile darphane, P. T. T. teşhizat ambarı gibi müesseselerde icrası gereken ve el emeğine, makine faaliyetine ve özel ihtisas ile tecrübeye ihtiyaç gösteren hizmetler dahildir.

1. Dereceye özel ihtisas ve tecrübeye ihtiyaç gösteren basit faaliyetlerin icrasile ilgili hizmetler girer.

Bunlara verilecek ödenek miktarı saatte 45 - 50 senttir.

22. Derece'ye birinci dereceden daha yüksek ihtisas ve tecrübeye ihtiyaç gösteren hizmetler dahildir ki bunlara verilecek ödenek saatte 55 - 60 senttir.

3. Derece hizmetleri ikinci dereceden daha yüksek ihtisas ve tecrübeye ihtiyaç gösterenler veya alelûmum makina ile yapılan veya küçük bir maiyet zümresine nezaret görevi olanlardır. Bu hizmetlerde çalışanlara verilecek ödenek miktarı saatte 65 - 70 senttir.

4. Derece büyük bir maiyet zümresi üzerinde nezaret görevi bulunan hizmetlere şâildir.

Bu sınıf mensuplarına verilecek ödenek miktarı saatte 80 - 90 senttir.

5. Derece bu hizmetlerde görevli olanlar çeşitli işlerle meşgul büyük bir büro veya müessesenin bir dairesinin idare mesuliyetini taşırlar.

Bunların yıllık ödenekleri şunlardır :

Dolar : 3000-3100-3200-3300-3400-3500.

Madde. 14 - Gelecek normal oturumun birinci günü Cumhurbaşkanlığı tarafından kongreye sunulacak bütçenin masraf ve ödenek tahminleri bu kanunla tespit edilen tasniflere uygun şekilde hazırlanacak ve bütçe cetvellerindeki aylık tutarları yeni bütçe yılının birinci gününe kadar tatbik mevkiine konmayacaktır.

Memurların sınıf ve derecelere ayrılması hakkındaki 1923 tarihli kanunu tadil eden 3 Temmuz 1930 tarihli kanun metni

Madde 1 - Sivil devlet hizmetlerinin sınıflara ayrılması ve ödenekleri hakkındaki 4 Mart 1923 tarihli kanunun 13. maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir :

Meslekî ve ilmi hizmetleri

1. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek kademeleri şunlardır :

Dolar : 2000-2100-2200-2300-2400-2500-2600.

2. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 2600-2700-2800-2900-3000-3100-3200,

3. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 3200-3300-3400-3500-3600-3700-3800.

4. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 3800-4000-4200-4400-4600.

5. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 4600-4800-5000-5200-5400 (Kanunla daha yüksek ödenek verilebilir.)

1. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :

Dolar : 1020-1080-1140-1200-1260-1320-1380.

2. Derece. 1260-1320-1380-1440-1500-1560-1620.

3. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şöyledir
Dolar : 1440-1500-1560-1620-1680-1740-1800.
4. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :1620-1680-1740-1800-1860-1920-1980.,
5. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 1800-1860-1920-1980-2040-2100-2160. «
6. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2000-2100-2200-2300-2400-2500-2600.
7. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır, :
Dolar : 2300-2400-2500-2600-2700-2800-2900.
8. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2600-2700-2800-2900-3000-3100-3200.

Yazı, idare ve hesap hizmetleri

1. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar 1260-1320-1380-1420-1500-1560-1620.
2. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :D40-1500-1560-1620-1680-1740-1800.
3. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :1620-1680-1740-1800-1860-1920-1980.-
4. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :1800-1860-1820-1980-2040-2100-2160.
5. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2000-2100-2200-2300-2400-2500-2600.
6. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2300-2400-2500-2600-2700-2800-2900.
7. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır,
Dolar : 2600-2700-2800-2900-3000-3100-3200.
8. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :2900-3000-3100-3200-3300-3400-3500.
9. Derece. Bu derecenin yıllık ödenekleri şunlardır :
Dolar :3200-3300-3400-3500-3600-3700-3800.
10. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 3500-3600-3700-3800-3900-4000-4100,
11. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 3800-3900-4060-4200-4400-4600.
12. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : (Kanun daha yüksek bir ödenek için yetki vermemişse) 46004800-5000-5200-5400. ;

Muhafaza ve hakim hizmetleri

2. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şöyledir :
Dolar :1020-1040-1200-1260-1320-1380 (Şu kadar ki günün yalnız bir kısmında çalışan hizmetçi kadınların ödenekleri saatte 50 sent ve şef kadınların saatte 55 sent üzerinden hesaplanır.
4. Derece. Bu derecenin ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :1320-1380-1440-1500-1560-1620-1680.
5. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :1500-1560-1620-1680-1740-1800-1860.
6. Derece. Bu derecenin yıllık ödenekleri şunlardır :
Dolar :1680-1740-1800-1860-1920-1980-2040.
7. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar :1860-1920-1980-2040-3000-2200-2300,
- S. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2000-2100-2300-2400-2500-2600.'
9. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2300-2400-2500-2600-2700-2800-2900.
10. Derece. Bu derecenin yıllık ödenek hadleri şunlardır :
Dolar : 2600-2700-2800-2900-3000-3100-3200.

Makine - yazı hizmetleri

1. Derece. Bu sınıfa mahsus hizmet ödenekleri saatte 55 60 sent üzerinden hesaplanır.
2. Derece. Bu derecenin ödenekleri saatte 65-70 sent olarak hesaplanır.
3. Derece. Bu derecenin ödenekleri saatte 75-80 sent olarak hesaplanır. Bu kanun hükümlerini uygulamakla mükellef çeşitli bakanlık şefleri, durumları 30 Haziran 1930 da yukarıda zikredilen derecelere tekabül eden memurlara ek ödenekleri vermekle mükellef kılınmışlardır. Şu kadar ki bu kanun hükümleri bir memurun terfiden mahrum edilmesine veya daha yüksek bir dereceye çıkarılmasına ve keza bir memur hakkında maaş indirimi yapılmasına veya tahsisatı mevcut daha üst dereceli bir hizmete tâyin edilmesine engel teşkil etmez.

Madde 2., - Bakanlık şefleri veya bağımsız müesseseler âmirleri, ödenek durumları 28 Mayıs 1928 tarihli kanunla tesis edilmiş derecelere uygun olan bazı memur ve müstahdemler hakkında da gerekli ödenek ayarlamaları yapmakla mükellef ve buna yetkilidirler.

Madde 3. - Bu kanunla değiştirilen hükümler haricinde 28 Mayıs 1928 tarihli kanun meriyet mevkiinde kalmakta devam edecektir.

Madde 4. - Memurları sınıflandırma komisyonu bu hizmetlerin derece

ve mesuliyetleri hakkında incelemeler yapmağa ve cumhurbaşkanının tasdikine sunulmak şartile bu cetveller üzerinde uygun göreceği değişikliklerin icrasına yetkili kılınmıştır. Şu kadar ki bu incelemeler ve değişiklikler ilgili daire şeflerinin düşünceleri alındıktan sonra ve muameleye tâbi memurlar dinlenmek suretile yapılmalıdır.

Madde 5. - 1923 tarihli memurları sınıflandırma kanunu hükümlerinin uygulanmasını mümkün kılmak için gerekli masrafların yapılmasına memurlara sınıflandırma komisyonu bu kanunla yetkili kılınmıştır.

Madde 6. - Bu kanunla «memurları sınıflandırma» adlı bir direktörlük ihdas edilmiş olup bunu idare edecek direktörü komisyon tâyin edecektir. İşbu komisyon bundan böyle sadece bütçe bürosu direktörü ile mülkiye memurları zat işleri komisyonundan bir üyeden ve Birleşik Devletler teşkilât bürosu direktöründen mürekkep olacak ve buna bütçe bürosu direktörü başkanlık edecektir., Başkan komisyonun genel direktifi dairesinde komisyonun yetkili bulunduğu bütün görevleri yapacak ve salâhiyetleri kullanacaktır.

Memurları sınıflandırma kanununun tevsî ve teşmîli halindeki 1940 tarihli kanun metni

Madde 1. - Aykırı kanun hükümlerine bakılmayarak cumhurbaşkanı her hangi bir bakanlık veya bağımsız müessese içindeki veya emrindeki bir hizmeti veya hizmetler gurupunu bir kararname ile tasnif edilmiş hizmetler statüsü dahiline almağa yetkilidir. Şu şartlaki, federal hükümetin kontrolü ve tasarrufu altında federe bir devlet veya Birleşik Devletler sömürgesi kanunlarına göre kurulmuş korporasyonlarda mülkiye hizmetleri statüsünün tatbikim adı geçen müesseselerden isteyebilecektir. Ancak tâyinleri senatonun mütalâa ve muvafakati alınmak suretile cumhurbaşkanı tarafından yapılan, Tennessee vadisi inşa projeleri teşkilâtındaki hizmetlere ve Birleşik Devletler bölge savcılığındaki yardımcı hizmetler hakkında bu madde hükümleri uygulanmayacaktır.

Madde 2. - a) Bu kanunun 1. maddesi hükümlerde tasnif edilmiş hizmetlerde bulunan bir memur ancak şu şartlarla mülkiye memurları statüsüne girebilecektir :

(1) Hizmetin tasnif edilmiş mülkiye hizmetleri statüsüne alınmasını takip eden bir yıl zarfında ilgili daire başkanı tarafından inha edilmiş ve mülkiye zat işleri komisyonuna bu hizmetin statüye alınmasından önceki altı ay zarfında o memurun liyakat ve ehliyetle görev yaptığı tevsik edilmiş bulunmalıdır.

(2) Bu memur komisyonun direktifi dahilinde müsabaka mahiyetinde olmamak üzere münasip bir imtihandan geçirilmelidir. Şu kadar ki memur bu şekilde yalnız bir defa imtihan edilecek ve bu imtihanda başarı elde edememe-

si halinde en geç komisyon tarafından yapılacak tebligatı takip eden altı ay zarfında hizmeti terke mecbur olacaktır.

b) Bu kanunun meriyete girmesinden itibaren ve sonra bir senato üyesi, temsilciler meclisi üyesi, umumi vali veya eyâlet delegesi, senato veya temsilciler encümenleri nezdinde kâtip veya yardımcı olarak dört yıl hizmet ettikten sonra arzusu hilâfında ve mahzur tevlit etmiyecek şekilde ayrılacak olan kimse yukarda tarif edilen ve müsabaka mahiyetinde olmayan bir imtihanda başarı elde etmek şartile tasnif edilmiş bir hizmete nakletmek için aykırı kanun hükümlerine bakılmayacak mülkiye memurları statüsünü kazanabilirler. Şu şartla ki yukarda sayılan teşriî meclis hizmetlerinde görevli kimse buradan ayrılmasını takip eden bir yıl zarfında başka bir hizmete nakletmiş olmalıdır. Ancak mülkiye memurları statüsüne uygun olmadıkça ikinci bir nakil muamelesine tevessül edilemez.

Madde: 3. - a) Bu maddenin ihtiva ettiği tahditlere riayet şartile bu tasnif ve ödenek tahsislerinden ve lüzum görülecek incelemelerin komisyonca icrasından sonra komisyonun nihai raporu ve tavsiyeleri göz önünde tutulmak suretile Cumhurbaşkanını devlet hizmetlerinin daha başarılı şekilde icrası maksad le 1923 tarihli memurları sınıflandırma kanunu ve tadillerinin hangi daire ve hizmetlere teşmil edilmiş olduğunu ilân edecektir.

b) Cumhurbaşkanını komisyonun raporu ve tavsiyesi üzerine haklarında 1923 memurları sınıflandırma kanunu ile bunun tadil ve teşmili hakkındaki hükümlerin tatbik edileceği bazı memurların (meslekî, tâli meslekî, yazı işleri, muhafaza ve bakım hizmetleri gibi) kanunun tasrih ettiği sınıf ve derecelerden hiç birine ayrılmasını mümkün görmediği takdirde 1923 (tarihli kanunla tadillerinin koyduğu tahditleri aşmamak şartile bu gibi hizmet dereceleri için görev, sorumluluk ve ehliyet bakımından kıyaslanmak suretile ödenek kademeleri tesis edecektir.

Cumhurbaşkanını komisyonun raporu ve tavsiyeleri üzerine 1923 tarihli kanunun muaddel şeklile tespit edilmiş ödenek kademelerini bu defa tasnife dahil edilmiş mevki ve hizmetler için gayri müsait bulduğu takdirde bir kararname çıkarak farklı ödenek kademeleri ihdas edebilecektir. Ancak bu ödenek tutarı hizmetin ithal edileceği derecenin asgarî kademe haddinden yüzde yirmi beş daha fazla olmayacaktır. Bu fıkra hükümleri ancak aşağıdaki şartları haiz hizmet neveleri hakkında uygulanabilir: Aynı mahiyetteki hizmetlere nisbetle uzak, münzevi ve ulaştırması güç yerlerde tesis edilmiş veya aynı cinsten diğer vazifelere nazaran bedenî zorlukları ve tehlikeleri fazla olan veya Amerika B. Devletleri dışında bulunan hizmetler. Şu kadar ki uzaklık, bedenî zorluk, tehlike ve memleket dışı olma faktörlerinin aynı cins bütün hizmetlerde eşit bulunması halinde - ki bu madde hükümlerine göre farklı cetvel tesisine cevaz yoktur - 1923 tarihli kanunun muaddel hükümle

rine göre derece tasnifi yapılırken komisyonun bu faktörleri dikkate almasına bu madde hükümleri engel olmayacaktır.

d) Kanunun tasrih ettiği hususlar müstesna olarak cumhurbaşkanı bu madde ile bahsedilen yetkiler aşağıdaki hallerde tatbik edilmeyecektir :

(I) 28 Şubat 1925 tarihli kanunla ücretleri tespit edilmiş olan P. T. T. hizmetleri.

(II) 4 Haziran 1924 tarihli kanunla ücretleri tespit edilmiş olan öğretmenler, kitaplık memurları, okul idare ve levazım memurları.

(III) 1 Temmuz 1930 tarihli kanunla ücretleri tespit edilen federal polis kuvvetleri, yangın söndürme teşkilâtı mensupları.

(IV) Askerî kuvvetlere, sahil muhafaza idaresine ve sağlık teşkilâtına mensup olanlar. (Bunların ödenekleri 10 Haziran 1922 kanunu ve tadillerde tespit olunmuştur.)

(V) 7 Haziran 1924 tarihli kanunla ödenekleri tespit edilen hariciye memurları.

(VII) Muaddel 23 Şubat 1931 tarihli ödenekleri tespit edilen dışişleri dairesindeki kalem memurları.

(VIII) Muaddel 29 Maviş 1928 tarihli kanunla ödenekleri tespit edilen gümrük muayene memurları, kâtipleri, puvantörleri, müfettişleri, istasyon şefleri ve işçileri.

(IX) Muaddel 29 Mayıs 1918 tarihli kanunla ödenekleri tespit edilen iskân, muhaceret ve tabiiyet müfettişleri ve mensupları.

(X) Devlet gemilerinde kaptan ve tayfa olarak hizmet edenler. Fakat Cumhurbaşkanı deniz fenerleri bürosundaki hizmetlere muaddel 1923 tarihli kanun hükümlerini teşmil edebilir.)

(XI) Tennessee vadisindeki devlet idaresi hizmetleri.

e) Bu maddenin ve 1923 tarihli muaddel sınıflara ayırma kanunu hükümlerinin tatbiki sırasında hizmet mensupları arasında hiç bir suretle ırk, din ve renk farkı gözetilmeyecektir.

Madde 4. - Cumhurbaşkanı komisyona yaptıracığı münasip incelemeler üzerine ve komisyonun ilgili bakanlık mümessillerde ve bağımsız müessese ve daire şeflerde yapacağı temaslardan sonra bir kararname çıkarak aşağıdaki hizmetleri 1923 tarihli kanun hükümlerinden istisna etmeğe yetkilidir :

Birleşik Devletlerin federe bir devletle müştereken ödeneklerini sağladığı (Flipinler dahil) hizmetler veya bunların politik şubeleri, federal hükümet haricindeki teşkilât, Birleşik Devletler haricinde yerli halk tarafından görülen hizmetler

(Filipinler dahil) muvakkat mahiyet arzeden bütün hizmetler, yevmiyeli veya mukavelevi veya götürü ücretle yapılan mahalli hizmetler.

Madde 5. - Bu kanun hükümleri dairesinde muaddel 1923 sınıflandırma kanunu fiilen tatbik mevkiine konduğu zaman :

a) Hizmetlerin sınıf ve derecelere ayrılması 1923 tarihli kanunun 4. maddesine tevfikân ve komisyonun tensip edeceği yeknesak bir usule göre yapılacaktır.

b) Hakkında 1923 tarihli kanun hükümlerinin teşmil edileceği memurun ilk ödeneği muaddel 1923 tasnif kanunun 6. maddesine göre tespit edilecektir.

Madde 6. - Her hangi bir hizmette görevli bir memurun daha yüksek ücretli bir hizmete (mülki hizmet) kanunları gereğince terfian tâyin edilmesine bu kanun hükümleri engel teşkil etmez. Bu suretle terfi etmiş bir memur yeni hizmet sınıfına ait derece üzerinden ödenek alacaktır. Keza bu kanun terhis etmiş askerler hakkındaki rüçhan hükümlerinin meriyetine hiç bir suretle hâlel getirmeyecektir.

Madde 7. - 1923 tarihli memurları sınıflandırma kanunun 9. maddesine aşağıdaki paragraf eklenmiştir : Mülkiye hizmetleri komisyonunun hazırlayacağı tüzükler gereğince ve cumhurbaşkanının tasdikine sunulmak şartile her bakanlıkta üç üyeden mürekkep bir veya bir kaç komisyon kurulacak ve bunların başkanı mülkiye hizmetleri (civil service) komisyonu, İkincisi ilgili bakanlık şefi tarafından tâyin edilecek ve üçüncüsü mülkiye komisyonunun tensin edeceği usul dairesinde ilgili departman memurları tarafından gösterilecektir.

İnceleme komisyonları memurların ehliyetlerde sınıfları hakkında tetkikler yapmak üzere, başkanlarının daveti üzerine toplantılar yapacaklardır. Her memur kendi bakanlığının inceleme komisyonu başkanına yazılı dilekçe vererek ehliyetile müteasip hak talebinde bulunabilecek ve kendisinin de dinlenmesini isteyebilecektir. İnceleme komisyonu bu memurun ve mümessilinin dinlenmesine ve gerek ağızdan ve gerek yazı ile durumunu aydınlatacak bilgileri vermesine müsaade edecektir. Bundan başka bu bilgiler üzerine kendisine sual sorulmasına ve ondan cevap alınmasına da fırsat verilecektir. Bu isticvaptan sonra inceleme komisyonu maaş derecesi üzerinde uygun göreceği düzeltmeyi yapabilir.

Madde 8. - Bu tarihten itibaren mülkiye hizmetleri komisyonu (civil service comiss'on) üyelerinin, yıllık ödenekleri on biner dolar ve direktör ile baş tetkikçinin yıllık ödenekleri 950 dolar olarak hesap edilecektir.

(Kabul tarihi 26 Kasım 1940).

Ekonomik Gelişme Plânları
DENİZAŞIRI MEMLEKETLER EKONOMİSİNİN
İKİNCİ GELİŞME PLÂNI

Fransızcadan çeviren :
Naci ROLLAS
Tetkik Heyeti Müşaviri

Kurtuluştta, harbin zararları ve Fransız ekonomisinde 20 yıldanberi vâki gerileme, derin bir sukutu önlemek için, Anavatan plânında geçmişte benzeri olmayan bir gayret gösterilmesini gerektiriyordu. Denizaşırı memleketlerde zaruri bir takım işlerin yapılması mecburiyeti karşısında bulunuluyordu :

İlk önce Kuzey Afrika'da, bilhassa Tunus'da savaş yüzünden terkedilmiş harap yerlerin yeniden inşasını sağlamak ve harb esnasında Fransız ve müttefikler ordusu hareketinin bu memleketin heyeti umumiyesinde sebep olduğu mütemadi bir istikmal ile yıpranan teçhizatı umumiyenin restore edilmesi bahis konusu idi. Ayrıca bütün deniz aşırı memleketlerde bu ekonomiye büyük dünya devletleri manzumesi arasında iyi bir mevki verebilecek olan serbest bölge kadrosu içinde mahallî ekonominin gelişmesine yalnız başına yardım edecek olan ve bu yeniden canlanmadan faydalanan yerli halkın hayat şartlarında maddî ve devamlı bir iyileştirme sağlamak, serbest bölgenin ticaret muvazenesi hesaplarına önemli bir yardım temin etmek ve dünya sulhunu yeniden kurmak için sarfedilen gayretler çerçevesi içinde sosyal rahatlığın, politik istikrarın ve ekonomik kuvvetin mühim bir faktörünü kurmak gerekiyordu.

Fakat ifa edilecek vazifenin sonsuzluğu karşısında, hepsine birden girişmek mümkün değildi. Ta baştan başlamak ve önemli işleri, teferruat kabilinden olan işlere tercih etmek gerekiyordu. Fransıyanın o zaman elinde bulunan miktarı azalmış vasıtalar tamamıyla istihlâke mi terkedilmeli, - ki bu da her yönden faydalanan halka ancak orta ve iğreti bir hayat seviyesi sağlayabilirdi - yoksa bu vasıtalarından bir kısmı, Fransız topluluğuna geçmiş ve kaynakları nisbetinde müstakbel ilerlemeler imkânını sağlamak için anavatanı ve mukadderatını Fransanın kine bağlamış olan denizaşırı memleketleri yeniden teçhiz etmek için mi kullanılmalıdır? bu hususta bir karar vermek gerekiyordu.

Bir kelime ile, sarfedilen gayretin müessir olması için bir tercih yapmak, ilkönce yapılacak olanı tesbit etmek ve o halde bir plâna göre hareket etmeye

ihtiyaç vardı. Hepsini birden yapmak bahis konusu olamazdı, fakat iş sahasında esaslı bir surette bir hedef birliği metodu tâyin ve tesbit edip ve herkese gayretini topluluğunkine nisbetle telif etmek vasıtasını vererek mümkün olan herşeyi yapmaktı.

1946 da M. Jean Monnet in - plânın âmil ve muharriki - adını vereceği Fransız modernleşme ve ekipman plânının doğuşuna önyak olan prensipler bunlardı. Fransız kuvvet ve kudretinin yenilenmesi işinin ilk safhasının bittiği ve 1951 ten önce ikinci merhalesine gelindiği şu anda bugüne kadar tahakkuk ettirilen gayretlerin seri bir plânını ve şimdiden bundan çıkarılacak bilgilerin bir toplu görüşünü yapmak, ikinci plânın esaslı hareket hatlarını tâyin ve tasrihe çalışmak faydadan hâli değildir.

Sırasıyle Kuzey Afrika memleketlerini, denizaşırı memleketleri ve denizaşırı vilâyetleri inceleyeceğiz :

A - Kuzey Afrika :

Fransanın modernleştirilmesi ve teşhiz edilmesi birinci plâni çerçevesi içinde 1948 de harekete geçmeye davet edilen Kuzey Afrikanın 3 memleketinin teşhiz ve modernleşme gayretlerine Fransa en geniş yardımı sağlamıştır. Filvaki, üç Fransız Departmanı yahut Anavatan vilâyetleri aynı adı ile genel kalkınma hareketlerine katılacak ve hükümet tarafından bu gaye ile icra mevkiine konulan mükemmel vasıtalarından istifade edecek olan Cezair için bundan daha tabii bir şey yoktu.

Mesele, politik statüleri Cezair hakkında tatbik ve kabul edileninkinden başka bir politika takibini haklı gösterebilecek ve hükümeti bu iki memleketin teşhiz ve modernleştirilmesi gayretlerine vâki yardımı tahdide sevkedecek olan Cezair ve Fas bakında başka türlü idi.

Gerçekte böyle bir şey olmadı ve üç Afrika memleketi Anavatanın yardımından faydalandılar; eğer bu vard in, bilhassa malî yardım plânı üzerinden önemi memleketlere göre değişen gayretler şeklinde tezahür etmişse bu sadece bu üç memlekettin birisinin, en çok nas'psiz bir durumda bulunan - Tunus'un - aynı şekilde çetin meseleler içinde bocalayan diğer iki memlekettin hiç birinin görmediği malî zorluklar içinde bulunmasındandır.

Filvaki, ilk plân esnasında Cezair ve Fas'ta tahakkuk ettirilen umumî envestisman, Anavatan tarafından takriben % 50 ye kadar finanse edilirken, Anavatanın Tunus'a olan yardımı % 95 oldu. Buna Tunus'un adi bütçesinin açsızs kapatılmasını sağlamak için, Fransız bütçesinden munzam bir yardım 1952 den beri muntazaman eklendi.

Bir kaç rakam bu suretle başarılan gayretin genişliğini ölçmeye imkân verir,

Kuzey Afrikada 1949 dan 1952 ye kadar nakden yapılan yatırımlar
(Bugünkü piyasa üzerinden milyar Frank olarak)

Devlet kaynaklarından		Özel kaynaklardan
Cezair	296	-
Tunus	104	-
Fas	<u>253</u>	300
	653	(Tahmin)

Fransa tarafından Tunus ve Fas'da katlanılan geniş fedakârlıkların hiç bir zaman tamamiyle takdir edilmediğini görüp pek haklı olarak biraz teessür izhar olunabilir. Bu işin tahakkukunun oldukça bir sayıdaki önemli meselelerin bilhassa evveleminde bir taraftan Fransa ile Fas ve Tunus ve diğer taraftan bu ikisi arasındaki münasebetlerin önceden bir nizama tâbi tutulmamasından mı ileri geldiğini insan kendi kendine sorabilir.

İkinci plânın tahakkukunu sağlamak için anavatanından yeni fedakârlıkların isteneceği şu anda mesele ortaya konulup tanzim edilmeye değer.

Yapılacak işleri bir nizama bağlamak yerli halkın hayat seviyesinin yükseltilmesi ve mahallî -ekonominin geliştirilmesinin yer almadığı mülâhazaları ile Fransanın menfaatlerine de uygun bu şimdiki hayat şartları henüz gayri kâfi olan ve önemli bir nüfus artışı ile tehlikeli bir surette tehdit altında bulunan ve mukadderatları ancak 1946 dan beri girişilen modernleştirme, teçhiz gayretlerinin gittikçe artan bir tempo ile takibinden başka çaresi olmayan Tunus ve Fas sekenesinin de menfaatleri iktizasındandır.

Bu hususta birinci plânın bilânçosu pekâlâ cesaret vericidir; ve eğer elde edilen neticelerin ne ivediliği, ne de yapılacak işlerin genişliği hususunda vehme kapılınmaz ise bu neticeler, eğer bu değişiklik olmasa idi Şimal Afrikası nüfus meselelerinin memnuniyet verici ve sürekli bir hal şekli bulunamayacağını, mahalli ekonominin derin değişikliğinin ve yerli halkın hayat şartlarının bundan böyle esaslı bir surette nazarı itibara alınacağını gösterir.

Elektrik enerjisi alanında Kuzey Afrika memleketleri (1938 de 500, 1948 de 600 e mukabil) halen takriben 1600 milyon kilovata, (1938 de 150, 1948 de 500 e karşılık) 730000 ton kömüre ve (1948 de 3 e karşılık) 200000 ton petrol maliktedirler.

Maden istihsalâtı da, maden filizinin muayyen devrelerde gördüğü yüksek fiyatlar ile kısmen kolaylaşan önemli bir inkişaf kaydetmiştir. Bu suretle fosfat istihsali (1946 da 480000 ne karşılık) 3 milyon tona ulaşmıştır; maden cevheri 1946 da 180000 tondan 1952 de 4800000 tona geçmişti; aynı zaman zarfında kurşun istihsalâtı 30000 tondan 160000 tona, çinko istihsalâtı 15000

den 84000 e, manganez 50000 tondan 426000 tona, kobalt 1500 tondan 9000 tona çıkmıştır.

Ziraat sahasında neticeler o kadar gösterişli değildir. Bu hal ziraat sahasında her teknik gelişmenin zorluğundan, ele alınacak zanaatla geçiren ve henüz çoğu yakın bir mazide ecdattan kalma ziraat metodlarına bağlı olan halkın önemli bir sayıda bulunuşundan mütevellittir. (Kuzey Afrika sekensesinin % 88 ilâ 80 ı münhasıran ziraat ve hayvancılık'a geçirirler.); fakat bu hususiyle şimdiye kadar türlü ziraat işlerine ayrılan envestisman kredisinin azlığının neticesidir.

Bu durumun, adı geçen memleketin ilk plânı esnasında elinde bulundurduğu envestisman kredisinin azlığından ileri geldiğini iddia etmek doğru değildir. Filvaki bu krediler bazen her yönden karşılanması gereken mükellefiyetler sebebiyle oldukça sıkı bir surette tahdit edilmişlerdir. Fakat işlerin bu durumda oluşunun her şeyden önce üç menfaattar memleketin ge-çek bir plân vücade getirmeye muktedir olamamalarından - veya istememelerinden - yani nazarı itibara alınabilecek türlü işler arasında esaslı bir tefrik yapmamalarından ve yatırımlar için elde bulunan kredilerin hepsini evvelce tâyin ve tesbit edilen tercihi gerekli kısımlara ayırmamalarından ileri geldiğini pekâlâ söylemek lâzımdır. Bu suretledir ki ziraat, köy sanatları, zir i kooperatifler teşekkülleri, uzun vadeli zirai kredi teşekkülleri - bilhassa sadece fellâhların girebileceği - zirai sulama, toprağın korunması ve yeniden istifade edilir bir hale konulması, ilk plân esnasında hepsi daima pek gayrikâfi bir surette teşhiz olundular. Aşıkârdır ki neticeler ancak çalıştırılan vasıtalar nisbetinde olur. Bununla beraber mezkûr işler kaabili ihmal olmaktan uzaktır: 1951-1952 kampanyası için 26 milyon kentalden daha fazla buğday, 28 milyon kental ikinci dereceki hububat, 5 milyon kentale yakın narenciye, 800000 hektolitreye zeytinyağı, 63000 kental pamuk elde edilmiştir.

Sulama bakımından, Tunusta hâlâ bitirmek üzere bulunan Oued ve Lil ce Oued Melleque büyük barajlarıyla Medjerdah havzasında sulanacak olan 25 ilâ. 30000 hektarın amenajmanı yapılırken Cezair'de 80000, Fas'da 150000 hektar bilfiil sulanmaktadır.

Sellerin tahribatına karşı üç memlekette keزالık mücadeleye girildi. Ve mahallî makamların dikkat nazarını çekmeye başlıyor. Mahallî makamların üstelik bugüne kadar elde edilen neticelerin her ne kadar mühimse de ve bu sahadaki geriliği telâfi edecek derecede olmayıp üstelik tehlikeli bir surette tehdit altında bulunan toprakların istenilen zamanda himayesinin sağlayacak bir nisbette bile bulunmadığını bilmeleri lâzımdır.

Zirai kooperasyon teşekküllerinin kayda şayan bir dinamizm gösterdikleri Tunus'da zirai mahsullerin - başlıca zahire ve zeytinyağının - stokajı ve

(conditionnement) vasıtaları plânı üzerinde çok önemli ekipmanlar vücu-

de getirildi. Buna karşılık Cezair'de önceden derpiş edilen plân oldukça ağır bir tempo ile tahakkuk etmektedir. Fasa gelince : Bu memleket, plânlarını tahakkuk ettirme safhasının daha ilk merhalesindedir. Eksiklikleri veya yetersizlikleri çok vahimdir Zira bunlar, zirai mahsulleri yağmur şartlarının arzettiği önemli değişikliklere sıkı bir surette bağlı bulunan bu memleketi, kuraklık yıllarda kapatılamayacak olan esaslı ihtiyaçlara cevap vermek için lâzım olacak olan miktarı bir yıldan öteki yıla devretmeyi sağlamaksızın zahire fazlası stokunu süratle elden çıkartmaya sevk etmektedir. Zahire ve zeytinyağı fazlasının bir yıldan ötekine devredilmesi imkânım sağlamak - ve bunların finansmanını - çok önemlidir; zira bu tedbir bu üç memleket için mühim tasarruflar sağlamaya ve hususiyle pazarın, ana ihtiyaç maddeleri fiyatının tanzim edilmesine imkân verir. Bu tedbir öte taraftan bundan faydalanan zirai sekeneinin ve hususiyle yeter bir müddet esnasında bizzat bu zahirelerini öteki yıla devretmek çarelerine malik bulunmayan fellâhların hayat şartlarını inkâr edilemeyecek bir surette ıslâh eder.

Kuzey Afrikadaki müslüman kütelerin nüfus artışının neticeleri hiç bir zaman bu kadar korkunç gözükmemiştir ve yine hiç bir zaman bunun hal çareleri bu kadar âcîl olmamıştır. Zira bu ancak mezkûr memleketlerin gerek ekonomik gerekse sosyal plân sahasında girilen işin takibine lüzumlu siyasi havayı yeniden bulmak ve muhafaza etmekten ise yerli halkın hayat şartlarının maddî bir surette ıslahına ait tedbirlerle çok süratle elde edilebilir, daima hayale kapılır ve ne kadar temenniye şayan olursa olsun bu halka siyasi reformlar sağlanabilir. Ve bugüne kadar umumiyetle arzu edilen gerek ekipman gerekse şairlik ve öğretim müesseselerinin inşası alanındaki plânın şimdiye kadar tahakkuk ettirilen, fakat daima çok değişik bir sürat temposu ile ve daima her hal ve kârda gösterişli muhteşem başarıları ile öğünebilir. Bütün bu başarılar, Kuzey Afrika müslüman sekeneinin hayat seviyesinin yükseltilmesine mahsus bütün çareler kati bir tercihle en muvafık ve müsait zamanda icra mevkiine konulmaz - veya konulmazsa - bir hamlede ortadan kalkar. Besleme, iş ve bilhassa mesken her keşi - Anavatan ve müstemlekeler - gayrı nisbî bir araya toplayarak yer altı ve yer üstü kaynakların tam bir şekilde kıymetlendirilmesi, işte ikinci plânın halletmeye gayret göstereceği mesele budur; bu kıymetlendirme, gerek Anavatan veya yabancı dış pazarlarda yerli halkın hayat seviyesinin umumî bir surette yükseltilmesine sıkı bir surette bağlı mühim gelişme imkânları arzeden gerek iç pazarlarda meşru ekonomik şartlar içinde vuku bulduğu ve rekabet edebilecek mahsuller gönderdiği her defasında yalnız ana ihtiyaç maddelerinin geliştirilmesinde değil, üstelik ve bilhassa yerinde para etmesinde elde edilmeye çalışılmalıdır. Burada maatteessüf esasen yalnız Kuzey Afrikaya mahsus olmayan endişe verici bir meseleye temas edilir. Zincirleme muameleler, malların ticarete arz edilmesi, dağıtılması ve bütün bu merhalelerin kat

landığı müteaddit mükellefiyetlerle (nakliye, imal masrafı ve vergiler) aynı zamanda çok kerre anormal bir surette üstelik daha da ağırlaşan değerleriyle Kuzey Afrika'ya mahsus büyük mahsullerin çoğunun fiyatlarının yükselmesi meselesi.

Bu kezalik, Kuzey Afrikanın başlıca mahsullerinin gelir ve satış fiyatlarının düşürülmesine gönderilebilecek olan her mahiyetteki reformları tâyin ve tarif ve icra mevkiine koymak ikinci plânın vazifesidir. Bu fiyat ve maliyet düşürülmesi olmaksızın mezkûr mallara mahreç t:mini ancak sistematik bir yardım politikasına, dayanan mahsullerin makul bir gelişmesi kavranılamazdı.

Halledilecek mesele çok çetindir ve hususiyle bu memleketlerin ekonomik, sosyal ve politik gelişmesinden sorumlu olanlar tarafından gayret, büyük cesaret ve sebat istiyecektir. Mes'eleyi halledilmiş saymaksızın halen bilinen mahallî servetlerin geniş ve rasyonel bir surette kıymetlendirilmesinin kafi bir hal çaresi teşkil etmediği şimdiden sonra düşünülebilir. Bunun içindir ki petrol ve maden araştırması ikinci plân sırasında yeri bir hamle kaydedecektir. Şimdiden sonra pek de uzak olmayan bir istikbali düşürmek ve hususiyle maden ve maden cevheri sahasında sistemli bir surette yeri servet kaynakları aramak lâzımdır. Bunun içindir ki petrol ve maden araştırması ikinci plân esnasında yeni bir hamle daha kaydedecektir.

Bu memleketlerin ekonomik gelişmesi ve nüfus artışları arasında hâlen mevcut muvazenesizliği düzeltmeğe nihayet imkân verdiği kadar ilerlemenin ekonomik bir gelişmenin sür'atle harekete geçirilmesine teşebbüs eylemek için herşey icra mevkiine konulmalıdır.

Kuzey Afrikanın kaynakları bunlara imkân verecek midir? Kimse buna doğruca cevap veremez.

Nüfusunun pek mühim bir kısmının tamamen çiftçi olduğu memleketlerde her ekonomik sür'atli bir gelişme ilk önce ziraî mahsullerin inkişafı üzerine istinad eder.

Bu hiçbir zaman ziraî inkişaf ile sınaî inkişaf arasında bir intihap yapmağı tazammun etmez; gerçekte kuzey Afrika halkı, elde mevcut münbit topraklar miktarına nisbetle o kadar fazladır ki toprak ziraatının kullanamayacağından daha çok İnsanî beslemek zorundadır. Ziraatın teknik her ilerleyişi, orada çalıştırılan kimselerin miktarında, bazen hiss olunur derecede, bir indirme yapmadan yürüyemez, ve hattâ, sadece ziraî terakkiye müstenid her ekonomik hamleye başka bir yerde ziraat işçisinin gittikçe önemli olan bir fazlasını bel' etmeğe kabiliyetli fabrika sanayiini vücade getirilmesi üzerine istinad etmezse muvaffakiyetsizliğe mahkûmdur.

Cezairin, Tunusun ve Fasın ekonomik gelişmesi, şu halde aynı zamanda

hem Kuzey Afrika ziraatının genişlemesi, yeraltı kaynaklarının kıymetlendirilmesi hem de mahalli sanayiın geliştirilmesini ister.

*

**

Her ziraî ilerleme uzun vadeli bir iştir; başarılması, kuzey Afrika misalinde olduğu gibi pek elverişli olmayan şartlar dahilinde, icra safhasına geçildiği zaman daha da uzun ve daha da müşküldür. Bilhassa :

- Büyük bir fiyat düşmesinin tehdit ettiği esasen pek mahdut olan emlak üzerine yatırılmış bir sermayenin muhafaza ve himayesini sağlamak,
- Hâlen işletilmekte bulunan toprakların prodüktivitesini çoğaltmak,
- Ekime elverişli yeni yerlerin kıymetlendirilmesini temin etmek,

Bu emlak sermayesinin muhafaza, ve himayesini sağlamak için muhtelif çareler mevkii icraya konulmalıdır :

İlk önce toprakların fiyatından düşmesi sebeplerini araştırmak ve müslüman ve Avrupalı, bütün ziraat sahalarında, bugünkü tatbikatın mahallî emlak gelirinin maruz bulunduğu tehlikeleri önlemeğe mahsus teknik ziraat ve hayvan yetiştirme metodlarını her tarafa yaymak,

Selin tamamiyle berbat ettiği toprakları sür'atle ve bilfiil restore etmeğe mahsus tedbirleri de hemen almak lâzımdır.

Nihayet selin zarar verdiği bölgeleri, bu yerlerin tekrar ziraata tahsisi bakımından restorasyonunun ihtiyaç gösterdiği muazzam envestismanlar ve daha umumi bir surette, gayri kâfi bir korumanın fena halde berbat ettiği ormanlara mazide işgal ettiği önemli mevkii tekrar vermek gibi ağaçlandırmak muvafıktır.

Hâlen işletilmekte bulunan toprakların prodüktivitesinin artırılması,

- İnkişaf etmiş Avrupalı ve müslüman muhitlerde, çoktan geniş bir surette girilmiş ziraati yeni âletlerle teçhiz gayretinin artırılması,
- Ananeye bağlı müslüman muhitlerde ziraatın şimdiki halde umumiyetle hâlâ dededen kalma metodlarından radikal bir değişikliği, intaç edecektir.

Dededen kalma ziraatin yeni terekkilere uydurulması ancak her memlekete has sosyal nizamlar çerçevesi içinde yapılabilir. Bu iş bizzatır kollektif bir şekil iktisap eder ve köy zanaatları şubeleri, kooperatif teşekkülleri, yerli sigorta şirketleri gibi türlü müesseseler yardımıyla yürütülür. Portesi tabiatıyla muhitin vazifesidir, ve ziraî tatbikatın basit yapımından (temizlenmiş tohum ve gübre dağıtılması, küçük ziraî maddelerin yayılması) ta fellâhların yaşama adetlerinin tam bir değişmesinde kadar (zanaatı asrileştirme şubeleri, ekonomik gelişme ve sosyal ilerleme hücreleri

vasıtasıyla) gidebilir. Bu sahada ne âlemşûmul bir tek dâva, ne de bir tek hal sureti vardır. Ziraata tahsis edilmeğe elverişli yeni topraklar pek mahduttur. Faşta ise yoktur.

Mamafih ihmalî caiz olmayan imkân ve fırsatlar selden zarar gören toprakların restore edilmesi ve hususiyle an'anevî emlak rejiminin değiştirilmesi ile (ha bu malları, müeterek topraklar) kendini gösterir.

Bu toprakların şimdiki halleriyle muhafazası arazinin rasyonel bir şekilde kıymetlendirilmesi ile gayri kabili teliftir.

Sulamaya ait ekipmanlar :

Büyük barajlar programının geniş bir surette tahakkuku neticesinde çok önemli yerler bundan böyle sulanabilecektir. Eğer yeraltı kanalları şebekesinin ikmalî de tevzi kanallarının çalışmaya başlaması barajlarda toplanan su ihtiyatından azamî istifadeye imkân verebilirse Faşta 460,000, Cezairde 90,000, Tunusta 60,000 hektar sulanabilecektir.

İmdi, büyük çevrelerde bilfiil sulanan arazi hâlen daha ancak Faşta 55000, Cezairde 45000 hektara ancak balığ olmaktadır. Bilfiil sulanan arazi Tunusta henüz mevcut değildir.

İkinci plân katı bir tercihle ve en kısa müddetler içinde bu çevrelerin kıymetlendirmesini sağlayacaktır.

Buna muvazi olarak, memleketin her tarafına dağılmış ve ani rantabilitesi gerek ekonomik ve gerekse İnsanî sahada gayrikaabili itiraz faydalar arz eden küçük ve orta sulama işlerinin teksifini elde etmeğe çalışmak uygun olacaktır.

Kuzey Afrika Cheptel'in (*) stabilizasyonun ve ıslâhının esaslı bir şartı olan köylere ait ekipmana hususi bir yer ayrılacaktır.

Bu suretle tarif edilen ziraî politika, ziraî mahsullere mahreç teminini tanzime mahsus tesisler heyeti mecmuasının icra mevkiine konulması ve ziraî mahsullerin mahallen daha çok sürülmesinin sağlanmasını bilhassa frigoriğin tesisat, hububat siloları ve zeytinyağı sarnıçları ile tamamlanacaktır.

Sanayileştirme :

Kuzey Afrikanın sanayileştirilmesi herşeyden önce mahallî maden ve ziraat kaynaklarının, bunların kıymetlendirilmesi bakımından yerinde tranformasyonu imkânları üzerine istinad eder. Şimal Afrikanın yeraltı ve yerüstü servetlerinin araştırılmasını tekdit etmeğe lüzumlu teknik ve malî vasıtaları yetkili mütehassıs araştırmacılar teşekküllerinin emrine vermenin ne kadar önemli ve âcil olduğuna burada işaret etmek isteriz. Maden ve petrol araştırmalarına mühim bir yer verilecektir.

* Cheptel : Hayvan bakım mukavelesi.

Ziraî mahsulleri ve av mahsullerini tranforme etmek üzere yerinde önemli çalışmalara girişilmiş ise de maden sahasında Kuzey Afrika çok kere istihsal ettiği madenleri ham olarak ihraç, etmekle iktifa etmektedir. Korede muhasamatın kesilmesi üzerine normal bir konjonktüre dönüş bazı kıyıda bu-

lunan madenlerin aşikâr bir düşmesini intaç - bazen tamamen durmasını bile - ve umumî bir şekilde istihsalin gelişmesini tahdit edecektir.

Bu geri tepmeler maden işletmelerinin teçhiz ve modernleştirilmesi nisbetinde azaltılabilir, bu mahsullere zarar veren nakliye ve ticaret masraflarının indirilmesi sistemli bir surette araştırılır ve halihazır Şimal Afrikası maden fiyatlarının hissölünür bir tenezzülüne götürür. O zaman Kuzey Afrikada yeraltı kaynaklardan başlayarak bir transformasyon endüstrisi kurulmasındaki muvaffakiyet ihtimalleri göze alınabilir. Bu tesisleri kurarken, bunların lüzumu halinde çetin bir rekabete mukavemet etmek zorunda kalacakları kati endişesi de nazarı itibare alınmalıdır.

Bu zaruret esasen Kuzey Afrikası sanayiinde de vardır. Gerçekten birçok teşebbüslerin halen karşılaştıkları zorluklar, maliyet fiatı meselesine şimdiye kadar gayrikâfi dikkat atf edildiğini gösterir. Bir kıtlık ekonomisi içinde muayyen mahreçler elde etmek kati kanaati bir refah havasının esmesine hizmet etmişti. Rekabete müstenit bir ekonomiye dönüş bazı teşebbüslerin kuruluşundaki zafiyeti meydana çıkardı.

Halihazır devreden gerek teşebbüslerin içinde gerekse meslek çerçevesi dahilinde gerekli reformları yapmak için, istifade edilmelidir.

Hidematı âmme müesseseleri kendi cephelerinden, Kuzey Afrikası sanayiinin maliyet fiyatlarını teşkil eden muhtelif elemanları indirmeğe mahsus tedbirleri arayacaklardır.

Bu zaruretlerin nazarı itibare alındığı takdirde çoğu geniş inkişafı kabiliyetli olan mahallî pazarlar ilk plânda müstakbel pazarlar teşkil edecek ve üç memleketin halkına iş verecek mahiyette bulunan mahallî ihtiyaçlarının teminine matuf sanayie daha önemli bir yer verilebilir.

Maden araştırması ve işletilmesi :

Maden araştırması hususundaki çalışmalar, bilhassa jeolojik haritanın vücade getirilmesi, arazinin havadan alınan fotoğrafisinin bitirilmesi ve yeni kurşunî, çinko, manganez, tungsten ve demir damarlarının taharri edilmesi etrafında toplanmalıdır.

Dünya konjontörünün gelişmesinin verdiği - ve hususiyle dünya maden cevherleri fiyatlarının - imkân nisbetinde bazen çok önemli olan istihsalin inkişafı nazarı itibare alınacaktır. Bu inkişafı maden istihsalinde 25000 ton kurşun, 45000 ton çinko, 6400 ton bakır olmak üzere munzam bir istihsale varacaktır. Aynı şartları riayet kaydıyla bu demir, kobalt molibden ve tungsten için de böyledir.

Enerji kaynakları :

Büyük bir ekonomik gelişmenin geniş nisbette şartı olan enerji kaynaklarının Kuzey Afrika'sının üç memleketin istifadesine verilmesi meselesi,

Fas ve Tunusa ait olanların halen inşa edilmekte bulunan tesisatın ikmalıyla gelecek yıl halledilmiş olacaktır.

Buna mukabil hali hazır plânın hitamında nazarı itibare alınacak olan yeni termik tesislerin lanse edilmesi hususunda şimdiden düşünülen (Bön ve Oran veya Cezair) ile Colombo-Bechar da termik bir santral inşa edilmesinin arz edeceği imkân arasında bir tercih yapılması kalıyor. Bu tercihin yapılabilmesi için bu santrale ait teknik, ekonomik ve malî etüdlerin bitirilmesine ihtiyaç vardır.

Esasen bilâhare girişilecek bütün yeni tesisler için muteber olacak olan bu tercihin kati elemanlarından biri, mahallî sanayi faaliyetinin istifadesine arz edilen enerji fiyatının, bütün imkânlar haddi dahilinde, indirilmesi kati zarureti içinde mündemiçtir.

Genel temel inşaat :

Eğer ilgili memleketlerin istihsalin ihtiyaçlarına uygun genel Infrastructure yoksa istihsal sahasında düşünülen türlü gelişmeler tatmin edici ekonomik şartlar içinde kaabili tahakkuk değildir.

Bunun içindir ki plân bu sahada şimdiye kadar yapılan işi devam ettirmek zorundadır. Fakat birincisinden daha bariz bir endişe ile bu da envestismanı sadece kuzey Afrika ekonomisinin genel şartlarından maddî bir salâh getirmeğe kabiliyetli tesislere hasretmek (istihsal şartlarının ıslâhı ve ziraat maden ve endüstri mahsullerinin ihracı, memleketin içine giren yolların geliştirilmesine ve daimî surette iyi bir halde bulundurulması.)

Bu envestismanlar hususiyle nakliye masrafının efektif bir azalmasına ve buradan da, mahallî mahsullerin maliyet ve satış fiyatlarının iyice hiss olunur bir tenziline götürülebilecek olan işlere tahsis edilecektir.

Mahallî plânda kara ve demiryollarının mükemmel bir koordinasyonunu sağlamağa matuf tedbirlere bilhassa dikkat edilecektir.

Nihayet Cezair ve Tunusta demiryolu şebekesi sahasında süratle ve en kısa zamanda bu şebekede mevcut ve şimdiki açığın kapatılmasına ve mali durumlarının sağlamlaşmasına müncer olacak esaslı reformların tatbik edilmesi gerekecektir. Çoktan beri düşünülen büyük açık veren hatların kaldırılması, bilhassa bu demiryollarına muvazi olan karayollarının bir surette tanzim edilmesinden itibaren gerçekleştirilecektir.

Sosyal ve kültürel tesisler :

Cezair, Tunus ve Fas'ın asrileştirmedeği tesislere kavuşturma plânları filvaki, sosyal ve kültürel sektöre mümkün olduğu kadar bol bir hisse ayırmakla mümkün

olacaktır.

Fakat sosyal tesisin gelişmesi, enflasyona gitmeden bunları fiyansa etmeğe imkân veren ekonomik bir terakkiye uymadıkça devamlı bir kazanç

teşkil etmez. Bu demektir ki, sosyal ve kültürel alanda düşünülen çalışmalar, hazineye yük olan yıllık işletme ve idame mas-afları ve aynı zaman içinde kabul edilen envestismanlardan elde edilmesi mümkün olan munzam kaynaklardaki tahavvülâta göre daima kıymetlendirilecektir.

Eğer başka türlü hareket edilseydi süratle müsmir tesislerin finanse edilmesi için elde bulunan mahallî para miktarının tenziline, sonra da ana vatanın Kuzey Afrikadaki yatırımlara ayırabildiği paraları gittikçe artan bir azalmasına gidi-lm ş olurdu. Filvaki bu paralar mahallî adı bütçelerin açığını kapatmak için süratle biter tükenirdi. Birinci plânın neticeleri bu müşkilâtтан tegafül etmek isteyen çok vahim bir politikanın akıbetine kâfi derecede şahadet ve işaret eder.

Terekinin bütün modern şekillerinde hemen de anında faydalanmak isteyen kitlenin sabırsızlığı anlaşılr. Mamafih bu sabırsızlık, plânda harekete geçirmeğe ve kolaylaştırmâğa gayret eylediği hayat şartlarının bu umumî değişikliğinin ancak kendileri tarafından gösterilecek uzun ve çetin bir gayret ile nisbeten kısa müddetler zarfında başarılmasını ümit ettirebileceği vakıasıyle tadel ve teskin edilmelidir.

Öğretim konusunda, teknik öğretim ve mesleki bakımdan yetiştirme meselelerine hususî bir dikkat atfedilmelidir. Kalifiye işçilerin ve kadroların noksanlığı gerçekte mahallî plân üzerinde istihsalin daralmasına sebep olacaktır. Diğer taraftan bu elde bulunan işçi fazlasının teknik ve profesyonel bir vasıf kazandığı derecede Kuzey Afrika dışındaki ve devamlı iş bulma imkânları sağlanabilecektir.

Eğer âmme hijyeni ve sağlığı alanında şimdiye kadar elde edilen çok önemli neticeler temin edilmiş bulunuyorsa da, bununla beraber daha yapılacak birçok işler kalmaktadır. Kezalik köy ekipmanlarına ve seyyar sağlık guruplarına geçmişte verildiğinden herhalde daha önemli bir yer vererek girişilen iş takip edilmelidir.

Mesken meselesi hâlen Afrika'da yer alan en had meselelerden biridir. Gerçekte, idarenin ve özel teşebbüslerin sarf ettiği gayretlere rağmen inşaat ritmi, bilhassa köylerden vâki umumî muhaceret yüzünden şehirli nüfusunun artması ritmi ile süratle açılmıştır.

Bu işin hal çaresi türlü yollardan aranılmalıdır: Orta bir yerde bir sağlık tertibi vücade getirmek, ilgili halkın ihtiyaç ve imkânlarına göre kabul edilmiş programlar yapmak (çok mutedil kiralara ulaşmak zarureti bu programın büyük bir mikyasta lânze edilmesini icab ettiriyor) nihayet, büyük şehirler topluluğunda bulacaklarını zannettikleri - - çok kere hayal - bir ümitle gittikçe daha çok cezbedilen halkı yerlerinde alıkoymak matuf tedbirlerin bu gayretin bir kadro içine alınması nisbetinde köy meskenlerini ıslâh etmek.

Başarılması önemli yatırımları içine alan ikinci plânın kaba taslak çizilen anahatları bunlardır. Gelecek dört senenin tümü için umumî kaynaklardan 450 milyar frank,

Üç memleketin durumlarının ve hususiyle mahallî bütçelerin yükleneceği muazzam mükellefiyetleri hesabı budur. Bu gayret ancak anavatanın Cezair, Tunus, ve Fas'taki yatırımların gelecekte, şimdi olduğundan daha önemli yardım yapılması nisbetinde başarılabileceği muhakkaktır. Bu hal kezalik bu gayretin müsait bir hava içinde, kendilerine gösterilmesi kabul edilen halk ile sıkı bir münasebet halinde ve onun işbirliği ile ve ilerlemenin gerektirdiği müesseseler çerçevesi içinde gelişmesini farz ve icabettirir. Bu sebeptendir ki Cezair, Tunus ve Fas'ın ikinci plânı bir yatırım plânı olamaz. Anavatanınki gibi bu plânlar, gayelerinin tahakkuku şartı esasisi olarak halen bu üç memleketin, ekonomik sosyal, adli, mali ve vergi, hattâ siyasi organını bile felce uğratan her şeyi elimine etmeğe matuf bir seri tedbir ve reformları ihtiva edecektir.

B - Deniz aşırı memleketler :

Az veya çok uzun bir zaman, savaş sırasında ve anavatanın mücerret kalmış, harbin yorutucu için umumî gayrete katılarak erimiş bitmiş olan bu deniz aşırı üç memleket, beş sene zarfında sıkı bir çalıştırmanın dikkatinden evvel yıprandığı umumî tesisleri yenilemeğe muktedir olmaksızın kendi kaynaklarıyla yaşamıştı. Kezalik, deniz aşırı memleketlerinin yol, demiryolu, liman tesislerinin ekserisi savaş senasında pek feci bir durumda bulunuyorlar ve harpten öncesine nisbetle azalmış olan ihtiyaçlara bile cevap veremiyorlardı.

Bu durumun neticeleri kendisini hissettirmekte gecikmedi. Fransa'nın ve deniz aşırı memleketlerinkinden normal bir hayat ritmi buldukça ve ekonomi için olduğu kadar anavatanın beslenmesi için de önemli olan deniz aşırı memleketlerin istihallerindeki yetersizliğin pek feci bir şekilde kendini gösteriyordu. Aynı haller umumî tesisat sahasında da gözüküyordu. Kesif bir trafiğe maruz bulunan iskeleler çöküyordu. Savaş sırasında bakımları ihmal edilen yollar artık muntazam bir trafik sağlayacak halde değildi. Demiryolları pek gayrikâfi tesislere malikti. Bu memleketlerin istihlâk ve tesis maddeleri bakımından beslenmesine lüzumlu eşyalar, ihraç edilecek olanlar gibi, yerlerinin ve tesislerinin yetersiz olduğu meydana çıkan limanlarda yıkılıyordu. Trafikin bu azalışı savaş öncesine nisbetle tabiatıyla hiss olunur bir düşüş gösteren bizzat istihsalin kendisine aksediyordu.

İstihsalın bu azalışının kezalik başkaca sebepleri de vardı. Yatırılan sermayelerin gayrikafiliği, fikir ve metodların bu devre uymayı, istihsal faaliyetlerinde bir ağırlaşma ve prodüktivite de derin bir düşüşe sürüklenen bizatihi, istihsal ve ticaretin yetersizliği, maddî ihtiyaçlarının artışı ile ka-

baca izhar edilen yerli halkın psikolojik gelişmesi, ananevi hayat şartlarının prensiplendirilmesi arzusu ve siyasi taleplerinin açıkça izhar ve ifadesi.

Bu deniz aşırı üç memleketin ilk plânı, istihsalin ve prodüktivitesinin sebeplerini aramağa ve buna çare bulmağa veya hiç olmazsa mümkün olan yerde, bunun tesirlerini hafifletmeğe bağlıdır.

1946 da Brazzaille Afrika konferansı ile kuvvetle ifade edilen yeni politikayı tatbik ederek ve bu gaye ile 30 Nisan 1946 tarihli kanunun hükümlerinden faydalanarak - orada tarif edilmiş bulunan plânlaştırma ve finansman “usulleri haricinde anavatanla denizaşırı memleketler arasında ekonomik bir «şart»⁽¹⁾ kıymetini süratle iktisap eden - birinci plân ve bu memleketlere aşağıdaki vasıtaları temin ederek onların mümkün olduğu kadar sür’atle modern bir hale gelmelerini gaye olarak kabul etmiştir.

- Bir taraftan, tercihan halkın ekonomik ve sosyal ilerlemesini sağlamak,
- Diğer taraftan, bu birliğin gerek dahili mübadelesinde gerekse hariçle olan münasebetlerinde müreffeh bir Fransız Birliği ekonomisinin yeniden kurulmasını teşvik etmek.

Birinci plânın tatbiki sırasında umumî fona 350 milyar franklık bir yatırım yapılmıştır. Bu plân çok geniş bir pay ile genel bir temel zeminin ihzarı üzerine dayandı. Filvaki 1946 danberi Denizaşırı Fransası merkezi sandığı ve denizaşırı memleketlerin ekonomik ve sosyal gelişmesine mahsus yatırım fonları (FİDES) tarafından girişilen taahhütlerin takriben yüzde 50 si münakale yollarına, % 20 si sosyal tesise, % 12 si ziraî istihsale, sulamağa ve hayvan yetiştirilmesine, % 11 i içinde elektrik enerjisi de bulunan maden istihsaline ve sınaî İstihsale, takriben % 7 si ziraat, orman ve maden araştırmalarına aittir; ve eğer bazı hallerde bu memleketlerin ekonomisi için çok büyük menfaatli neticeler elde edilmişse de - bilhassa liman tesisinde - kabul edilen muazzam yatırımlarla kıyas kabul etmeyen neticeler veren başka işler de vardır. Hususiyle; çok kere düşmekte bulunan umumî istihsal şartlarına hiçbir iyilik getirmeyen oldukça mühim sayıda yol işlerinin durumu bu cümledendir. Aynı zamanda bu memleketler idarî cihazlarını mühim bir surette ağırlaştırıyorlar ve hiç şüphesiz bol keseden, fakat henüz az gelişmiş ve olgunlaşmamış bir ekonomi için çok ağır olan bir sosyal politika tatbikine yardım ediyorlardı.

Fena bir netice, ne istihsalin mühim bir surette artışı, ne de mahalli ekonominin his olunur genişlemesinin henüz telâfi edemediği munzam idame ve muazzam işletme masraflarını bu memleketlerin üzerine yükledi.

¹ «Şart» Kanun, Mukavele, Teşkilâtı Esasiye Kanunu

Şu hal memleketlerin halen içinde bulundukları müşkül malî durumu izah eder; ve eğer ıslâhat türlü yollarda ve hususiyle ilgili memleketlerin hayat tarzlarında umumî bir indirme ile artacaksa, istihsalın artması ve servetin çoğalmasının borca batmış bir halde bulunan durumu yeniden düzelterek yegâne tedbirler olduğunu gizlemeğe ihtiyaç yoktur.

Bunun içindir ki, ikinci plân kat'î bir tercihle istihsalın artmasına hız verecektir. Bu umumî prensip ana mes'elelerin (infrastructure) herhangi bir gözden düşmesine delâlet edemez. Fakat bu temel meselelerin istihsale tabi olduğu ve daha açıkça, temel meselelere ait işlerin istihsal üzerine, onun çoğalmasına, veya maliyet fiyatlarının indi ilmesine doğrudan doğruya bir tesiri olduğu nisbetinde ele alınacağı anlaşılmalıdır.

Bu ancak, bu gelişmelerin istihsalın bütün sektörlerinde gerek bundan faydalanan halk gerekse memleketlerin bütçeleri için gereken yeni kaynaklar tevhit edici tesirleri icra mevkiine koymak endişesiyle sistematik bir surette aranmakla kaabili temindir.

İkinci plânın merkez hatları :

Şu halde aynı zamanda ziraatın gelişmesi, yer altı kaynaklarının kıymetlendirilmesi ve denizasıri memleketlerin sağlam bir sanayileştirmesi bundan böyle bütün gayretler buna istinad edecektir.

Bu gayretin muvaffakiyete ulaşmasına lüzumlu iki hareket vardır:

- Bir taraftan, halen şehirli halkın hayat se iyesi ile hemen de bütün köy halkının hayat seviyesi arasında mevcut muvazenesizliği düzeltmeğe imkân veren işlere bir rûçhan vermek lâzımdır. Eğer hayat seviyesi filhakika itiraz götürmeyecek bir şekilde şehirlerin ve meselâ kuzey Afrika misalinde olduğu gibi toprak mahsullerinin ihraç ve satışına imkân veren geniş bir ziraat tatbik edilebilen sahil bölgelerde yükselmiş ise de, bu gelişme köylerde takip edilmemiştir.

Çöl mıntıkları için yapılacak bu çalışmalar birinci derecededir. Ve önemli siyasi ve İctimai zorluklara girmek pahasına olsa da ihmal edilemezler.

- Diğer taraftan istihsalı çoğaltmalı diyen kezalik şimdiki ihraç pazarlarını arttırmalı ve dış pazarlar bulmalı diyor.

İmdi, denizasıri memleketlerin ve serbest bölgenin şimdiki ekonomik ve sosyal kuruluşu içinde ve daha umumî bir surette bu genişlemeğe büyük bir engel vardır: fiyat seviyesinin çok yüksek oluşu.

Anavatan pazarındaki çok yüksek olan fiyat seviyesi bu üç memleketi yabancı pazarlarda bulabilecekleri fiyatlardan daha çek yüksek fiyatlarla tesis malzemesi tedarikine mecbur ediyor.

Esasen kayıt etmek icab ederki, eğer bu Fransa fiyatlarıyla yabancı fiyatlar arasındaki aylık mezkûr fiyatlar istihsal safhasındakiyle mukayese edil-

diği zaman o kadar yüksek değilse bu nisbetsizlik bilâkis bu mahsullerin pazara getirilen faaliyetle mukayese edilince çok yüksektir.

Müstemleke mahsulleri fiyatlarının yüksekliği çok tabiî olarak esasen kendisi yüksek olan anavatan pazarındaki istihlâk maddeleri fiyatları seviyesine çıkmasına sebeb olur.

Gerçekte, denizaşırı memleketler müstahsilleri orada tatmin edici bir bedel buluyorlar, fakat bu durumun sonuçları vahimdir: Bu müstemleke mahsullerinin istihlâki Fransız pazarında cesaret kırıcıdır; müstemleke müstahsilleri, mahsullerinden bir kısmını yabancı pazarlara arz etmeğe imkân verecek gayretler sarf etmeğe asla girişmiyorlar; zira bu işler daha az kârlarla ve bundan da istihsalin frenlenmesi ve serbest bölge için döviz kaybı çıkacaktır.

İstihâl şartları ve bu istihsale yüklenen mükellefiyetler, iç nakliyat fiyatlarının nakliyatı tahdit edici masrafları (Demir ve Karayollarının) bugünkü toplama ve ticarete arz etmek sisteminin ağırlığı sebebiyle müstemleke mahsullerinin çok yüksek olan fiyat seviyesi buna da çok ke re ağır olan gerek dışardan getirilen tesis malzemesinin müstemlekeye girişinde, gerekse ihracata mahsus mahallî mahsullerin çıkışında alınan vergileri ilâve etmek icabeder. Nihayet türlü amiller müstemleke mahsullerinin maliyet fiyatına binerler: yükleme masrafları, bazı hallerde fira, boşaltma masrafları.

Nihayet Fransa'da tatbik edilen işçi yevmiyeleri ve müstemlekelerde işçilere empoze edilen yevmiyelerdeki mühim nisbetsizlik ile ifade olunan ve komşu memleketlerin tatbik edilen işçi yevmiyesi ciddi meselesi kalır.

Yenilecek zorluklar ne olursa olsun ve ne kadar çok bulunursa bulunsun, orada çözülmesinin sür'atle tesbit edilmesi ge eken bütün bir seri mesele vardır. Fakat bunun ancak, her İktisadî gelişmenin lüzumlu temeli, şu halde bundan menfaatlar olan halkın hayat seviyesinin her yükselişinin, mezkur fiyat meseleleri halledildiği bütün serbest bölgenin olduğu gibi bu memleketlerin ekonomik ve malî durumlarının nihayet gerçek devamlı bir iyileşmeğe doğru yönelebildiği derecede kabil olacağına iyice inanmalıdır.

Toprak mahsulleri bugünkü eşkâli ile daha uzun zaman denizaşırı memleketler için bir servet kaynağı olmakta devam ediyor ve edecektir. Toprak mahsulleri bundan başka makul bir sınaî hamlenin ayrılmaz bir dayanağıdır. Bilhassa yatırımlar plânında mezkûr servet cidden mühim ve desteklenmiş bir 'avretin gayesi olmalıdır.

Yalnız halkın çoğunluğunun değil, üstelik müstahsil menfaatinin de ekseriyetini teşkil eden bilhassa köylerde yaşayan kitlelerin hayat seviyelerinin Yükselmesi gayelerden biri olmalıdır. İmdi, bilhassa bu müstahsil halkdır ki, şimdiye kadar hayat seviyesinin pek zaif bir şekilde iyileştirildiğini görmüştür.

Halkın hayat seviyesinin daha çok iyileşmesi fiivaki sağılık ve öğıretim alanına ve hususiyle köylerde yaşayan kitleleri alakadar eden uygun işleri takip etmektir.

Genel koruma işi, büyük ve andemik hastalıklarla mücadele, genel sağılık, genel ilköğretim tavsiye edilecek işlerdendir.

Fakat bu sahada muhakkak surette istihsalin arttırılması, bunun ekonomik emniyeti, bir kelime ile bu hayat seviyesinin yükseltilmesinde kat'î ve ilk şartı olan daha iyi tanzim edilmiş ve daha müsmir bir mesainin meyvası servetin artmasıdır.

Tesbit edilen istihsalin gayeleri ilk önce mahallî istihlâk ihtiyacını ve bilhassa beslenme muvazenesizliğini veya bir bölgeye mahsus gıda maddeleri yokluğunu azaltmağı betahsis gayret ederek gıda ihtiyaçlarını tatmin etmeğı hedef almalıdır.

İkinci gaye, ihtiyaçlarının ve gelişme imkânlarının tatminini makul bir surette sağılayarak bu birliğı daha tam ve daha kuvvetli ekonomik bir bütün yapacak şekilde bu müstemlekelerin ekonomisini Fransız Birliğinin heyeti mecmuası içinde tamamlamaktan ibarettir.

Umumî politika dışında yapılacak iş, müstemleke istihsalât Batlarının indirilmesi bakımından ikinci plân daha iyi vasıflı bir istihsal politikası takibine tevessül edecektir.

Fakat, devamlı olacak bir iş konusu olduğundan bu gayretler, eğer aynı zamanda mesul makamlar serbest bölge plânı hakkında ahenktar ekonomik politika ihzarını sağılar ve bu f atların tanzimine müessir bir sistemi tatbik mevkiine koyarlarsa ancak o zaman kavranılabilir. Bizzarur bir dayanak olmayacak olan bu tanzim, sağılam ve devamlı temeller üzerinde girişilen istihsalin idame ettirilmesi ve genişletilmesini sağılamak için elzemdir.

Ziraatın genişlemesi:

Uygun bölgelerde en verimli olan pirinç ekimi hakkında bilhassa mim konulabilir. Bir istihsal fazlası olarak 500,000 ton kadar Paddy elde edilmesi derpiş edilmiştir. Bu istihsal fazlası ananevi olan sorgo ve darı istihsalinin (80 ilâ 85,000 ton), mısırın (4 ilâ 5,000 ton), manyokun (4000,000 ton) ve patatesin (150,000 ton) ile tamamlanacaktır.

Yağılı nebatlar hususunda derpiş edilen artış aynı zamanda Fransız Birliğinin Tunus'un ihtiyaçlarını ve denizaşırı memleketlerin ziraî, sosyal ve ekonomik muvazenesini sağılamağı matuftur: artış yemeğı mahsus ince yağılarda 30 ilâ 40,000 ton fazlasına yemeğı mahsus kalın yağılar da 40,000 ton kurutucu ve sanayide kullanılan yağı dayanmaktadır.

Sanayide kullanılan lifler imalinde yeni bir gayret derpiş edilmiştir: 22 bin tonluk pamuk lifi de sisal ⁽¹⁾ olmak üzere bir fazlalık gösterecektir.

Kakaoya gelince, % 80 nı yüksek kalitede olmak üzere bugünkü istihsalde 110 ilâ 140,000 tonluk bir artış derpiş edilmiştir; istihsalin tümü kalite bakımından mühim bir surette İslah edildiğinden kahve için 50,000 tonluk bir istihsal fazlası düşünülmüştür. Yemiş istihsali, muz ve ananas hususunda şayanı dikkat bir inkişaf kayıtt edecektir, (ihraça müsait istihsal fazlası 50,000 ton civarındadır:)

Orman istihsalleri:

İlk plân sırasında kurulan orman sanayiinden elde edilen daha ziyade aldatıcı neticelerle istihsalin yeni çelişmelerini demiş etmek mümkün değildir. Bununla beraber mevcut imalâtını nelerin istihsalini ıslâh etmek ve mevcut ana sanayi içinde bir bütün teşkil edilecek olan ikinci derecedeki sanayii kurmak imkânları aramak lâzımdır.

Hayvan yetiştirme:

Yerli halkın günlük gıda tayinlerinin hayvanı protein miktarını arttırmak ziraat sistemine hayvanın ithaliyle ziraî kaynakları çoğaltmak ve nihayet ticarî mübadeleyi geliştirmek için ikinci plân üç gaye tesbit etmektedir:

- Et istihsalinin ve mezbananın ikinci derecedeki hasılatının artırılması,

Hayvan gübresi ve hayvan mesaisi elde etmek.

- Hayvan yetiştirmesinden hasıl olan malların ticarete arz edilmesi.

Deniz avcılığı:

Deniz avcılığı esaslı bir şekilde yerli halkın gıdaî bakımdan beslenmesini yeniden tanzim ve tevzin edecek şekilde aynı suretle teşvik edilebilir.

Hâkeza açık imkânları ötedenberi bilinen müstemlekelerde mahalli istihsalin bir gelişmesi derpiş edilmiştir. (Mauritanya, Senegel, Gine, Sempiyer ve Mikelond, Yeni kaledonva) Kamerun, Fildişi sahili, Dahomey ve Madagaskar için istihsal yatırımları, balık avlama metodlarının tatbiki bakımından kara sularının arz ettiği imkânların tetkiki daha önceden yapılmalıdır.

Enerji istihsali:

İlk plânın bildirildiğine göre denizasıırı memleketler tesis edilmiş

145,000 kilovatlık bir kuvvete malik bulunuyordu. Yatırımların Rantabiltesi meselesine hususî bir dikkat atfederek bu mesaiyi tamamlamak icabeder.

¹ bir nevi Meksika nebatı, ödağacı

Mevcut tesisata gelince bu rantabilite, tevzi şebekesinin çoğaltılmasıyla temin olunmalıdır. Bu ceryan tesirleri dışında ikinci plân, etüd halinde bulunan sınaî projelerin tahakkukuna bağlı, oldukça büyük sayıdaki teşebbüslerin etüd ve tatbik mevkiine konulmasını derpiş etmektedir: Alüminyum sanayii ve bilhassa nikel sanayii.

Maden ve maden cevheri araştırmaları:

İlk plân sırasında elde edilen başarıları tamamlamak ve çoğaltmak için bu türlü sektörlerde mühim bir gayret gözönüne alınmıştır. Petrol sahasında 13.000 metrelik kuyu açma ve (110) sondaj derpiş edilmiştir.

Halen tasarlanmış bulunan maden istihsalinin geliştirilmesi son derece önemlidir; bakır (senede 2000 ton), demir (7 milyon ton, manganiz (yılda 500.000 ton), fosfatar 1 milyon ton).

Boksitlere (Bokist) gelince; Kamerun ve A. O. F. de yılda 125,000 ton metal verecek bir alüminyum sanayiinin kurulmasıyla birlikte istihsalin geliştirilmesi düşünülmüştür.

Yeni kaledonya'da nikel işletmesinin rasyonalizasyonu, dünya fiyatlarıyla yılda 12 ilâ 15,000 ton maden istihsaline varacaktır.

Sanayileştirme:

Maden istihsalinin gelişmesine doğrudan doğruya bağlı bulunan yukarıda arz edilen projeler dışında denizaşırı yerlerde yeni sanayiinin kurulması imkânı, her hal ve karda İktisadî düşüncelerin her defasında diğerlerine tekaddüm etmesi şartıyla, sistemli bir surette araştırılacaktır.

İlk plânın bu hususta verdiği bilgiler yeter derecede müsbittir. İlk olarak birinci plân sırasında vücuda getirilen teşebbüslerin ekonomik sağlanlığını temine çalışmak bilhassa lüzumlu bulunmuş olacaktır.

Nakliyat ve Muvasala (Communication:)

İstihsal ve rantabilite nin her iki şikkı altında ele alınan ikinci plân, nakliyat ve muvasala alanında, birinci plân sırasında umumî tesisata yapılan tercihin terk edilmesine varacaktır. Bu, şimdiye kadar tahakkuk ettirilen mesainin sistemli bir şekilde azaltılmasına değil, fakat girilecek işlerin, sağlanacak nakliyatın kapasitesine ve hacmine uydurulmasına, bu memleketler ekonomisinin nazarı itibara alınmasına münker ve müntehi olmalıdır.

İkinci plân sahasında derpiş edilen istihsalin gayelerine doğrudan doğruya bağlı bulunan nakliye ve münakale yolları vasıtalarının tercihan tahakkuk sahasına ulaştırılması, bu mesainin muvaffakiyetinin başlıca elemanlarından biridir. Bu, tesisata tahmin edilen trafiğin bütün gelişmelerine hemen cevap

vermek endişesinden değil, -bu hal ekonomik istidadı henüz kat'î bir şekilde tesbit edilmekten uzak olan bu memleketler için enaz pek erken sayılırdı fakat mahallî, ziraatta maden veya sanayi istihsalatının ticaretin ve ihracatın şimdiki şartlarına gerçek, anî ve maddî ıslahat getirmek için elde bulunan kaynakların en iyi bir şekilde faydalanmak arzusuyla girişilecektir.

Bu gerçekte ancak mahallî istihsalâtın gelecekte iç ve dış pazarlarda bugünkü Hatlardan çok aşağı fiyatlarla arz edilebildiği nisbette mahallî ekonominin önemli ve süreli bir genişlemesi mümkün olacaktır. Demek hepsine tercihan, yerli istihsalâtın şimdiki maliyet fiyatlarına ağır mükellefiyetler tahmil eden elemanlardan biri olan dahili nakliyatın fiyatını indirmek çarelerini araştırmak icabeder.

Bu istikamette teveccüh birçok hallerde bu mesai mevcut şebekeyi yollar ve köprüler - ne güzergâhların esasını ne de irtibatını esaslı bir surette değiştirmeksizin ıslah etmekten ibaret olan yollar için son derece lüzumludur. Bu politikayı gösterişli programlar yararına hemen hemen sistemli bir surette ihmal etmek için, ilk plân sırasında bu sahaya boş yere önemli yatırımlar yapıldı.

İnsanî meseleler:

Denizaşırı memleketlerdeki hastahanelerin dağılışı haritasının en göze çarpan boşluklarını tamamlamak için ikinci plân koruyucu hekimliğe tam bir üstünlük bahş etmektedir. Filvaki hastalığı önlemek hastayı tedavi etmekten daha ekonomiktir. Diğer taraftan sıcak memleketlere münhasır bazı sarî hastalıklar halen kudretli iyi edici ilâçlarla kaabili tedavidir; bundan başka bu hastalıkları âmil ve mihraklarına karşı mücadele vasıtaları keşfedilmiştir.

Bunun içindir ki son derece müessir koruyucu hareketlere imkân veren kitlenin korunması ve iyi etme hekimliğine süratle adım uydurmalı ve genişlemelidir.

Koruyucu hekimlik bundan başka ilgili ülkelerin müstakbel bütçeleri üzerinde hiçbir inikâs ihtiva etmemek üstünlüğünü de arz eder. Mezkûr mesai bu ülkelerde alkollizmin yapılmasına karşı merhametsizce bir mücadele ile tamamlanacaktır.

Öğretim babında ikinci plân, öğretim hakkındaki tahsisatın, bunun pratik bir şekilde anlaşılması -zanaat ve ev idaresi öğretimi tercihan köy halkına tatbik edilmiş ve yetiştirilmeleri yerli sosyetenin hayat şartlarının gelişmesine bağlı bulunan kız ilk okullarının açılmasına geniş bir yer vermesi şartıyla bir noktada temerküz ettirilmesi lüzumu üzerinde ısrar ederek bir yenilik getirdiğine inanmaktadır.

Okula kavuşturma mesaisi henüz gayri kâfi olduğundan ilk öğretim alanında buna benzer bir hareketle tamamlanmalıdır.

Gerek şehirler topluluğunda gerekse köy merkezlerinde vahim ve âcil bir surette kendini gösteren mesken plânı hakkında önemli gelişmeler derpiş edilmiştir. Bu gelişmeler kendilerine mesken yapılabilecek halkın ihtiyaç ve kaynakları derecesinde olacaktır.

Fakat ziraatın, bilhassa yerli ziraatın ilerlemesi, ihtiyaçları adapte edilmiş teşekküller ve finansman vücutte getirilmesi veya yeniden teşkilâtlandırılması gibi (ziraî kredi sandığı, yerli sigorta, şirketleri) tatbik mevkiine konulması müstahsillerin müessir bir organizasyonu gerektiren ve çok ileri götürülmüş (zanaat, korporasyon) bir muhit isteyen ağır bir iş olarak kalacaktır.

Maden ve sanayi alanında gelecek dört yıl içindeki başarılar belki pek az olacaktır, zira tahakkuk sahasına geçirilmeden çek önce yapılması gerekli olan uzun ve zor incelemeler bulunacak veya tamamlanacaktır. Mahreç meselesi her gün biraz daha zorluk çıkarmaktadır.

Afrikada her işin karşısına çıkan hususî şartlar ve fizik zorluklar daima mevcut olacaktır. Programın az gelişmiş memleketlere tatbik edilmesiyle tabiata hakim olmanın güç olduğu kıtalara tatbik edilmesi hep birdir.

İklimin sertlikleri, avrupalı ve Afrikalı müstahsillerin daha az verim elde etmelerinin sebepleridir. Mezkûr sebepler toprakların (İnstabilite) sini ve fakirleşmesini izah ederler ve mesafe meselesiyle birlikte muayyen müddet ve sanayi teşebbüslerini bilhassa zorlandırırlar.

İkinci plân sırasında (fon puplik) den temin edilecek (350) milyar frangı geçmiyecek olan envestismanların % 19 ilâ 20 sinin ziraî istihsale, % 20 ilâ 23 ünün büyük maden, sanayi ve enerji projelerine, % 20 ilâ 21 inin muvasala ve münakale umumî şebekesine, % 20 sinin sosyal tesisata, % 11 inin bundan % 7 si maden ve petrol araştırmalarına ve % 6 ilâ 7 sinin muhtelif hususi teşebbüslere yardım için ilmi taharriyata ayrılacağını düşünmek kezalik makuldür.

Özel sektörün yatırım çalışmalarının birinci plân sırasında olduğundan daha geniş bir surette bu gelişmeğe müsait bir hava yaratmağa gayret edecek olan kudreti umumiyenin bu kısmını tamamlamağa gelmesini temenni etmek kalıyor.

Eğer Afrika büyük ümitler vaad ediyorsa, uzun bir tecrübe devresi istiyor ve bu da ancak büyük fedakârlıklar bahasındadır ki Afrika Kıt'asının zenginlikleri belli edilecek ve kıymetlendirilecektir.

C. - Denizaşırı Vilâyetler

Bir taraftan Antiller ve Fransız Güyanı, diğer taraftan birlik'in Fransız vilâyetleri haline ifrağı neticesinde bunlar 1948 den itibaren gayrikaabili içti-

nap bir kararsızlık arz eden, yeni statülerine bir adapte olma devresi geçirmişlerdir. Bu koltevitelerin Anavatan Nezareti tarafından idaresinin deruhte edilmiş ve bilmeceburiye, bu denizaşırı vilâyetlerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinde 30/Nisan/1946 kânunu ile Denizaşırı müstemlekeler için kabul edilenler üzerine mevzu yatırımların finanse edilmesine mahsus özel tatbik şekilleri kabul etmeğe sevk eylemiştir.

O güne kadar bu dört vilâyet için gerçi bir plân filhakika mevcut değildi ve eğer buna rağmen oralara 1949 dan itibaren umumî (Infrastructure) sahasında kültürel ve sosyal tesislerde önemli yatırımlar sağlandı ise de gerçekten esaslı işler için bir tercih yapılmaksızın etüdler ilerledikçe lanse edilen sadece münferid işlerle uğraşıldı. Kezalik bugüne kadar elde edilen başarıların önemine ve faydasına rağmen bu vilâyetlerin durumu halâ endişe verici olmakta devam ediyor.

Antillerde ve Afrika Birliğinde İçtimaî âfetler ve alkolizm ile çoğu telef olmuş genç ve kesif bir halk sür'atle çoğalmaktadır. Güyanda öteye beriye serpiştirilmiş, mütecerrit ve yalnız ve bunun neticesi olarak da türlü zorluklara maruz kalmış bir halk da 1949 dan beri kezalik muntazam, fakat yavaş bir şekilde artmaktadır.

Her yerde hayat seviyesi düşüktür iş bulma imkânı çok mahduttur ve asla artmağa müsait değildir. Rekabetin her gün biraz daha arttığı bir anda ziraî ve sınaî işletmeler bütün çarelere başvurarak istihallerini indirme imkânlarını aramağa mecbur kalacaklardır. Bu suretle artacak elemeği, tıpkı parazit ticaretle geçinenler gibi, işsizler veya yarı çalıştıranlar kitlesini arttıracaktır. İmdi, umumî nüfusa nisbetle yardım görenlerin miktarı Guadelopta % 10, Afrika Birliğinde % 39 Güyanda % 48 i Martinikte % 69 olduğu öğrenildiği zaman böyle bir durumun feci neticeleri tahmin ve takdir edilebilir.

Mu mahallî ekonominin bütün genişleme imkânlarını tayin etmek, sonra da bunların en kısa zamanda tatbik mevkiine konulmasını temin eylemek ikinci plânın esaslı vazifesidir.

Bu imkânlar nelerdir? Yeraltı kaynaklarında altun, boksit ve hematid bulunan - işletme imkânları tetkik safhasında bulunan Güyan müstesna, bu müstemlekelerin sınaî sektördeki kadar yüksek bir nüfus kesafetini kaldırmayacak olan sadece ziraî hareketlerde bir ekonomileri vardır.

Antillerin ve Afrika Birliğinin ziraî ekonomisi, evvelce olduğu gibi iptidai, mesnetsiz ve köksüz olarak kalıyor.

- İptidaîdir, çünkü Afrika Birliğinde bir tek şekere ve mütemmimatı olan Rum'un gelişmesine dayanır. Antillerde rum ve müza bakıyor.

- Dayanaksızdır, zira bu mahsullerin bütün dünyada olduğu gibi serbest bölgedeki umumî inkişafı ve bu müstemlekelerdeki mahsullerin çok yüksek olan maliyet fiyatları sebebiyle ihraç pazarları tesadüf ve talihe bağlıdır.

- Köksüzdür, zira nakliye masrafı ve müteaddit mühim mükellefiyetlerle ağırlaşan istihlâk maddelerinin çok miktarda idhal edilmesini gerektirmektedir.

Güyan'ın ziraî ekonomisi henüz bilfiil gayri mevcuttur.

Coğrafi durumu, siklon bölgesinde bu havaî afetlere mukav'ın nebatlar yetiştirme gayreti etrafında toplamağa onları mecbur eden bilhassa Antiller ve Afrika Birliğine ait ziraî ekonomilerin tenevvü ettirilmesi imkânları son derece mahduttur.

Bu hal XVIII inci asırdan beri yardım gören şeker kamışı yararına ufak boylu nebatların ve kahve, kakao ve baharat ziraatının gerilemesini intaç eylemiştir.

Ziraî ve sınaî işletmelerin verimini arttırmağa kabiliyetli teknik işler sayesinde ziraî istihsalat ve hayvan yetiştirme sahasında mühim terakkiler mümkündür. Maamafih bu imkânlar, bu hal şeker istihsalı için mutad olan, zira serbest bölge pazarları içinde şeker istihsalinin genişlemesini düşünmek bugünkü ekonomik konjonktüre (conjonctüre) dahilinde çok zor olduğundan, gerekse umumiyetle olduğu gibi bu mahsullerin fiyatları bunlara istisnaen dış pazarlarda mahreç sağladığından, son derece mahduttur.

Bunun içindir ki, denizasırlı vilayetlerin büyük ana mahsullerinin fiyatını esaslı bir şekilde indirmeğe mahsus teknik, idarî, ticarî ve malî çare ve vasıtalar üzerindeki bütün çalışmaları ikinci plâna istinad ettirmek muvafıktır. Mezkur gayretler, bu mahsuller kalitesinin ıslahının sistematik bir araştırması, bugünkü fiyatı tahdit edici (Prohibit f) olan ticarete arz, nakil ve tevzi bir şarta bağlanması ve hafifleştirilmesinin sıkı bir kontrolünü kurmakla tamamlanmalıdır.

Buna muvazi olarak, hayvan yetiştiriciliğine bağlı ufak ziraî işletme kadrosu içinde armonize edilecek olan gıda maddeleri ve ziraî mahsullere ait ekimlerin tenevvü ettirilmesi araştırılacaktır.

Güyan'da son defa faaliyete geçen Güyan ziraat orman bürosunun hareketi tatmin edici şartlar içinde ilk merhalede 25000 metre küp ikinci safhada 100000 metre küp yıllık bir tomruk istihsalini temine imkân verecektir.

Balıkçılığın geliştirilmesine hususi bir dikkat atf edilecektir. Zira Antillerde bu sektörlerin heyeti umumiyesin: e balık istihlâkını arttırmak zarureti vardır. Çünkü burada balıkçılar adeden fazla olduğu kadar balıkçılık sanayii ve zanaatı da mühimdir.

Güyan'da maden faaliyeti, altun, hematid ve boksit damarlarının araştırılması ve bunların işletilmesi mümkün ve rantable olduğu derecede işletmeye açılması etrafında temerküz edecektir.

Sınaî sahada imkânlar çok mahdut gözükmektedir ve bugünkü etüdlerin verdiği neticeye göre, Güyan boksitlerinin işletilmesi, Antillerde bir çimento

sanayii vücade getirilmesi, turistik ehemmiyeti olan muayyen oteller açılması ve makine ve elektrik malzemesinin tamirine mahsus ufak atelyeler inşasından öteye geçebileceğe benzemiyor.

Bu vilâyetlerde önemli bir rol oynayabilecek olan zanaat bilhassa bina inşası ve makine sanayii gibi önemli faaliyet şubelerinde mevcut değildir.

Bu ikinci plânın üzerine bir mim koyacağı bir noktadır.

Büyük ana sanayie gelince, gerek elektrik enerjisi kaynaklarına, gerekse nakliye ve haberleşme vasıtalarına ait evvelce ikinci plân hesabına başarılan önemli çalışmaları itmam eylemek muvafıktır. Güyanda yeraltı kaynaklarının işletilmesi esası üzerine müstenid sanayileştirme projelerine göre hazırlanmış hususi etüdlerin derpiş edildiğini kayıt etmek lâzımdır.

Sosyal ve kültürel tesisler, öğretim ,sağlık, mesken, su isalesi plânı üzerinde çok önemli çalışmaların devam ettirilmesi önceden başarılmış ve düşünülmüştür.

Mezkûr, denizaşırı vilâyetlerde düşünülen istihsalâtın geliştirilmesi imkânlarının bu seri bakışından epeyce sayıda kararlar meydana çıkar:

1 - Ziraî sahada tahakkuku mümkün olan önemli terakkilere, ziraate kazandırılacak olan yeni sahalara rağmen gerek halkı sağlığa kavuşturma, gerekse bazı bölgelerin adli statülerinin ıslâhı ile Antillerin şimdiki nüfusunun ancak beşte, azami üçte birine filvaki uygun bir hayat seviyesi sağlanacaktır. Afrika Birliğinde durum daha da kötüdür.

Esasen ziraatta lüzumlu olan terakkiler, ziraî faaliyetlerden müştak sanayide halen mümkün ve zarurî olanlar gibi ötedenberi zayıf olan iş bulma seviyesini daha da indirilebilecek olan önemli bir modernleştirme gayretini icabettirir.

2 - Antillerin ve Afrika Birliğinin sanayileştirilmesi imkânları daha da mahduttur ve şimdiki halka tam olarak iş verilmesi, modern çalışma usullerinin kabulü ile bugün veya yarın bizzarur işsiz kalacak olan işçiye tekrar kullanmağı ve hiç olmazsa yılda % 2 bir tempo ile artmakta olan nüfus fazlasını ele almağı hiçbir suretle sağlayamayacaklardır.

Dernek Antiller ve Afrika Birliği için, bu ülkelerin tek bir yönden kıymetlendirilmesini temin etmekten başka makul bir hal çaresi yoktur. Müteaddit kaynakları ve gayri kâfi nüfusu olan memleketlere doğru önemli bir muhaceret sağlamak: Güyan'a Antilleri, Madagaskar ve Siyah Fransız Afrikasına, Birlik Halkı için mücbir (imperieuse) bir zarurettir. İlk plân sırasında bu maksadla vücade getirilmiş teşekküllerden faydalanarak bu muhacereti rasyonel bir şekilde organize etmek muvafıktır. Böyle muhacerete belki çok para harcanacaktır. Fakat, aşağıdaki sebeplere göre takdir edilecektir:

- Olmaması lâzımgelen, yüksek bir seviyeyi bundan böyle de muhafaza edecek olan çok kuvvetli bir nüfusun tazyiki mahalli istihsalatın maliyet fiatı üzerine yüklendiğinden

- Dört beş yıl sonra senevi doğum fazlası, her yıl iş pazarına binlerce munzam iş bulma talebi getireceğinden (Antiller için yılda 4000 den fazla)

- Antillerin ve Afrika Birliğinin vilâyet statüsü bugün veya yarın, anavatan işsizlik nizamnamelerinin buralara da teşmilini gerektireceğinden

O zaman muhtemeldir ki artık tali işler bulunamayacak, fakat bilâkis halk, tam veya yarı işçilerle tam veya yarı işsizler diye iki kısma ayrılmış bulunacaktır. Böyle bir tedbirden faydalanacak olanların miktarını bulmak zordur. Maamafih her hal ve kârda muhakkak olan birşey varsa o da, gerekli krediler çok önemli olacak ve Antiller ve Birlik için muhtemelen yılda milyarlarca frangı aşacaktır.

Eğer gerçekten bu dört vilâyetin ekonomisini geliştirmek ve kezalik Antillerin, Güyan'ın ve Birliğin Fransız sekenesinin, henüz pek kötü olan hayat şartlarının ıslah etmek isteniyorsa ikinci plânın karşı koyacağı esaslı vazifeler işte bunlardır. Gelecek dört yıl için umumî fondan yatırım adı altında 40 milyar franga ihtiyaç vardır. Bu paranın içine denizaşırı memleketlerin teçhiz ve modernleştirme mesaisine katılmağa hevesli hususî teşebbüslere yardım için Fransanın denizaşırı (caisse centrale) e lüzumlu kaynaklar dahildir.

Sadece yatırım gayreti bu derin değişikliği sağlamak için kâfi gelecektir. Bu gayret, muvaffâkiyet için zarurî olan bu ruh haletinin ilk tezahürü olarak bu ekonomik ve sosyal gelişme gayretinden faydalanacak halkın heyeti umumiyesinin aktif ve gerçek bir iş birliği ile bu terakkiye müsait psikolojik bir hava içinde yapılmalıdır. Bu kezalik ikinci plânla belirtilmesi lâzımgelen bir noktadır. Bunu bir yenilik olarak bekliyebiliriz.

YABANCI MEVZUAT

İSPANYA DEVLETİNİN

17 Temmuz 1945 Tarihli

MÜLKİ VE MAHALLİ İDARELER KANUNU ⁽¹⁾

Çeviren: Vecihi TÖNÜK
Devlet Şûrası Azasından

BİRİNCİ BÖLÜM

Belediye Mâliyesi

Madde 115 - Belediyelerin gelirleri aşağıdaki kaynaklardan toplanır:

- a) Belediye mallarının iratları,
- b) Belediye hizmet ve işletmelerinin kârları,
- c) Belediye işleriyle hizmetlerine tahsis edilmek üzere yapılan para yardımlarıyla bağışlar,
- d) İfa olunan hizmetler veya hususî surette faydalanmalar karşılığında alınan vergi ve resimler,
- e) Belediye hizmetleri veya belediye işleri veya belediye tesisleri için konmuş bulunan özel mükellefiyetler,
- f) Mali gayesi olmayan vergiler,
- g) Tahsiline kanunla izin verilmiş olan vergiler,
- h) Hangi hallerde ve ne miktarda tahsil edileceği kanunla tâyin edilmiş bulunan para cezaları.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Belediye Vergileri

Madde 116 - Belediyelerin tarh, tahakkuk ve tahsil edecekleri reisim ve vergiler aşağıdakilerden ibarettir :

- a) Devlet tarafından belediyelere terk ve tevdi edilmiş bulunan vergi ve mükellefiyetler,
- b) Devlet vergi ve resimlerine kanunla izin verilen miktar ve nisbetler dâhilinde belediyeler lehine yapılacak zamlar, 1

¹ Kanunun baş tarafı İdare Dergisinin 227 - 228 inci sayısındadır.

- c) Gazino ve eğlence yerlerinden (belediyelerce alınacak vergi ve resimler,
- d) Araba ve velespitlerden alınacak vergi ve resimler,
- e) Binasız boş arsalarından alınacak vergiler,
- f) Arsaların kıymet artışlarından alınacak vergiler,
- g) Alkollü içkiler, alkol, et kümes hayvanları, küçük av hayvanları, balık ve istiridye gibi yumuşakçalar (hayvanatı-nâime) istihlâkâtı üzerine mevzu vergiler,
- h) Cenaze alaylarından alınacak vergi,
- i) Umumî eğlence yerlerinde tertiplenen bahisler üzerine mevzu vergi
- j) Bedenî mükellefiyet ile nakliyat mükellefiyeti,
- k) 8 Mart 1924 tarihinden önce belediyelerce vazedilmiş bulunan hususî veya an'anevî herhangi nitelikteki diğer vergilerle müteakip maddenin b fıkrasında yazılı hazine hissesinin Maliye Vekâletince kabul ve tasdik olunacak miktardaki azaltılan kısmı.

Madde 117 - Aşağıdaki vergi ve resimler ilga olunmuştur :

- 1 - Ölçü ve tartılar üzerine konmuş bulunan vergi ve resimler,
- 2 - Kiralar üzerine mevzu vergiler,
- 3 - Ticaret ve sanayi vergileriyle mükellef olmayan şirketlerin sâfi kazançları üzerine mevzu vergi,
- 4 - Toprak ürünleri (mahsulâtı-arziye) üzerine) mevzu vergi,
- 5 - Kazançların umumî dağılışı üzerine mevzu vergi,
- 6 - Şehircilik vergisiyle sanayi vergisine iştirak hissesi ve ilköğretim masrafları için arazi vergisine munzam yüzde onaltı,
- 7 - Motorlu nakil vasıtaları üzerine konmuş bulunan millî patent •ergisiyle akaryakıt satışı üzerine mevzu vergi,
- 8 - Ziraate elverişli olmayan arazi üzerine mevzu vergi.

Madde 118 - Aşağıda yazılı vergilerin Hazine hisselerine genel nitelikte olmak üzere munzam kesirler eklenir :

- a) Şehircilik vergisinde yüzde elli,
- b) Köy ve hayvan yetiştirme vergisinde yüzde kırk.

Madde 119 - Devlet, bu munzam vergilerin tatbiki için bu vergilerin Hazine hisselerinden yüzde yirmi tenzilatı icra edecektir.

Madde 120 - Bu munzam vergiler, şehir ve köylerdeki mer'î hükümlerle yeniden vazedilecek hükümlere tevfikân yalnız kiracılara in'ikâs ettirilebilir.

Madde 121 - Bu munzam vergilerin hasılatı, evveleminde ilgili belediyelerde, kazançların umumî dağılışı üzerine mevzu vergilerle toprak ürünleri vergisi ve tartı ve ölçüler üzerine mevzu vergi gibi mülga vergile in husule getirdiği açığın tazmin ve telâfisine hasrutahsis olunur. İşbu kanunla vazedilmiş

bulunan diğer bütün vergiler tamamiyle uygulanmaya başlandığı zaman bunların yıllık kontenjanları tesbit olunur. Bu yıllık kontenjanların fiilen tahsil edilen son üç yıllık vasatilerinin yarısı kadarı âzamî had olarak aradaki farkın kapatılmasına tahsis edilir. Geriye kalanı vilâyetler arasında taksim olunur. Vilâyetler arasındaki bu taksim, kanun hükümleriyle tâyin ve tesbit edilmiş bulunan şekiller dâiresinde Maliye Vekâletinde yapılır ve te'diyeler üçer aylık kuponlarla icra olunur.

Madde 122 - Belediyeler, sanayi vergisi üzerine hazine hissesi olarak bugünkü munzam vergiyi yüzde yirmibeşe, elektrik ve havagazı istihlâkâtı üzerine mevzu vergiyi de yüzde elliye kadar yükseltebilirler.

123 - Yukarıki maddeye tevfikân sanayi vergisi âdi munzam kesri çoğaltıldığı takdirde Hazine hissesi yüzde yirmibeşe azaltılır.

Madde 124 - İşsizliği önlemek için konmuş bulunan hususî munzam vergiler kemakân devam edecektir. Bunlar, âzamî tesir ve netice alınmak için Hükümetçe uygun görülecek tarzda tevzi ve taksim olunurlar.

YIRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hususî Mükellefiyetler

Madde 125 - İtfaiye teşkilâtının tesis, ıslâh ve idamesi için vazedilecek hususî mükellefiyetlerin âzamî haddi, itfaiye teşkilâtı için ihtiyar olunan masrafların yüzde ellisini geçemez. Bu mükellefiyeti, sigorta şirketleri eda eder. Mükellefiyetin miktar ve nisbeti bu şirketlerin müdürlük, ajans, şube veya mümessilliklerinin bulundukları belediyelerde aldıkları primlerin yekûnile mütenasip olmak üzere hesaplanır ve alâkalı belediyelere ödenir.

YIRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Vergi ve Resimler

Madde 126 - Hizmet karşılığı olarak tahsil edilecek vergi ve resimlerin miktarı, bu hizmetlerin ücreti olmak üzere tâyin ve tesbit edilmeyip aşağıdaki hususlar nazara alınarak tesbit olunur:

- Nüfus sayısı ve mahallin hususiyetleri,
- İfa olunan hizmetlerin münteferilerine sağladığı faydalar,
- Hizmetlerin mahiyet ve gayesiyle bunların genel tarifleri,
- Faydalanan sınıf ve şahısların İktisadî kabiliyetler.

Madde 127 - Belediye meclislerince tasvib edilmiş olan tarifeler hakkında itiraz vâki olduğu takdirde ihtilâflar, maliye temsilcileri (mal memurları) ve hiynihacette vekil tarafından ve belediyelerin mâli durumlarıyla tariflerin mem-

leket umumi mâli ve İktisadî vaziyetine yapacağı akisler nazara alınarak hallolunur.

YIRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

Mâlî Gayesi olmayan Vergi ve Resimler

Madde 128 - Malî gayesi olmayan vergiler arasına belediyeler, kahvehane bar, lokanta, otel ve benzeri diğer yerlerde yalnız yemekler hâriç olmak üzere, halka temin olunan istihlâk maddelerinin fiyatlarının yüzde onunu geçmemek üzere vazedecekleri vergiyi de ithal edebilirler.

Madde 129 - İşbu vergi, korporasyonlarla mutabık kalmak üzere tâyin olunacak bir usul dâiresinde veya lüks istihlâkâtâ zam ve ilâve suretiyle tahsil olunabilir.

YIRMİ ALTINCI BÖLÜM

Devlete Terkedilmiş veya Ilga olunmuş Vergiler

Madde 130 - Hususî mallar üzerine mevzu yüzde yirmi, orman işletmeleri üzerine mevzu yüzde on ve belediye ödemeleri üzerine konmuş olan yüzde yirmi nöbetindeki vergiler ilga edilmiştir.

Madde 131 - Şarapların litresi üzerine mevzu beş santim ile kahve, bar, otel, lokanta, sinema, sporyerleri ve kabarelerde halka istihlâk edilmek üzere verilen şarap, kahve, pasta, çay ve sâireden alınacak resimlere müteallik beş numaralı târife ile tahsil edilmekte bulunan resimler, Devletçe belediyelere terk olunmuştur.

YIRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

Binasız Arsalar Üzerine Mevzu Verdiler

Madde 132 - Arsa olması itibariyle vergiye tâbi bulunup ta mevcut plânlar, nizamlar veya idari kararlarla üzerlerine inşaat yapılması menedilen yerler, arazi vergisinden muaftırlar.

Madde 133 - Belediyeler, kırkdokuzuncu bölümün son fıkrasıyla derpiş edilmiş bulunan munzam vergiden başka münhasıran ucuz evler inşasına hasrutahsis edilmek üzere ençok bu verginin yüzde yetmişbeşine kadar munzam vergi payı vazedebilirler.

YIRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

Et, Balık ve İçkiler Üzerine Mevzu Resimler

Madde 134 - Alkol, alkollü içkiler, et, küçük av hayvanatı ve balık eti istihlâk üzerine konulacak resimlerin âzamî miktarı satış kıymetleriyle mütenasip olmak üzere kanunla tâyin ve tesbit olunur.

Madde 135 - Belediyeler, işbu vergi ile halkın işşesine tahsis edildiği belli olan maddeler üzerine mevzu vergiler hakkında uygulanan bugünkü murakabe ve tahsil usulü, oktruva ve diğer müessir ve kıfayetli İdarî mahiyetteki usuller ile değıştırecek ve giriş çıkış ve transit işşlerine müdahaleyi ancak pek lüzumlu ve zarurî hollere inhisar ettirmek suretiyle tahdit edeceklerdir.

Madde 136 - Mütat sanat halinde ithalât işşleriyle uğraşan tacir ve sanayicilere, belediye idareleri, ithalâta tekabül edebilecek nisbet dâiresinde teminat gösterilmek şartıyla garantili tediye şekline müsaade edebilir.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Nakliyat Mükellefiyetiyle Bedenî Mükellefiyet

Madde 137 - Fevkalâde mahiyette müstâceliyyet taşıyan işşler ve hizmetler için belediyeler, bedenî mükellefiyet ihdas ve tesis edebilirler. Şu kadar ki nakliyat mükellefiyeti, büyük ve küçük baş yük ve sağmal hayvanlarla arabalara ve mekânîk nakil vasıtalarına ve hayvanlarla çekilen arabalara tahmil olunabilir.

Madde 138 - Bedenî mükellefiyyet, arka arkaya üç günü ve yılda onbeş günü geçemez. Nakliyat mükellefiyeti, hayvanla tahrik edilen nakil vasıtalarında arka arkaya üç günü ve yılda onbeş günü ve mekanik nakil vasıtalarında birbiri arkasına olmamak üzere yılda beş günü geçemez. Her iki mükellefiyet de nakden ifa olunabilir. Bu takdirde mükellefiyetin miktarı, tasis ve ihdas edildiği hizmetin belediyelere tahmil edeceği mâli külfete tekabül edecek tarzda tesbit olunur.

OTUZUNCU BÖLÜM

Büyüme ve Genişlemeler için Özel Mâlî Kaynaklar

Madde - 139 - Hâzineye âit arazi vergisi hissesi üzerine fevkalâde mâhiyyette olarak konmuş bulunan yüzde dörtler ile şehir serveti ve büyüme ve genişleme sâhası içindeki mıntakada kâin mülkler üzerine mevzu vergilerden belediyelerce özel bir surette elde edilecek tahsilât, icabı halinde büyüme ve genişlemeler hakkındaki Kanunun ihtiva ettiği özel hükümlerle bu kanunun nizamnamesinin ihtiva ettiği hükümlere tevfikân tanzim edilecektir.

140 - Yukarıki maddedeki hükümlere rağmen belediyeler, fevkalâde mahiyetteki munzam vergileri yalnız tamamıyla şehir hâline gelmiş bulunan arazi hakkında tedricen yüzde ellibeş kadar çıkarmak ihtiyarına mâlik bulunacaklardır.

Madde 141 - Büyüme ve genişlemeler için mevzu özel munzam vergiler, belediyelerce yapılacak bayındırlık işleri ve tesisleri için vazedilmiş bulunan hususî vergilerle içtima edemez.

Madde 142 - Yukarıda sözü edilen vergilerdeki hisselerin harpten sonra beş yıl daha Devletçe tahsil olunması caizdir.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

Özel Mali Kaynaklar ve İstikrazların İtfası

Madde 143 - İstikrazların ve faizlerinin ödenmesi ve itfası için belediyeler yürürlükteki hükümlerin izin verdikleri munzam vergileri tarh ve tahsil edebilmek yetkisini hâizdirler.

Madde 144 - Belediyeler, yukarıki maddede yazılı maksatlar için bundan evvelki bölüm hükümleriyle izin verilmiş olan binalı binasız arsalar vergilerini câri kıymetlerinin yüzde 0,25 ini geçmemek üzere âdi gelir olarak tahsil etmiye yetkilidirler

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM

Vergilerin tarh ve Tahakkukunda Tâkib olunacak Sıra

Madde 145 - Belediyeler, mâli gayesi olmayan vergilerle sâir resim ve vergileri ve hususî emlakının iktisadi işletmesinden elde edeceği gelirleri tamamiyle tüketmedikçe beledi mahiyetteki tarhiyata tevessül edemeyeceklerdir.

Madde 146 - Bâzı mülklerin kıymetinde belli artışlar husule getirebilecek nitelikteki bayındırlık işleriyle tesis ve hizmetleri için öze bir vergi ve mükellefiyet ihdas ve tarhı mecburidir. Bu gibi işlerden faydalanan muayyen sınıf ve şahıslar da aynı hükme tâbidir. Umumî eğlence yerlerinde tertiplenen piyango ve bahisler için de hüküm aynidir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mahallî Küçük Toplulukların Mâliyesi

Madde 147 - Mahallî küçük toplulukların mâliyeleri XXI inci bölümün 1, 2, 3 üncü numaralarında yazılı gelirlerden vücut bulur.

Madde 148 - Mahallî küçük topluluklar, özel kanunlarla belediyelere verilmemiş ve yalnız kendilerine tahsis edilmiş olan diğer vergi ve resimleri de tarh ve tahsil etmek yetkisine sahiptirler.

Madde 149 - Küçük mahallî topluluklar, şahsî ve bedenî mükellefiyetler koyabilecekleri gibi hayvan, araba ve mekanik nakil vasıtalarına da mükellefiyet tahmil edebilirler. Şu kadar ki bunların âzamî haddi yılda 8, 4, 3 günü

aşamaz ve bunların tevali ve teakup edeceği devreler, belediye meclisleri için vaz ve derpiş edilmiş bulunan kanunî hükümlere tevfikân tâyin ve tesbit olunur. Şayet, belediyeler, böyle mükellefiyetler ihdas ve tahmil etmemiş iseler mahallî küçük topluluklar, işbu kanunun yirmidokuzuncu bölümünde derpiş edilmiş olan âzami had ve devrelerden faydalanabilirler.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Vilâyetler

Madde 150 - Vilâyetlerin merkez ve hudutları ancak kanunla değiştirilebilir. Şu kadar ki ikinci bölümde yazılı hükümlere tevfikân yapılabilecek sınır değişiklikleri bu hükümden müstesnadır.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

Sivil Vâliler

Madde 151 - Vâliler, vilâyetlerde hükümeti temsil ederler ve Dahiliye Vekâletinin teklif ve inhâsı üzerine kararname ile tâyin ve azlolunurlar.

Madde 152 - Sivil vâli tâyin olunabilmek için İspanyol olmak ve yirmibeş yaşında bulunmak ve kanunla muayyen sâir ehliyet ve iktidar şartlarını hâiz olmak lâzımdır.

Madde 153 - Sivil vâlilik, diğer bütün meslekler ile ve aynı vilâyet dâhilinde sanayicilikle kaabilicem değildir.

OTUZ ALTINCI DERS Sivil

Valilerin Görev ve Yetkileri

Madde 154 - Sivil valiler, vilâyette, hükümetin yüksek temsilcisi sıfatıyla kendilerine vekâlet ve niyabet yoluyla hükümetçe verilecek görev ve yetkilerle, kanunların tevdi ettiği vazifeleri ifa ve salâhiyetleri istimal ederler.

Madde 155 - Aşağıda yazılı görev ve yetkiler, betahsis, sivil valilere âit ve râcidir :

- a) Kanunları ve hükümet emirlerini neşir, ve icra etmek ve bunların hükümlerini yerine getirmek.
- b) Amme nizamını (kamu düzenini) muhafaza ve idâme, şahısları ve malları korumak.
- c) Yürürlükteki mevzuatın, halkın sağlığı, iyiliği ve beslenmesi konularında kendisine verdiği görevleri yerine getirmek.

d) Dahiliye Vekâletince verilmesi gerekli olan mezuniyetler müstesna olmak üzere umumî toplantılara ve diğer umumî muamelelere izin vermek veya vermemek.

e) Her nevi ve derecedeki mahkemeler ve hâkimler nezdinde görev uyusmazlığı ihdası.

f) Umumî eğlence yerlerinde zâbta salâhiyetinin istimal ve ifası, umurun menfaatine festivaller tertibi ve buna benzer sâir hususlar.

g) Hükûmete arzedilecek hususları vekillere açıklamak ve bildirmek, Hükûmetçe istenilen mâlûmatı vermek.

h) Vilâyet dâimi komisyonu ile belediyeler, cemiyetler ve kamusal nitelikte olan müesseseler üzerinde kanunların derpiş ettiği hallerde vesâyet vazifesini yapmak.

i) Kanunlara, hükûmet emirlerine, âmme nizâmına, ahlâka, âdât ve âdâba aykırı fiillerle kendi otoritesine karşı itaatsizlik ve hürmetsizlik teşkil eden hareketleri ve kendisine tâbi me'murların vezifelerini ifa sırasında yaptıkları hataları mahkemelerin ve diğer kazâ mercilerinin salâhiyetlerine hal el gelmemek üzere müeyyidelendirmek, şâyet uygulanacak müeyyide para cezasından ibaret ise özel kanunların cevaz verdiği haller müstesna olmak üzere onbin pesetayı aşamaz.

j) Dâhiliye Vekâletine her yıl kendi emir ve idaresi altındaki muhtelif idare kollarında başarılan işlerle vilâyet işlerinin ıslahına yarayan tedbirlerin nelerden ibaret bulunduğunu belirten bir rapor tanzim ve takdim etmek.

Madde 156 - Görevlerinin ifasında sivil valiye vilâyet dâimi komisyonu yardım eder. Merkezî idarenin vilâyetteki bütün teşkilâtının mümessilleri ve Hazine avukatlarının şefi de sivil vâliye yardım ve muavette bulunurlar.

Bu bölümde yazılı bulunan görev ve yetkiler, yürürlükteki mevcut ile Emniyet Genel Müdürlüğüne verilmiş olan görev ve yetkilere halel getirmez.

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

Sivil Vâlilerin Mahallî idareler Konusundaki

Özel Görev ve Yetkileri

Madde 157 - Sivil vâli, Vilâyet Meclisinin tabîi başkanıdır. Bu sıfatla iştirak edebilmek hakkını hâiz olarak Meclise ve vilâyet Teknik İşleri Komisyonuna başkanlık eder. Vilâyet Meclisini Fevkelâde toplantıya çağırabilir.

Madde 158 - Aşağıda, yazılı görev ve yetkiler de sivil valilere âit ve racidir.

a) İdari dairelerin ve belediyelerin muamelelerinin ve mukavelelerinin kanunlara ve umumî hükümlere uygun olarak yapılmasına ve icra olunmasına dikkat ve nezaret etmek.

b) Bu kanun hükümlerinin gerektirdiği hallerde bu muamele ve mukavelelerin icra ve infazını te'hir ve tâlik etmek.

e) Kanunlar hükümlerine tevfikân mahallî idareler mevzuunda Devlete verilmiş olan himaye ve disiplin görev ve yetkilerini kullanmak ve yerine getirmek.

d) Bir evvelki yıl içinde Devlet makamları ile belediyelerin gerçekleştirdikleri işler hakkında her yılın ilk üç ayı içinde Dahiliye Vekâletine yazılı malûmat vermek.

e) Kanun hükümleri ile kendisine düşen diğer bütün görev ve yetkileri yerine getirmek.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Vilâyet Meclisi

Madde 159 - Vilâyetin hususî idaresi Vilâyet Meclisi ile onun reisine mevdudur.

Madde 160 - Vilâyet Meclisi, bir başkan ile her adli kazâ (birinci derecedeki mahkemelerin kazâ dairesi) için birer tane olmak üzere belediye meclislerinin temsilcileri tarafından belediye reis ve âzaları arasında seçilecek âzalardan terekköp eder.

Madde 161 - Şâyet adli kâza, aynı zamanda vilâyet merkezi olupta nüfus sayısı da yüzbini aşmakta ise belediye meclisleri temsilcileri her beşyüzbin nüfus için fazla bir âza seçerler.

Madde 162 - Vilâyet dâhilinde müteşekkil İktisadî, meslekî ve kültürel teşekküller de Vilâyet Meclisine âza seçerler. Bunların seçecekleri âzaların sayısı belediye meclislerinin temsilcilerinin seçecekleri âza sayısının yarısından fazla olamaz. Bu âzalar, seçilecek âza sayısının enaz üç misli namzedi ihtiva etmek üzere sivil vâliler tarafından tanzim ve teklif olunacak listeler üzerinden seçilirler.

Madde 163 - Bir zat uhdesinde içtima edememe sebep ve halleri mevzuunda belediye meclisi âzaları hakkındaki dokuzuncu bölüm hükümleri vilâyet meclisi âzaları hakkında da nazara alınır.

Madde 164 - Belediye Meclisleri temsilcileri tarafından seçilmiş olan vilâyet meclisi âzaları, belediye reis ve meclis âzalığı sıfatını zâyî ettikleri takdirde vilâyet meclisi âzalığı sıfatını da zâyî ederler. Bu takdirde bunların yerlerine yenileri seçilir.

Madde 165 - Vilâyet meclisi âzalarının yarısının seçimleri her üç yılda bir yenilenir.

OTUZUNCU BÖLÜM

Vilâyet Meclisi Başkanı

Madde 166 - Vilâyet Meclisi reisi, Dahiliye Vekili tarafından tâyin ve azlolunur. Vilâyet meclisi reislerinin yedinci bölüm hükümleriyle belediye reislerinden aranılan şartları hâiz olmaları lâzımdır.

Madde 167 - Vilâyet meclisi reisi, vilâyet bütçesinden temsil ödeneği adıyla sâbit bir para alır. Bunun miktarı, âdi bütçenin yüzde birini geçmemek üzere nizamname ile tâyin ve tesbit olunur.

Madde 168 - Vilâyet meclisi reisinin bulunmadığı veya hasta olduğu veyahut izinli bulunduğu zamanlarda kendisine vilâyet meclisi reis vekili vekâlet eder. Reisvekili, vilâyet âzaları arasında tâyin olunur.

KIRKINCI BÖLÜM

Teknik İşler Komisyonu

Madde 169 - Her vilâyet meclisi nezdinde bir teknik işler komisyonu bulunur. Bu komisyon, yürürlükteki mevzuatla vilâyet meclisi sağlık komisyonuna verilmiş bulunan görevlerle birlikte verilecek diğer vazifeleri de ifa eder.

Madde 170 - Teknik işler komisyonuna valinin bulunmadığı içtimalar müstesna olmak üzere vilâyet meclisi başkanı reislik eder. Komisyon, maliye temsilcisi (defterdar), bayındırlık başmühendisi (nafia müdürü), vilâyet sıhhiye müdürü, sanayi başmühendisi (sanayi müdürü), ziraat başmühendisi (ziraat müdürü), ziraat başmühendisi (ziraat müdürü), maadin başmühendisi (maadin müdürü), orman başmühendisi (orman müdürü), Millî İskân Enstitüsü ile Mimarlık Müdürlüğünü ve Tahrip edilmiş Mıntıkalar Genel Müdürlüğünü temsil etmek üzere üç teknisyen, bir mühendis, bir mimar, sendikaların teknik hizmet ve teşkilâtının bir temsilcisi ile vilâyet başkâtibinden tereküb eder. Komisyonun kâtipliğini de yine vilâyet başkâtibi yapar.

Madde 171 - Teknik işler Komisyonunun çalışma ve işleme tarzını kamın tâvin ve tesbit eder.

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

Vilâyetlerin Görev ve Yetkileri

Madde 172 - Genel kanunların hükümlerine tâbi olmak şartıyla vilâyetlere has menfaatlerin idare ve korunması vilâyetlerin görev ve yetkilerine dâhil hususlardandır.

Madde 173 - Aşağıda yazılı hususlar betahsis vilâyetlerin görev ve yetkilerine dâhildir:

- a) Mahallî ve mintakavî karakterde olan yolların inşa ve muhafazası,
- b) Şehirlerarası demiryollar, tramvaylar, trolleybuslar inşasını teşvik ve hînihâcette doğrudan doğruya yapmak ve işletmek ve aynı mahiyeti bârız bulunan otobüs hatları tesis etmek.
- c) Hususi ve beledi teşebbüsün kifayetsizliği takdirinde elektrik kuvveti istihsali ve su tedariki.
- d) Devletle işbirliği halinde bataklık sahaların kurutulması, sulama kanalları ve su bentleri inşası, akar suların yataklarının düzeltilmesi.
- e) Ziraat tecrübe alanları ve çiftlikler tesis, ziraati ve zirai sosyal hizmetleri himaye ve ziraata musallat olan musibetlerle mücadelede iştirak ve yardım etmek.
- f) Hayvan yetiştirmeyi ve bununla alâkalı sanayiî teşvik etmek.
- g) Ormancılığı teşvik, dağlık yerlerde iskân işleri, fidanlıklar tesis ve idamesi, orman sigortası ihdası.
- h) Vilâyete has sanatları himaye ve teşvik etmek.
- i) İyilik, sağlık ve esenlik müesseseleri ihdas ve idamesi.
- j) Ziraî halk kredi sandıkları, tasarruf sandıkları, kooperatifler kurulması, sosyal sigortaların teşvik ve himayesi.
- k) Sanat ve meslek okulları, güzel sanatlar akademisi, kütüphaneler ve özel uzmanlık öğretimi yapan akademiler ihdas, tesis ve idame etmek suretiyle kültürün yayılmasını sağlamak.
- l) Okul kamplarını teşvik ve himaye etmek.
- m) Tarihî ve bedîî kıymeti olan yerleri ve abideleri muhafaza ve vilâyet dâhilinde turizmi teşvik etmek ve inkişafını sağlamak.
- n) Yarışlar tertip, sergiler, pazar ve panayırılar tesis ve küşad etmek.
- o) Amme hizmetlerinin ve bayındırlık işlerinin ifa ve istikmalî maksadıyla yapılacak olan plân ve projeler için zaruri olan teknik uzuvların ve vasıtaların belediyelere temini, iyi su tedarik ve isâlesi ve iskân sahaları ihdası ve diğer beledi iş ve hizmetler için belediyelere mâli yardımlarda bulunmak.
- p) Devlete âit bir mâliyet tarayan işlerin yapılması, te'sislerin vücade getirilmesi ve hizmetlerin görülmesi için hükümet, vilâyetlere vekâlet ve niyabet verdiği takdirde bu kabil hususların verine getirilmesi. Şu kadarki bunların ifa ve istikmalî için muktazi mâlî vâsita ve kaynakların da hükümet tarafında vilâyetlere bu işlerin devir ve havalesiyle birlikte ve aynı zamanda verilmesi şarttır.

KIRKİKİNCİ BÖLÜM

Vilâyetlerin Asgari Mükellefiyetleri

Madde 174 - Vilâyetlerin enaz aşağıdaki te'sisleri vücade getirmeleri ve idâme etmeleri mecburidir :

- a) Tıbbi ve cerrahi hastahaneler,
- b) Çocuk yuvaları,
- c) Akıl hastahaneleri,
- d) İhtiyarlar ve terkedilmiş olanlar için yurtlar,
- e) Analık enstitüsü,
- f) Yürürlükteki Milli Sağlık Kanununun derpiş ve vazettivi mecburiyet ve mükellefiyetler.

Madde 175 - Vilâyetler, sınırları dâhilinde bulunan ve altmışbeşten fazla nüfusu elan meskûn yerlerle münasebet ve münakalenin kurulmasını sağlayacak tarzda köy yolları şebekesi vücade getirmeye mecburdurlar.

Madde 176 - Vilâyetler, beşyüzden fazla nüfusu olan yerlerde, şâyet mevcut değilse, tenvirat için elektrik te'sisâtı vücade getirmeye mecburdurlar.

Madde 177 - İtfaiye hizmetleri, belediyelerce yeter derecede teşkilâtlandırılmadığı takdirde içişleri Bakanlığının iş'arı üzerine bu hizmetleri vilâyetler mecburi vazife olarak yüklenirler. Bu takdirde alâkalı belediyelerin nakdi ve şahsî iştirak nisbetlerini tâyin etmek İçişleri Vekâletine aittir.

Madde 178 - Vilâyet Meclisi, itfaiye teşkilâtı vücade getirmemiş bulunan belediyeleri içine almak üzere bir vilâyet itfaiye teşkilâtı kurmaktadır. Bu teşkilâta konulacak şahsî ve iktisadî iştirak payı, vilâyet meclisi ile belediyeler arasında yapılacak bir sözleşme ile tayin olunur. Bir anlaşmaya varılmadığı takdirde belediyelerin iştirak hissesi olarak ödeyecekleri para miktarını Dahiliye Vekâleti tesbit eder.

Madde 179 - Her vilâyette çiftçilere ve hayvan yetiştiricilere parasız yardımda bulunmak için teknik bilgi merkezleri, üretme haraları ve tarım çiftlikleri bulunur. Bunlardan başka Devlete niyâbeten veya onunla işbirliği yapılarak ülkenin ihtiyaçlarına uygun diğer hizmet ve teşkilât vücade verilir.

KIRKÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Devletin, Vilâyetlerin ve Belediyelerin

İşbirliği Yapmaları

Madde 180 - Devlet, köy yollarının yapılması için vilâyetlere her yıl zaruri ve münasip gördüğü miktarda para yardımında bulunur.

Madde 181 - Elektrik enerjisi istihsal ve tevzii ile itfaiye teşkilâtı ve genel olarak onikinci bölümde yazılı işler de dâhil olmak üzere mecburi belediye hizmetlerini bizzat kendileri yapamayan belediyeler, mâli kudretleri nisbetinde bu işlerin yapılmasına iştirak ederler. Şayet bu iştirak miktarı, yapılan istikrazların fâiz ve amortismanları için kâfi gelmiyecek olursa otuz yıl müddetle gelirlerinin yüzde onbeşine kadar olan miktarını da bu işe tahsis ederler.

Madde 182 - İstikrazların fâiz ve itfa paylarının yıllık miktarlarından ödenemeyen kısımla ödenebilen kısmı arasında hâsıl olacak fark, vilâyet bütçesine konacak tahsisatla kapatılır. Vilâyet bütçesinden ödenen miktarın kısmen veya tamamen tâvizi maksadiyle Dâhiliye Vekâleti bütçesine gerekli tahsisat konur. Bu tahsisat, vilâyetlerin nüfus sayısı, işin müstâceliyeti ve hizmetin icapları nazara alınarak vilâyetler arasında nakdî yardım olarak taksim ve tevzi edilir.

KIRKDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Vilâyet Meclisinin Görev ve Yetkileri

Madde 183 - Vilâyet Meclisinin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Vilâyet dâire ve müesseselerinin ihdas, ilga veya tadili, kendi hudutları içindeki belediyelerin birleştirilme ve ayrılımları hakkında tahkikat icra ve mâlûmat toplanması.

b) Adlî ve idarî davalar açabilmek hakkının istimâlî.

c) Mal ve mülk iktisap ve iştirası, sulh, ibrâ ve imhal.

d) Adi ve fevkelâde bütçelerin ve vergi nizamlarının tasdik ve tasvibi, kredi muamelelerinin ve her ne şekilde olursa olsun te'minat işlerinin ve hesapların tetkik ve mürakabesi.

e) Bir yıldan fazla sürecek veya bütçedeki ödenegün üstünde bir masrafı gerektirecek vilâyet iş ve hizmet imtiyaz ve sözleşmelerini ifa ve icra.

f) Umumi hizmetlerin sınaileştirilmesi ve vilâyette maledilmesi.

g) Yolların umumi plânlarının tanzimi ve vilâyetler arasında münakale hizmetleri ihdası ve elektrik enerjisi tedarik ve istihsalı.

h) Me'murlara, dâhilî teşkilât ve hizmetlere âit nizamnamelerin tasdik ve tasvibi.

i) Başka bir makama verilmemiş olması şartıyla me'murların tâyin, terfi ve tecziyelerine tealluk eden işler.

j) Vilâyet işlerinde sivil vâililere yardım etmek.

k) Kanun hükümleriyle verilecek diğer görev ve yetkiler.

Madde 184 - İşlerin hazırlanması ve tatbik olunması için vilâyet meclisi,

komisyonlara ayrılır. Bu komisyonlara meclis azalarından birisi başkanlık eder. Enaz aşağıdaki komisyonların teşkili mecburidir:

- A) Hayır işleriyle sosyal işler,
- B) Sağlık, şehircilik ve Mesken,
- C) Tarım, Hayvan yetiştirme ve Ormancılık,
- D) Sport terbiyesi ve Turizm,
- E) Bayındırlık İşleri ve İşsizlik,
- F) İktisat ve Mâliye.

KIRKBEŞİNCİ BÖLÜM

Vilâyet Meclisi Reisinin Görev ve Yetkileri

Madde 185 - Vilâyet Meclisi Reisi, sarîh bir hükümle vilâyet meclisine tevdi edilmemiş olan vilâyete has işlerin idaresinde ve betahsis aşağıda yazılı hususlarda tam salahiyeti hâizdir:

- a) Vilâyet meclisini toplantıya çağırarak, toplantılara başkanlık etmek, toplantıları ve oturumları tâlik, müzakereleri sevkü-idare ve reylerde müsavat halinde rûçhanlı rey sahibi olarak kendi oyunu kullanarak muallaktaki meseleleri halletmek.
- b) Yürütmelerinin geriye bırakılması için kanuni bir sebep mevcut bulunmadığı takdirde vilâyet meclisi kararlarını neşretmek, yürütmek ve yerine getirmek.
- e) Vilâyet iş ve hizmetlerini teftiş etmek ve vilâyet idarelerinin kendileri ile alâkalı kanun, nizam ve emirlerin hükümlerini yerine getirmelerine nezaret etmek.
- d) Vilâyet meclisinin görev ve yetki çevresine sokulmamış bulunan iş ve hizmetlerin ifasına karar vermek ve bunların gerçekleştirilmesi için imtiyaz vermek veya sözleşme yapmak.
- e) Vilâyet meclisini ve vilâyet müesseselerini temsil etmek ve bunun için başkalarına vekâlet vermek.
- f) Memurlar hakkında tahkikat yapılmasına karar vermek ve işten el çekirmek , İş Kanununa tabi kimselerin tâyini, cezalandırılması ve azli.
- g) Artırma ve eksiltmelere reislik etmek ve muvakkat ihaleyi yapmak.
- h) Vilâyet bütçesinden yapılacak bütün tediyelerin İtâ-âmirliğini yapmak ve tasdik edilmiş bulunan bütçeye tevfikân mâli işleri yürütmek.
- i) Adi ve fevkalade bütçeyi hazırlamak, varidat ve masarîf teşkilâtım kurmak.
- j) Kanunların tahmil ettikleri mükellefiyet ve hizmetlerin ifasına nazâret etmek.

k) İlk toplantıda Vilâyet Meclisine hesap vermek üzere acele hallerde adli ve idari dâva açmak hakkını kullanmak.

l) Her bütçe yılına âit olarak başarılmış bulunan işlerin hesabını vermek.

m) Kanunların verdikleri diğer görev ve yetkileri.

Madde 186 - Vilâyet Meclisi Reisi, belli iş ve hizmetlere tealluk eden görev ve yetkilerini vilâyet meclisi âzalarına devir ve havâle edebilir.

KIRKALTINCI BÖLÜM

Teknik İşler Komisyonunun Görev ve Yetkileri

Madde 187 - Teknik İşler Komisyonunun görev ve yetkileri şunlardan ibarettir:

a) Şehir plânlarını, mesken inşaat nizamlarını, büyüme ve genişleme projeleri ile enaz ellibin olan vilâyet belediyelerince yapılacak kısmî şehircilik ve sağlık şartlarını iyileştirme projeleriyle dâhili ıslâhat plân ve projelerini tetkik ve tasdik etmek.

b) Uzman teknik personeli bulunmayan belediyelerin şehircilik plânlarını mesken inşaat nizamlarını, mecburi belediye hizmetlerine âit te'sisat plân ve projeleriyle mâli hesaplarını yaptırmak. Bu suretle Teknik İşler Komisyonu tarafından yaptırılmış olan plân ve projeler hakkında ilgili belediyelerce tetkikler ve tahkikler yaptırılır. Şâyet bunun neticesi menfî çıkacak olursa plân ve projeler ancak Dahiliye Vekâletine tasvib olduğu takdirde icra kabiliyetini ihraz edebilir.

c) Vilâyet meclisinin kararına iktiran etmesi lâzımgelen plânlar ve Teknik İşler Komisyonunun mütalâasının alınması uygun ve faydalı görülen teknik mahiyetteki diğer bütün işleri tetkik etmek.

KIRKYEDİNCİ BÖLÜM

Vilâyet Malları ile Vilâyete âit İş ve Hizmetler

Madde - 188 Vilâyet malları, kamu malları (âmmeye âit mallar) ve hususi mallar diye iki sınıfa ayrılır.

Kamu malları, ya umumun kullanmasına veya umumi bir hizmete özgülenir.

Yollar, köprüler, kanallar ve bunlar gibi umumun faydalanmasına mahsus mallara umumun kullanmasına tahsis olunmuş vilâyet malları denilir.

Hastahaneler, müzeler, vilâyet konakları kamu hizmetlerine tahsis edilmiş bulunan mallara da bu ad verilir.

Umumun istifadesine veya vilâyet hizmetlerine tahsis edilmeyen veya varidat getiren mallara da hususi mallar itlak olunur.

Madde 189 - Kamu malları, bu niteliği muhafaza ettikçe, ferat ve haczedilemez, zaman aşımına uğranız ve Devlet vergilerine tâbi tutulamaz.

Madde 190 - Vilâyetin hususi mallarından bulunan gayrimenkuller, Dahiliye Vekâletinin mezuniyeti olmadıkça ferağ edilemez, herhangi bir mükellefiyetle takyid olunamaz ve başka mallarla değiştirilemez. Bu kabil mallar, vilâyet halkının umuma şamil fayda ve menfaatleri istihsal etmeyi gaye edinen kamusal müessese ve mevcudiyetlere ancak Dahiliye Vekâletinden mütেকaddimen mezuniyet alınmak şartıyla meccanen terk olunabilir.

Madde 191 - Gayrimenkul mallarla tarih sanat değeri olan veya önemli iktisadi kıymet taşıyan menkul malların kıymetleri tanzim olunacak bir defterde (inventaire) gösterilir. Bu defterde bir yıl gerekli tashihler yapılır ve vilâyet meclisinin her yenilenmesinde doğruluğu tahkik ve tesbit olunur.

Madde 192 - Vilâyet hizmetleri, onyedinci bölümde belediye hizmetleri için derpiş edilmiş bulunan şekillerden herhangi biriyle gerçekleştirilir.

Madde 193 - Nakliyat hizmetleri ile elektrik enerjisi istihsâli ve Hükümetin müsaade edeceği sair bütün hususlar, Devlet Şûrasının mütalâası alındıktan sonra onsekizinci bölümde yazılı şekil ve şartlar dâiresinde vilâyetlere maledilebilir.

Madde 194 - Vilâyetlerin iş ve hizmet projelerinin tasvip ve tasdik edilmesi, bunların kapladığı sâha ve binalar hakkında âmmе menfaati kararı verilmiş sayılmasını ve işgal olunması zaruretinin tazammum ve mecburi istimlâk neticesini hâsıl eder. Muhik bir bedelin tayin ve tesbiti ve diğer merasimin yerine getirilmesi onaltıncı bölümde belediyeler hakkında yazılı hükümler dâiresinde olur.

KIRKSEKİZİNCİ BÖLÜM

Vilâyetlerin Maliyetleri"

Madde 195 - Vilâyetlerin gelirleri aşağıdaki kaynaklardan toplanır :

- 1 - Mamelekinin hasılâtı,
- 2 - Hizmet ve işletmelerin gelirleri,
- 3 - Vilâyet ve iş hizmetlerine tahsis edilmek üzere yapılan bağışlar ve para yardımları^
- 4 - Aşağıdaki vergilerin toplamı :
 - a) Hizmetlerden faydalanacaklardan alınacak vergi ve resimler,
 - b) İş, hizmet ve tesisler için konacak özel vergiler,
 - c) Kanunen tahsiline izin verilmiş olan vergiler,
 - d) Kanunların izin verdikleri hallerde tahsil olunan para cezalarının toplamı.

KIRKDOKUZUNCU BÖLÜM

Vilâyet Vergileri

Madde 196 - Vilâyetlerin tarh ve tahsil edecekleri vergiler şunlardan ibarettir :

a) Kanunî mahiyet ve şekillerine dokunulmamak üzere Hükümetin tasvibiyle Vilâyet Meclisince faydalanılacak âdi ve fevkalâde vergiler.

b) Vilâyet sınırları içinde bulunan servetler üzerine konulmuş bulunan vergilerden Vilâyet Meclislerince izin verilecek olanlar.

c) Devlet vergi ve resimleri üzerine eklenecek olan munzam kesirler ki bunlar da şunlardan ibarettir :

1 - Köy vergisinden Hâzineye hissesi olup daha evvel yüzde yirmiye tenzil edilmiş bulunan üzerine konacak yüzde yirmi.

2 - Sanayi ve ticaret vergisinden Devlet hissesi olup bidayeten yüzde yirmibeşe indirilen miktar üzerine konacak yüzde kırk.

Madde 197 - Belediyelerin vilâyetlere gelir vermeleri mecburiyeti mülğadır. Devlet vergi ve resimlerine vilâyetlerin iştirak etmeleri usulü de kaldırılmıştır. Ancak Vergi evrak ve kuyudatının muhafazası ve yenilenmesi için 17 Eylül 1941 tarihli kanunla köy vergisine iştirak salâhiyetini bahşeden hüküm bundan müstesnadır.

Madde 198 - Binasız arsalar üzerine mevzu vilâyet kesirleriyle umumî eğlence yerlerinde tertiplenen bahislerden alınan resimler, alâkalı belediyelere terk ve devir - edilmiştir. Ziraat yapılmayan arazi üzerine mevzu belediye vergisi de vilâyetlere terk ve devir olunmuştur.

ELİJNCİ BÖLÜM

Devletçe terk veya ilga olunmuş Vergiler

Madde 199 - Hususi mallar üzerine yüzde yirmi hesabıyla mevzu vergi ile orman işletmelerine konmuş olan yüzde on vergi ve vilâyetler tediyeatından alınmakta olan yüzde yirmiler mülğadır.

Madde 200 - Köy ve şehir vergileriyle hayvan vergisine belediyeler lehine vaz edilmiş bulunan munzam kesirler tahsilâtından elde edilen miktardan yirmi ikinci bölümde yazılı esaslar dairesinde belediyelerin alacakları karşılandıktan sonra geriye kalan kısmı vilâyetlere terk ve devrolunmuştur. Bunlar, tahsilâtın elde edilen miktarlarla mütenasip olmak üzere vilâyetler arasında taksim ve tevzi edilir.

ELLİBİRİNCİ BÖLÜM

Vilâyetler Döviz Fonu

Madde 201 - Vilâyetlere son iki mâli yılın vasatisinden aşağı düşmeyecek yıllık bir gelir sağlamak ve bu hedefe ulaştıktan sonra da mâli kaynaklarını artırmak için aşağıdaki kaynaklardan bir fon teşkil olunur.

- a) Kazançlar üzerine mevzu vergiye ilâve olunacak yüzde on munzam vergi,
- b) Kahvenin kilosuna iki ve çayın kilosuna beş peseta hesabıyla gümrük resmine yapılacak munzam resim,

Bu fon, Kanun hükümleriyle tesbit edilecek esaslara tevfikân Dahiliye Vekâletince idare olunur.

Madde 202 - Vilâyetler tâviz fonunun idaresiyle tevzi ve taksiminde aşağıdaki esaslar nazara alınır :

1) Yeni Vilâyetler Maliye ve Muhasebe Nizamnamesinin uygulanması neticesinde tahsil edilen özel resimlerle de bütçelerinin açıklarını kapatamamış olan vilâyetlerin ilk önce bu açıkları kapatılır.

2) Yukarıki fıkra yazılı şekildeki açıklar kapatıldıktan bakiyenin bir kısmı, alâkalı vilâyetlerin gelir bütçelerinde sağlanan fazla ile ve diğer vilâyetlerin de yeni maliye ve muhasebe nizamnamesinin tatbiki dolayısıyla sağladıkları normal artışın vasatısıyla mütenasip olmak üzere bu vilâyetlere verilir.

3) Birinci ve ikinci fıkralar hükümlerine tevfikân yapılan tevziat sonunda da yine bir bakiye kalacak olursa bu da, bütün vilâyetlere yeni mâli sistemin uygulanması sonucu olarak düzenlenmiş bulunan son varidat bütçesinin tasfiyesinin verdiği netice ile mütenasip olmak üzere dağıtılır.

Tâviz fonunun tatbikatını mümkün kılmak için Dahiliye Vekâletinin talebi üzerine gerekli mebalığın teşkiline ve diğer tediyelere tercihan hâzinece ihzar ve tediyeye olunmasına Maliye Vekili gözkulak olur.

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM

İstikrazların itfasında müracaat edilecek hususi usul

Madde 203 - İstikrazlarla bunların faizlerinin itfası için Vilâyet Meclisleri aşağıdaki kaynaklardan faydalanırlar :

- a) Vilâyet hususi mallarının satışının hasılâtı,
- b) Âdi vergilerle kanunen bunlara yapılması tecviz edilen ilâveler,
- c) Vilâyet vergi, resim ve mükellefiyetlerine yüzde on hesabıyla ilâve edilecek munzam bir vergi,
- d) Âdi varidat olarak faydalanılmamış olup fevkalâde bütçeye mal edilmiş bulunan iş ve hizmetlerin hasılâtı,
- e) Arazi vergisiyle hayvanlar vergisine yüzde on hesabıyla ilâve olunacak munzam bir vergi.

Bu munzam vergi, bunu henüz istikrazlara karşılık tutmamış olan vilâyetlerde yüzde on ikiden yüzde elliye kadar çıkarılabilir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Vilâyetlerle Belediyeler hakkında Müsterek Hükümler

Madde 204 - Belediye meclisleri, üç ayda bir, vilâyet meclisleri, ayda bir, belediye daimi komisyonları da haftada bir ve alâkalı idarenin tayin ve tesbit edeceği günde âdiyen toplanırlar.

Madde 205 - Fevkalade içtimalar, ya alâkalı idarelerin başkanlarının re'sen veya meclislerin kendi üyelerinin üçte birinin talebiyle yapacağı davet üzerine akdolunur.

Madde 206 - Toplantılar, belediye binasında veya vilâyet konağında veyahutta bu maksat için hazırlanmış bulunan diğer bir yerde yapılır. İctinaplar, alenidir. Şu kadar ki, âmme nizamı mülâhazalarına müsteniden veyahutta idarenin prestijinin korunması için veya meclis üyelerinin hususî durumları gerektirdiği takdirde, idarelerin başkanları, toplantıların gizli yapılmasına karar verebilirler.

Madde 207 - ilk davette, oturumun açılabilmesi için üyelerin ekseriyetinin mevcudiyeti şarttır, ilk davette bu çoğunluk hasıl olmazsa ikinci davet üzerine başkandan başka kaç üye bulunursa bulunsun oturum açılabilir.

Madde 208 - ilgili idarenin başkanı ile kâtibi veya kanunen bunların yerine bu görevleri yapacak olanlar hazır bulunmadıkça toplantı yapılamaz.

Madde 209 - Kararlar, mevcut üyelerin çoğunluğu ile alınır. Oylarda eşitlik hâlinde başkanın bulunduğu tarafın oyu çoğunluk kazanmış sayılır.

Madde 210 - Aşağıda yazılı bulunan hususlara tealluk eden kararların muteber sayılabilmesi için mevcut üye sayısının üçte ikisinin veya meclis üyelerinin tam sayısının mutlak ekseriyetinin lehte tezahür etmiş bulunmasa şarttır.

a) Belediyelerin birleştirilmesi, ayrılması, kurulması ve küçük mahalli toplulukların ilgası.

- b) Belediyenin adının veya merkezinin değiştirilmesi.
- c) Vilâyetlerarası birlik ve derneklerin ihdas ve ilgası.
- d) Berathlı belediyeler rejimi.
- e) Adi tahsilât yekûnunun yüzde onunu geçen mal satışları.
- f) Belediye mallarının kiraya verilmesi.
- g) Şehircilik genel plânları, büyüme ve genişleme projeleri, dâhili ıslahat.
- h) Köy yolları genel plânlan.
- i) Hizmetlerin belediyelere veya vilâyetlere maledilmesi.
- j) Karma teşebbüsler.

k) Adi varidat bütçesinin yüzde onunu aşan ve beş seneden fazla süreli imtiyaz ve kira sözleşmeleri.

l) İkras ve istikraz akdi ve borçların imhal ve iskati.

m) Memurların azilleri.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Belediye ve Vilâyetlerin Sözleşmeleri

Madde 211 - Vilâyet ve belediyeler hesabına yapılacak sözleşmeler, genel kaide olarak, müzayede ve münakaşa usulüyle yapılır.

Bununla beraber, aşağıda yazılı sözleşmeler, kanunun tâyin ettiği teklif alma veya hem teklif alma hem de müzayede ve münakaşa usulüyle yapılabilir,

1 - Hâriçten tedarik ve iktisabında zaruret bulunan kıymetlerin iştirası.

2 - Fiyat ve değerlerinin önceden tâyin ve tesbitine imkân olmayan kıymetlerin iktisap ve iştirası.

3 - Özel vasıf ve mâhiyetleri itibariyle âkidin garantisini gerektiren veya hususî şartları istilzam ettiren hususlar.

4 - Gayrimenkul satın alınması veya kiralanması.

5 - Amme hizmeti imtiyazları ile karma teşebbüs hâlinde işletilen belediye hizmetleri.

Madde 212 - Aşağıdaki iş ve hizmetler, doğrudan doğruya idarece veya mukavele akdi suretiyle gerçekleştirilebilir :

a) Borçlara, devlet tahvilât, senedat ve bonolarıyla kıymetli evrakının iktisap iştirası ve satışına tealluk eden hususlar.

b) Rekabet mevzuu teşkil etmiyen veya sınaî imtiyaz konusu olan veya tek bir mâlik veya zilyet elinde bulunan şeylerin iktisap ve iştirası.

c) Artırma ve teklif alma gibi merasime tâbi tutulmasına mütehammil olmayan müstaceliyeti malum olan işler.

d) İkinci artırmada da tâlip zuhur etmemesi hâlinde fiyat şartları esasına göre yapılması icâb eden işler,

e) İkinci artırmada da tâlip zuhur etmemesi hâlinde bu artırma için önceden tesbit edilmiş bulunan şartlardan daha aşağı şartlar dâhilinde olmamak üzere yaptırılacak işler.

f) Yüzmilyonu aşan bütçelerde yüzellibin, yirmi milyonu aşan bütçelerde yüzbin, beş milyonu aşan bütçelerde otuzbin, bir milyonu aşan bütçelerde onbeşbin, beşyüzünü aşan bütçelerde onbin ve diğerlerinde mecmuu beşbin pezetayı aşmayan işler.

Madde 213 - Bu bölümün 212 inci maddesinin a, b, c fıkralarına ilişkin iş ve hizmetlere âit mukavelelerin akdi ve 211 inci maddenin 2 ve 3 numaralı fıkralarına ilişkin olan iş ve hizmetlerin doğrudan doğruya İdarece veya mu-

kaveleten başkalarına yaptırılmasına, karardan önce yaptırılacak kısa bir tahkikatla hâdiseler tesbit ve tâyin ettirildikten sonra, meclislerin mevcutlarının üçte iki ve herhalde meclis üyelerinin tamsayısının mutlak ekseriyetiyle karar verdir.

Madde 214 - icrası bir bütçe yılına taalluk eden hizmet ve iş sözleşmelerinin parçalara bölünmesi câiz değildir.

Madde 215 - Teklif alma ve artı-ma muamelelerinin icrasına mahallî idarelerin genel kâtipleri mezuniyet verir.

ELLİBEŞİNCİ BÖLÜM

Mahallî idarelerin Memurları

Madde 216 - Mahallî idarelerdeki hizmetlere müsabaka imtihanı ile girilir.

Madde 217 - Mahallî idarelerin sekreter (genel kâtip) ve kontrolü derini tayin etmek Mahallî idareler Genel Müdürlüğüne aittir. Bütçeleri beşyüzbin peseta'yı aşan mahallî idarelerin veznedarlığım yapmak da bu umum müdürlüğe mevduudur. Diğer memurların tayini salâhiyeti, alâkalı mahallî idarelere aittir.

Madde 218 - Mahallî idarelerin memurları, teknik memurlar, idare memurları, mutahassıs memurlar ve mâdun memurlar diye dört sınıfa ayrılırlar.

Madde 219 - Bütün mahallî memurlar için umumi tekbir terfi cetveli tanzim olunur.

Madde 220 - Hâl ve vaziyet icabettirdiği takdirde sayı ve ihtisas bakımından hususiyet arzeden diğer memurlar hakkında mahallî idarelerin memurlarından ayrı, müstakil bir terfi tablosu tanzim olunur.

Madde 221 - Mahallî idarelerin sekreter (umumi kâtip), kontrolör ve veznedarları, müsabaka imtihanı ile hizmete alınırlar. Hizmete alınacaklara, tayin olunacakları memuriyetlerin unvanlarına tekabül eden ehliyet ve muvaffakiyet vesika ve şahadetnamelerini vermek salâhiyeti, bu mevzuu tanzim ve idare eden kanun ve nizam hükümleri dairesinde Mahallî idareler inceleme ve araştırma enstitüsüne aittir.

Madde 222 - Mahallî idarelerin memurlarına inzibatî ceza olarak uygulanacak müeyyideler, şunlardan ibarettir : 1 - Tevbih, 2 - Ongünlük maaş miktarını geçmemek üzere para cezası, 3 - Altı ayı geçmemek üzere maaşsız olarak işten uzaklaştırmak, 4 - Maaş arışlarına da müessir olmak üzere beş yıla kadar kıdem tenzili (hizmet ziyai), 5 - Azil, 6 - Memuriyetten katf olarak çıkarma.

Madde 223 - Tevbih hariç olmak üzere diğer müeyyideler ancak kanunla tayin edilmiş bulunan fiiller sebebiyle ve önceden tahkikat yapılarak elde

edilecek neticelere göre alâkalıya kendisini müdafaa için sekiz günden az olmamak üzere münasip bir mehil verildikten sonra tatbik olunur.

Madde 224 - Tayin salâhiyeti, Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne ait bulunan memurlara tevbih, maaş kat'ı, işten uzaklaştırmak ve kıdem tenzili müeyyidelerini uygulamak mahallî idarelerin meclislerinin reislerine ve diğer müeyyideleri tatbik etmek ise önceden alâkalı idarenin mütalâası alınmak suretiyle umumi idareye ait salâhiyetler cümlesindendir.

Madde 225 - Tevbih cezası hariç olmak üzere mahallî idarelerce uygulanmış olan müeyyidelere karşı Vilâyet İdarî Mahkemesine müracaat caizdir.

Madde 226 - Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüne verilen azil ve memuriyetten kat'î olarak çıkarma cezalarına karşı Dahiliye Vekâletine itirazen müracaatta bulunulabilir. Vekâletin kararı da hini hacette idari bir davaya konu yapılabilir.

Madde 227 - Bütün memurlar, terfi etmek hakkına maliktirler. Terfi süresi, beş yıldır. Terfi, maaşın yüzde onuna kadar artırılmasından ibarettir. Terfilerin sayısı, sekiz geçemez (sekizden fazla terfi câiz değildir).

Madde 228 - İşbu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut bulunan memurların beş yıllık terfi artışları, hizmet yılları nazara alınarak, peyderpey yapılır. Şukadar ki, geçmiş yıllar için kendilerine bir fark ödenmez.

Madde 229 - Mahallî idarelerin memurlarının bu idarelerden olan alacakları, alâkalı mahallî idarelerin tediyeye ile mükellef bulundukları sair alacaklara tekaddümen ve tercihan ödenir.

Madde 230 - Merkezî makamlardan herhangi biri mahallî idarelerin memurlarının hizmetlerinden faydalanmak ihtiyacını duyacak olurlarsa alâkalı mahallî idarenin reisine müracaat ederler. Bu müracaatta, mahallî memurlara tevdi edilecek hizmetlerle bunların kendi aslî vazifelerinin telif tarzı belirtilir.

ELLİALTINCI BÖLÜM

Mahallî İdarelerin Makam ve Meclislerinin Muamele ve Kararlarının nefaz ve icra kabiliyeti ve bunların icralarının tâlik ve tehiri ile iptali halleri

Madde 231 - Mahallî idarelerin meclisleriyle makamlarının Hükümetin müsaade ve tasvibine kanunen muhtaç bulunmayan muamele ve kararları, bizatihi (kendiliğinden) nefaz ve icra kaabiliyetini haizdirler.

Madde 232 - Mahallî idarelerin başkanları, aşağıda yazılı olan hallerde bu idarelerin muamele ve kararlarının icra ve infazını tâlik ve tehir etmiye mecburdurlar:

1 - Karar, kanun hükümlerine aykırı olarak vazife ve salâhiyet dışında alınmış ise,

2 - Alınmış olan karar, suç teşkil ediyorsa,

3 - Şayet karar, âmme nizamına aykırı ise.

Madde 233 - Yukarıki madde hükmüne göre kararın icra ve infazı durdurulursa başkan, gün içinde keyfiyeti sivil valinin ıttılâma ıysal eder. Sivil vali, sekiz gün içinde kararı tasvip veya iptal eder. Sivil vali tarafından sekiz gün içinde hiç bir karar alınmazsa karar, nefaz ve icra kabiliyetini ihraz eder.

Madde 234 - Yukarıki maddelerde derpiş edilmiş bulunan hallerde sivil valiler, mahallî idarelerin başkanlarının kararlarının icra ve infazını durdurabilecekleri gibi bunlar tarafından icra ve infazları durdurulmamış olan kararların yürütülmesini de tâlik ve tehir edebilirler.

Madde 235 - Sivil valilerin kararları aleyhine, mahallî idarelerin başkanları veya bu idarelerin meclisleri veya alâkalı ferter tarafından Dahiliye Vekiline müracaat olunabilir. Vekilin kararlarına karşı da İdarî dâva yoluyla itiraz olunabilir.

Madde 236 - Mahallî idarelerin kararları, kanunlar hükümlerine açık bir aykırılık teşkil ettiği takdirde, bunların yürütülmesi alâkalı idarenin başkanı tarafından durdurulmakla beraber keyfiyetten Vilâyet İdari Dâvâlar Mahkemesi kırksekiz saat içinde haberdar edilir. Vilâyet İdari Dâvâlar Mahkemesi, onbeş gün içinde ve Müddei-umumiye dinledikten sonra kararın butlânına veya icranın geri bırakılması hakkındaki kararın iptaline karar verir.

Madde 237 - Vilâyet ve belediye kararları aleyhine yapılacak itirazlara bakacak olan İdarî - mâli mahkemeler de dahil olmak üzere her sınıf ve derecedeki mahkeme ve hâkimler, tarafların talebi üzerine alâkalı idareyi ve icabettiği takdirde müddei-umumiye dinledikten sonra yürütmenin geri bırakılmasına karar verebilirler.

İcrânın tehirine, mühim zararların veya tâmir ve telâfisi imkânsız veya güç olan hallerin meydana gelmesini önlemek için zarurî görüldüğü takdirde karar verilir.

Madde 238 - Mahallî idârelerin meclis ve makamları, enfûsî hakların izhar ve beyânına taallûk eden veya adli bir karara mesnet olmaya yaramak durum ve niteliğinde bulunan kendi muamele ve kararlarını geri alamazlar.

Maddî hatâların tashihine veya tasdikine karar vermek bu hükümden müstesnadır.;

İDARÎ COĞRAFYA

BAYRAMIÇ KAZASI TABİİ VE COĞRAFİ DURUMU

**Yazan : Bayramiç Kaymakamı
Ali Rıza Kurhan**

Anadolunun Batı kısmında Çanakkale boğazının 50 Km. güney doğusunda kazdağı eteklerinde bulunan (Bayramiç) kazası Doğuca Edremit ve Yenice kazaları, Kuzeyde Çan kazasıyla Çanakkale - Kırazlı nahiyesi, Batıda Ezine ve güneyde Ayvacık kazalarıyla çevrilmiş olup mesahai sathiyesi (2125) Km². dir. Kaza merkezinin rakımı 105 - 130 dur.

KAZANIN İKLİMİ : Yaz sıcakları mutedil, kış soğukları da fazla değildir. İlk ve sonbaharları ekseriyetle yağışlı geçer. Ekim ayı sonlarında rakımı 1750 olan kaz dağına kar düşmeğe başlar. Kar kalınlığı dağlarda 150 - 200 santimetreyi bulur. Ovalarda 20 santimetreyi geçmez. Kasaba, merkeziyle çevresinde yakın köylerde kar az düşer, yükseklerdeki dağ köylerinde yağış Mart ayı sonuna kadar fasılalarla devam eder. Senenin en sıcak ayı olan Temmuz ayı ile Ağustos iptidalarında gölgede 36, en soğuk ayı Ocak ve Şubatta ise sıfırın altında (4) dereceyi bulur. Kazada senede tahminen 800 - 1000 milimetre yağmur düşer. Arazinin 3/4 ü dağlık ve 1/4 ovalıktır. Kazanın batı tarafı düzlük olup diğer cihetleri dağlık ve ormanlık araziye teşkil eder.

Jeolojik bakımdan Bayramiç kasaba merkezinin en büyük kısmı Marnlı kalkerler ve marnler üzerinde bulunmaktadır. Neojene (Üçüncü zaman) atfedilen bu kütle, oldukça sağlam olan bir zemindir.

Kasabanın çukurluk kısmından geçen dere boyunca dere ve sel birikintilerinden müteşekkil bir arazi şeridi uzanır. Kasaba altındaki ova, geniş kaim ve henüz yerleşmemiş olan bir birikinti tabakasıyla örtülüdür.

SU DURUMU : Kasaba içinde çeşitli seviyelerde yeraltı sularına rastlanır. Bu suların devamlı bir yer altı seviyesinden daha ziyade sızıntılar tarafından beslendikleri tahmin edilebilir.

Kasaba önündeki ovada birikintiler kütlesi içinde çok zengin, fakat satha oldukça yakın olan bir yer altı su seviyesi vardır. Orada kazılacak kuyular vasıtasıyla kasabanın içme suyu ihtiyacının temin edilmesi mümkün ise de, bu su seviyesini örten ve bu suyu yer yüzünden ayıran birikinti tabakası çok iri

çakıllardan müteşekkil olduğu gözönünde tutulması gereklidir. Bu malzeme iyi bir tecrid değildir. Ve mikropların yer yüzünden bu su seviyesine girmesi mümkündür.

DEPREM DURUMU : Doç. Dr. N. Pınar tarafından yapılmış ve Bayındırlık vekâletinin hazırladığı Türkiye depremleri izahlı kataloğunda yayınlanmış olan incelemelere göre, Bayramiç kasabası, Ege deprem bölgesine bağlı olan Ezine - Bayramiç çukurluğu içindedir.

Diğer taraftan, Bayramiç'in bulunduğu zemin oldukça sağlam ve sınıksız bakımından oldukça mukavimdir. Alınan bilgilere göre ne 1944 Ayvacık depremi, ne 1953 Yenice depremi sırasında Bayramiçte önemli hasar vukua gelmemiştir.

Zemin sağlam olmasına rağmen, bölgenin genel tektonik durumu göz önünde tutularak, Bayramiçin «Birinci derecede Deprem bölgesi» için'e bırakılması gerektiği ve mümkün ise, kasabanın mesken mahallelerinin deprem bakımından daha tehlikeli olan ovaya değil, sağlam marn ve kalkerlerden müteşekkil olan tepelere doğru genişletilmesi Bayındırlık vekâleti yapı ve imar İş. Reisliği Jeoloğ Dr. E. Lahn 21/12/953 tarihli raporunda tavsiye edilmektedir.

Kazamız 470 Km². ormanlık, 50 Km². Mer'a, 99 Km². Ekilmiş ve 101 Km² ekilmemiş araziye havidir. Ezineye doğru uzanan menderes vadisinde 25 dekarlık Ahmetceeli gölünden maada bataklık yoktur.

Kazada belli başlı yaz ve kız akan menderes çayı vardır. Menbaı Evciler nahiyesinin 12 Km. güneyinde kazdağı Ayazma mevkiindedir. Bu çava Evcilerden aşağıya doğru vazın ekserisi kuruyan Karaköy, Çavuş'u, Kızılköy, Dibağlar, Kurşak, Ağaçköy, Pınarbaşı ve harharı dereleri de karıştıktan sonra Ezine kazası hududuna geçer ve oradan Çanakale - İtepe nahiyesinin Eski kumkale köyünde denize dökülür.

Kazamızın en ziyade dağlık mıntıkası olan Evciler nahiyesi ve köylerinde içilebilir ve güze] evsafıta soğuk menbâ suları vardır. Kazamız çevresindeki köylerin birçoğu yakın kaynak sularını Devlet yardımıyla köylerine getirip çeşme yapmışlardır. Köylerimizin bir çoğunca içilebilir tatlı su kuyuları da mevcuttur, fakat bu kuyulardan (henüz çeşmesiz olan (9) köy hariç) su içmezler, lüzumunda hayvanlara içirirler ve kullanırlar.

İDARÎ DURUM : Bayramiç kazası bundan 52 yıl önce 1318/1902 yılına kadar Çanakale - Ezine kazasına bağlı bir naili ve iken kazaya çevrilmiş, şimdiye kadar adı ve merkezi değiştirilmemiş ve vilâyetin büyük kazalarından İkincisini teşkil etmektedir. Bu gün için iki nahiyesiyle 72 Muhtarlık köyü vardır. Bezirgânlar köyünde yeniden bir nahiye teşkili ve Dört obanın müstakil muhtarlık haline getirilmesi işleri de derdesti muameledir.

NÜFUS VE İSKÂN DURUMU : Kazanın umumî nüfusu (£50 sayımına göre) 13489 kadın, 12964 erkek olmak üzere (26460) olup, Nüfus artış nisbeti % 3 ü geçmektedir. Bu nisbet sağlık tedbirleri sayesinde yıldan yıla memnuniyet verici bir şekilde artmaktadır.

KAZA MERKEZİNİN DURUMU : Kasaba, kısmen Menderes çayı ve Dibağlar deresi boyundaki düzlükler ile Çamlık ve harmanlık tepelerine giden yamaçlar ve bu tepeler üzerindeki düzlüklerde bulunmaktadır. 3 Muhtarlıkla idare olunan (6) mahalleden ibarettir. Doğu ve güneyi Kocatepe ve Delitepe etekleriyle, kuzey ve batısı da Menderes çayı vadisindeki ova ile çevrilmiştir. (800) Ev, 120 Ahır, 2 Han, 3 Otel, 12 Kahvehane, 3 Cami, 2 İlk ve Bir Ortaokul, Bir Garaj ve Bir Hamamdan mürekkep olup kaza merkezinin 2964 Nüfusu vardır. Halkın % 60 şı Çiftçilik ve % 40 ı da Ticaret ve sanatla geçinir.

KAZA TEŞKİLÂTI VE MEMURLARI :

İçişleri : Kaymakam, Tahrirat kâtibi, Nüfus memuru, Nüfus kâtibi ile iki Nahiye Müdürü;

Emniyet : Bir Komiser, 4 Polis memuru, Bir Bekçibaşı ve tahsildarı ile 4 Çarşı ve mahallat gece bekçisi;

Jandarma : Bir kaza J. K. (Kd. Yzb.), Bir Kd. Başçavuş, Üç uzatmalı, üçü muvazzaf olmak üzere 6 onbaşı ve biri merkezde, ikisi nahiyelede ve bir de asayiş karakolu olarak M. Karaköyünde olmak üzere 4 karakolu vardır.

Adalet : İki Hakim, Bir C. M. U., Bir adliye başkâtibi (Noter ve icra işlerine de bakmaktadır), 4 zabıt kâtibi, bir mübaşir, bir Erkek ve bir kadın gardiyan;

Askerlik şubesi : Bir başkan ve bir muamelât memuru;

Maliye : Malmüdürü, Muhasebe kâtibi, Gelir memuru, G. M. yardımcısı, Tahsil M. Yardımcısı, Veznedar ve Üç Tahsildar;

Tarım : İki ziraat muallimi, bir sellektör makinisti ve zeytin bakım fen memuru, bir veteriner;

Hususî Muhasebe : Hususî muhasebe memuru, bir gelir memuru, bir tahsilât kâtibi ve üç tahsildar;

Tapu : Bir tapu sicil memuru;

Sağlık : Hükümet tabibi, Merkezde bir muayene ve tedavi evi, sağlık memuru ile bir seyyar sağlık memuru, bir hademe, bir belediye ebesi, köylerde de 3 sağlık memuru ile 5 köy ebesi;

Millî Eğitim : Millî Eğitim memuru, 61 öğretmen, 8 eğitmen, 3 hademe ve bir orta okul müdürü, (6) ortaokul öğretmeni, iki hademe;

P. T. T. : Bir P.T.T. Md., bir muhabere memuru ve 4 müvezzi;

Orman : 1. Devlet orman işletmesi Md. 2 Yüksek Mühendis, 4 mühendis muavini, 1 avukat, 1 muhasebeci muavini, 2 muhasebe memuru, 1 veznedar, 7 kâtip, 1 daktilo, 2 telefoncu, 2 depo memuru, 3 depo bekçisi, 1 şoför, 2 hademe, 4 seyis ve 12 bakım memuru;

Tekel : Tekel memuru, takip memuru, bir odacı;

Belediye : Bir belediye reisi, bir muhasip, bir kâtip, iki zabıta memuru, bir tahsildar, 4 tanzifat arabacısı, bir hademe ile bir elektrik santrali' makinisti, bir şebeke memuru, 2 ateşçi, bir elektrik tahsildarı, 1 mezbahta kesicisi ve bir çeşmeci;

Diyanet : Müftü ve bir vaiz;

Ziraat Bankası : Müdürü, muhasip, Md. muavini, veznedar, tahsildar ve bir odacı;

BAYINDIRLIK DURUMU : Bayramiç 'kazası, Ezine-Çanakaleye (kadar 75 km. bir şose ile bağlıdır. Köprüleri beton ve yaz, kış arızasız işler durumundadır. Bayramiç - Etili yolu ile Çanakale - Balıkesir şosesine de bağlanmak üzere yolun Bayramiçten itibaren 8 km. kısmı Bayındırlıkça Müteahhidine ihale edilmiş, tesviyesi ve inenleri ikmal edilerek Stablezeye başlamak üzeredir.

72 Muhtarlık köyün hepsinde köy yolları vardır. Bunlardan (10) köy yaz ve kış her türlü vasıta ile gidilebilirse de, diğerleri kışın çamur olduğundan motörlü vasıtaların gidip gelmesine müsait değildir.

Merkez, Evciler, karaköy, Yiğitler jandarma karakollarında birer telefon santrali vardır. Köylerimizde şimdilik işler durumda telefon yok ise de 954 yılı köy bütçelerine konulan ödeneklerle teşekkül eden telefon birliği tarafından iki sene zarfında köylerimizin telefonları işler hale getirilecektir.

Kasaba ve köylerde içme suları çeşme, kuyu ve akar sulardan sağlanmaktadır. Suların hepsi de künk veya demir borular içinde getirilmiştir.

Derekolu diye anılan Evciler nahiyesiyle bağlı köylerinde menderes çayının muhtelif kollarından alınan harklarla köylüler tarlalarını sulamaktadır. Esasen dağlık olan bu mıntıkada Toprak darlığı sebebiyle kış mahsulü idrâk ettikten sonra aynı yerden sulama sayesinde Mısır, Fasulye, Börölce susam, Patates ve yer fıstığı gibi mahsuller de yetiştirilmektedir.

Bu bölgede Meyvecilik te hayli ilerlemiştir.

Köy içi yolları kısmen kaldırım ve kısmen topraktır.

Kasabanın giriş yeri parke, diğer kısımları kaldırımdır.

Kaza merkezinde 1314/1898 de yapılmış hâzineye ait oldukça büyücek bir hükümet konağı vardır. Hususi muhasebe, orman işletmesi, Ziraat bankası ve tekel teşkilâtı kiralık binalarda bulunmaktadır.

Kaza merkezindeki evlerin ekserisi iki katlı ve kiremitli Taş, Tuğla ve kerpiç binalardır. Köy evleri ise tek ve çift katlı ve ekserisi kerpiç olup % 40 ının damları topraktır.

Kasaba merkezinde Elektrik mevcuttur. Bu elektrik buharla müteharrik 75 beygir kuvvetinde bir lokomobile istihsal edilmektedir. 1937 yılında işletmeye başlanılan bu tesisin miadı dolmuş olmasından Belediye için ağır masrafı mucip olduğundan Hidroelektrik tesisatı için devam edegelen teşebbüsler neticesinde İller Bankasına müteahhidine ihale edilerek fiilen işe başlanmış bulunmaktadır. Bu iş neticelenince iki ayrı menbâdan gayri sıhîh yollarla kasabaya getirilmiş bulunan içme suyunun da Menderes çayından Elektrik kuvvetiyle temini yoluna gidilecektir.

ZİRÂİ DURUM : Kazanın Güney, Doğu ve Kuzey taraflarında 47000 hektar ormanlık saha vardır. Kaza 26460 nüfuslu ve 5000 haneden ibaret olup bunun 3230 hanesi çiftçi ailesidir. Bayramiç'in 1/3 meşe ve çam ormanlarıyla kaplıdır. Senelik istihsal miktarı (20000) genel odun, (600) kental mangal kömürüdür.

Kazayı doğudan batıya doğru ortadan ayıran Mende es çayı 7-8 bin dönüm araziye sulayabilecek vaziyette ise de, köylünün malî kudreti kifayet etmediğinden muntazam bentler yapılamamaktadır. Yaz sonla-ma doğru bu çayın suyu azalmakla bundan ancak (derekolu) Evciler nahiye ve köyleri faydalanabilmektedir.

Kaza arazisinin bir kısmı hububat ve sınaî bitkilerin ekimine elverişli olmaması ve arazinin arızalı ve yamaç bulunmasından dolayı bu kısımlarda bağcılık ve zeytincilik bakımından faydalanılmaktadır.

Kazada 20;000 hektar ziraata elverişli arazi olup verim kabiliyeti bire 5 - 15 arasındadır. Başlıca ziraatı arpa, buğday, yulaf, mısır, burçak, fasulye, nohut ve bakla'dır. Az miktarda kumdan, kaplıca, mercimek, patates ekilir. Ziraat usulleri : kara sapan, pulluk ve traktör kullanılmaktadır. Çiftçiler pulluğa ve ova köylerinde Traktöre daha fazla rağbet göstermektedir.

Kasaba merkeziyle suyu bol olan köylerimizde her çeşit sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Bu miktar kazanın ihtiyacını karşılamakla beraber komşu kazalara da satış yapılabilmektedir. _

Kazamızda 33000 adet koyun, 260C0 adet kıl keçi, 6000 adet sığır, 100 manda, 150 deve ve 1200 at ve katır ile 2800 adet merkep vardır.

KÜLTÜR DETRUMU : İki merkezde ve 42 si köylerde olmak üzere kazada (44) ilkokul vardır. Okulu olmyan köy 30 dur.

Okulu olan köylerde (7-14) tahsil çağında 2491 öğrenci olup bunlardan 2417 si okullara kayıtlıdır. Devamsızlık nisbeti % 1 dir.

Okulu olmayan 30 köyde tahsil çağında 880 çocuk vardır.

Kaza merkezinde tahsil müddeti iki yıl olmak üzere Biçki-Dikiş yurdu vardır. Merkez nahiyesinin Türkmenli köyünde de yine tahsil müddeti iki yıl olan Gezici Marangozluk ve Demircilik kursları açılmıştır.

Kasaba merkezinde iki ilk okul vardır. Tahsil çağında 324 öğrenciden 315 i okula kayıtlı ve devam etmektedir.

Kazamızda 9 uncu faaliyet yılına basmış tam teşkilâtli bir Ortaokul vardır. Öğrenci sayısı (59) dur.

SAĞLIK DURUMU : Kazada resmî veya hususî hastahane yoktur. Bir eczahane mevcuttur. Kazanın umumî sağlık durumu iyi bir vaziyette olup sarî salgın vak'aları yoktur. Diğer hastalıklar hasseten mevsim hastalıkları olup Hükümet tabibince tedavi edilmektedir.

Muayene ve tedavi evi ile hükümet tababetinde senevi 15C0 ilâ 2000 hasta muayene ve tedavi altına alınır. Sıtmahların meccani kinin tedavileri yapılmaktadır. Merkez ve köylerde gerek umumî yerler temizliği için ve gerekse eşhasa D. D. T. tevzi ve tatbik edilerek haşarat mücadelesi yapılmakta ayrıca Poliklinik muayenesinde fakir vatandaşlara muayene ve tedavi evi ilaçlarından meccanen ilâç yardımı da yapılmaktadır.

Doğumlar, ölümlerden fazladır. Kaza merkezi ve civarı çamlık ve havası güzel olmakla sağlık şartları bakımından da uygun durumdadır.

SOSYAL DURUM : Halk ekseriyetle ziraatle uğraşır. Giyime meraklı değildir. Erkeklerin kısmı azami ceket, kilot pantolon giyer, kumaşları ve renkleri muhtelifdir. Başlarına foter, kasket, ayaklarına iskarpin, yemeni ve lâstik ayakkabı giyerler. Kadınları, kasabadakiler manto, köylerde ise entari şalvar giyip üstlük ve örtme örtünürler.

Halkın başlıca gıdası Hububat ve bakliyattır. Köylerimizin çoğunda kurban ve av etleri istisna edilirse sair zamanlarda et kesilip satıldığı ender görülür. Kasabada her zaman et kesilir ve bulunur. Köylülerimizin vakitti ve görenekli kimseleri, et ihtiyaçlarını kasabadan temin ederler.

Düğünlerde davul-klarnet çalınır, sen derece misafirperverdirler. Hurafât ve adam adamak gibi batıl inanışları gün geçtikçe azalmaktadır.

Halk umumiyetle ağırbaşlı ve hükümete mutidir.

Yol kesmek ve soygunculuk gibi asayişe müessir hadiselerle hiç rastlanmaz. Adı suçlar, âmilleri ve tesirleri itibariyle güvenlik ve düzenimizi bozacak mahiyette değildir. Kız kaçırma olayı ara sıra, vuku bulmaktadır.

Halkın işrete ve kumara meyli yoktur.

Kazamızın Güvemcik köyünün bir mahallesi ile Koşuburnu ve Karıncalı köylerinde cem'an 600 nüfus tahtacı Türkmeni vardır.

Diğer halk kâmilan Türk ve başka mezhep yoktur.

İDARE DERGİSİ'NİN

226 - 2-32 sayılı nüshalarında yayınlanan yazıların konularına göre
AYRILIŞ CETVELİ

- I - Kamu Hukuku
- II - Özel Hukuk
- III - Genel İdare
 - A - Bizde
 - B - Yabancı Memleketlerde
- IV - Mahallî İdareler (Özel İdareler, Belediyeler, Köyler,
 - A - Bizde
 - B - Yabancı Memleketlerde
- V - İl İdaresi
 - A - Bizde
 - B - Yabancı Memleketlerde
- VI - Emniyet Zabıta
- VII - Ekonomi Maliye
- VIII - Mesken Meselesi
- XI - Nüfus Meselesi
- X - Yabancı Mevzuat
 - A - Genel İdare
 - B - Mahallî İdareler
- XI - İdarî Coğrafya
- XII - Gezi Notları
- XIII - Değişik Konular
- XIV - İçtihatlar Kararlar

İDARE DERGİSİNİN

226 – 232 sayılı Nüshalarında Yayınlanan Yazıların Konularına göre
FİHRİSTİ (1)

Sıra No.	Yazının adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayfa	Sayı
	I - KAMU HUKUKU		
1	İstimplâkten vazgeçme Salih TANYERİ	226	42
2	İstimplâk Tasarruflarında Kazaî Murakabe Salih TANYERİ	227-228	119
3	İdarî Kanunlarımızda Yüz Kızartıcı ve Benzeri Fiiller Cevat VURAL (Tetkik edilecek tabirler - Yüz kızartıcı - Muhilli haysiyet suç - İffetsizlik - Huzursuzluk - Süflî işlerle iştiğal etmiş olmak - Hüsni ahlâk sahibi olmak)	227-228	128
4	Suçlar Nasıl Doğar? Hüsnü GİDER	230	10
	II - ÖZEL HUKUK		
5	Memurlara Yapılan Yardımlar Ragıp ÖGEL (Çocuk zamları - Çocuk zamlarının 5 liraya iblâğ: - Çocuk zamları beşer liradan verilecek olanlar - Maaşlı memurlar - Ücretli memurlar - Açık maaşı alanlar - Subaylarla askerî memurlar ve ast subaylar - Emekli maaşı alanlar - Vaizler - Köy öğretmenleri ile köy sağlık memurları - Çocuk zamlarının 10 liraya iblâğı - Zamma müstehak çocuklar vs.)	226	27
6	IX. İdarî İlimler Kongresine Fransız Delegasyonu Tarafından Sunulan Rapor : Memurların Yetiştirilmesi. Erdoğan ALIVEREN Millî memurlar - Milletlerarası ve Milletlerüstü Teşkilâtların Memurları)	226	48
7	Memurların Yedeksubaylıkta Geçirdikleri Hizmet Süre-leri Ali KÖSE	227-228	99
	(1) 170 Sayıdan itibaren yayınlanmaya başlayan İdare Dergisinin fihristi nüshalarının sayıları şunlardır : 178, 195, 201, 207, 213, 219 ve 225.		

Sıra No.	Yazının adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayfa	Sayfa
8	Harcırah Kanunu Ragıp ÖGEL (Yurt içinde daimî vazife harcırahları - Nakil vasi- tası ücreti - Yevmiye - Yevmiye miktarı - Yev- miye adedi - Aile yol masrafı - Yer değiştirme masrafı - Yurt dışı daimî vazife harcırahı - Yurtiçi muvakkat vazife harcırahı - Kanunun ihtiva ettiği yeni hükümler)	227-228	104
9	Memurların izin hakları Ali KÖSE (Senelik izin - Mazeret izinleri - Hastalık izinle- ri - Üst makamın tasdiki)	230	40
10	Amerika Birleşik Devletlerinde Memurların Sınıflara ve Maaş Derecelerine Ayrılması ve Emekli Ödenekleri Hakkındaki Umumî Kanunların Metinleriİ. ERAYDIN	230	59
11	A. B. D. de Memurların Sınıflara ve Maaş Derecelerine Ayrılması ve Emekli Ödenekleri Hakkındaki Umumî Kanunların Metinleri İ. ERAYDIN	231-232	
12	Kat Mülkiyeti Hakkında Mukayeseli İnceleme A. P. GOZÜBÜYÜK	231-232	
III - GENEL İDARE A - Bizde			
13	Mülkî Taksimat «Kısa bir bakış :» M. Saveci EYÜBOĞLU (Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan Tanzimata kadar - Tanzimattan Vilâyet Nizamnamesinin tatbikine kadar)	229	40
14	İdarî SözleşmelerVecihi TÖNÜK (Bayındırlık işleri - Bayındırlık işlerinin tarifi ve bunların geniş alanı - Bayındırlık işleri kuramının hâiz olduğu cazibe ve in'ikâs kabiliyet ve vasfı - Yardım teklifle' i ve iştirak sözleşmeler - Bayındır- lık işleri imtiyazları - Sallar ve su geçitleri - Netice)	230	87
B - Yabancı Memleketlerde			
15	Fransa'daki Cumhuriyet Konseyi Nizamnamesiyle Milli Meclisinkini Karşılaştırma F. HACALOĞLU	229	86

No. Sıra	Yazının adı - Özü - Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayı	Sayfa
	(Konseyin nizamnamesi ve organizasyonu - Nizamname ve yasama usulü - Nizamname ve âmme kuvvetleriyle münasebetleri)		
	IV - MAHALLÎ İDARELER (ÖZEL İDARELER, BELEDİYELER, KÖYLER) A - Bizde		
16	Köylerimizi Nasıl Kalkındıralım? ... Sadık ARTUKMAÇ (Köylerimizin kalkındırılması dâvasında aydınlarımızın düşünceleri - Köylerimizin kalkındırılmasına dair şahsî mütalâamız - Köy kalkınmasını engelliyen âmilleri nelerdir? - Büyük köy, kalkınma dâvasına yardım edebilir mi, edemez mi? - «Köy Birlikleri» teşkil edilerek kalkınma yoluna gidilebilir mi?)	226	1
17	Nahiyeler, Müstakbel Komünlerimiz İçin Bire” Hazırlık Olamaz mı? M. S. EYÜBOĞLU	226	20
18	(Vilâyet, kaza ve nahiyelerin yayılışı - Vilâyet ve kazalarının yüz ölçülerindeki nisbetsizlik - Nahiye teşkilâtı ile komünleri sağlama - Nahiyelerin hizmet kadroları - Bu konuda baremin rolü)	227-228-	10
	Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında 5387 Sayılı Kanun Muvacehesinde Mahallî İdarelerin Durumu Ayhan AÇIKALIN		
19	(Kanunun gayesi - Gayenin tahakkuku için kanunla vazifeli kılınan idarelerin vazife ve salâhiyetleri - Mahallî İdareler - Köy - Belediye - Özel İdare - Hayır Dernekleri - Bakanlıklar - Bakanlıkların Mahallî İdareler bütçelerinde 5387 sayılı kanuna göre açılan bölümlerde bulunan ödeneklere, bu günkü mevzuat çerçevesi dahilinde tasarruf salâhiyetleri)		
	Köylerimizin Kalkındırılmasına Dair Teklifimiz Sadık ARTUKMAÇ	227-228	10
	(Köylerimiz ancak «nahiye idaresi» kurmakla kalkın-		

SIRA No.	Yazının adı - özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayı	Sayfa
	dırılabilir - - Nahiye idaresi kurulmasını icabettiren sebebler - Nahiye idaresinin vazife ve salâhiyetleri - Nahiye idaresinin uzuvları - Nahiye Meclisi - Nahiye komisyonları - Nahiye Müdürü - Nahiye idaresinin gelir kaynakları - Nahiye idaresinin kontrolü ve vesayet makamları - Nahiye idaresinde köylerin hukuki durumları - Koordinasyon, umumi bir devlet plânı ve programı lâzımdır)		
20	Mahalli İdarelerde BirliklerSelim AYBAR	227-258	25
21	Köy SeçimleriEtem BAYSAN (Seçme yeterliği - Seçilme yeterliği - Köy muhtarına vekâlet)	227-228	35
22	Köy Kanununda Boşluklarİbrahim ER (Köy işleri - İmce ve köy gelirleri)	227-228	46
23	Belediye Hesap İşleriBaha KARGIN (Belediye bütçesi - Belediye varidatı - Belediye masrafları)	227-223	59
24	Köy Kalkınma Plânı ve Tatbikatı..Sadık ARTUKMAÇ (Ziraî ve İktisadî işler - Hayvancılık)	229	1
25	Nahiye Teşkilâtı ve Nahiye Müdürlüğü'nün Vazife ve SalâhiyetiSelim AYBAR	229	18
26	Belediye Vazifeleri Baha KARGIN (Belediye meclisleri - Belediye encümenleri - Belediye reisinin vazifeleri)	229	54
27	Vilâyet ve Kazalardaki Köy Bürolarının Görevleri Mehmet TARCAN (Giriş - Hesap işleri - Köy personel işleri - Çeşitli işler - Sonuç)	229	75
28	Bizde Bekçi Teşkilâtı Selim AYBAR (Kır bekçileri - Köy korucuları - Çiftçi mallarını koruma bekçileri - Gönüllü korucular - Çobanlar ve Sığırtmaçlar)	230	1

Sıra No	Yazının adı - özü - Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sayfa
29	(Belediye Gelirleri Kanunundaki Varidat Üzerinde) Bir İncelemeBaha KARGIN (Belediyelerin varidat çe: itleri - Hisseler - Kesri munzamlar Harçlar - Resimler İştirak hisseleri - ücretler - Cezalar - Vergiler - Çeşitli gelirler - Belediye varidatı üzerinde inceleme - Temizleme ve aydınlatma resmi - Hayvan kesim ücreti ve resmi - Et taşıma ücreti - Harcamalara iştirak payları - Değerlenme resmi - Nakil çeşitleri numara resmi - Ka'fa nakil vasıtaları resmi - Deniz nakil vasıtalarından alınan resen - Küçük deniz nakil vasıtaları resmi - Liman işgal resmi - ilan ve reklâm resmi - Levhalarından alınan esim - Tahakkuk ve tahsili - Hayvan alım satım resmi - Eğlence yerleri açılmasına ait ruhsat harcı - Eğlence resmi - Hafta tatili ruhsat harcı - Belediye işletmelerinin gelirleri - Oyun aletleri resmi vs...)	210	20
3	Köy Kanunda Boşluklar İbrahim ER	231-232	
31	Köy Kalkınmasında Maarif PlânıSadık ARTUKMAÇ	31-232	
B - Yabancı Memleketlerde			
32	Komün Maliyesi Problemleri Naci ROLLAS (Bu iddiayı destekleyen bir kaç misal - 24 Aralık 1948 Kanunu - 1948 reformunun dayandığı prensipler hakkında - Bu prensiplerin tatbikinin rakamlarla ifadesi - 1949 dnm 1952 ye kadar komün ge lirlerinin ve giderlerinin gelişmesi - Gelir ve gider tablolarının mukayesesi - Her yıl komünler arasında taksim edilen tahsisat devletin el açıklığından ileri gelmiyor v. s.)	229	103
33	İspanya Devletinin 17 / Temmuz / 1945 Tarihli Mülki ve Mahalli İdareler Kanun..... Vecihi TÖNÜK	231--32	

Sıra No.	Yazının adı - özü - Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayı	Sayfa
	V - İL İDARESİ		
	A - Bizde		
34	Dört Senelik Tatbikattan Sonra İl İdaresi KanunuVeysel KAYRAN (İdare şube başkanları - Vilâyet ve kaza memurlarının tayin, istihdam ve nakilleri - Vadi, Kaymakam ve Bucak Müdürlerinin bu kanuna göre görev ve yetkilerinde tereddüt ve ihtilâflar - Vali muavinliği ve Hukuk İşleri Müdürlüğü - Netice)	217-228	83
35	Şehirciliğin Yeni İhtiyaçlarıMehmet TARCAN	230	75
36	Yersarsıntısı ve Yersarsıntısı Bölgelerinin İmar Finansmanı Turgut TİMUR	231-212	
	B - Yabancı Memleketlerde		
	VI - EMNİYET - ZABITA		
37	Pasaportlar, Seyahat Kartları ve Vizeler Hakkında Yeni Bilgiler Naci ROLLAS (Göç usul ve muameleleri - Transit usulleri - Bir memleket göç Immigration usulü - Göçe ait Milletlerarası Anlaşmalar - Mukaddeme - Giriş - Transit usul ve muamelesi - Bir yere göç usulü ve muameleleri - Muhacerete ait Milletlerarası Muahedeler - Netice)	227-228	
38	Adli Polis ve Fennî Deliller Yusuf DANIŞMAN	231-232	
	VII - EKONOMİ - MALİYE		
39	Ekonomik Gelişme Plânları Naci ROLLAS	23 -232	
	VIII - MESKEN MESELESİ		
	IX - NUFUS MESELESİ		
	X YABANCI MEVUZAT		
	A - Genel İdare		
49	1946 Tarihli Fransız Anayasası Üzerinde Bir İnceleme' Feyzi HACALOĞLU (Kısım 1? - Menseler : 1940 tan 1946 ya kadar fikir	226	63

Sıra No.	Yazının adı - Özü - Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayı	Sayfa
41	hareketleri - İki kurucular meclisinin çalışmaları - Kısım II, Muhteva - Geçmişten iktibaslar 1789 Beyannamesinde istinat - Cumhuriyet Kanunları tarafından tanınan temel prensiplere referans - Devamı var) 1946 Tarihli Fransız Anayasası ,Üzerinde Bir İnceleme Fevzi HACALOĞLU (Hal ve İstikbal - 1789 da yayınlanan bazı hakların tanzih - Ekonomik ve sosyal sebepler - İşçi hakları - ekonomik bünyesi, mülkiyet ve millileştirmeler - Pozitif statü - - Ferdin topluluktan bazı yardımlar talebine hakkı - Devlet Hukukuna ve Fransız Birliğine ait prensipler - Hukuki değer)	227-228	141
42	Belçika Mümessiller Meclisi Tüzüğü A. P. GÖZÜBÜYÜK (Muvakkat Başkanlık Divanı ve seçim tutanaklarının tetkiki - Daimi Başkanlık Divanı - Toplanma süresi - Disiplin - Teklifler - Komisyonlar veya Kurullar - Mebuslar heyeti ve cevabı arıza - Zabıt katipleri, tutanaklar ve tab'ı işleri - İdari işleri ve muhasebe komisyonu - Kütüphane - Meclis müstahdemleri ve odacıları - Tribünler ve Meclis zabıtası - Anayasanın tadili)	227-228	194
B - MAHALLİ İDARELER			
43	İspanya Devletinin 17 / Temmuz / 1945 Tarihli Mülkî ve Mahallî İdareler Kanunu Vecihi TÖNÜK (Genel hükümler - Belediyeler ve Belediyelerin sınırları - Mecburî Belediyeler birlik ve toplulukları - Mahallî küçük topluluklar - - Belediye halkı - Belediye Başkanı - Belediye Meclisi - - Belediye Meclisi üyelerinin intihap ve tayini usulü - Üyelik şartları - Hususi berat almak usulü - Belediyelerin görev ve yetkileri - Belediye Meclisi ile Daimi Komisyonun görev ve yetkileri Belediye Başkanının	227-228	208

Sıra No.	Yazının adı - özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayı	Sayı
	görev ve yetkileri - Belediye iş ve çalışmaları - Belediye hizmetlerinin ifası şekli - Hizmetlerin Belediyelere maledilmesi - Belediye malları - Belediye emir ve nizamları)		
	XI - İDARİ COĞRAFYA VE TARİH		
44	Bandırma Kazası Bahri ERKMEN (Tabii ve coğrafi durumu - - Tarihçesi - İdari durum - Bandırma Limanı - Nüfus ve iskân durumu - Kaza teşkilât ve memurları - - Bayındırlık durumu - İmar plânı - İçme suyu İktisadî durum - Ticarî ve sınai durum)	226	81
45	Bartın Kazası Tabir GENCA (Tabii ve coğrafi durum - İdari durum - Nüfus ve iskân - durumu - Kaza teşkilâtı ve memurlar - Bayındırlık durumu - İktisadî durum - Kültür durumu - Sosyal durum)	227-228	22 5
46	Baskil Kazası Fazıl TOSYALI (Tabii ve coğrafi durum - İdari durum - Nüfus ve iskân durumu - Kaza teşkilâtı ve memurlar - Bayındırlık durumu - Ekonomik durum - Ticaret ve sanayi durumu - Tarım durumu - Sağlık durumu - Kültür durumu - Sosyal durum)	229	12 0
47	Bayburt Kazası Kemal PAŞAOĞLU (Tabii ve coğrafi durum - - Tarihî durum • - İdari durum - Nüfus ve iskân durumu - - Kaza teşkilâtı ve memurları - Bayındırlık durumu - İktisadî durum - Ziraî durum - Kültür durumu - Spor faaliyetleri - Sağlık durumu - Sosyal durumu)	230	96
48	Bayramiç Kazası A. Rıza KURHAN	231-232	?

Sıra No.	Yazarın adı - Özü Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınladığı	
		Sayı	Sayı
	XII - GEZİ NOTLARI		
	XIII - DEĞİŞİK KONULAR		
49	Van Vilâyet Hudut Kazalarının Asayiş Bakımından Coğrafi Durumu Alb. Şükrü TÜTER (İklim - Ovalar - Asayiş bakımından önemli dağ, İklim - Ovalar - Asayiş , boğaz ve geçitleri - Asayiş bakımından Özalp bölgesindeki yollar - Göller ve sular - Bataklıklar Van umumî yolları - Halkı - İçtimâî durum, ahlâk ve anane - Yurt içinde ve dışında bulunan aşiretlerin âsaiş üzerinde tesir derecesi)	230	50
50	Topyekûn Harb ve Yurt Savunması Şükrü TÜTER	231-232	?
51	Kaymakamlık Kursu	231-232	?
52	Müstehcen ve Hayasızca NeşriyatM. Muhtar ÇAĞLAYAN	231-232	?
	XIV - İÇTİHATLAR - KARARLAR		
53	uyuşmazlık Mahkemesinin Bir Kararı Karşısındaİlhami ERTEM	227-228	57

İDARE DERGİSİNİN
226 - 232 Sayılı Nüshalarında Yayınlanan yazılarının ve
Çevirenin Adına göre
FİHRİST (1)

Yazan ve Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazının Adı ve Yayınlandığı Derginin Sayısı
Ali Köse :	Memurların Yedek subaylıkta Geçirdikleri Hizmet Sureleri 227-228 Memurların İzin Hakları 230 Kaymakamlık Kursu 231-232
A. P. Gözübüyük :	Belçika Mümessiller Meclisi 'tüzüğü' 227-228 Kat Mülkiyeti Hakkında Mukayesesi İnceleme 231-232
A. Rıza Kurhan :	Bayramiç Kazası İdarî Coğrafyası 231-232
Ayhan Açıkalın :	Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında 5387 savdı Kanun Muvacehesinde Mahallî İdarelerin Durumu 227-228
Baha Kargın :	Belediye Hesap İşleri 227-228 Belediye Vazifeleri 229 Belediye Gelirleri Kanunundaki Varidat Üze- rinde bir İnceleme 230
Fahri Erkmen :	Bandırma Kazası İdarî Coğrafyası 226
Cevat Vural:	İdarî Kanunlarımızda yüz kıztartıcı ve Ben- zeri Fiiller 227-228
Erdoğan Alıveren :	IX uncu İdarî İlimler Kongresinde Fransız Delegasyonu tarafından sunulan Rapor: Memurların Yetiştirilmesi 226
Ethem Boysan :	Köy Seçimleri 227-228
Fazı Tosyalı:	Baskil Kazası İdarî Coğrafyası 229
Feyzi Hacaloğlu :	1946 Tarihli Fransız Anayasası Üzerinde bir İnceleme : 226-227-228
Feyzi Hacaloğlu :	Fransadaki Cumhuriyet Konseyi Nizamname si ve Millî Meclisinkini Karşılaştırma 229
Hüsnü Gider :	Suçlar Nasıl Doğar 230
İbrahim Er :	Köy Kanununda Boşluklar 227-228 231-232
İlhami Ertem :	Uyuşmazlık Mahkemesinin bir kararı karşı- sında 227-228

(1) 170 sayıdan itibaren yayınlanmaya başlayan İdare Dergisinin Fihristli nüshalarının sayıları şunlardır: 178, 195, 201, 207, 213, 219, 225

Yazan ve Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazanın Adı ve Yayınlandığı Derginin Sayısı	
İ. Eraydın :	A. B. D. de Memurların sınıflara ve maaş derecelerine ayrılması ve Emekli Ödenekleri hakkında umumî Kanun metinleri	230,231-232
Kemal Paşaoğlu :	Bayburt Kazası İdarî Coğrafyası	230
Mehmet Tarcan :	Vilâyet ve Kazalardaki Köy Bürolarının Görevleri	229
M. Saveci Eyüboğlu :	Şehirciliğin Yeni İhtiyaçları	230
M. Muhtar Çağlayan	Nahiyelerimiz müstakbel Komünler için bir hazırlık olamaz mı?	226
Naci Rollas :	Mülki Taksimat	229
	Müstehcen ve Hayasızca Neşriyat	231-232
	Pasaportlar, Seyahat Kartları ve Vizeler Hakkında yeni Bilgiler	227-228
	Ekonomik Gelişme Plânları	231-232
Ragıp Ögel:	Memurlara Yapılan yardımlar	226
	Harcırah Kanunu	227-228
Sadık Artukmaç :	Köylerimizi Nasıl Kalkındıralım? : Tekliflerimiz	226-227-
	Köy Kalkınma Plânı ve Tatbikatı	228
	Köy Kalkınmasında Maarif Plânı	229
	İstımlâkten Vazgeçme	231-232
	İstımlâk tasarruflarında Kazaî murakabe	226
Salih Tanyeri :	Mahallî İdarelerde Birlikler	227-228
Selim Aybar	Nahiye Teşkilât ve Nahiye Müdürlerinin vâkıf ve yetkileri	229
	Bizde Bekçi Teşkilâtı	230
Şükrü Tüter :	Van Vilâveti hudut kazalarının âsaiş bakımından Coğrafi durumu	230
	Topyekun harf ve Yurt Savunması	231-232
Fahir Genca :	Bartın Kazası İdarî Coğrafyası	227-228
Turgut Timur :	Yersarsıntısı ve Yersarsıntısı bölgelerinin imar Finansmanı	231-232
Vecihi Tönük :	İspanyanın 1945 mülki ve Mahallî İdareler Kanunu	227-228
	İdarî Sözleşmeler	230
	İspanya Devletinin 17 Temmuz 1945 tarihli Mülki ve Mahallî İdareler Kanunu	231-232
Aysel Kayran :	Dört senelik tatbikattan sonra İl İdaresi Kanunu	227-228
Yusuf Danişman :	Adli Polis ve Fennî deliller	231-232